

Uudenmaan liitto
Nylands förbund

MUUTTAJAT JA UUDENMAAN ALUETALOUS

Uudenmaan liiton julkaisu E 219 - 2019
ISBN 978-952-448-518-0 ISSN 1236-6811 (painettu)
ISBN 978-952-448-520-3 ISSN 2341-8885 (pdf)

Ulkoasu: Anni Levonen
Valokuvat: Tuula Palaste ja Anni Levonen

Helsinki 2019

Uudenmaan liitto // Nylands förbund
Helsinki-Uusimaa Regional Council

Esterinportti 2 B • 00240 Helsinki • Finland
+358 9 4767 411 • toimisto@uudenmaanliitto.fi • uudenmaanliitto.fi

MUUTTAJAT JA UUDENMAAN ALUETALOUS

Uudenmaan liiton julkaisu E 219 - 2019

SISÄLLYS

KUVAILULEHTI / PRESENTATIONSBLAD / DESCRIPTION SHEET	6
ESIPUHE	7
TIIVISTELMÄ	8
SAMMANDRAG	14
ABSTRACT	20
1. TUTKIMUKSEN TAUSTA, TAVOITE JA TOTEUTUS	26
1.1 Taustaa	26
1.2 Tavoitteet	27
1.3 Tutkimusaineistot ja menetelmät	28
2. VIITEKEHYS JA KIRJALLISUUSKATSAUS	29
2.1 Miksi ihmiset muuttavat?	29
2.2 Muuttoliike ja aluetalous	32
2.3 Muuttajien sijoittuminen työmarkkinoille	32
2.4 Muuttajien sopeutuminen asuntomarkkinoille	34
2.5 Alueellinen segregatio	35
3. MUUTTOLIIKKEEN JA PÄÄASIAALLISEN TOIMINNAN YHTEYS IKÄÄN	37
3.1 Väestön kasvu ja ikärakenteen muutos Uudellamaalla ja koko maassa	37
3.2 Muuttoliike ja ikä	39
3.3 Elinkaari työllisyys ja tulotaso	43
4. TUTKIMUSAINESTOT JA MENETELMÄT	46
4.1 Tutkimusaineistot	46
4.2 Analyysit	47
5. MUUTTAMINEN JA KOULUTUS	48
5.1 Koulutustaso alueittain	49
5.2 Koulutustaso syntymäalueen ja sukupuolen mukaan	49
5.3 Koulutustaso ja tausta	51
5.4 Muuttajien ja verrokkiväestön koulutustason kehitys	51
5.5 Muutto aika ja koulutustaso	53
5.6 Muuttajien koulutustaso Itä- ja Länsi-Uudellamaalla	54
5.7 Mallituloksia koulutustasoon vaikuttavista tekijöistä	55
6. MUUTTAMINEN JA TYÖLLISYYS	56
6.1 Työssäolokuukausien jakauma	57
6.2 Muuttajien ja verrokkiväestön työllisyyden kehitys	58
6.3 Naisten ja miesten työllisyys	59
6.4 Koulutustaso ja työllisyys	61
6.5 Työllisyys taustan mukaan	62
6.6 Muutto aika ja työllisyys	63
6.7 Mallituloksia työllisyyteen vaikuttavista tekijöistä	64

7. MUUTTAMINEN JA TULOTASO.....	65
7.1 Tulotason alue-eroja	66
7.2 Tulotaso iän ja sukupuolen mukaan 2015	68
7.3 Tulotaso taustan mukaan 2015	69
7.4 Muuttajien ja verrokkiväestön tulojen kehitys.....	69
7.5 Naisten ja miesten tulojen kehitys.....	71
7.6 Kantaväestön ja maahanmuuttajien tulotason kehitys	71
7.7 Muuttoaika ja tulotaso	72
7.8 Muuttajien tulotaso Itä- ja Länsi-Uudellamaalla.....	74
7.9 Mallianalyysjä tulotasoa selittävistä tekijöistä.....	75
8. ASUNTOKUNNAN MUODOSTUS JA ASUMINEN	77
8.1 Asuntokunnan muodostus ja asunnon valinta	78
8.2 Koulutustaso ja asuminen	80
8.3 Tausta ja asuminen	82
8.4 Mallianalyysjä asumiseen vaikuttavista tekijöistä	86
9. MUUTTOLIIKE JA ASUINALUEIDEN SEGREGAATIO	87
9.1 Alueiden luokittelu.....	88
9.2 Alueryhmän suhteellinen muutos eri indikaattoreiden mukaan.....	89
9.3 Muutoksen analyysi.....	91
10. MUUTTOLIIKE, KUNNALLISTALOUS JA VALIKOITUMINEN KUNTIIN.....	94
10.1 Tulot, verot ja kustannukset asukkaan elinkaaren mukaan	95
10.2 Asukkaiden valikoituminen kuntiin	101
10.3 Mallianalyysjä asuinkunnan valintaa selittävistä tekijöistä.....	106
10.4 Johtopäätöksiä asuinkunnan valinnasta ja kunnallistaloudellisista vaikutuksista ...	106
11. YHTEENVETOA, JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA	108
LÄHTEET	115
LIITE: TILASTOLLISTEN MALLIEN TULOKSET	117

KUVAILULEHTI PRESENTATIONSBLAD DESCRIPTION SHEET

Julkaisun nimi | Publikation | Title of publication

Muuttajat ja Uudenmaan aluetalous
Flyttare och Nylands regionalekonomi
Migrants and regional economy in Helsinki-Uusimaa

Julkaisija | Utgivare | Published by

Uudenmaan liitto | Nylands förbund | Helsinki-Uusimaa Regional Council

Tekijä | Författare | Report authors

Seppo Laakso, Kaupunkitutkimus TA
Tilajat: Uudenmaan liitto, Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki ja Vantaan kaupunki

Julkaisusarjan nimi ja sarjanumero | Seriens namn och nummer | Title of series and publication no.

Uudenmaan liiton julkaisuja E 219 | Nylands förbunds publikationer E 219 | Publications of Helsinki-Uusimaa Regional Council E 219

Julkaisu aika | Utgivningsdatum | Time of publication

04/2019

ISBN

978-952-448-518-0 (painettu)
978-952-448-520-3 (pdf)

ISSN

1236-6811 (painettu)
2341-8885 (pdf)

Kieli | Språk | Language

suomi | finska | Finnish

Sivu ja | Sidor | Pages

144

Tiivistelmä | Sammandrag | Abstract

Tiivistelmä löytyy sivulta 8.
Sammandraget finns på sida 14.
An abstract can be found on page 20.

Huomautuksia | Övriga uppgifter | Notes

Julkaisun pdf-versio löytyy verkkosivuiltamme www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.
Publikationen finns i pdf-version på vår webbplats www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.
A pdf version of the publication can be found on our website: www.uudenmaanliitto.fi/julkaisut.

ESIPUHE

Viime vuosina muuttoliike on keskittynyt Suomessa yhä voimakkaammin muutamille vetovoimaisille keskusalueille. Keskittymisen syitä voi etsiä käynnissä olevista muutostrendeistä kuten kaupungistumisesta, kehittyneistä liikenneyhteyksistä ja maahanmuutosta. Erityisesti nuoriin aikuisiin painottuvalla muuttoliikkeellä on ollut suuri merkitys kuntien ja seutujen kasvuun ja elinvoimalle. Yleisesti ottaen muuttoliike on moniulotteinen ilmiö, jonka seurausvaikutukset ilmenevät alueille ja muuttajille itselleen kokonaisuudessaan vasta pitkän ajan kuluessa.

Syntyvyyden alentuessa Uudenmaan väestönkasvu on perustunut viime vuosina yhä enemmän maan sisäiseen tulomuuttoon ja maahanmuuttoon. Muuhun maahan verrattuna Uudenmaan väestönkasvu on ollut ylivoimaista ja kasvun ennustetaan jatkuvan voimakkaana. Alueelle muuttanut väestö ei ole kuitenkaan jakaantunut tasaisesti maakunnan kuntien ja seutujen välillä, vaan tulomuuton painopiste on kohdistunut Helsingin seudulle. Seutu vetää ihmisiä opiskelemaan ja työmarkkinoille, mutta niiden ohella myös palvelut ja kaupunkielämä houkuttelevat.

Muuttoliike on tyypillisesti valikoivaa ihmisten ikärakenteen sekä sosiaalisten ja taloudellisten ominaisuuksien suhteen. Tavallisesti muuttajat ovat nuoria aikuisia, jotka ovat opiskelu- ja työuransa sekä perhe- ja asumisuransa alkuvaiheessa. Valikoiva muuttoliike heijastuu sekä alueen talouteen että ikärakenteeseen, saaden aikaan positiivisia kerrannaisvaikutuksia alueelle. Myös maahanmuuton merkitys on kasvanut alueiden väestödynamiikassa. Sen seurauksena onnistuneista kotouttamistoimenpiteistä on muodostunut entistä ajankohtaisempi kysymys.

Käsillä oleva Seppo Laakson tutkimus tuottaa tärkeää tietoa muuttajien – kotimaisten ja maahanmuuttajien – sopeutumisesta Uudenmaan maakunnan seudullisille työ- ja asuntomarkkinoille sekä muuttoliikkeen vaikutuksista aluetalouteen ja kunnallistalouteen. Laakso pureutuu ennen kaikkea demografisiin ja sosioekonomisiin eroihin muuttajien sopeutumisurissa. Tutkimus tarjoaa arvokasta taustatietoa moniin tämänhetkisiin kehittämisoongelmiin ja tuottaa kiinnostavaa tietoa muuttoliikkeen vaikutuksesta työvoiman tarjontaan, työttömyyteen, asuntokysyntään ja toimeentuloon. Tutkimus tukee myös maahanmuuttajien Suomeen integroitumisen seuranta- ja kotouttamistoimenpiteiden kehittämistä.

Tutkimuksen toteuttamisen on tehnyt mahdolliseksi Tilastokeskuksen tutkijapalveluiden tuottama pitkittäisaineisto, joka perustuu useisiin hallinnollisiin tietokantoihin. Tutkimusprojekti kiittää tutkijapalveluita hyvästä yhteistyöstä.

Tutkimuksen ohjausryhmä kiittää Seppo Laaksoa ansiokkaasta työstä.

Helsingissä huhtikuussa 2019

Katja Vilkama
Tutkimuspäällikkö
Helsingin kaupunki

Teuvo Savikko
Tutkimusjohtaja
Espoon kaupunki

Henrik Lönnqvist
Tutkimuspäällikkö
Vantaan kaupunki

Ulla-Mari Karhu
Suunnittelupäällikkö
Uudenmaan liitto

Olli-Pekka Hatanpää
Suunnittelupäällikkö
Uudenmaan liitto

Johannes Herala
Erityisasiantuntija
Uudenmaan liitto

TIIVISTELMÄ

Uusimaa ja sen ydinalue Helsingin seutu muodostavat eurooppalaisessa mittakaavassa Suomen ainoan suurkaupunkiseudun. Helsingin seudun 1,5 miljoonaa asukasta edustavat 27 % koko maan väestöstä ja seudulla on 32 % maan työpaikoista. Alueella tuotetaan 36 % maan bruttokansantuotteesta, ja asukasta kohti laskettu bruttokansantuote on puolitoistakertainen muuhun Suomeen verrattuna.

Helsingin seutu on kasvanut nopeasti vuosikymmenien ajan. Suurin kasvutekijä on ollut muuttovoitto, josta viime vuosikymmeninä kasvava osa on ollut maahanmuuttoa joko suoraan ulkomailta tai muun Suomen kautta. Helsingin seudun nykyisistä yli 18-vuotiaista asukkaista yli puolet on syntynyt seudun ulkopuolella ja muuttanut seudulle jossain elämänvaiheessa. Kuluvan vuosikymmenen väestönkasvun perusteella Uudenmaan maakunta kuuluu EU:n 20 nopeimmin kasvavan NUTS 2 -alueen joukkoon, mutta on jäänyt kasvuvauhdissa selvästi jälkeen mm. Tukholman ja Oslon seuduista.

Tutkimuksen tausta, tavoitteet ja toteutus

Vilkas nuoriin aikuisiin painottuva tulomuutto vaikuttaa monella tavalla työ- ja asuntomarkkinoihin sekä kunnallis- ja aluetalouteen muuton kohdealueilla, mutta myös lähtöalueilla. Muuttajan sopeutuminen kohdealueelle on pitkä prosessi, joka liittyy osana ihmisen koulutukseen, työuraan, tulokehitykseen, asumisuraan ja asuntokunnan muodotukseen elinkaaren aikana. Tämä tutkimus tuottaa uutta empiiristä tietoa muuttajien – kotimaisten ja maahanmuuttajien – sopeutumisesta Uudenmaan maakunnan seudullisille työ- ja asuntomarkkinoille pitkällä aikavälillä sekä muuttoliikkeen vaikutuksista aluetalouteen ja kunnallistalouteen.

Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungit sekä Uudenmaan liitto ovat yhteistyössä tilanneet ja julkaisseet tämän tutkimuksen.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää laajaan rekisteriaineistoon pohjautuvalla empiirisellä analyysillä kotimaisten muuttajien ja maahanmuuttajien sopeutumista Uudenmaan työ- ja asuntomarkkinoille sekä vaikutusta alue- ja kunnallistalouteen pitkän ajan kuluessa 2000-luvun aikana.

Tutkimusta varten Tilastokeskuksella teetettiin pitkittäisaineisto Uudellemaalle, Uudeltamaalta sekä Uudenmaan sisällä kuntien välillä muuttaneista henkilöistä. Lisäksi teetettiin otospohjainen verrokkiaineisto kaikista Suomen asukkaista.

Aineistot on teetetty Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston vuosiaineistoja ja muita rekisteritietoja yhdistelemällä. Ne kattavat vuodet 2000–2015. Tutkimusmenetelmät perustuvat sekä kuvaileviin analyysihin että tilastollisiin mallianalyysihin.

Helsingin seutu tarvitsee ja saa muuttajia

Helsingin seutu on kasvanut nopeasti vuosikymmenien ajan. Asukasmäärä on nelinkertaistunut sotaa edeltävään aikaan verrattuna ja kaksinkertaistunut vuodesta 1964. Kuluvalla vuosikymmenellä seudun väestö on kasvanut 160 000:lla, keskimäärin 1,3 % vuodessa. Kasvusta noin 60 % on tullut muuttovoitosta, josta valtaosa on ollut maahanmuuttajataustaisen väestön ulkomaista muuttoa, mutta sen rinnalla myös maassamuuttoa muualta Suomesta. Muuttovoiton ansiosta Helsingin seudun työikäinen väestö on pysynyt kasvussa myös kuluvalla vuosikymmenellä, kun muualla Suomessa työikäinen väestö kääntyi laskuun vuosikymmenen vaihteessa.

Muuttaminen on valikoivaa iän suhteen sekä alueiden välisessä että alueiden sisäisessä muutossa, samoin kuin maahanmuutossa. Aktiivisin muuttokä sijoittuu 18 ja 34 ikävuoden välille. Helsingin seudulle on ominaista suurkaupungin muuttoprosessi. Seutu vetää nuoria aikuisia opiskelemaan ja työmarkkinoille, mutta niiden ohella myös palvelut ja kaupunkielämä houkuttelevat. 20–29-vuotiaiden osuus Helsingin seudun tulomuutosta oli 45 % ja nettomuutosta 64 % (v. 2011–2017).

Myös alueellisesti muuttaminen on valikoivaa. Helsingin kaupunki saa erittäin paljon muuttovoittoa

nuorista aikuisista, mutta menettää muuttoliikkeesä lapsiperheitä, erityisesti niitä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Kuuma-maalaiskuntien sekä itäisen ja läntisen Uudenmaan muuttoprofiilit iän suhteen ovat Helsingin peilikuvia: ne saavat muuttovoittoa lapsiperheistä, mutta menettävät nuoria aikuisia. Espoo ja Vantaa saavat muuttovoittoa nuorista aikuisista, mutta sen lisäksi myös lapsiperheistä. Kuuma-kaupunkien (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava) muuttoprofiili iän suhteen on tasaisempi kuin muissa Uudenmaan kuntaryhmissä. Kaikille Helsingin seudun kunnille on yhteistä eläkeiän saavuttaneiden tai sitä lähestyvien ikäryhmien muuttotappio, lähtömuuton suuntautuessa muualle Uudellemaalle ja muualle Suomeen.

Uudenmaan sisäisen muuttoliikkeen eriytyminen iän suhteen korostui erityisesti vuosituhaten ensimmäisellä vuosikymmenellä, jolloin lapsiperheiden muutto Helsingistä ja muualta pääkaupunkiseudulta Kuuma-kuntiin sekä läntiselle ja itäiselle Uudellemaalle nousi ennätykselliselle tasolle. Nettomuuttovirrat tasaantuivat kuitenkin 2010-luvulle tultaessa. Nettomuuton suurista vuosittaisista vaihteluista huolimatta tulo- ja lähtömuuton ikäprofiilit ovat pysyneet samankaltaisina vuosikymmenestä toiseen Uudenmaan alueiden välisessä muuttoliikkeessä.

Asukkaiden työ- ja asumisura ovat sidoksissa ikään

Asukkaiden toiminta ja tulotaso muuttuvat elinkaareen vaiheen mukaan. Työllisten osuus kasvaa ja opiskelijoiden osuus supistuu suunnilleen 35 ikävuoteen asti, jonka jälkeen pääasiallisen toiminnan jakaumassa seuraa noin 20 vuoden mittainen suhteellisen vakiintunut vaihe.

Myös henkilön tulotaso on sidoksissa pääasialliseen toimintaan ja sen kautta ikään, mutta sen lisäksi siihen vaikuttavat lukuisat muut yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät. Palkka- ja yrittäjätulot ovat keskimäärin korkeimmillaan 45–54-vuotiailla. Valtionveronalaiset tulot, joihin sisältyvät edellisten lisäksi eläkkeet, työttömyysturvaetuudet sekä muut veronalaiset sosiaaliturvaetuudet, nousevat huippuunsa vasta yli 55-vuotiailla.

Muualta Suomesta Helsingin seudulle muuttavat menestyvät hyvin seudun työmarkkinoilla

Helsingin seudulle alle 25-vuotiaina muuttaneet, joista suuri osa muuttaa nimenomaan opiskelemaan, ovat muuttoa seuraavien vuosien aikana kouluttautuneet pitemmälle kuin saman ikäiset syntyperäiset asukkaat. Yli 25-vuotiaina muuttaneista suuri osa on jo tullessaan suhteellisen korkeasti koulutettuja, jotka muuttavat seudun työmarkkinoille tai jatkamaan opiskelua pitemmälle. Kaiken kaikkiaan muualla Suomessa kuin Helsingin seudulla syntyneillä ja Helsingin seudulle jossain elämän vaiheessa muuttaneilla koulutustaso on keskimäärin korkeampi kuin Helsingin seudulla syntyneillä.

Koulutus nostaa työllistymisen todennäköisyyttä Helsingin seudun työmarkkinoilla. Erityisen suuri ero on enintään perusasteen suorittaneiden ja vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden välillä, mutta sen lisäksi korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyys on jonkin verran korkeampi kuin keskiasteen suorittaneilla.

Tulotason kehitys ei poikkea merkittävästi Helsingin seudulle muualta muuttaneiden ja seudun saman ikäisten syntyperäisten asukkaiden välillä koulutustason erosta huolimatta. Sen sijaan Helsingin seudulta pois muuttavien tulotaso muuton jälkeen muualla Suomessa jää jälkeen saman ikäisistä seudun asukkaista.

Naisten tulotaso sen sijaan jää jälkeen miesten tulotasosta, huolimatta siitä, että naisten koulutustaso nousee korkeammaksi kuin miesten.

Maahanmuuttajataustaiset työllistyvät heikommin ja jäävät jälkeen tulokehityksessä

Suurimmalla osalla maahanmuuttajataustaisesta väestöstä puuttuu Suomen tutkintorekisteristä tieto suoritetuista tutkinnoista. Osa Suomessa syntyneistä tai pitempään Suomessa asuneista on kouluttautunut täällä, ja vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden koulutusjakauma on maahanmuuttajataustaisella väestöllä jokseenkin

samanlainen kuin koko väestöllä. Lähes puolet heistä on suorittanut korkeakoulututkinnon.

Maahanmuuttajataustaisten työllisyys on merkittävästi alemmalla tasolla kuin saman ikäisillä kanta- väestöön kuuluvilla. Maahanmuuttajataustaisten muuttajien työllisyys erosi myös maaryhmien välillä siten, että OECD-maista lähtöisin olevat maahanmuuttajataustaiset työllistyivät huomattavasti paremmin kuin muista maista lähtöisin olevat. Taantuman aikana vuoden 2008 jälkeen kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten välinen ero työllisyydessä kasvoi entisestään.

Maahanmuuttajataustaisten Helsingin seudulle muuttaneiden tulotaso (valtionveronalaiset bruttotulot) on OECD-maista lähtöisin olevilla kolmanneksen alemmalla ja muista maista tulleilla yli puolet alemmat samaikäisiin kantaväestöön kuuluviin verrattuna viiden vuoden kuluttua Helsingin seudulle muutosta. Ero selittyy osin maahanmuuttajataustaisten alemmalla työllisyydellä, mutta ero on suuri myös silloin, kun verrataan 12 kuukautta vuodessa työskenteleviä maahanmuuttajataustaisia ja kantaväestöä.

Suomessa tai muissa EU-maissa korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työllisyys ja tulotaso ovat selvästi alempia kuin saman ikäisillä korkeakoulutetuilla kantaväestöön kuuluvilla. Koska suuri osa Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneista maahanmuuttajataustaisista on käynyt myös peruskoulun ja lukion Suomessa, heikompi työllistymisen ja alhaisempi tulotaso eivät voi johtua vain kielitaidosta, vaan taustalla on muita työllistymistä ja urakehitystä rajoittavia tekijöitä.

Suuri osa maahanmuuttajataustaisista henkilöistä, jotka pyrkivät työmarkkinoille, on työttöminä, ali-työllistettyinä tai työskentelee koulutusta vastamattomassa työssä. Tämän myötä maahanmuuttajien osaamispotentiali ja kapasiteetti ovat jääneet vajaakäyttöön. Tosin on otettavat huomioon, että tämän tutkimuksen aineisto päättyy vuoteen 2015. Vuoden 2017 ennakkotilaston (Tilastokeskus) perusteella muita kuin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvien työllisyys on talouden ja yleisen työllisyyden kasvaessa parantunut, mutta ero kantaväestöön verrattuna ei ole kaventunut joitakin kieliryhmiä lukuun ottamatta.

Asukkaiden valikoituminen asuntokantaan ja asuinkuntiin on yhteydessä asukkaiden elinkaareen

Asukkaiden asuntokunnan ja perheen muodostus ja asunnon valinta ovat yhteydessä ihmisten elinkaareen. Asunnon valinta on moniulotteinen prosessi, jossa valinnan ja valikoitumisen kohteena ovat mm. asunnon hallintasuhde, talotyyppi, asunnon koko, varustus sekä sijainti monine ominaisuuksineen. Sijainti sisältää paitsi asuinkunnan, jotka eroavat mm. verotuksen, maksujen ja palveluiden osalta, myös asuinalueen ja sen sosiaalisen ja kaupunkirakenteellisen ympäristön sekä alueen palvelut ja saavutettavuuden.

Toiminnallisella kaupunkiseudulla, kuten Helsingin seudulla, joka koostuu 14 kunnasta, asukkaat ja kotitaloudet vaihtavat elämänsä aikana useita kertoja asuntoa ja asuinalueita, mutta sen lisäksi myös asuinkuntaa. Asukkaiden valikoitumiseen eri kuntiin vaikuttavat asukkaiden elämänvaihe, asuntokunnan koko ja tyyppi sekä arvostukset, tarpeet ja resurssit koskien asumista, liikkumista, palveluita sekä asumisen ja elämisen kustannuksia. Kuntien tarjoavat erilaisia asumis- ja elämismahdollisuuksia, joihin vaikuttavat maantieteelliset, liikenteelliset ja yhdyskuntarakenteelliset tekijät sekä kuntien tarjoamat palvelut ja niiden kustannukset kotitalouksille. Helsingin seudulla vaikuttaa suurkaupunkialueelle ominainen asukkaiden valikoitumis- ja muuttoprosessi, jossa sijainniltaan ja yhdyskuntarakenteeltaan erilaiset kunnat tarjoavat vaihtoehtoisia asuinalueita ja elinympäristöjä, joita asuinpaikan valintaa harkitsevat asukkaat voivat verrata keskenään.

Helsingin seudun kuntien asuntokannan rakenne vaihtelee voimakkaasti. Helsingissä asuntokanta on kerrostalotaloista ja vuokra-asuminen on yleistä. Espoossa, Vantaalla ja Kuuma-kaupungeissa kaupunkiseudun taajamat ja paikalliskeskukset liittyvät vaihteleviin pientaloalueisiin. Toisessa ääripäässä ovat Kuuma-maalaiskunnat, joiden yhdyskuntarakenne on pääasiassa väljää ja asuntokanta omakotitaloista. Läntisellä ja itäisellä Uudellamaalla pikkukaupunkimaiseen tai väljään omakotivaltaiseen asumiseen yhdistyvät seudullisten työpaikkakeskittymien tarjoamat työpaikat sekä kohtuullisen hyvän saavutettavuuden mahdollistama työssäkäynti pääkaupunkiseudulla.

Helsinkiin sekä Espoon ja Vantaan suuriin keskukseen muuttaa nuoria aikuisia seudun muilta vyöhykkeiltä, muualta maasta ja ulkomailta. Vetävinä tekijöinä ovat pääkaupunkiseudun opiskelupaikat, työpaikat, palvelut ja muut suurkaupungin vetovoimatekijät. Iän kasvaessa ja elinkaaren vaiheissa eteenpäin siirryttäessä koulutustaso nousee, työllistyminen yleistyy ja ansiotaso nousee. Tässä vaiheessa tapahtuu vilkasta muuttoa kaupunkialueen ulommille vyöhykkeille, pääkaupunkiseudun esikaupunkieihin sekä Kuuma-kuntiin, joissa on tarjolla suurempia ja edullisempia asuntoja.

Muuttoliike ja asuinkunnan valinta vaikuttavat kunnallistalouteen

Asukkaiden muuttaminen kuntien välillä vaikuttaa erittäin paljon kunnallistalouteen, koska kuntaan ja kunnasta muuttavien asukkaiden ikärakenne, asuntokuntajakauma, perherakenne, koulutustaso ja tulotaso poikkeavat yleensä tulo- ja lähtömuuttajien välillä, samoin kuin muuttajien ja kunnan senhetkisen väestön rakenteen välillä. Muuttajat vaikuttavat sekä kunnan tuloihin että kustannuksiin. Tärkeimmät tuloihin vaikuttavat tekijät perustuvat kunnallisveroon sekä valtionosuuksiin. Kustannukset muodostuvat pääasiassa kunnan peruspalveluiden kustannuksista, jotka vaihtelevat voimakkaasti iän mukaan.

Kun tarkastellaan yksittäistä vuotta, monien asukkaiden verotulot ja palvelukustannukset ovat epätasapainossa. Peruspalveluiden kustannukset painottuvat lapsiin ja nuoriin, joilla ei ole tuloja tai niitä on vähän, sekä ikääntyneisiin, joiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannukset ovat korkeat, mutta tulot alemmat kuin työikäisillä. Verotulot painottuvat työikäisiin, joiden peruspalvelukustannukset ovat keskimäärin alhaiset. Kuitenkin asukkaan elinkaaren yli tarkasteltuna keskituloisen henkilön verotulot ja palvelukustannukset ovat kohtuullisen hyvässä tasapainossa kunnallistalouden kannalta. Kunnan väestö kullakin hetkellä koostuu eri elinkaaren vaiheissa olevista asukkaista, joiden muodostama kokonaisuus voi olla kunnallistalouden kannalta tasapainoinen, vaikka yksittäisten asukkaiden kohdalla niin ei olisi.

Kuitenkin tulotasolla on suuri merkitys kunnallistalouden kannalta. Kunnallisvero on tosiasiallisesti

progressiivinen vero noin 30 000 €:n vuosituloon asti. Tämä voimistaa kunnallisverotulojen suurta riippuvuutta asukkaiden tulotasosta. Myös peruspalveluiden kustannukset ovat yhteydessä tulotason etenkin sosiaalipalveluiden osalta, mutta kustannusten riippuvuus tuloista on kokonaisuudessaan lievempi ja epäselvempi kuin kunnallisverojenosalta. Kuntien valtionosuusjärjestelmän tietyt kriteerit, mm. sairastavuus ja työttömyys, kompensoivat alhaiseen tulotason liittyviä korkeampia palvelukustannuksia.

Kunnallistalouden kannalta suurituloinen asukas on kiistatta parempi kuin pienituloinen. Valtionosuusjärjestelmän verotulotasaus leikkaa keskimääristä korkeampaa verotulokertymää jossain määrin, mutta ei muuta perustulosta. Tämä luo periaatteessa kunnille kannustimen houkutella kuntaan keskimääristä hyvätuloisempia asukkaita ja välttää keskimääristä pienituloisempia asukkaita. Kuitenkin seudun aluetalouden ja työmarkkinoiden kannalta monipuolinen työvoiman tarjonta on välttämätöntä. Tämä edellyttää myös pienituloisille asukkaille asumismahdollisuuksia työmarkkina-alueen kaikissa kunnissa. Sen edellytyksenä on toimiva ja laaja-alainen kuntien ja valtion välinen sopimusjärjestelmä, johon sisältyy myös sopiminen yhteiskunnan kontrollissa olevasta asuntojen tarjonnasta ja asukkaiden valintaperiaatteista niihin. Tällaisena sopimusjärjestelmänä ovat Helsingin seudulla toimineet MAL-sopimukset vuodesta 2008 alkaen.

Asuinalueiden väliset sosioekonomiset erot ovat kasvaneet 2000-luvulla

Alueiden välisellä segregaatiolla tarkoitetaan väljästi määriteltynä sitä, että sosioekonomisten kriteerien mukaan suhteellisesti muita heikommassa asemassa olevat asukkaat päätyvät tietyille asuinalueille erilleen muista asukkaista.

Asuinalueiden välinen muuttoliike vaikuttaa alueiden sosioekonomisen profiilin muodostumiseen ja sen muutokseen. Tulosten mukaan Helsingin seudun alimmissa sosioekonomisissa aluekvintileissä, jossa asuu viidennes seudun asukkaista, alueella pitkään asuneiden kantaväestöön kuuluvien suhteellisesti alentunut tulotaso selittävät osan alueryhmän suhteellisista negatiivisista

muutoksista jaksolla 2007–2015. Alueille muutaneet kantaväestöön kuuluvat toivat sen sijaan aikaan positiivisen vaikutuksen erityisesti alueiden aktiivisuusasteeseen eli työllisten ja opiskelijoiden osuuteen työkäisistä. Kuitenkin merkittävä tekijä alimman kvintiilin aseman suhteellisessa heikkenemisessä jaksolla 2007–2015 oli suhteellisesti alhaisen aktiivisuusasteen ja alhaisen tulotason asukkaiden tulomuutto näille alueille siinä määrin, että alueiden keskimääräinen aktiivisuus- ja tulotaso suhteessa koko seutuun aleni.

Muuttoliike on Helsingin seudun erikoistuneen aluetalouden moottori

Helsingin seudun elinkeinorakenne poikkeaa suurkaupunkien tapaan muusta maasta. Helsingin seutu on erikoistunut erityisesti osaamisintensiivisiin palveluihin (informaatiopalvelut, rahoituspalvelut, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta), joissa seudun osuus koko maan kyseisten toimialojen arvonlisäyksestä on yli 60 %. Toinen vahva erikoistumisalue koostuu kaupasta (erityisesti tukkukauppa), kuljetuksesta ja varastoinnista sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnasta, joiden valtakunnallisesta arvonlisäyksestä tuotetaan seudulla lähes puolet. Myös erikoistuneet kuluttajapalvelut (mm. taiteet, viihde ja virkistys), ovat seudulla vahvasti edustettuina. Palveluiden rinnalla Helsingin seutu on erikoistunut osaamisintensiiviseen teollisuuteen (elektroniikan, sähkölaitteiden, koneiden ja laitteiden valmistus), jotka ovat erityisen korkean tuottavuuden aloja. Myös osaamisintensiivisten palveluiden tuottavuus on toimialojen keskiarvoa selvästi korkeampi, kun puolestaan kauppa, kuljetus ja majoitus- ja ravitsemisala ovat keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloja. Korkean tuottavuuden aloilla työvoima on pääasiassa korkeasti koulutettua ja niissä asiantuntija-ammattien osuus työpaikoista on suuri. Toisaalta alhaisen tuottavuuden aloilla, kuten kaupassa, kuljetuksessa, kiinteistöpalveluissa ja sosiaali- ja terveystaloudessa on paljon alemman koulutustason ja tulotason työpaikkoja.

Helsingin seudun tuotanto on alkutuotantoa lukuun ottamatta kaikilla päätoimialoilla tuottavampaa (arvonlisäys tehtyä työtuntia kohti) kuin koko maassa (Tilastokeskus, aluetalouden

tilinpito). Tuottavuusero on 10-30 % toimialan mukaan. Useimmilla erikoistumisaloilla seudun osuus koko maan arvonlisäyksestä ja työllisyydestä on kasvanut 2000-luvulla. Tuottavuusetu perustuu useaan tekijään: Helsingin seudun saavutettavuuteen kansainvälisesti ja valtakunnallisesti, yritystoiminnan kasautumisetuihin, työvoiman koulutustasoon ja osaamiseen sekä vahvaan tutkimus- ja kehittämissympäristöön.

Suomen yliopistojen opiskelijoista 35 % opiskelee ja yhtä suuri osuus tutkinnoista suoritetaan pääkaupunkiseudulla toimivissa yliopistoissa. Lähes puolet Suomen tutkimus- ja kehittämistyöstä (työvuosina mitattuna) tehdään Helsingin seudulla sijaitsevilla yrityksissä, korkeakouluissa ja muissa tutkimusorganisaatioissa. Melkein 40 % Suomen asiantuntija-ammateissa toimivista (johtaja, erityisasiantuntija, asiantuntija) työskentelee seudulla. Korkeakoulut vetävät seudulla nuoria aikuisia opiskelemaan ja korkeaa koulutusta ja osaamista edellyttävän työvoiman kysyntä houkuttelee jäämään alueelle. Toisaalta väestönkasvu ja korkeasti koulutettujen alojen korkea palkkataso osaltaan työntäneet asuntojen hinta- ja vuokratasoa ylöspäin. Korkeat asumiskustannukset nostavat seudulle jäämisen tai seudulle muuttamisen kynnyksestä erityisesti matalapalkka-alojen potentiaaliselle työvoimalle.

Tutkimusten mukaan alueen yritysten korkea tuottavuus vetää sinne uutta yritystoimintaa, joka johtaa työvoiman kysynnän kasvuun. Vaikutusketju kulkee myös toiseen suuntaan: vilkas tulomuutto alueelle johtaa pitkällä aikavälillä yritysten tuottavuuden nousuun (Lewis & Peri, 2015). Keskeinen tähän vaikuttava tekijä on muuttajien – erityisesti maahanmuuttajien – aikaansaama osaamisen

monipuolistuminen, kun muuttajat tuovat muuttoa-alueelle mukanaan uudenlaista tiedollista, sosiaalista ja kulttuurista osaamista, joka sekoittuu alueella pitkään asuneiden asukkaiden osaamis-pääomaan. Tämä edistää sekä teknistaloudellisten että yhteiskunnallisten innovaatioiden leviämistä ja soveltamista. Kuitenkin tämän Helsingin seutua ja muuta Uuttamaata koskevan tutkimuksen perusteella on kyseenalaista, onko täällä osattu hyödyntää eri maista tulneiden tuhansien maahanmuuttajien tiedollista, sosiaalista ja kulttuurista osaamista. Maahanmuuttajataustaisista asukkaista – myös Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneista – suuri osa on työttömiä, alityöllistettyjä tai työskentelee koulutusta vastaamattomassa työssä. Tämän myötä maahanmuuttajien osaamis-potentiali ja kapasiteetti ovat ainakin tähän mennessä jääneet vajaakäyttöön.

Helsingin seudun aluetalouden ja työllisyyden kasvu on 2000-luvulla perustunut erityisesti seudun korkean tuottavuuden erikoistumisalojen kasvuun, joka on ollut myös valtakunnallisesti merkittävää. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyys kasvoi 64 % Helsingin seudulla vuodesta 2000 vuoteen 2016, kun työllisyys kokonaisuutena kasvoi 10 %. Asiantuntijatyövoiman lisäys ja erikoistumisalojen kasvu ei olisi ollut mahdollista 2000-luvulla eikä sitä edeltävinä vuosikymmeninä ilman jatkuvaa suurta tulomuuttoa Helsingin seudun ulkopuolelta. Korkeasti koulutetun työvoiman tarve on edellyttänyt sekä tulomuuttoa opiskelemaan korkeakouluihin että sen lisäksi muualla Suomessa ja ulkomailla tutkinnon suorittaneiden muuttoa seudun työmarkkinoille.

SAMMANDRAG

Nyland och dess kärnområde Helsingforsregionen bildar på en europeisk nivå Finlands enda storstadsregion. Helsingforsregionens 1,5 miljoner invånare representerar 27 % av hela landets befolkning och i regionen finns 32 % av landets arbetsplatser. I området produceras 36 % av landets bruttonationalprodukt och bruttonationalprodukten per invånare är 1,5 gånger högre jämfört med det övriga Finland.

Helsingforsregionen har vuxit snabbt under flera årtionden. Den största tillväxtfaktorn har varit inflyttningsöverskottet, och under de senaste årtiondena har en växande del av inflyttningsöverskottet uppstått till följd av invandring antingen direkt från utlandet eller via andra delar av landet. Över hälften av de nuvarande över 18 år gamla invånarna i Helsingforsregionen är födda utanför regionen och de har flyttat till regionen i något livsskede. Tack vare befolkningstillväxten som skett under det här årtiondet hör Nylands landskap till de 20 snabbast växande NUTS 2-områdena inom EU men Nylands tillväxttakt har tydligt släpat efter bl.a. Stockholmsregionen och Osloregionen.

Utredningens bakgrund, mål och genomförande

Den livliga inflyttningen som till stor del består av unga vuxna inverkar på många sätt på arbets- och bostadsmarknaden samt på den kommunala och regionala ekonomin på målområdena men också på de områden från vilka man flyttar. Hur inflyttare anpassar sig till målområdet är en lång process som anknyter till människors utbildning, karriär, inkomstutveckling, alternativ i fråga om boendet samt hur hushållet bildas under livscykeln. Denna utredning ger ny empirisk information om hur inflyttarna – från andra delar av Finland och från utlandet – anpassar sig till den regionala arbets- och bostadsmarknaden i Nylands landskap på lång sikt och vilka konsekvenser flyttningsrörelsen har för den regionala och kommunala ekonomin.

Esbo, Helsingfors och Vanda stad har tillsammans med Nylands förbund beställt och publicerat denna utredning.

Syftet med utredningen är att genom en empirisk analys av ett stort registermaterial reda ut hur de som flyttar från andra delar av landet och från utlandet anpassar sig till Nylands arbets- och bostadsmarknad och vilka konsekvenser det har för den regionala och kommunala ekonomin på lång sikt under 2000-talet.

För utredningen lät man Statistikcentralen samla ett långtidsmaterial om personer som flyttat till och från Nyland samt som flyttat mellan nyländska kommuner. Dessutom lät man samla ett urvalsbaserat jämförelsematerial om alla invånare i Finland. Materialen har sammanställts ur årsmaterial över Statistikcentralens sysselsättningsstatistik och andra registeruppgifter. De omfattar åren 2000–2015. Forskningsmetoderna baserar sig på både beskrivande analyser och statistiska modellanalyser.

Helsingforsregionen behöver och får nya inflyttare

Helsingforsregionen har vuxit snabbt under flera årtionden. Invånarantalet har fyrdubblats jämfört med tiden före kriget och fördubblats sedan 1964. Under det här årtiondet har regionens befolkning vuxit med 160 000 personer, i genomsnitt med 1,3 % per år. Ungefär 60 % av tillväxten beror på inflyttningsöverskottet. Merparten av inflyttarna är invånare med invandrarbakgrund som flyttat från utlandet, men man har också flyttat till regionen från andra delar av Finland. Tack vare inflyttningsöverskottet har befolkningen i arbetsför ålder fortsatt att öka i Helsingforsregionen även under det här årtiondet, medan befolkningen i arbetsför ålder började minska i det övriga Finland vid decennieskiftet.

Med tanke på ålder är flyttningsrörelsen selektiv när det gäller såväl flyttning mellan områden som flyttning inom områden, på samma sätt som vid invandring. Den mest aktiva åldern att flytta är mellan 18 och 34 år. En flyttningsprocess som är typisk för storstäder är också typisk för Helsingforsregionen. Regionen lockar unga vuxna till att studera och arbeta i regionen men även tjänsterna och det urbana livet är lockande faktorer. Andelen 20–29-åriga av dem som flyttat till Helsingforsregionen var 45 % och av nettoflyttningen 64 % (år 2011–2017).

Flyttningsrörelsen är selektiv också på en regional nivå. Inflyttningsöverskottet i Helsingfors stad beror till stor del på unga vuxna men Helsingfors förlorar barnfamiljer, i synnerhet familjer med barn under skolåldern. Med tanke på ålder är flyttningsprofilerna i Kuumaregionens landskommuner och i östra och västra Nyland en spegelbild av Helsingfors flyttningsprofil: de får inflyttningsöverskott av barnfamiljer men de förlorar unga vuxna. Esbo och Vanda får inflyttningsöverskott av unga vuxna men också av barnfamiljer. Med tanke på ålder är flyttningsprofilen i Kuumaregionens städer (Hyvinge, Träskända, Kervo) jämnare än i övriga kommungrupper i Nyland. Gemensamt för alla kommuner i Helsingforsregionen är att de förlorar invånare som uppnått eller som närmar sig pensionsålder på grund av utflyttning till andra delar av Nyland och Finland.

Den nyländska flyttningsrörelsens differentiering i fråga om ålder betonades i synnerhet under årtusendets första decennium då antalet barnfamiljer som flyttade från Helsingfors och den övriga huvudstadsregionen till Kuumaregionens kommuner samt till västra och östra Nyland ökade till en rekordstor nivå. Nettoflyttningsströmmarna jämnades dock ut vid ingången av 2010-talet. Trots nettoflyttningens stora årliga variation har åldersprofilerna för in- och utflyttning bibehållits på ungefär samma nivå från ett decennium till ett annat vad gäller flyttningsrörelsen mellan de nyländska områdena.

Invånarnas karriär och boendeanternativ är bundna till ålder

Det sker ändringar i invånarnas verksamhet och inkomstnivå vid livscykelns olika faser. Andelen sysselsatta ökar och andelen studerande minskar fram till ungefär 35 års ålder och därefter har fördelningen av den huvudsakliga verksamheten en relativt stabil fas under en period på cirka 20 år.

Även personens inkomstnivå är bunden till den huvudsakliga verksamheten och genom den till ålder, men även flera andra individuella och samhällseliga faktorer har inverkan på den. Löne- och företagarinkomster är i genomsnitt bland de högsta hos personer som är 45–54 år. Statsskattepliktiga inkomster som omfattar de ovannämnda inkomsterna men också pensioner, arbetslöshetsförmåner samt andra skattepliktiga sociala förmåner uppnår sin högsta nivå först hos personer som fyllt 55 år.

De som flyttar till Helsingforsregionen från det övriga Finland har framgång på regionens arbetsmarknad

De som flyttat till Helsingforsregionen innan de fyllt 25 år, och en stor del av dem flyttar uttryckligen på grund av studier, har under de år som följer på flyttningen skaffat sig en högre utbildning än de invånare i samma ålder som är födda i regionen. En stor del av dem som flyttat till regionen efter att de har fyllt 25 år har redan vid flyttningstidpunkten varit relativt högutbildade och flyttat till regionen på grund av regionens arbetsmarknad eller fortsatta studier. Allt som allt har de som är födda någon annanstans i Finland än i Helsingforsregionen och de som flyttat till Helsingforsregionen i något livsskede, i genomsnitt en högre utbildningsnivå än hos dem som är födda i Helsingforsregionen.

Utbildningen ökar sannolikheten för sysselsättning i Helsingforsregionens arbetsmarknad. En speciellt stor skillnad finns mellan dem som enbart slutfört grundskola och som avlagt minst en examen på mellannivå. Dessutom är sysselsättningsgraden hos dem som avlagt en högskoleexamen något högre än hos dem som avlagt en examen på mellannivå.

Utvecklingen av inkomstnivån avviker inte avsevärt mellan de invånare som flyttat till Helsingforsregionen och de invånare i samma ålder som är födda i regionen trots skillnaderna i utbildningsnivån. Däremot släpar inkomstnivån hos dem som flyttat bort från Helsingforsregionen till andra delar av Finland efter inkomstnivån hos regionens invånare i samma ålder.

Kvinnornas inkomstnivå släpar däremot efter männens inkomstnivå trots att kvinnorna har en högre utbildningsnivå än männen.

Invånare med invandrarbakgrund har sämre möjligheter att få jobb och de släpar efter i inkomstutvecklingen

När det gäller största delen av befolkningen med invandrarbakgrund saknas det uppgifter om avlagda examina i Finlands examensregister. En del av dem som är födda i Finland eller som har bott längre i Finland har skaffat sig en utbildning här. Utbildningsfördelningen hos befolkningen med invandrarbakgrund som avlagt minst en examen på mellannivå är ungefär densamma som hos hela befolkningen. Nästan hälften av dem har avlagt en högskoleexamen.

Sysselsättningsgraden hos invånare med invandrarbakgrund ligger på en betydligt lägre nivå än hos invånare i samma ålder som hör till urbefolkningen. Sysselsättningsgraden hos inflyttare med invandrarbakgrund varierade mellan olika grupper av länder så att sysselsättningsgraden hos inflyttare med invandrarbakgrund från OECD-länderna var betydligt bättre jämfört med inflyttare från andra länder. Under recessionen efter år 2008 har skillnaden i sysselsättningen hos urbefolkningen och befolkningen med invandrarbakgrund ökat ännu mer.

Inkomstnivån (statskattepliktiga bruttointkomster) hos personer med invandrarbakgrund som flyttat till Helsingforsregionen från OECD-länderna är en tredjedel lägre och hos personer som flyttat från andra länder över hälften lägre än inkomstnivån hos invånare i samma ålder som hör till urbefolkningen fem år efter att man har flyttat till Helsingforsregionen. Skillnaden kan dels förklaras med den lägre sysselsättningsgraden hos befolkningen med invandrarbakgrund, men skillnaden är stor också om man jämför befolkningen med invandrarbakgrund och urbefolkningen som arbetar 12 månader om året.

Sysselsättningsnivån och inkomstnivån hos högt utbildade invandrare i Finland eller i övriga EU-länder är klart lägre än hos den högt utbildade urbefolkningen i samma ålder. Eftersom en stor del av invånarna med invandrarbakgrund som avlagt högskoleexamen i Finland har också slutfört grundskolan och gymnasiet i Finland, kan den sämre sysselsättningsgraden och den lägre inkomstnivån inte enbart bero på språkkunskaper utan i bakgrunden ligger andra faktorer som begränsar sysselsättningen och karriärutvecklingen.

En stor del av personerna med invandrarbakgrund som försöker komma in på arbetsmarknaden är arbetslösa, undersysselsatta eller har ett arbete som inte motsvarar utbildningen. Därför utnyttjas invandrarnas kompetenspotential och kapacitet inte till fullo. Man bör dock beakta att materialet för denna utredning omfattar åren fram till 2015. På basis av 2017 års förhandsstatistik (Statistikcentralen) har sysselsättningen hos personer som talar något annat språk än de inhemska språken som modersmål förbättrats i och med att ekonomin och den allmänna sysselsättningen har ökat, men jämfört med urbefolkningen har skillnaderna inte minskat med undantag av några språkgrupper.

Valet av bostad och boendekommun har samband med invånarnas livscykel

Hur invånarna bildar hushåll och familj och väljer sin bostad har samband med människors livscykel. Valet av bostad är en mångfacetterad process där valet omfattar bland annat besittningen av bostaden, hustyp, bostadens storlek, utrustningsnivå

och läge med många egenskaper. Läget omfattar boendekommunen som har skillnader med olika kommuner bl.a. i fråga om beskattning, avgifter och service samt bostadsområdet och dess sociala och stadsstrukturella miljö samt områdets tjänster och tillgänglighet.

I en funktionell stadsregion, såsom Helsingforsregionen som består av 14 kommuner, byter invånarna och hushållen bostad och bostadsområde flera gånger under sitt liv och därtill byter de också boendekommun. Hur invånarna fördelas mellan olika kommuner beror på invånarnas livsskede, hushålllets storlek och hushållstyp samt på värderingar, behov och resurser som berör boende, färd sätt, tjänster och boende- och levnadskostnader. Kommunerna erbjuder olika boende- och levnadsmöjligheter som påverkas av geografiska, trafikmässiga och samhällsstrukturer faktorer samt av de tjänster som kommunerna erbjuder och vilka kostnader de har för hushållen. I Helsingforsregionen pågår en val- och flyttningsprocess som är typisk för ett storstadsområde. I processen erbjuder kommunerna som är olika med tanke på läge och samhällsstruktur alternativa bostadsområden och livsmiljöer som invånarna som överväger valet av en böningsort kan jämföra med varandra.

Bostadsbeståndets struktur varierar kraftigt i kommunerna i Helsingforsregionen. I Helsingfors domineras bostadsbeståndet av flervåningshus och det är allmänt att bo på hyra. I Esbo, Vanda och Kuumaregionens städer ansluter stadsregionens tätorter och lokala centrum till olika småhusområden. I den andra ytterligheten finns Kuumaregionens landskommuner med en huvudsakligen gles samhällsstruktur och ett bostadsbestånd som domineras av egnahemshus. I västra och östra Nyland förenas ett småstadsliknande eller glest boende dominerat av egnahemshus med arbetsplatser i regionala arbetsplatskoncentrationer samt med möjligheter att arbeta i huvudstadsregionen tack vare en rimligt bra tillgänglighet.

Till Helsingfors och de stora centrumen i Esbo och Vanda flyttar unga vuxna från regionens andra zoner, andra delar av landet och från utlandet. Attraktionsfaktorer är huvudstadsregionens studieplatser, arbetsplatser, tjänster och andra attraktionsfaktorer i en storstad. När åldern ökar och man genomgår olika faser i livscykeln, så ökar

också utbildningsnivån, blir sysselsättningen allt vanligare och inkomstnivån stiger. I detta skede sker en livlig flyttningsrörelse till stadsområdets yttre zoner, huvudstadsregionens förorter samt till Kuumaregionens kommuner med större och förmånligare bostäder.

Flyttningsrörelsen och valet av boendekommun har inverkan på den kommunala ekonomin

När invånarna flyttar mellan kommuner har det en mycket stor inverkan på den kommunala ekonomin eftersom det i regel finns skillnader i åldersstrukturen, hushållsfördelningen, familjestrukturen, utbildningsnivån och inkomstnivån hos dem som flyttar in i eller ut från kommunen. Det finns också skillnader mellan flyttarnas och kommunens rådande befolkningsstruktur. Flyttarna har inverkan på både kommunens inkomster och kostnader. De viktigaste faktorerna med inverkan på inkomster grundar sig på kommunalskatten och statsandelar. Kostnaderna består i huvudsak av kostnaderna för kommunens basservice som varierar kraftigt beroende på ålder.

När ett enskilt år granskas är skatteinkomsterna och servicekostnaderna för många invånare i obalans. Kostnaderna för basservice gäller främst barn och unga som inte har inkomster eller har små inkomster samt äldre som har höga kostnader för social- och hälsovårdstjänster men lägre inkomster än hos personer i arbetsför ålder. Merparten av skatteinkomsterna kommer från personer i arbetsför ålder som i genomsnitt har låga kostnader för basservice. När invånarens hela livscykel granskas är skatteinkomsterna och servicekostnaderna för personer med medelstora inkomster i relativt bra balans med tanke på den kommunala ekonomin. Kommunens befolkning består av invånare som är i livscykeln olika faser och helheten bestående av invånarna kan vara i balans med tanke på den kommunala ekonomin även om den inte är i balans för enskilda kommuninvånarens del.

Inkomstnivån har dock en stor inverkan med tanke på den kommunala ekonomin. Kommunalskatten är i själva verket en progressiv skatt fram till en årsinkomst på ungefär 30 000 euro. Detta medför att kommunalskatteinkomsterna är mycket beroende

av invånarnas inkomstnivå. Även kostnaderna för basservice har samband med inkomstnivån i synnerhet i fråga om socialtjänster men dessa kostnader är i sin helhet mindre beroende av inkomsterna än vad gäller kommunalskatten. Vissa kriterier i kommunernas statsandelssystem, bl.a. sjuklighet och arbetslöshet, kompenserar högre servicekostnader i anslutning till en låg inkomstnivå.

Med tanke på den kommunala ekonomin är invånare med höga inkomster utan tvekan bättre än invånare med låga inkomster. Utjämningen av skatteinkomster enligt statsandelssystemet minskar i någon grad på de i genomsnitt högre skatteintäkterna men ändrar inte basresultatet. Detta skapar i princip ett incitament för kommunerna att locka invånare med i genomsnitt högre inkomster till kommunen och undvika invånare med i genomsnitt lägre inkomster. Ett mångsidigt utbud av arbetskraft är dock nödvändigt med tanke på områdets regionala ekonomi och arbetsmarknad. Detta förutsätter att även invånare med låga inkomster har möjlighet att bo i alla kommuner i arbetsmarknadsområdet. Förutsättningen är ett fungerande och omfattande avtalssystem mellan kommunerna och staten som omfattar avtal om utbudet av bostäder som kontrolleras av samhället och hur kriterierna för valet av boende fastställs. Sedan 2008 har MBT-avtalen utgjort ett sådant avtalssystem i Helsingforsregionen.

Socioekonomiska skillnader mellan bostadsområden har ökat på 2000-talet

Med segregation mellan områden avses att de invånare som enligt de socioekonomiska kriterierna har en proportionellt svagare ställning hamnar till vissa bostadsområden skilt från andra invånare.

Flyttningsrörelsen mellan bostadsområden har inverkan på hur områdenas socioekonomiska profil bildas och hur den förändras. När det gäller Helsingforsregionens lägsta socioekonomiska kvintil med en femtedel av regionens invånare visar resultaten att den proportionellt minskade inkomstnivån hos urbefolkningen som länge har bott på området förklarar en del av de proportionella negativa ändringarna i regiongruppen under perioden 2007–2015. Invånare som hör till

urbefolkningen och som har flyttat till områdena har haft en positiv inverkan i synnerhet på områdenas aktivitetsgrad, det vill säga andelen sysselsatta och studerande av personer i arbetsför ålder. En betydande faktor för att den lägsta kvintilens ställning proportionellt har försämrats under perioden 2007–2015 var att invånare med en proportionellt låg aktivitetsgrad och låga inkomster har flyttat till dessa områden i den utsträckning att områdenas genomsnittliga aktivitets- och inkomstnivå minskade i förhållande till hela regionen.

Flyttningsrörelsen är motor för Helsingforsregionens specialiserade regionalekonomi

Näringsstrukturen i Helsingforsregionen avviker från andra delar av landet på samma sätt som i andra storstäder. Helsingforsregionen har specialiserat sig på kunskapsintensiva tjänster (informationstjänster, finansieringstjänster, yrkesmässig, vetenskaplig och teknisk verksamhet) där regionens andel av förädlingsvärdet hos dessa branscher i hela landet är över 60 procent. Ett annat starkt specialiseringsområde omfattar handel (i synnerhet partihandel), transport och lagring samt inkvarterings- och kosthållsverksamhet och nästan hälften av det riksomfattande förädlingsvärdet produceras i regionen. Även specialiserade konsumenttjänster (bl.a. konst, underhållning och rekreation) är starkt representerade i regionen. Utöver service har Helsingforsregionen specialiserat sig på kunskapsintensiv industri (tillverkning av elektronik, elanläggningar, maskiner och anordningar) som är branscher med ytterst hög produktivitet. Produktiviteten hos kunskapsintensiva tjänster är klart högre än branschernas medeltal, medan handel, transport och inkvarterings- och kosthållsbranschen är branscher med lägre produktivitet än i genomsnitt. Inom branscherna med hög produktivitet är arbetskraften i huvudsak högutbildad och andelen expertyrken är stor. Å andra sidan finns det många arbetsplatser med låg utbildningsnivå och inkomstnivå inom branscherna med låg produktivitet, såsom handel, transport, fastighetstjänster och social- och hälsovårdstjänster.

I Helsingforsregionen är produktionen, med undantag av primärproduktion, mer produktiv inom samtliga huvudbranscher (förädlingsvärde

per utförd arbetstimme) jämfört med hela landet (Statistikcentralen, regionalräkenskaperna). Produktivitetsskillnaden är 10–30 procent beroende på branschen. På flera specialiseringsområden har regionens andel av hela landets förädlingsvärde och sysselsättning ökat på 2000-talet. Produktivitetens nytta baserar sig på flera faktorer: Helsingforsregionens internationella och nationella tillgänglighet, fördelar med att företagsverksamhet koncentreras till ett och samma område, arbetskraftens utbildningsnivå och kunnande samt en stark forsknings- och utvecklingsmiljö.

Av de studerande vid de finländska universiteten studerar 35 % vid universitet som är belägna i huvudstadsregionen och en lika stor andel av examina avläggs vid dessa universitet. Nästan hälften av det forsknings- och utvecklingsarbete som sker i Finland (mätt i årsverken) sker i företag, högskolor och andra forskningsorganisationer som är belägna i Helsingforsregionen. Nästan 40 % av de som arbetar som experter i Finland (direktör, specialistsakkunnig, sakkunnig) arbetar i regionen. Högskolorna lockar unga vuxna till regionen för att studera och efterfrågan på arbetskraft med hög utbildning och kunnande lockar dem att stanna kvar i regionen. Å andra sidan har nivån på bostädernas priser och hyror ökat på grund av befolkningstillväxten och den höga lönenivån hos branscher med högutbildade anställda. Höga boendekostnader höjer tröskeln för att stanna kvar i regionen eller att flytta till regionen i synnerhet vad gäller den potentiella arbetskraften inom branscher med låga löner.

Enligt forskning lockar företagens höga produktivitet ny företagsverksamhet till regionen, vilket leder till en ökad efterfrågan på arbetskraft. Denna inverkan går även i en annan riktning: en livlig inflyttning till området leder på lång sikt till att företagets produktivitet ökar (Lewis & Peri, 2015). En

central faktor som påverkar detta är att kunnandet blir mångsidigare tack vare inflyttare – i synnerhet invandrare – då inflyttarna för med sig nya teoretiska, sociala och kulturella kunskaper som blandas med de långvariga invånarnas kunskapskapital. Detta främjar spridningen och tillämpningen av såväl tekniskekonomiska som samhällsliga innovationer. Enligt denna utredning som berör Helsingforsregionen och det övriga Nyland är det dock tvivelaktigt om man i regionen har kunnat utnyttja teoretiska, sociala och kulturella kunskaper hos flera tusen invandrare som kommit från olika länder. En stor del av invånarna med invandrarbakgrund – även bland dem som avlagt en högskoleexamen i Finland – är arbetslösa, undersysselsatta eller har ett arbete som inte motsvarar utbildningen. Därför har invandrarnas kompetenspotential och kapacitet åtminstone hittills inte utnyttjats till fullo.

Ökningen av den regionala ekonomin och sysselsättningen i Helsingforsregionen har på 2000-talet baserat sig i synnerhet på ökningen av regionens specialiseringsområden med hög produktivitet, vilket också har varit betydande även på riksnivå. Sysselsättningen hos personer som avlagt högre högskoleexamen ökade med 64 % i Helsingforsregionen under en period från 2000 till 2016 då hela sysselsättningen ökade med 10 %. Den ökade arbetskraften bestående av experter och ökningen av specialiseringsområdena skulle inte ha varit möjlig på 2000-talet eller under de årtionden som föregick det, om det inte hade skett en ständig, storskalig inflyttning av människor från områden utanför Helsingforsregionen. Behovet av högutbildad arbetskraft har förutsatt bland annat att man flyttar till regionen för att studera vid regionens högskolor och att personer som avlagt sin examen någon annanstans i Finland och utomlands flyttar till regionens arbetsmarknad.

ABSTRACT

On a European scale, the Helsinki-Uusimaa Region and its core, the Helsinki region, form the only metropolitan area in Finland. The 1.5 million inhabitants in the Helsinki region represent 27% of the population of the entire country, and 32% of the jobs in the country are based there. The region produces 36% of the country's gross domestic product, and the GDP per capita is 1.5 times larger than for the rest of Finland.

The Helsinki region has been growing fast over many decades. Net migration has been a major growth factor which, in recent decades, has increasingly more often involved immigration either from abroad or via other regions in Finland. More than a half of the region's current inhabitants over 18 years of age were born outside the region and moved there at some point of their life. Based on the population growth in the current decade, the Helsinki-Uusimaa Region counts among the 20 fastest-growing NUTS 2 regions in the EU. However, the growth rate is clearly lagging behind, for example, the Stockholm and Oslo regions.

The background, goals and implementation of the study

Lively inward migration – involving many young adults – impacts, in many ways, the labour and housing market and the municipal and regional economy in the target regions, as well as the source regions. For a migrant, the process of adapting to life in the target region is long and related to their education, professional career, income development, housing arrangements and formation of a housing unit throughout their life. This study provides new empirical data on how migrants – domestic migrants and immigrants – adapt to the regional labour and housing market in the Helsinki-Uusimaa Region in the long term and on the impacts of migration on the regional and municipal economy.

The cities of Espoo, Helsinki and Vantaa and the Helsinki-Uusimaa Regional Council have jointly commissioned and published this study.

Using empirical analysis based on extensive registry data, the aim of the study is to clarify how domestic migrants and immigrants adapt to the labour and housing market in the Helsinki-Uusimaa Region, as well as their long-term impact on the regional and municipal economy in the 21st century.

For the research, Statistics Finland was commissioned to provide longitudinal data on those who had migrated to and from Helsinki-Uusimaa and within the region from one municipality to another. Furthermore, sample-based comparative data was commissioned on all inhabitants of Finland. The data was compiled by combining annual data from Statistics Finland's employment statistics and other registry data. The years 2000–2015 are covered. The research methods are based on descriptive analyses, as well as statistical model analyses.

The Helsinki region needs and receives migrants

The Helsinki region has been growing fast for several decades. The population has quadrupled in comparison to the pre-war period and doubled since 1964. In the current decade, the region's population has grown by 160,000 persons, averaging 1.3% growth per year. Approximately 60% of the net growth derives from migration gains, most of which encompasses immigration from abroad, but in-country migration from other parts of Finland is represented, as well. Because of net migration, the working-age population has also been growing in the Helsinki region throughout the decade, despite starting to shrink elsewhere in Finland around the turn of the decade.

Migration is age-selective in terms of interregional and intraregional migration, as well as immigration. 18-34 year-olds migrate most actively. A migration process typical of metropolitan cities is also characteristic of the Helsinki region. The region attracts young adults to study and work, but they are also drawn by the services and urban lifestyle. 20-29 year-olds constituted 45% of the inward migration and 64% of the net migration in the Helsinki region (years 2011–2017).

Migration is also selective on a regional level. The City of Helsinki has major net migration gains through young adults but loses families with children, particularly those with children under school age. In terms of age, Helsinki is mirrored by the migration profiles of the central Uusimaa municipalities and the eastern and western parts of Uusimaa: they have a migration gain through families with children but lose young adults. Espoo and Vantaa's migration gains derive from young adults as well as families with children. The age-specific migration profile of the central Uusimaa towns (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava) differs from other groups of municipalities in Uusimaa. All municipalities in the Helsinki region have the following in common: the migration loss of people who have reached retirement age or are close to it and who migrate to other parts of Uusimaa and Finland.

The age-specific division of migration was particularly apparent in the first decade of the millennium when families with children migrated in record-high levels from Helsinki and other parts of the metropolitan area to the central Uusimaa municipalities and its eastern and western parts. However, the net migration flow stabilised by the early 2010s. Irrespective of the major annual variations in net migration, the age profiles of inward and outward migrants have remained similar throughout the decades with regard to interregional migration in Uusimaa.

Professional career and housing tied with age

The population's activity and income levels vary depending on the stage of their life. The share of the employed population grows, and the student

population shrinks until approximately 35 years of age. After this, a relatively stable period of approximately 20 years follows in the main activity distribution.

Furthermore, a person's income level is tied with his or her main activity and thus with age, but it is also affected by many other individual and societal factors. 45-54 year-olds have, on average, the highest levels of salary and entrepreneurial income. Persons over 55 years of age have the highest income subject to state taxes, including pensions, unemployment security benefits and other taxable social security benefits in addition to the above.

Migrants to the Helsinki region from other parts of Finland are successful in the labour market

Persons under the age of 25 who migrated to the Helsinki region, in which the majority specifically came to study, have educated themselves further in the years following their arrival compared to the native population of the same age. A majority of the migrants above the age of 25 is relatively highly educated already upon their arrival; they migrate to access the region's labour market or to continue their education. As a whole, and on average, the level of education is higher among persons who were born elsewhere in Finland and migrated to the Helsinki region at some point of their lives, in comparison with the population born in the Helsinki region.

Education improves the likelihood of finding employment in the Helsinki region labour market. The difference is particularly pronounced between persons who have only completed a basic education and persons who, at the very least, have an upper secondary education degree. Furthermore, the employment rate of persons with higher education degrees is somewhat higher than with persons who completed an upper secondary education.

The income development of persons who migrated to the Helsinki region from elsewhere does not differ significantly from the region's native population in the same age range, regardless of

the difference in their level of education. Instead, the income level of persons migrating from the Helsinki region to other parts of Finland is lower compared to the region's inhabitants in the same age range.

Women's income, on the other hand, lags behind men's regardless of the fact that women generally have a higher level of education than men.

Persons from a migrant background have lower employment rates and lag behind in income development

Data on completed degrees is missing for the majority of the immigrant population in the Finnish Register of Completed Education and Degrees. Some people born in Finland, or who have lived in Finland for a long time have completed their education here, and the education distribution of persons from a migrant background, who have at least upper secondary education, is relatively similar to the entire population. Almost a half of them have a higher education degree.

The employment rate of the immigrant population is considerably lower compared to the native population in the same age range. The employment rate of the immigrant population also varied between groups of countries: immigrants from the OECD countries had considerably higher rates of employment than those coming from other countries. After 2008, during the economic recession, the employment rate gap between the native and immigrant populations grew even wider.

After five years of living in the Helsinki region, the income level (gross income subject to state taxes) of immigrants from the OECD countries is lower by a third when compared to the native population in the same age range. For immigrants from other countries, the income level is lower by a half. The difference can be partly explained by the higher unemployment rates of the immigrant population, but there is also a major difference when comparing the native population to immigrants who work 12 months per year.

The rate of employment and level of income are significantly lower among immigrants who have

obtained a university degree in Finland or another EU country than among the highly educated native population in the same age range. The lower rates of employment and income cannot simply be attributed to language skills because a majority of the immigrants who completed a university degree in Finland also completed their basic education and upper secondary education in Finland. There are other factors limiting employability and career development in the background.

A majority of the immigrants who want to access the labour market are unemployed, underemployed or working in unskilled jobs not relevant to their education. Because of this, the immigrants' knowledge potential and capacity remain underused. However, we must take into account that the data utilised in this study ends in 2015. According to a forward estimate of 2017 (Statistics Finland), the employment rate of persons with foreign native languages has improved along with the economic growth and general employment rate. Still, the gap relative to the native population remains as wide as ever, apart from a few language groups.

Selection of residents in housing and municipalities is linked to their life phase

Forming a household and family, and selecting an apartment is linked to the residents' current life phase. Apartment selection is a multidimensional process which involves selecting the following, for example: who owns the apartment, the type, size and equipment of the apartment and its location with several features. The location involves the municipality of residence, which differ in terms of taxation, payments and services as well as the residential area, its social and urban environment and the services and accessibility of the area.

In a functional urban region such as the Helsinki region that consists of 14 municipalities, residents and households switch not only apartments and residential areas, but also their municipality of residence many times in their lives. How residents settle into different municipalities is influenced by their life phase, the size and type of the household as well as their preferences, needs and resources

related to housing, moving, services, as well as housing and living costs. Municipalities offer many kinds of housing and living opportunities, influenced by factors related to geography, traffic and urban structure, as well as services provided by municipalities and their costs to households. The Helsinki region has a resident selection and migration process typical of a metropolitan area. In this process, municipalities with varying locations and urban structures offer alternative residential areas and living environments, which can be compared by residents who are considering moving.

The housing structure varies strongly in the municipalities of the Helsinki region. In Helsinki, blocks of flats make up the majority of the housing stock, and rented accommodation is common. In Espoo, Vantaa and the central Uusimaa towns, sub-urban areas and local centres are adjoined by varied residential areas with detached houses. At the other extreme, we have the rural municipalities in central Uusimaa, with a mostly unbuilt urban structure and a housing stock with a predominance of detached houses. In western and eastern Uusimaa, a housing structure typical of small towns, with a prevalence of detached houses, is complemented by regional job hubs and the opportunity to commute to the metropolitan area on the account of reasonably good transport connections.

Helsinki and major population centres in Espoo and Vantaa attract young adults from other zones in the region, other parts of Finland and abroad. Key pull factors include study places, jobs, services and other factors commonplace in a metropolitan city. As residents grow older and move forward in their lives, their level of education rises, they are more likely to find employment and have a higher level of income. At this point, plenty of people migrate to the urban area's outer zones, suburbs of the metropolitan area and the central Uusimaa municipalities, all of which offer larger and more affordable housing.

Migration and selection of the residential municipality impact municipal economy

Municipal economy is greatly impacted by intermunicipal migration because inward and outward migrants moving to and from a municipality generally have a different age structure, housing stock distribution, family structure, and level of education and income. A similar difference exists between inward migrants and the municipality's current population. Migrants affect the municipality's income and expenditures. The most important factors impacting income are based on municipal tax and state subsidies for municipalities. Expenditures mainly consist of the costs related to basic municipal services, which vary greatly depending on the resident's age.

If we look at a single year, there is an imbalance in the tax revenue and service expenditures of many residents. Regarding the costs of basic public services, the emphasis is on children and young people with little or no income, as well as the elderly whose social and health service expenditures are high and income lower than among people of working age. Tax revenue is mainly derived from working-age people who have, on average, low basic public service expenditures. However, in view of the resident's entire life, the tax revenue and service expenditures of a middle-income person are quite well balanced in terms of municipal economy. At each point, a municipality's population consists of residents at different stages of their life. As a whole, a balance can be achieved in terms of municipal economy, although this would not be the case with individual residents.

However, the income level has a major impact on municipal economy. As a matter of fact, the municipal tax is a progressive tax until an annual income of €30,000. This heightens the considerable dependency of municipal tax income with the residents' level of income. The costs of basic public services are also linked with the

level of income particularly with regard to social services, but the expenditures are, as a whole, not quite as clearly dependent on the municipal tax. Certain criteria of the municipal state subsidy system, such as morbidity and unemployment, compensate for the higher service expenditures related to a low level of income.

In terms of municipal economy, a high-income resident is, undeniably, preferable to a low-income one. In the state subsidy system, the redistribution of tax income cuts higher-than-average tax revenue to some extent but will not change the bottom line. In principle, this creates an incentive for municipalities to attract residents with higher wages than the average, and to avoid residents with lower wages than the average. However, in terms of the region's economy and job market, a versatile workforce must be available. This requires that low-income residents also have the opportunity to reside in all the municipalities covered by the labour market area. The prerequisite for this is a functional and comprehensive agreement system between the municipalities and the state, also including agreements on the provision of housing controlled by the society and the related resident selection principles. In the Helsinki region, the MAL agreements (cooperation on land use, housing and transport) have operated as such a system of agreements since 2008.

Socio-economic differences between residential areas have grown in the 21st century

In loose terms, interregional segregation means that residents who, according to socio-economic criteria, are relatively disadvantaged in comparison to others end up living in certain residential areas, segregated from others.

Migration between residential areas affects the formation of the socio-economic profiles of the areas and their changes. According to the results, some of the negative relative changes occurring in the region in 2007–2015 can be attributed to the relatively diminished level of income of the native population who have lived in the area for a long time and belong to the Helsinki region's lowest socio-economic area quintile, home to a

fifth of the region's inhabitants. Instead, migrants of the native population who moved to the area created a positive impact particularly on the areas' activity level; meaning the share of the employed and students of the working-age population. However, in terms of the relative deterioration of the position of the lowest quintile in the period of 2007–2015, an important factor was the inward migration of residents with a relatively low level of activity and income to these areas. This led, on average, to a lower level of activity and income in the areas in relation to the entire region.

Migration is the motor of the Helsinki region's specialised regional economy

Typical of metropolitan cities, the economic structure of the Helsinki region differs from the rest of the country. The region of Helsinki specialises in knowledge-intensive services in particular (such as information and financing services as well as professional, scientific and technical activity). The region accounts for 60% of the value added to such fields of operation across the entire country. Other strong areas of specialisation include retail (particularly wholesale), transportation and storage as well as the hospitality and restaurant industry. The region accounts for nearly a half of their added value on a national level. Furthermore, specialised consumer services (such as arts, entertainment and recreation) are strongly represented in the region. Besides services, the Helsinki region specialises in knowledge-intensive industrial activity (manufacturing of electronics, electrical equipment, machinery and devices), which includes fields of particularly high productivity. The productivity of knowledge-intensive services is also clearly higher than on average in these industries. On the other hand, retail, transportation and hospitality and restaurant industries have a lower than average productivity. In industries of high productivity, the workforce is, as a rule, highly educated and there is a high percentage of specialist professions. On the other hand, industries of low productivity, such as retail, transportation, property maintenance, and social and health care services, provide many lower paid and lower skilled jobs.

Apart from primary production, production in the Helsinki region is more profitable (value added per hours worked) than in the country as a whole (Statistics Finland, regional economy records). The productivity difference is 10-30% according to industry. In most specialised fields, the region's share of the entire country's added value and employment has grown in the 21st century. The profitability benefit is based on several factors: the international and national accessibility of the Helsinki region; the accumulation benefits of business activity; the employees' level of education and competence; and a strong research and development environment.

35% of university students in Finland study in universities based in the Helsinki metropolitan area, and an equal share of degrees are completed there. Nearly a half of the research and development work in Finland (measured in work years) is carried out in companies, institutions of higher education and other research organisations located in the Helsinki region. Nearly 40% of persons in specialist professions (manager, counsellor, expert) work in the region. Institutions of higher education attract young adults to study, and the demand for workforce with a high level of education and competence encourages them to stay in the region. On the other hand, population growth and high wages in the higher education sector have, for their part, pushed up apartment prices and rents. High costs of living raise the threshold of staying in the region or migrating there, particularly for potential workforce in low-wage sectors.

According to research, the high productivity of companies in the region attracts new business activity which, in turn, leads to a growth in the demand for workforce. The impact chain goes both ways: lively inward migration in the region leads to a higher company productivity in the long term

(Lewis & Peri, 2015). A major contributing factor here is the variety of knowledge the migrants – particularly immigrants – bring about. They bring to the region new intellectual, social and cultural know-how which then blends with the knowledge capital of the region's long-term residents. This enhances the distribution and application of technical, economic and societal innovations. However, based on this study concerning the Helsinki region and other parts of Uusimaa, we can question whether full advantage has been taken of the intellectual, social and cultural know-how of the thousands of immigrants from other countries. A majority of inhabitants with migrant backgrounds – also those who completed a higher education degree in Finland – are unemployed, underemployed or working unskilled jobs not relevant to their education. Because of this, the knowledge potential and capacity of immigrants have, so far, been underused.

The growth of regional economy and employment in the Helsinki region have, in the 21st century, been based on the growth of specialised sectors of high productivity. This has been significant on a national level, as well. From 2000 until 2016, the employment rate of master's degree graduates grew by 64% in the Helsinki region, and the employment rate grew by 10% as a whole. The increase in specialist workforce and growth of specialised sectors would not have been possible in the 21st century or in the preceding decades without the continuous large-scale inward migration from outside the Helsinki region. The need for a highly educated workforce has required the inward migration of higher education students, as well as the job-related migration of those who have completed a degree elsewhere in Finland and abroad.

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA, TAVOITE JA TOTEUTUS

Vilkas nuoriin aikuisiin painottuva tulomuutto vaikuttaa monella tavalla työ- ja asuntomarkkinoihin sekä kunnallis- ja aluetalouteen muuton kohdealueilla, mutta myös lähtöalueilla. Maahanmuutto on saanut merkittävän roolin myös Suomen muuttoliikkeessä 1990-luvun alun jälkeen ja sen osuus on vahvistunut 2010-luvulla. Maahanmuuttajien sijoittuminen työmarkkinoille ja osin myös asuntomarkkinoille on osoittautunut ongelmalliseksi erityisesti OECD-maiden ulkopuolelta tuleville maahanmuuttajaryhmille. Muuttajien sopeutuminen kohdealueelle on kuitenkin pitkä prosessi, joka liittyy osana ihmisen työuraan, tulokehitykseen, asumisuraan ja asuntokunnan muodostukseen elinkaaren aikana. Tämä tutkimus tuottaa uutta empiiristä tietoa muuttajien – kotimaisten ja maahanmuuttajien – sopeutumisesta Uudenmaan maakunnan seudullisille työ- ja asuntomarkkinoille pitkällä aikavälillä.

1.1 Taustaa

Suomessa keskimäärin 5 % asukkaista muuttaa vuosittain kuntien välillä. Vuonna 2017 lähes 290 000 henkeä muutti kunnasta toiseen ja näistä muutoista lähes puolet oli maakuntien välisiä. Maahanmuutto kasvoi kaksinkertaiseksi vuodesta 2000 vuoteen 2017, jolloin Suomeen muutti 31 800 ja Suomesta 17 000 henkeä, nettomuuton ollessa 14 800. Vilkkaimmin muuttavat nuoret aikuiset: 20–24-vuotiaista noin 20 % muuttaa yhden vuoden aikana kuntien välillä. Myös maahanmuutto painottuu vahvasti nuoriin aikuisiin. Muuttoalttius alenee iän myötä.

Suuret kaupunkiseudut – erityisesti Helsingin seutu – ovat muuttoliikkeen pääasiallisia kohdealueita sekä maassamuutossa että maahanmuutossa.

Neljännes Suomen maakuntien välisistä ja lähes puolet maahanmuutoista on kuluvalle vuosikymmenellä suuntautunut Uudellemaalle. Maakuntaan

muutti sen ulkopuolelta 50 500 henkeä vuonna 2017, ja heistä yli kaksi kolmannesta muutti muualta Suomesta ja vajaa kolmannes ulkomailta. Uudenmaan muuttovoitto on ollut kuluvalle vuosikymmenellä keskimäärin 10 000 henkeä vuodessa, josta kaksi kolmannesta on koostunut ulkomaisesta muutosta. Maakuntaan ulkopuolelta muuttavat painottuvat nuoriin aikuisiin kaikista muuttosuunnista. Heistä suuri osa on opiskelijoita sekä työuran alkuvaiheessa olevia. Monet ovat tässä vaiheessa myös itsenäisen asumisuran alkupäässä. Uudenmaan seutujen ja kuntien väestökehitykseen vaikuttaa lisäksi vilkas maakunnan sisäinen muuttoliike, jonka keskeisiä piirteitä ovat nuorten aikuisten muutto pääkaupunkiseudulle muista kunnista sekä lapsiperheiden muutto pääkaupunkiseudulta, erityisesti Helsingistä, muihin kuntiin. Kuitenkin jälkimmäinen muuttovirta on vaimentunut kuluvalle vuosikymmenellä edelliseen verrattuna.

Vilkas nuoriin aikuisiin painottuva muuttoliike vaikuttaa monella tavalla Uudenmaan seutujen työ- ja asuntomarkkinoihin sekä laajemmin kunnallis- ja aluetalouteen. Muuttovoiton aikaansaama väestönkasvu lisää työvoiman tarjontaa, joka on edelleen aluetalouden kasvupotentiaalin keskeinen osatekijä. Vuoden 2008 finanssikriisistä käynnistynyt taantuma pysäytti työvoiman kysynnän kasvun monilla toimialoilla useiksi vuosiksi, jonka seurauksena pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi nopeasti. Talouden käännyttyä kasvuun Uudellamaalla vuonna 2015 ja työvoiman kysynnän nousuun vuonna 2016, osaavan työvoiman saatavuudesta tuli pian kasvava ongelma erityisesti pääkaupunkiseudulla toimiville yrityksille. Yli kolmannes maakunnan yrityksistä piti ammattitaitoisen työvoiman pulaa kasvun esteenä kesällä 2018 (EK suhdannebarometri).

Maahanmuuttajien sopeutuminen työmarkkinoille ja osin myös asuntomarkkinoille on osoittautunut ongelmalliseksi erityisesti turvapaikkaa hakeneille ja oleskeluluvan saaneille maahanmuuttajaryhmille.

Taantumavuosina maahanmuuttajataustaisten työttömyys ja työvoiman ulkopuolelle jääminen kärjistyivät, mutta talouden käännyttyä nousuun heidänkin osaltaan ongelma on lieventynyt.

Tulomuutto lisää asuntokysyntää, joka asettaa haasteita tarjonnan sopeutumiselle. Uudellamaalla erityisesti pääkaupunkiseudulla pitkäaikainen ongelma on ollut se, että tonttien tarjontaan ja muihin tekijöihin perustuvat rajoitukset eivät ole mahdollistaneet asuntotuotannon pysymistä kysynnän kasvun tahdissa, joten asuntojen hintojen ja vuokrien ero pääkaupunkiseudun ja muun maan välillä on kasvanut. Tämä vaimentaa tulomuuttoa ja samalla rajoittaa työvoiman tarjontaa pääkaupunkiseudun työvoimapolusta kärsivillä kasvavilla toimialoilla.

Muuttoliike vaikuttaa myös lähtöalueilla, erityisesti muuttotappioseuduilla. Nuorten aikuisten poismuutto vie alueilta inhimillisiä resursseja ja tulevaisuuden kasvupotentiaalia. Työvoiman tarjonta vähenee ja asuntokysyntä supistuu, mikä heijastuu mm. tyhjien asuntojen määrään. 2010-luvulla tämä ilmiö on vahvistunut myös Uudenmaan reuna-alueilla. Kasvavien suurten kaupunkiseutujen sekä taantuvien muuttotappiosta kärsivien alueiden välisten erojen voimistuminen ovat lisänneet jännitteitä alueiden välillä. Vaatimukset voimakkaammista aluepoliittisista toimista ovat lisääntyneet. Yhtäältä vaaditaan tukea taantuvien alueiden vetovoiman ja elinvoiman tukemiseksi, toisaalta rahoitusta kasvavien kaupunkiseutujen liikenneinvestointeihin ja perusrakenteeseen.

1.2 Tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää laajaan rekisteriaineistoon pohjautuvalla empiirisellä tutkimuksella kotimaisten muuttajien ja maahanmuuttajien sopeutumista Uudenmaan työ- ja asuntomarkkinoille pitkän ajan (16 vuotta) kuluessa. Työmarkkinoille sopeutumisessa näkökulmina ovat eritaustaisten muuttajien sijoittuminen työvoimaan sekä työllistyminen ja tulokehitys. Asuntomarkkinoiden kannalta kiinnostavaa on asumisuran kehitys asunon hallintasuhteen, asumistason ja sijaintialueen suhteen, yhteydessä asuntokunnan muutokseen ja mahdolliseen perheellistymiseen. Tutkimuksessa on tarkoituksena selvittää, miten työmarkkinoille

ja asuntomarkkinoille sopeutumisen kehitysurat poikkeavat henkilön taustan mukaan, muuttujina mm. alueellinen tausta, äidinkieli, ikä, sukupuoli ja koulutus. Tulomuuttajien vertailuryhminä ovat Uudenmaan seuduilla pitkään asuneiden vastaavan kaltaisten asukkaiden tila ja kehitys samana aikana. Tutkimuksessa pyritään erityisesti selvittämään ja kuvaamaan eri demografisten ja sosioekonomisten ryhmien välisiä eroja muuttajien sopeutumisurissa. Alueellinen näkökulma painottuu Helsingin seutuun, mutta sen lisäksi kuvataan myös muun Uudenmaan (Länsi-Uusimaa ja Itä-Uusimaa) kehitystä.

Tutkimus tuottaa seudullisesta ja kunnallisesta näkökulmasta kiinnostavaa tietoa muuttoliikkeen vaikutuksesta työvoiman tarjontaan, työttömyyteen, asuntokysyntään ja toimeentuloon. Näillä on vahvat suorat ja välilliset yhteydet edelleen kuntien verotuloihin, kaavoitukseen ja asuntotuotantoon, palvelutarpeisiin sekä palvelukustannuksiin. Maahanmuuttajataustaisten väestön sopeutuminen työ- ja asuntomarkkinoille on erittäin ajankohtainen kysymys mm. turvapaikanhakijoiden määrän vaihdellessa voimakkaasti ja maahanmuuttajien rakenteen muuttuessa aikaisempaa haasteellisemmaksi kotoutumisen kannalta. Tutkimus tarjoaa tietoa eritaustaisten maahanmuuttajien etenemisestä työ- ja asumisuralla, joten tulokset tukevat myös Suomeen integroitumisen seurantaa sekä kotouttamistoimenpiteiden kehittämistä.

Muuttoliike seuduille ja seuduilta sekä seutujen sisällä muodostaa myös merkittävän mekanismin, jonka välityksellä eri tyyppiset asukkaat valikoituvat seudun kuntiin ja niiden asuinalueille. Tämä vaikuttaa oleellisesti kuntien ja asuinalueiden väliseen eriytymiseen.

Tutkimuksen pitkä aikajänne mahdollistaa myös taloudellisen nousun jakson (v. 2000–2008) ja heikomman talouskehityksen jakson (2009–2015) erojen vertailun muuttajien sopeutumisurien suhteen.

Muuttoliikkeen tutkiminen maakunnan, seutujen, kuntien ja asuinalueiden näkökulmasta on ajankohtaista monesta syystä. Työvoiman tarjonta on edelleen aluetalouden kasvupotentiaalin keskeinen osatekijä sekä alueellisen kansainvälisen kilpailukyvyn tärkeä indikaattori.

Suomessa työikäinen väestö kääntyi laskuun viime vuosikymmenen vaihteen aikoihin. Myös Helsingin seudulla, jossa väestön keski-ikä on huomattavasti nuorempi kuin muualla maassa, kantaväestön työikäiset vähenevät, mutta maahanmuutto on kompensoinut vähenemää siten, että työikäisten määrä on pysynyt kasvu-uralla. Lisäksi kantaväestön työikäisten määrä vähenisi paljon nykyistä jyrkemmin ilman kotimaista muuttovoittoa maan muilta seuduilta.

Helsingin seutu ja osin myös muut Uudenmaan seudut ovat erikoistuneet osaamisintensiiviseen tuotantoon ja palveluihin, joiden menestymisen mahdollisuudet ovat erittäin vahvasti riippuvaisia osaavan työvoiman saatavuudesta. Näillä aloilla on tiivis kytkentä pääkaupunkiseudun yliopistoihin ja korkeakouluihin, jotka tarvitsevat jatkuvasti lahjakkaita ja eteenpäin pyrkiviä opiskelijoita, joista suuri osa on aina tullut seudun ulkopuolelta ja tällä vuosituhanella yhä suurempi osa muista maista. Osaamisintensiivisten elinkeinojen samoin kuin korkeakoulujen toimivuus edellyttävät jatkuvaa muuttovirtaa, jonka edellytyksenä puolestaan on alueen vetovoima ja houkuttelevuus asuin-, opiskele- ja työntekoalueena.

Maahanmuuttajien kotoutuminen sekä sijoittuminen opiskele-, työ- ja asuntomarkkinoille on jatkuvasti ajankohtainen kysymys, koska maahanmuuttajataustaisten asukkaiden määrä ja osuus väestöstä kasvavat nopeasti, ja lisäksi maahanmuuttajien lähtömaiden jakauma muuttuu. Koulutuksella, tukijärjestelmillä ja muilla palveluilla on keskeinen rooli kotoutumisen ja yhteiskuntaan sijoittumisen kannalta. Näiden toimivuuden ja onnistumisen rinnalla muuttoliike itsessään on kiinnostavat ilmiö, koska muuton kohdemaan valinta, samoin kuin siellä asuinseudulle, kuntaan ja asuinalueelle sijoittuminen, tapahtuvat muuttojen kautta. Muista Euroopan maista, joissa maahanmuutto on ollut laajamittainen ilmiö pitempään kuin Suomessa, on saatu paljon kokemusta siitä, että joidenkin maahanmuuttajaryhmien kotoutuminen ja yhteiskuntaan sijoittuminen voi epäonnistua todella pahasti ja tällä voi olla vakavia seurauksia sekä koko yhteiskunnan että seutujen, kuntien ja asuinalueiden tasolla.

1.3 Tutkimusaineistot ja menetelmät

Tutkimusta varten on teetetty Tilastokeskuksella pitkittäisaineisto Uudellemaalle, Uudeltamaalta sekä Uudenmaan sisällä kuntien välillä muuttaneista henkilöistä. Lisäksi on teetetty otospohjainen verrokkiaineisto kaikista Suomen asukkaista.

Aineistot on teetetty Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston vuosiaineistoja ja muita rekisteritietoja yhdistelemällä. Aineistot ovat vuositasoisia ja niissä on demografisten perustietojen lisäksi poikkileikkaustietoja vuoden lopun tilanteesta (kuten asuin-kunta ja työpaikan kunta) sekä summatietoja koko vuoden ajalta (kuten työssäolokuukaudet ja tulot). Aineistot kattavat vuodet 2000–2015.

Tutkimusmenetelmät perustuvat sekä kuvaileviin analyysihin että tilastollisiin mallianalyysihin.

Aineistot ovat havaintomäärältään suuria, ja muuttajien osalta ne ovat kattavia kokonaisaineistoja. Tästä syystä aineisto mahdollistaa muuttajien ja verrokkihenkilöiden työuran ja asumisuran profiilien kuvauksen iän ja muiden taustatekijöiden suhteen siten, että aineistoa jaetaan osiin useiden taustatekijöiden suhteen. Kuvaileva analyysi tuo havainnollisesti esiin eri taustaryhmien välisiä eroja opiskele-, työ- ja asuntomarkkinoita kuvaavien indikaattoreiden kehityksessä useiden vuosien – enimmillään 16 vuoden – ajalla.

Kuvailevan analyysin lisäksi ilmiöitä tutkitaan paneeliaineistojen tilastollista analyysiä sekä diskreetin valinnan malleja soveltaen. Paneelianalyysissä sovelletaan sekä kiinteiden vaikutusten mallia että satunnaisten vaikutusten mallia. Menetelmät mahdollistavat aineistosta puuttuvien yksilötasoisien latenttien tekijöiden (kuten erilaiset yksilölliset taidot ja osaamiset) vaikutuksen sisällyttämisen malliin ja niiden vaikutuksen estimoinnin. Tutkimuskysymyksinä on, mitkä tekijät selittävät työllisyyden, tulojen ja asumisen muutosta tutkimusjakson aikana. Diskreetin valinnan malleilla tutkitaan henkilöiden valintoja tiettyjen vaihtoehtojen välillä, esimerkiksi asuinkunta, asunnon hallintamuoto, talotyyppi, tai valikoitumista johonkin vaihtoehtoon, esimerkiksi työttömäksi. Selittävinä tekijöinä ovat henkilön pysyvät ominaisuudet, kuten ikä, sukupuoli, syntymäalue sekä ajan kuluessa muuttuvat ominaisuudet kuten muuttohistoria.

2. VIITEKEHYS JA KIRJALLISUUSKATSAUS

Tässä tutkimuksessa muuttoliikkeeseen liittyviä ilmiöitä ja niiden vaikutuksia selvitetään useista eri näkökulmista, joiden viitekehys ja tutkimustraditio poikkeavat toisistaan. Seuraavassa katsauksessa esitetään kustakin teemasta yleispiirteinen, lähinnä alue- ja kaupunkitalouteen kiinnittyvä viitekehys sekä poimintoja julkaistuista tutkimuksista. On todettava, että muuttoliikettä on tutkittu tämän lisäksi monista muistakin näkökulmista ja lähtien erilaisista viitekehyksistä. Julkaistuja tutkimuksia on valtavasti, ja tässä esitettävä kirjallisuuskatsaus ei ole missään suhteessa kattava.

2.1 Miksi ihmiset muuttavat?

Kaupunkialueen sisäiselle muutolle, alueiden väliselle maassamuutolle sekä maahan- ja maastamuutolle on kullekin kehittynyt oma tutkimustraditionsa ja jossain määrin toisistaan poikkeavat teoreettiset viitekehukset. Muuttamisen syyt ovat yleensä erilaiset lyhyen etäisyyden (alueen sisäinen) ja pitkän etäisyyden (alueiden välinen) muutossa¹.

Alueiden sisäiset muutot

Alueen sisäisissä muutoissa taustalla on yleensä tavalla tai toisella kotitalouden tarve vaihtaa asuntoa tai asuinalueita paremmin kotitalouden tarpeita vastaavaksi. Tähän liittyy yleensä se, että elämänvaiheessa ja/tai tulotasossa on tapahtunut tai tapahtumassa muutos. Elämänvaiheessa tapahtuvat muutokset liittyvät nuorten aikuisten itsenäistymiseen ja muuttamiseen pois vanhempien kotoa, parisuhteisiin, perheellistymiseen, perheen koon muutoksiin, avioeroihin sekä opiskelu- tai työpaikan

saamiseen, vaihtumiseen tai menettämiseen ja sen myötä muuttuneeseen opiskelu- tai työmatkaan. Myös asumisen arvostukset ja mieltymykset voivat muuttua esimerkiksi urbaanisuus – esikaupunkimaisuus – maaseutumaisuus tai kerrostalo – omakotitalo -akseleilla. Tulotason nousu tai lasku voi johtaa siihen, että kotitalouden on mahdollista tai pakko sopeuttaa asumisensa muuttunutta budjettirajoitusta vastaavaksi. Jos tulot nousevat huomattavasti, kotitalous voi hankkia suuremman, laadukkaamman tai paremmin sijaitsevan asunnot ja muuttaa sinne. Jos tulot laskevat esimerkiksi työttömyyden vuoksi, kotitalouden voi olla pakko muuttaa edullisempaan asuntoon, joka voi olla aikaisempaa pienempi tai heikkolaatuisempi tai sijaita alemman hintatason alueella.

Näiden syiden merkitys vähenee, kun muuttoetäisyys kasvaa ja siirrytään alueen sisäisistä alueiden välisiin muuttoihin. Sijalle tulevat saavutettavuuteen ja työmarkkinoihin liittyvät muuttosyyt. Varsinaisissa alueiden välisissä muutoissa työmarkkinat sekä opiskelumarkkinat ovat hallitsevassa asemassa. Tosin alueiden välisten rajojen määrittäminen on osin mielivaltaista. Aikojen kuluessa työssäkäyntialueet ovat laajentuneet, ja alueiden välillä muuttaminen työn vuoksi on osittain korvautunut aikaisempaa pitempimatkaisella pendelöinnillä sekä osittaisella etätyöllä.

Alueiden väliset muutot

Alueiden välisen muuttoliikkeen taloustieteelliset perusteoriat pohjautuvat yleensä inhimillisen pääoman (Human Capital) teoriaan. Sen mukaan muutto on pohjimmiltaan investointi, jonka tarkoituksena on kasvattaa henkilön inhimillisen pääoman tuottoa. Muuttaminen uudelle alueelle kannattaa, jos odotettavissa olevien elinaikaisten hyötyjen nykyarvo uudessa paikassa vähennettynä muuton kustannuksilla on suurempi kuin

1 Lähteinä mm. Clark & van Lierop 1986; Glaeser & Saiz 2004; Jones 1990; Kurekova 2011; Laakso & Loikkanen 2004; Nivalainen 2010; Stratzheim 1987.

elinaikaisten hyötyjen nykyarvo entisessä paikassa. Vaihtoehtoisista muuton kohdealueista on optimaalista valita se, jossa hyödyt ovat suurimmat suhteessa kustannuksiin. Hyötyihin vaikuttavat vanhassa ja uudessa paikassa odotettavissa olevat tulot, elinkustannukset sekä kaikki ne työ-, asuin- ja muuhun elinympäristöön liittyvät tekijät, joilla on merkitystä potentiaaliselle muuttajalle. Muuttokustannukset sisältävät sekä asunnon ja työpaikan etsintä- ja vaihtokustannukset että erilaiset psykologiset kustannukset, jotka liittyvät työ- ja asuin ympäristön muuttumiseen.

Työmarkkinatutkimuksen piirissä tehdyt alueellista liikkuvuutta käsittelevät tutkimukset ovat usein soveltaneet inhimillisen pääoman teoriaa. Alueiden välistä muuttoliikettä on selitetty esimerkiksi työnsaantimahdollisuuksia ja odotettavissa olevaa ansiotasoa kuvaavilla yksilö- tai aluetasoisilla tekijöillä.

Työmarkkinoiden ohella alueiden ympäristön laadulla, julkisilla palveluilla ja väestön sosiaalisella rakenteella sekä paikallisten verojen ja maksujen tasolla on todettu olevan merkitystä muuton kohdealueen valinnalle. Toisaalta kaupunkien hyvät ominaisuudet kapitalisoituvat ainakin osittain

kiinteistöjen arvoihin, niin että alueilla, joissa on muita alueita paremmat palvelut tai miellyttävämpi ympäristö, myös asuminen on kalliimpaa, mikä puolestaan tasaa alueiden välisiä hyvinvoinnin eroja. Teoriassa alueiden välisten ominaisuuksien erot voivat kapitalisoitua myös palkkoihin siten, että työnantajien on mahdollista saada tietyn tasoista työvoimaa alemmalla palkkatasolla alueelle, joka on ympäristönsä ja palveluidensa puolesta houkuttelevampi kuin muut alueet.

Kansainvälinen muutto

Kansainvälinen muuttoliike voidaan jakaa siirtolaisuuteen, joka on luonteeltaan vapaaehtoista muuttoa, ja pakolaisuuteen, johon tavallisesti liittyy pakko muuttaa pois lähtöalueelta. Tosin tämäkin raja on käytännössä häilyvä. Siirtolaisuus on perussydensä ja mekanismiensa puolesta samantapaista kuin alueiden välinen maassamuutto. Käytännössä alueiden välisen muuttoliikkeen teorioiden soveltaminen maiden väliseen siirtolaisuuteen on ongelmallista, siitä huolimatta, että maiden väliset hyvinvoinnin erot ovat lähes aina siirtolaisuuden keskeinen taustatekijä. Maiden väliseen muuttoon liittyy lukuisia sellaisia tekijöitä, joita ei ole maiden

sisäisessä muutossa. Maahanmuuttajien tuloa rajoitetaan viisumeilla, työ- ja oleskeluluvilla ja muilla hallinnollisilla keinoilla. Usein maahanmuuttajat saavat kantaväestöä huonommat oikeudet sosiaaliturvaan ja julkisiin palveluihin. Myös kieli- ja kulttuurierot, muukalaisviha, kansallisuuksien ja uskontojen ristiriidat sekä informaation hankinnan vaikeudet ja kauas muuttamisen suuret välittömät kustannukset kohottavat maiden välisen muuton kynnystä.

Sekä maan sisäistä alueiden välistä että kansainvälistä muuttoliikettä ei voida selittää yksin työmarkkinoihin ja alueiden välisiin elintasoeroihin liittyvillä tekijöillä. Huomattava osa muutoista selittyy avioliitoilla ja muilla parisuhteen muodotukseen liittyvillä tekijöillä sekä työuraa edeltävällä opiskelulla.

Tutkimustuloksia alueellisesta muuttoliikkeestä

Kaikki muuttoliikkeen tasot ovat valikoivia iän, sukupuolen, kotitalouden ominaisuuksien, koulutuksen, työmarkkina-aseman ja tulotason suhteen siinä mielessä, että muuttamisen yleisyys sekä muuton kohdepaikka (seutu, kunta, asuinalue, yksittäinen asunto) vaihtelevat voimakkaasti eri ryhmissä. Muuttamisen valikoivuus on lähtökohtaisesti mikrotason prosessi, koska muuttopäätöksiä tekevät yksittäiset henkilöt tai useammasta henkilöstä koostuvat kotitaloudet. Kuitenkin muuttoliikkeen valikoivuus vaikuttaa erittäin voimakkaasti seutujen, kuntien ja yksittäisten asuinalueiden tasolla, koska tulo- ja lähtömuuttajien jakaumat poikkeavat alueiden välillä ja tästä syystä muuttoliike muuttaa alueiden väestörakennetta demografisesti ja sosiaalisesti.

Muutokset voivat olla neutraaleja, eroja supistavia tai eroja kärjistäviä. Jos muuttoliike kasvattaa alueiden välisiä eroja esimerkiksi väestön tulojakautumisen suhteen, se lisää alueiden välistä eriytymistä. Mm. Aro (2013) päätelee, että Helsingin seudun muuttoliike on kuntia eriyttävää; samansuuntaiseen johtopäätökseen päätyy Broberg (2008) Uudenmaan osalta. Henkilön ikä, sukupuoli, koulutus, asuntokunta, työllisyys ja tulotaso ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat muuttoaalttiuteen ja muuttosuuntaan.

Yksilötasolla on todettu (mm. Vuori & Nivalainen 2012), että Helsingin seudulle muualta maasta muuttavat ovat yleensä Helsingin seudun kanta- väestöön verrattuna nuorempia (erityisesti nuoria aikuisia), yksinäisiä tai lapsettomia pareja, usein opiskelijoita, vastavalmistuneita tai työttömiä, pienituloisia ja yleisemmin maahanmuuttajataustaisia. Kun Helsingin seudulta pois muuttavia verrataan seudulle muuttaviin, niin poismuuttajat ovat myös yleisesti nuoria, mutta tulomuuttajiin verrattuna vähemmän koulutettuja, yleisemmin perheellisiä ja heillä on todennäköisemmin lapsia. Maahanmuuttajatausta on harvinaisempaa seudulta poismuuttajilla kuin seudulle muuttajilla. Poismuuttajat asuvat ennen muuttoa yleisesti vuokra-asunnossa ja usein ahtaasti. Muuttoliike muun Suomen ja Helsingin seudun välillä on pitänyt ja pitää Helsingin seudun ikärakennetta nuorempana kuin se olisi ilman muuttoliikettä. Helsingin seutu saa varsin hyvin pidettyä tänne opiskelemaan tulleet alueella ja lisäksi seutu vetää koulutettua väestöä muualta maasta. Helsingin seudulle suuntautuvat muuttoliike kohottaa Helsingin seudun koulutustasoa ja tuo alueelle työvoimaa, joka on välttämätön edellytys seudun työmarkkinoiden toiminnan kannalta.

Korpi & Clark & Malmberg (2010) tutkivat alueiden välistä muuttoliikettä muuton yksilötasoisesta taloudellisen kannattavuuden kannalta. Alueellisenä näkökulmana oli erityisesti muutto suurille kaupunkiseuduille pienemmistä kaupungeista ja maaseudulta Ruotsissa vuosina 1993–2002. Tulosten mukaan muutto suurille kaupunkiseuduille paransi muuttajien enemmistön työllisyyttä ja nosti tulotasoa verrattuna lähtöalueelle jäämiseen. Kuitenkin kun suurten kaupunkiseutujen korkeat asumiskustannukset otetaan huomioon, useimmille muuttamisen taloudellinen nettohyöty oli negatiivinen. Sen sijaan nettohyöty oli keskimäärin suurin niillä, jotka muuttivat suurilta kaupunkiseuduilta pieniin kaupunkeihin. Tutkijoiden mukaan lyhyen aikavälin taloudellinen hyöty ei selitä suurta nettomuuttovirtaa suurille kaupunkiseuduille, vaan odotukset pitkän aikavälin taloudellisista hyödyistä sekä suurten kaupunkiseutujen muut vetovoimatekijät vaikuttavat huomattavasti muuttopäätöksiin.

2.2 Muuttoliike ja aluetalous

Alueiden välinen muuttoliike on keskeinen aluelouteen vaikuttava ilmiö. Lukuisten tutkimusten² mukaan, joita on tehty erityisesti Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa, vilkas tulomuutto alueelle johtaa pitkällä aikavälillä yritysten tuottavuuden nousuun. Keskeinen tähän vaikuttava tekijä on muuttajien aikaansaama osaamisen monipuolistuminen, kun muuttajat tuovat muuttoalueelle mukanaan uudenlaista tiedollista, sosiaalista ja kulttuurista osaamista, joka sekoittuu alueella pitkään asuneiden asukkaiden osaamispääomaan. Tämä edistää sekä teknistaloudellisten että yhteiskunnallisten innovaatioiden leviämistä ja soveltamista. Osaamispääoman rinnalla sekä talousteorian että empirian mukaan väestön, työpaikkojen ja tuotannon sijoittuminen tiiviisti on omiaan lisäämään tuottavuutta ja sitä kautta tuotantoa ja tuloja (mm. Audretsch & Feldman 2004; Piekkola & Susiluoto 2012).

Toinen merkittävä tekijä on se, että muuttajien myötä kilpailu työpaikoista kiristyy ja "työntää" alueella pitkään asuneita erikoistumaan vaativampiin ja tuottavampiin tehtäviin. Tutkimusten keskeinen tulos on, että muuttoliike ja erityisesti maahanmuutto johtaa alueella pitkään asuneiden ansiotason nousuun. Kuitenkin ainakin lyhyellä aikavälillä maahanmuuton lisääntyminen voi johtaa kantaväestön työllisyyden heikentymiseen ja tulotason laskuun niillä toimialoilla ja tehtävissä, joihin maahanmuuttajat sijoittuvat. Se sijaan pitemmällä aikavälillä tutkimusten mukaan maahanmuutto ei johda kantaväestön työllisyyden heikkenemiseen. (mm. Cattaneo ym. 2013; D'Amuri & Peri 2014).

Luonnollisesti vaikutukset ovat riippuvaisia sekä pitkään asuneiden että muuttajien taustoista sekä yhteiskunnan kyvystä sopeutua muutoksiin ja hyödyntää uusien tulijoiden myötä alueelle tuleva potentiaali.

Muuttoliikkeellä ja sen vaikutuksilla alueen väestön määrään ja rakenteeseen sekä työvoiman saatavuuteen ja osaamiseen on vahva yhteys kilpailukykyyn. Alueen kilpailukykyistä puhutaan yleensä laajempänä käsitteenä kuin vain perustuen alueella toimivien yritysten tuottavuuteen. OECD:n (2017) mukaan "Kilpailukykyinen alue houkuttelee ja tukee

menestyviä yrityksiä sekä ylläpitää ja kasvattaa alueen asukkaiden hyvinvointia".

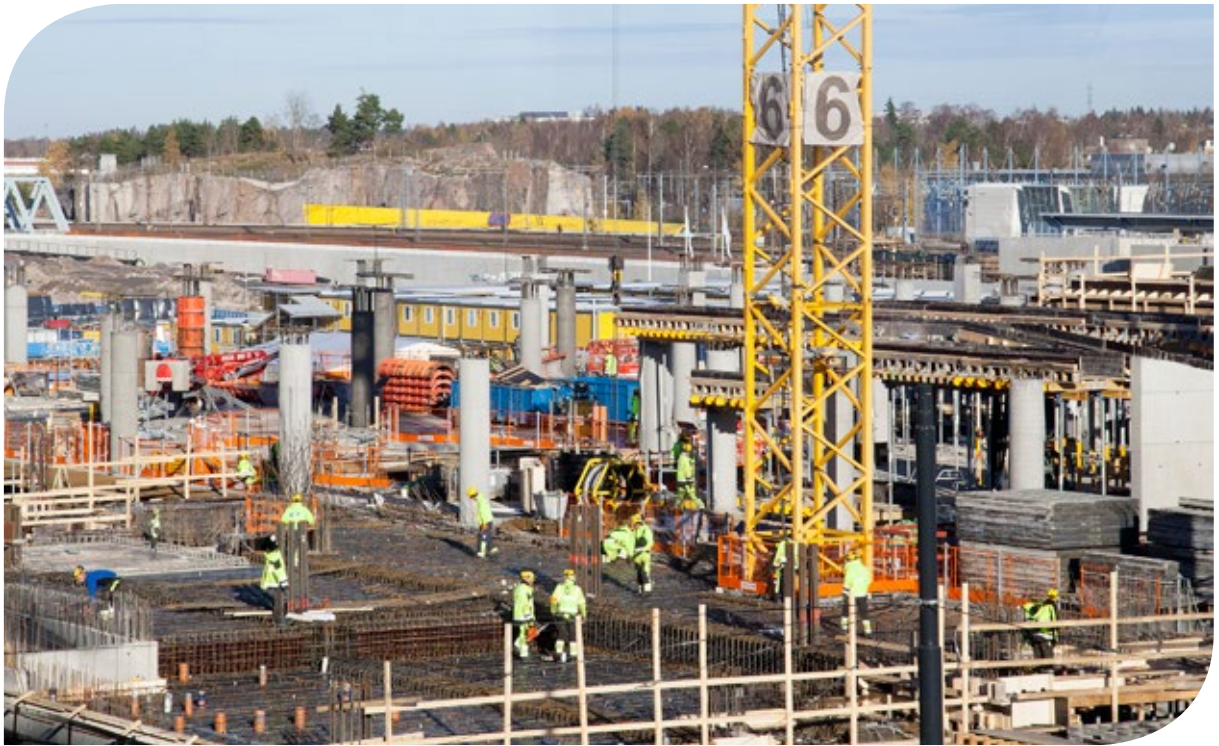
Alueiden kilpailukykyistä on tehty lukuisia tutkimuksia, jotka yleensä perustuvat eri tavoin määriteltyihin alueellisiin tekijöihin, joiden on todettu parantavan alueen yritysten toimintaedellytyksiä. Yleistäen tutkimuksissa on nostettu esiin resurssitekijöitä, jotka määrittävät alueen taloudellista kasvupotentiaalia ja luovat edellytyksiä menestykselliselle yritystoiminnalle ja asukkaiden hyvinvoinnille, kuten saavutettavuus ja perusrakenne, keskittyminen ja alueen koko, työvoiman osaaminen ja saatavuus, innovatiivisuus ja kehitysmönteisyys sekä yhteiskunnan toimivuus.

Erityisesti osaaminen laajasti ymmärrettynä, innovatiivisuus ja kehitysmönteisyys kytkeytyvät tiiviisti kansainväliseen muuttoliikkeeseen, joka on ehdoton edellytys osaamisen monipuolistumiselle ja sen mahdollistamalle innovatiivisuudelle. Kumuloitunut tieteellinen luovuus yhdistettynä aktiiviseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja sen edellyttämiin resursseihin johtaa innovaatioihin, jotka synnyttävät uusia tuotteita, menetelmiä ja prosesseja. Tämän tuloksena talous kasvaa, työllisyys vahvistuu ja asukkaiden reaalitulot nousevat. Osaamiseen perustuvan innovatiivisen ja tuottavan alueen tärkeimpiä perusedellytyksiä ovat vahva ihmisten välinen luottamus, sosiaalinen suvaitsevaisuus, yrittäjyyttä tukevat instituutiot, suuri ja monipuolinen väestö, korkeatasoiset tutkimusinstituutiot sekä hyvä saavutettavuus. Nämä perusedellytykset voivat toteutua vain yhteiskunnassa, joka on avoin ulkopuolisille vaikutteille ja hyväksyy maahanmuuttajat ja heidän mukanaan tuoma väestön monipuolisuus ja erilaisuus. (Åke Andersson ja David E. Andersson, 2015).

2.3 Muuttajien sijoittuminen työmarkkinoille

Muuttoliiketutkimuksissa muuttajien sopeutumisessa työmarkkinoille näkökulmana on yleensä maahanmuutto. Maassamuuttajien työmarkkinoille ja asuntomarkkinoille sopeutumista on käsitelty Laakson (1998) tutkimuksessa, jossa alueiden välillä muuttavien sopeutumisesta työ- ja asuntomarkkinoille vuosina 1993–1996 analysoitiin rekisteripohjaisen aineiston avulla mm. muuttajien

2 Perusteellinen katsaus aiheeseen, ks. Lewis & Peri 2015.

työllisyyden ja tulotason muutosta muuttoa seuraavina vuosina. Tutkimuksen mukaan Helsingin seudulle (ja pääasiassa myös muille alueille) muuttaneiden ikävakioitu pääasiallisen toiminnan jakauma poikkesi huomattavasti seudulla pitempään asuneiden vastaavasta jakaumasta sekä ennen muuttoa tilanteessa että välittömästi muuton jälkeen. Tulomuuttajilla työllisten osuus oli huomattavasti alempi ja työttömien sekä opiskelijoiden osuus korkeampi kuin saman ikäisellä pitempään asuneella väestöllä. Muuttajien jakauma kuitenkin muuttui nopeasti muuttoa seuraavina vuosina. Työllisten osuus kasvoi ja työttömien sekä opiskelijoiden osuudet supistuivat. Jo kahden vuoden kuluttua muutosta ero oli supistunut merkittävästi. Myös muuttajien tulotaso nousi nopeasti muuttamista seuraavina vuosina osana työmarkkinoille sopeutumista. Muuttajilla nousu oli selvästi nopeampaa kuin saman ikäisillä pitempään asuneilla samana aikana, ja tämän seurauksena tulotasoero muuttajien ja pitempään asuneiden välillä kaventui merkittävästi muutamassa vuodessa.

Erityisesti maahanmuuttoa ja maahanmuuttajien ominaisuuksia sekä tilannetta eri elämänalueilla käsitellään eri näkökulmista Martikaisen, Saukkosen ja Sääväläisen (toim.) kirjassa *Muuttajat* (2013).

Maahanmuuttajien sopeutumista Suomen työmarkkinoille on tutkittu mm. Työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksissa (Eronen ym. 2014). Tulosten mukaan sisäänpääsy suomalaisille työmarkkinoille vaikeuttaa ulkomailla hankittujen tutkintojen ja taitojen heikko hyödynnettävyys. Suomalaisten työnantajien on havaittu arvostavan ennen kaikkea suomalaisia tutkintoja ja Suomessa hankittua työkokemusta. Lähes millaisen hyvänsä Suomessa hankitun työkokemuksen on todettu olevan maahanmuuttajalle tuottavaa pääomaa ja lähtökohtaisesti ulkomailla hankittua arvokkaampaa. Ammattitaidon keskeinen mittari on muodollinen tutkinto.

Maahanmuuttajien koulutustason selvittäminen on hankalaa ulkomaista koulutusta koskevien tietojen rekisteröinnin puutteiden takia, sillä suomalaisesta tutkintorekisteristä puuttuu suuri osa ulkomailla suoritetuista tutkinnoista. Ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointi -tutkimuksessa (UTH) (Nieminen & Sutela & Hannula 2015) näitä tutkintorekisterin puuttuvia tietoja paikattiin vastaajilta itseltään kysytyillä koulutustiedoilla. Näin saatiin ensimmäistä kertaa kattavaa tietoa Suomessa vuonna 2014 asuneiden ulkomaalaistaustaisten koulutusrakenteesta sekä Suomessa että muissa maissa suoritettujen tutkintojen osalta. Tulosten

mukaan Suomessa vuonna 2014 asuneesta ulkomaalaistaustaisesta 25–54-vuotiaasta väestöstä joka kuudennella ei ollut perusasteen jälkeistä koulutusta. Osuus on selvästi suurempi kuin suomalaistaustaisella väestöllä. Kahdella viidestä oli kuitenkin korkea-asteen tutkinto, mikä on suunnilleen sama osuus kuin suomalaistaustaisilla. Toisen asteen tutkintoja ulkomaalaistaustaisilla oli vähemmän kuin suomalaistaustaisilla. Suomalaistaustaisiin verrattuna ulkomaalaistaustaisten koulutus-rakenne oli siis polarisoituneempi. (Sutela & Larja em. tutkimuksessa 2015). Saukkonen & Peltonen (2018) sisältää samaan aineistoon perustuvaa pääkaupunkiseudun osalta eriytettyä tietoa maahanmuuttajataustaisen väestön koulutustasosta.

Suomessa 2010-luvulla asuvat maahanmuuttajat ovat keskimäärin ansainneet huomattavasti vähemmän kuin saman ikäiset suomalaiset. Erot ovat kaventuneet Suomessa asutun ajan kuluessa, mutta eivät ole kadonneet. Eri alueilta tulleiden tulot eroavat merkittävästi toisistaan. (VATT 2014).

Maassa vietetyn ajan keston on todettu vaikuttavan osaamiseen ja työmarkkinoille sijoittumiseen sekä tulotasoon. Kuitenkin taustojen välillä on erittäin suuria eroja. OECD-maista tulevilla on parempi työllistymis- ja tulotason ennuste maassa vietetyn ajan kasvaessa kuin muista maista tulleilla. (Yijälä 2014.)

Maahanmuuttajien integroitumiseen työmarkkinoille vaikuttavat sekä yksilölliset että yhteiskunnan työmarkkinoiden rakenteelliset tekijät. Kielitaito on työmarkkinoilla toimimisen perusedellytys, jonka varaan työntekijän muun pätevyyden voi katsoa rakentuvan. Monissa tutkimuksissa puutteellinen suomen kielen taito on todettu keskeiseksi rajoitteeksi osaamista vastaavalle työllisyydelle. (mm. Linnanmäki-Koskela 2010). Huolimatta yritystoiminnan kansainvälistymisestä ja ulkomaisten tytäryhtiöiden määrän ja työllisyyden kasvusta erityisesti pääkaupunkiseudulla, suomen kielen taito on edelleen keskeinen vaatimus useimmissa työpaikoissa. Lisäksi puutteellinen englannin kielen taito on yleistä maahanmuuttajilla. Kielitaidon suuri tärkeys ja toisaalta ulkomaalaistaustaisen työvoiman haasteet organisaatioiden kommunikaatio- ja viestintäkielille nousevat esiin myös Helsingin seudun kauppakamarin Come-projektin kyselytutkimuksissa (Come 2016, 2017, 2018).

Maahanmuuton on todettu korjaavan Suomen ikärakennetta suotuisammaksi, koska valtaosa maahanmuuttajista on nuoria aikuisia. Kuitenkin maahanmuuton vaikutuksen julkiseen talouteen todetaan riippuvan erityisesti työllistymisestä (Suomen Pankki 2015).

OECD on julkaissut laajasti tutkimuksia ja kansainvälisiä vertailuja maahanmuuttajien määrästä, ominaisuuksista sekä integroitumisesta työmarkkinoille ja toimeentulosta (mm. OECD 2015). Keskeinen tulos OECD-maista on se, että pakolais- ja turvapaikanhakijataustaisten maahanmuuttajien sopeutumisprosessi kohdemaan työmarkkinoille on pitkäkestoinen: yleisesti kestää 1520 vuotta ennen kuin työllisyysasteen ero heidän ja työperäisten maahanmuuttajien välillä supistuu merkittävästi.

2.4 Muuttajien sopeutuminen asuntomarkkinoille

Alueiden ja maiden välinen muutto liittyy ensi sijassa työmarkkinoihin. Sen sijaan kaupunkialueiden sisäinen muuttoliike kuuluu oleellisena osana kaupunkialueen asuntomarkkinoiden toimintaan.

Asunnon vaihto on yleensä aikaa vaativa prosessi ja se on dynaaminen reaktio muuttuneisiin olosuhteisiin. Kaupunkialueella tapahtuvan muuton syynä on useimmiten asuntokysynnän muuttuminen, johon voidaan vastata vaihtamalla asuntoa, ellei nykyisen asunnon ominaisuuksia voida riittävästi muuttaa. Tyypillisiä asuntokysyntää muuttavia tekijöitä ovat perhekoon suureneminen lapsen syntymän myötä, aikuistuvien lapsien kotoa muutto sekä parisuhteiden muodostukset ja erot. Muutokset kotitalouden tuloissa vaikuttavat asumisratkaisuihin. Tulojen tai tulo-odotusten kasvu johtaa usein päätökseen hankkia aikaisempaa suurempi tai muuten laadukkaampi asunto, vastaavasti tulojen supistuminen voi johtaa muuttoon halvempaan asuntoon. Muuttosyy voi liittyä myös työpaikan vaihtoon. Asunto sinänsä saattaa olla sopiva, mutta työpaikan muututtua halutaan asettua lähemmäksi sitä kaupunkialueen sisäisen muuton kautta. Tällaisten kysyntäjohteisten ”vapaaehtoisten” muuttojen ohella muuton syy saattaa olla asunton tarjonnan puolella, esimerkiksi vuokrasuhteen päättymisen.

Vapaaehtoisen muuton kautta saavutettavan tilanteen paranemisen, hyödyn, on ylitettävä asunnon vaihtoprosessiin liittyvät kustannukset. Eri väestöryhmien reaktiot samaan asuntokysynnän taustatekijän (esim. tulojen tai perhekoon) muutokseen saattavat vaihdella sen vuoksi, että muuttoprosessin kustannukset vaihtelevat. Useissa tutkimuksissa on todettu, että vanhemmat ihmiset muuttavat harvemmin kuin nuoret. Tämä johtuu paitsi siitä, että he kokevat kysyntätekijöissä harvemmin muutoksia kuin nuoret, myös siksi että muuttokustannukset ovat suurempia sekä absoluuttisesti että suhteutettuna jäljellä olevaan elinaikaan.

Muuttoalttiudet saattavat vaihdella systemaattisesti myös asuntomarkkinoiden eri lohkoilla, niiden toimintamekanismien vuoksi. Esimerkiksi irtisanomiset ovat ensisijaisesti yksityiseen vuokra-asuntokantaan liittyvä ilmiö. Arava-asunnoissa tai muussa julkisessa vuokra-asuntokannassa irtisanomisia esiintyy huomattavasti vähemmän. Toisaalta julkisten vuokra-asuntojen sekä arava-omistusasuntojen kysyntää karsitaan hintatekijöiden ohella mm. tulo-rajolla sekä asunnon hakuajankohdan perhekokoon liittyvillä asunnon kokonormeilla. Nämä tekijät saattavat aiheuttaa muuttotarvetta myöhemmin, kun haluttua asutuskokoa ei voi saada asumisuran alkupäässä.

Muuttaminen ja uuden asunnon valinta liittyvät kiinteästi yhteen. Useissa tutkimuksissa on osoitettu, että kotitalouden asumistyyppin ja hallintamuodon sekä asunnon koon, laadun ja ominaisuuksien valinnat muodostavat monimutkaisen päätöskokonaisuuden, jossa eri osapäätökset vaikuttavat toisiinsa. Edelleen päätös muuttaa tai olla muuttamatta on valinta, joka tehdään yhdessä uuden asunnon tyyppin, sijainnin, ominaisuuksien ja koon valinnan kanssa. (Laakso & Loikkanen 2004).

Maahanmuuttajataustaisen väestön asumisen on todettu poikkeavat kantaväestöstä mm. asuinalueille ja kuntiin sijoittumisen, hallintasuhdejakauman tai talotyyppijakauman suhteen. Kuitenkin useissa tutkimuksissa on todettu, että erot johtuvat ensi sijassa eroista ikäjakautumassa, asutuskuntarakenteesta sekä ennen kaikkea tulotasossa. Työllistyminen ja tulotason nousu luovat edellytyksiä asumistavoitteiden toteuttamiselle. Sen sijaan maahanmuuttajien asumispreferenssit eivät oleellisesti eroa kantaväestön preferensseistä, paitsi että ne

ovat jonkin verran ”urbaanimpia” (mm. Kilpeläinen ym. 2015; Strandell 2017).

Kuitenkin tutkimukset³ osoittavat, että omistus-asumisen yleisyys poikkeaa yleisesti maahanmuuttajataustaisen ja kantaväestön välillä senkin jälkeen, kun empiirisissä analyyseissä taloudellisten resurssien ja demografisten tekijöiden vaikutus on kontrolloitu. Maahanmuuttajataustaisen väestön omistus-asumisen yleisyyttä voidaan pitää maahan integroitumisen indikaattorina. Vastaavasti suurta eroa omistus-asumisen osuudessa maahanmuuttajataustaisen ja kantaväestön sosioekonomisesti vertailukelpoisten ryhmien välillä voidaan pitää osoituksena etnisestä asumisen segregaatiosta.

2.5 Alueellinen segregaatio

Alueiden välisellä segregaatiolla tarkoitetaan väljästi määriteltynä sitä, että sosioekonomisten kriteerien mukaan suhteellisesti muita heikommassa asemassa olevat asukkaat päätyvät tietyille asuinalueille erilleen muista asukkaista – tai päinvastoin parempiosaiset keskittyvät omille alueilleen erilleen muista.

Eriytymistä voidaan tarkastella monen erilaisen väestöllisen tai sosioekonomisen ominaisuuden suhteen tahansa. Kuitenkin kaupunkialueiden asuntomarkkinoiden ongelmista puhuttaessa keskeisin alueellisen eriytymisen ulottuvuus on sosiaalinen eriytyminen, josta käytetään usein termiä alueellinen segregaatio. Sosiaalisessa eriytymisessä on kysymys tulotason, sosioekonomisen aseman tai mm. työllisyyden perusteella määriteltujen asukasryhmien alueellisesta sijoittumisesta, erityisesti heikoimmassa asemassa olevien asukkaiden keskittymisestä tietyille alueille. Etninen alkuperä ja ulkomaalaisuus ovat myös usein tarkasteltu sosiaalisen eriytymisen ulottuvuus, etenkin jos tietyt etniset ryhmät tai yleisemmin maahanmuuttajat ovat keskimäärin muuta väestöä pienituloisempia.

Väestön sosiaalinen eriytyminen ilmenee enemmän tai vähemmän jyrkkänä kaikkien suurkaupunkialueiden asuinalueilla. Kotitalouksien asunnon- ja asuinalueen valintamekanismit samoin kuin asuntomarkkinoiden toimintamekanismit johtavat

3 Kauppinen & Andersen & Hedman 2016; Kauppinen & Vilkkama 2016.

väistämättä tietynasteiseen eriytymiseen. Ongelmana eriytymistä voidaan pitää, jos heikoimmassa asemassa olevien alueelliseen keskittymiseen eli segregaatioon liittyy negatiivisia ulkoisvaikutuksia, jotka heikentävät alueella asuvien hyvinvointia ja tulevaisuuden mahdollisuuksia, erityisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edellytyksiä heidän elinkaarensa aikana.

Kotitalouksien asuinalueen ja asunnon valintamekanismit johtavat itsessään väestön alueelliseen eriytymiseen. Kaupunkitaloustieteen kotitalouksien sijoittumismalleissa samoin kuin asuntomarkkinoiden ns. hedonisissa malleissa kotitaloudet valitsevat asuinpaikkansa/asuntonsa hyödyn maksimoinnin periaatteella, ottaen huomioon tulot ja eri vaihtoehtojen kustannukset sekä omat asumista ja muuta kulutusta koskevat preferenssinsä. Niihin puolestaan vaikuttavat mm. kotitalouden ikä, koulutus sekä lasten lukumäärä ja heidän ikänsä. Koska tarjolla olevissa asunnoissa on vaihtelua sijainnin, asunnon ominaisuuksien sekä asuinalueiden ominaisuuksien suhteen, rationaalinen asunnonvalintakäyttäytyminen johtaa siihen, että tietyn tyyppisille asuinalueille päätyy samantyyppisiä kotitalouksia.

Toinen tekijä, joka johtaa alueelliseen eriytymiseen sekä vahvistaa muiden mekanismien kautta syntyvää segregaatiota, on syrjintä eli diskriminointi. Asuntomarkkinoiden yhteydessä se tarkoittaa sitä, että tietyt väestöryhmät eivät saa asuntoa tai eivät voi sijoittua haluamalleen asuinalueelle samoilla ehdoilla kuin muut. Diskriminointi kohdistuu yleensä ennen kaikkea tiettyihin etnisiin ryhmiin, mutta sen kohteena voivat olla muutkin väestölliset tai sosioekonomiset ominaisuudet. Diskriminointi johtaa siihen, että ne asukkaat, joita diskriminoidaan, keskittyvät vanhastaan alhaisen statuksen alueille.

Suodattuminen on myös tekijä, joka tietyillä edellytyksillä edistää asukkaiden alueellista eriytymistä. Suodattumisprosessin perustana on, että uudet asunnot ovat keskimäärin suurempia, korkealaituisempia ja kalliimpia kuin vanha asuntokanta.

Vastaavasti niihin sijoittuu keskimääräistä suurituloisempia kotitalouksia. Heidän jälkeensä jättämiin vanhempiin ja samalla pienempiin ja heikkolaituisempiin asuntoihin sijoittuu pienituloisempia kotitalouksia, joiden entisiin asuntoihin sijoittuu kotitalouksia alemmalta tulotasolta. Jos asuntotuotanto tapahtuu siten, että asuntojen uustuotanto tuottaa kokonaisia uusia asuinalueita, suodattumisprosessi johtaa siihen, että suurituloisimmat sijoittuvat uusimmille asuinalueille ja pienituloisimmat vanhoille asuinalueille. Suodattumisteoriaa on monissa tutkimuksissa käytetty selittämään mm. USA:n suurkaupunkien yleistä ilmiötä, että pienituloisten ja afro-amerikkalaisten asukkaiden asuinalueet sijaitsevat usein keskustan tuntumassa vanhoilla kerrostaloalueilla, kun taas suurituloiset asuvat kaukana keskustassa sijaitsevilla uusilla omakotialueilla.

Julkinen sektori vaikuttaa omilla toimenpiteillään - osin tarkoituksellisesti osin tarkoituksettomasti - sosiaalisen eriytymisen voimakkuuteen. Tulonjaon tasaisuus, johon vaikutetaan mm. verotuksen ja tulonsiirtojen kautta, vaikuttaa segregaatian voimakkuuteen. Mitä suuremmat ovat tuloerot, sitä todennäköisempää on voimakas sosiaalinen eriytyminen. Vastaavasti työllisyyspolitiikka, ulkomaalaispolitiikka, kaavoitus ja asuntopolitiikka vaikuttavat alueellisen sosiaalisen eriytymisen mekanismeihin ja ilmenemiseen. Myös sosiaalinen asuntotuotanto voi sekä syventää että ehkäistä segregaatiota. Valintaperusteista (tulorajat, asunnon tarve) johtuen julkisesti rahoitettuihin vuokra-asuntoihin valikoidaan keskimääräistä pienituloisempia kotitalouksia sekä keskimääräistä suurempi osuus mm. etnisiä vähemmistöjä. Jos sosiaalinen asuntotuotanto hajutetaan alueellisesti, se todennäköisesti ehkäisee alueellista eriytymistä. Sen sijaan, jos julkisesti rahoitettuja vuokra-asuntoja keskitetään voimakkaasti tietyille alueille, tämä heijastuu näiden alueiden tulotasoon, työttömyyteen ja etniseen koostumukseen. (Laakso & Loikkanen 2004).

3. MUUTTOLIIKKEEN JA PÄÄASIALLISTEN TOIMINNAN YHTEYS IKÄÄN

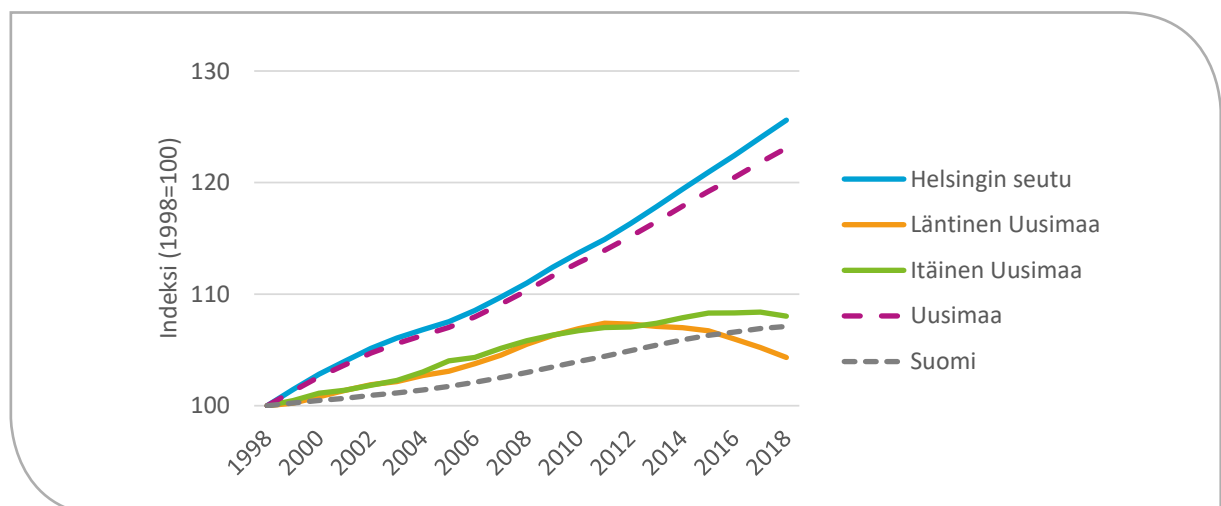
Alueiden välinen ja kansainvälinen muuttoliike kytkeytyy vahvasti kaupungistumiseen, joka Suomessa jatkuu edelleen nopeampana kuin useimmissa Pohjois- ja Länsi-Euroopan maissa, joissa kaupungistuminen on alkanut aikaisemmin ja edennyt pitemmälle. Suomessa kaupunkiväestön osuus maan koko väestöstä on 69 % (2017), kun koko EU-alueella kaupunkiväestön osuus on 75 % ja monissa Pohjois- ja Länsi-Euroopan maissa yli 80 %.

Keskeisinä syinä tuotantotoiminnan ja väestön sijoittumiselle kaupunkialueille ovat urbaanien ympäristöjen tarjoamat edut sekä yritystoiminnalle että kuluttajille (Loikkanen & Laakso 2016). Tuotannon, työpaikkojen ja koulutuspaikkojen keskittyminen suurille kaupunkiseuduille on vaikuttanut ja tulee tulevaisuudessa vaikuttamaan voimakkaasti muuttoliikkeeseen ja väestökehitykseen. Suomessa Uusimaa ja erityisesti Helsingin seutu on ollut vuosikymmenien ajan maan suurin keskittymä ja muuttoliikkeen merkittävin kohdealue.

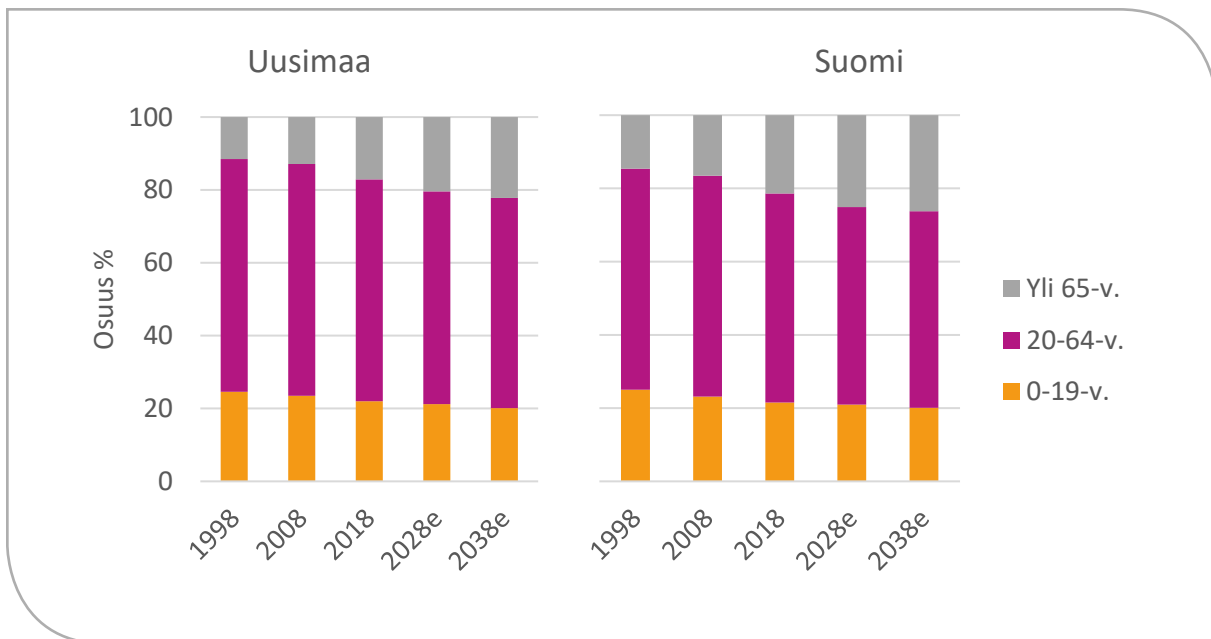
3.1 Väestön kasvu ja ikärakenteen muutos Uudellamaalla ja koko maassa

Helsingin seudun väestö on kasvanut 20 vuoden aikana vuodesta 1998 vuoteen 2018 keskimäärin 1,1 % vuodessa. Koko Uudenmaan vahva väestönkasvu on perustunut ennen kaikkea Helsingin seutuun, joka koostuu pääkaupunkiseudusta (Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa) ja Kuuma-seudusta (Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti). Myös muut Uudenmaan seudut ovat olleet kasvualueita erityisesti vuosituhaten ensimmäisellä vuosikymmenellä. Kokonaisuutena kasvu on ollut hitaampaa viimeisen 20 vuoden aikana, Itäisellä Uudellamaalla (Askola, Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä, Porvoo ja Sipoo) keskimäärin 0,4 % ja Läntisellä Uudellamaalla (Hanko, Inkoo, Karkkila, Lohja, Raasepori ja Siuntio) 0,2 % vuodessa. Helsingin seudun kasvu on kiihtynyt maahanmuuton vetämänä 2010-luvulla. Itäisellä Uudellamaalla kasvu on hidastunut, ja Läntisellä Uudellamaalla väestökehitys käännytynyt laskuun.

Kuvio 3.1: Väestö Uudenmaan seuduilla, koko maakunnassa ja koko maassa v. 1998-2018 (Tietolähde: Tilastokeskus).

Kuvio 3.2: Väestön ikärakenne Uudellamaalla ja Suomessa v. 1998-2018 sekä ennuste v. 2028 ja 2038 (Ennuste: Tilastokeskus 2015).

Väestön ikärakenne on muuttunut ja tulee edelleen muuttumaan Uudellamaalla ja sen seuduilla sekä koko maassa. Edellisen 20 vuoden aikana vuodesta 1998 vuoteen 2018 lasten ja nuorten (0–19-v.) osuus on Uudellamaalla supistunut noin 3 %-yksikköä ja työikäisten (20–64-v.) saman verran. Vastaavasti yli 65-vuotiaiden osuus on kasvanut noin 6 %-yksikköä. Koko maassa muutokset ovat olleet samansuuntaisia, mutta jonkin verran suurempia. Uudellamaalla työikäisten osuus väestöstä on suurempi ja yli 65-vuotiaiden pienempi kuin koko maassa. Väestöennusteiden mukaan (Tilastokeskus 2015) ikärakenteen muutos jatkuu samankaltaisena useita vuosikymmeniä sekä Uudellamaalla että koko maassa: eläkeikäisten osuus kasvaa ja työikäisten sekä lasten ja nuorten osuudet supistuvat.

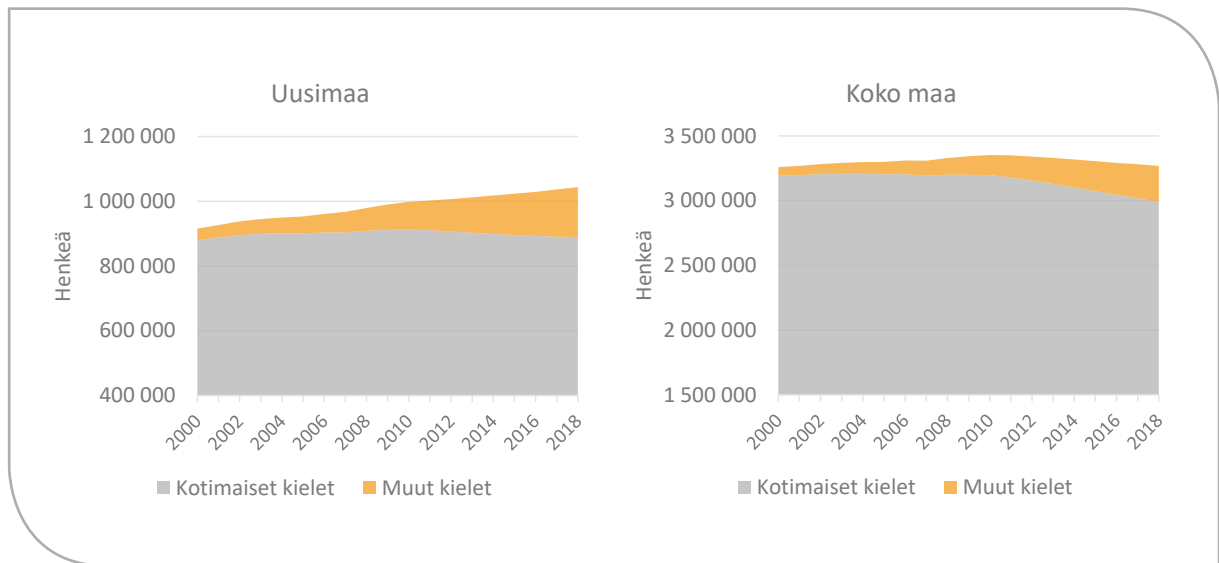
Maahanmuutto ja ikärakenne

Maahanmuutolla on pitkällä aikavälillä suuri vaikutus väestön ikärakenteeseen. Maahanmuuttajista suuri osa koostuu nuorista aikuisista, joten maahanmuutolla on suuri välitön vaikutus työikäisen väestön määrään. Uudellamaalla 18–64-vuotias väestö on kasvanut keskimäärin 0,7 % vuodessa vuosituhannen vaihteesta vuoteen 2018. Kasvu

perustuu kokonaan vieraskielisen väestön kasvuun, sillä heidän määränsä on yli nelinkertaistunut jakson kuluessa. Maakunnan työikäisistä oli 15 % vieraskielisiä vuoden 2018 alussa. Sen sijaan kantaväestön, joksi tässä lasketaan kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvat, määrä on vähentynyt viime vuosikymmen vaihteesta alkaen. Uusimaa poikkeaa kuitenkin selvästi muusta Suomesta. Koko maassa (ml. Uusimaa) työikäisen väestön yhteenlaskettu määrä kääntyi laskuun viime vuosikymmenen vaihteessa, kun kantaväestön suuret ikäluokat alkoivat tulla eläkeikään. Sen jälkeen kantaväestön osalta lasku on ollut jyrkkää. Vieraskielisen väestön kasvu on lieventänyt alenevaa trendiä, mutta se ei kuitenkaan ole riittänyt muuttamaan sitä. Koko maassa vieraskielisiä oli 8 % työikäisistä kuluvan vuoden alussa. Uudellamaalla asuu koko maan 18–64-vuotiaista 32 % ja vieraskielisistä 56 %.

Luvut osoittavat, että maahanmuutolla on erittäin suuri merkitys työvoiman tarjonnalle, joka on edelleen kestävän taloudellisen kasvun keskeinen tekijä. Uudellamaalla työvoiman tarjonnan kasvu on kuluvalla vuosikymmenellä perustunut kokonaan maahanmuuttajiin. Muualla Suomessa maahanmuutto ei ole riittänyt läheskään kompensoimaan kantaväestön työikäisten vähenemistä.

Kuvio 3.3: 18-64-vuotiaat äidinkielen mukaan Uudellamaalla ja koko maassa (Tietolähde: Tilastokeskus).

3.2 Muuttoliike ja ikä

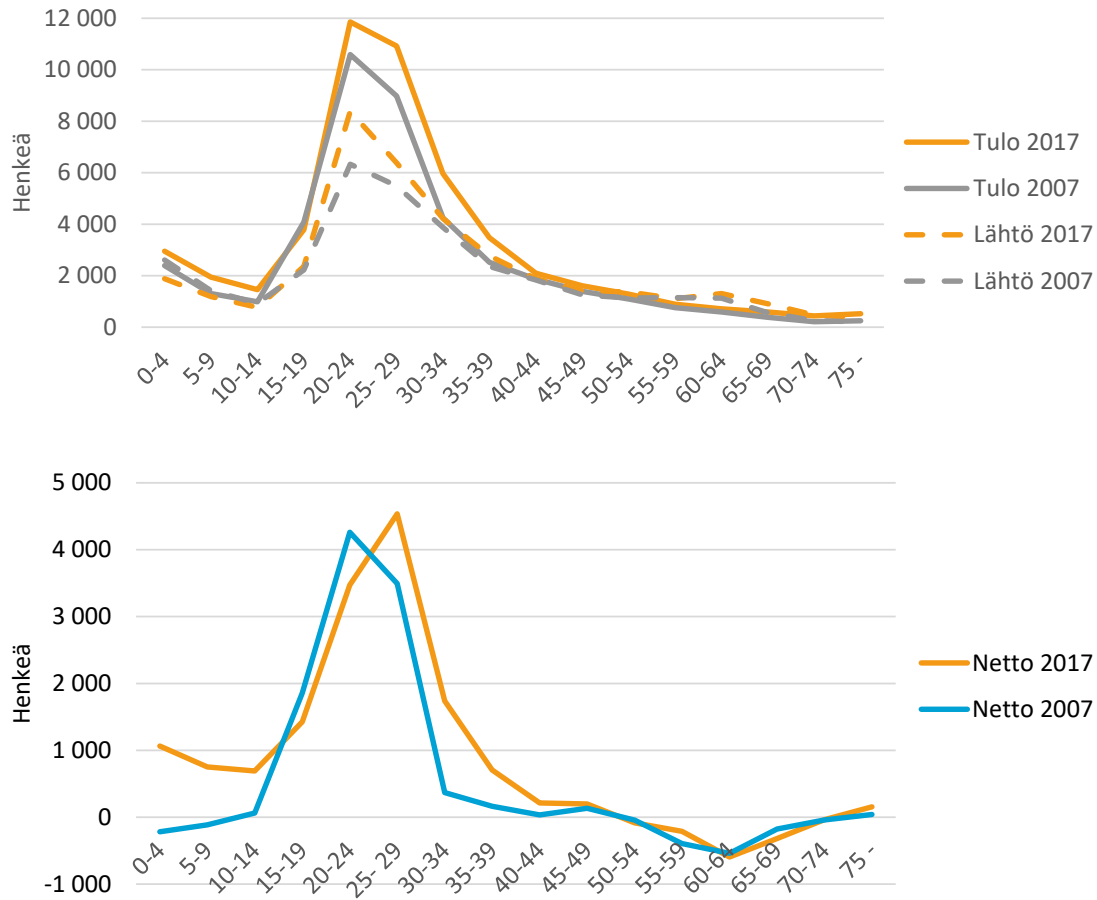
Muuttaminen on valikoivaa iän suhteen sekä alueiden välisessä että alueiden sisäisessä muutossa, samoin kuin maahanmuutossa. Aktiivisin muuttoikä sijoittuu 18 ja 34 ikävuoden välille. Uudellemaalle ja erityisesti Helsingin seudulle on ominaista suurkaupungin muuttoprosessi. Maakunta vetää nuoria aikuisia opiskelemaan ja työmarkkinoille, mutta niiden ohella myös palvelut ja kaupunkielämä houkuttelevat. 20–34-vuotiaiden osuus Uudenmaan tulomuutosta oli lähes 60 % ja nettomuutosta yli 70 % vuonna 2017.

Muuttajien ikäprofiilit ovat pysyneet varsin samankaltaisina vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen siitä huolimatta, että muuttajien lukumäärät ovat vaihdelleet voimakkaasti vuosien välillä. Muuttojen määrä kasvoi sekä maan sisäisessä että ulkomaisessa muutossa vuodesta 2007 vuoteen 2017 (kuviot 3.4). Kasvu kohdistui erityisesti nuoriin aikuisiin ja lapsiperheisiin. Sekä tulo- että lähtömuutossa muuttajien ikäjakauma on muuttunut melko vähän, mutta suhteellisen pienetkin muutokset näkyvät huomattavina muutoksina nettomuutossa. Uudellamaalla alle 15-vuotiaiden lasten sekä 25–44-vuotiaiden aikuisten muuttovoitto nousi vuodesta 2007 vuoteen 2017 ja lisäksi nettomuuton ikähuippu siirtyi 20–24-vuotiaista 25–29-vuotiaisiin.

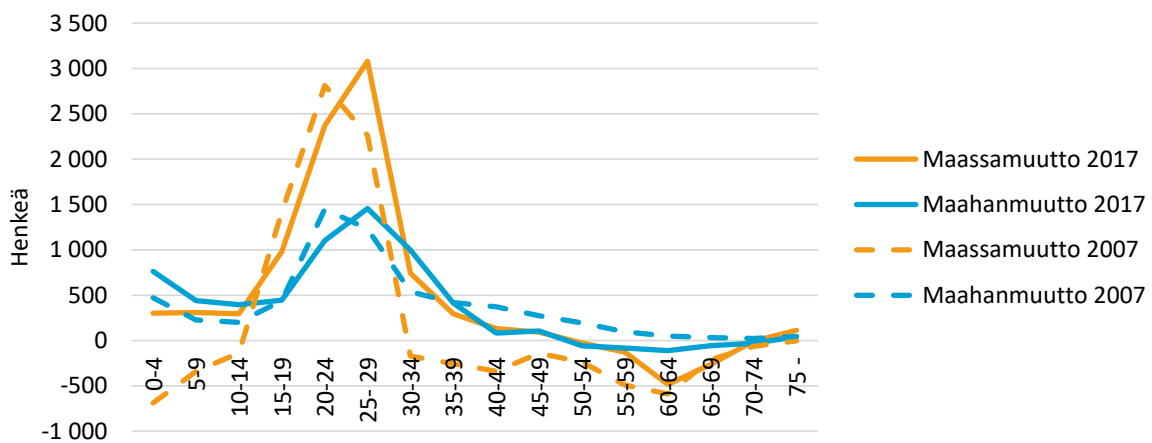
Suurin osa Uudenmaan ja muiden alueiden välisestä muuttotapahtumista koostuu maassamuutosta. Maahanmuuton osuus Uudenmaan tulomuutosta on viime vuosina ollut suunnilleen kolmannes ja lähtömuutosta neljännes. Sen sijaan Uudenmaan saamasta muuttovoitosta maahanmuuton osuus on huomattavasti suurempi, joskin osuus on pienentynyt kuluvalle vuosikymmenellä maassamuuton muuttovoiton voimakkaan kasvun vuoksi. Maahanmuuton osuus maakunnan muuttovoitosta oli 43 % vuonna 2017 sen oltua 68 % vuonna 2007.

Maassamuutossa nettomuutto on ikärakenteen puolesta voimakkaammin keskittynyt nuoriin aikuisiin kuin maahanmuutossa. Yli 50-vuotiaiden osalta Uudenmaan muuttotase on negatiivinen, erityisesti 60–64-vuotiaiden muuttotappio maassamuutossa on merkittävä. Vuodesta 2007 vuoteen 2017 nettomuuton ikähuippu on siirtynyt 20–24-vuotiaista 25–29-vuotiaisiin kummassakin ryhmässä. Lasten nettomuutto on noussut negatiivisesta positiiviseksi maassamuutossa ja lasten muuttovoitto on kasvanut maahanmuutossa. Aikuisten nettomuutto on noussut maassamuutossa kaikissa ikäryhmissä välillä 25–64, kun taas maahanmuutossa 40–69-vuotiaiden muuttovoitto on supistunut.

Kuvio 3.4: Tulo- ja lähtömuutto (ylempi) sekä nettomuutto (alempi) iän mukaan Uudellamaalla vuosina 2007 ja 2017. Maakuntien välinen maassamuutto sekä maahan- ja maastamuutto. (Tietolähde: Tilastokeskus).

Kuvio 3.5: Nettomuutto iän ja muuttoalueen mukaan Uudellamaalla vuosina 2007 ja 2017. (Tietolähde: Tilastokeskus).

Ikä ja asuinkunta

Muuttaminen sekä siihen liittyvä asuinkunnan ja asuinalueen valinta osana asunnon hakuprosessia ovat sidoksissa ikään ja elinkaaren vaiheeseen. Koulutus, työllisyys ja tulotaso ovat kytkeytyneet ikään. Erityisesti vilkkaasti muuttavien nuorten aikuisten koulutus on yleensä kesken ja tulotaso vastaavasti alhainen. Tämän seurauksena kunnat, joihin muuttaa paljon nuoria aikuisia – tyypillisesti kaupunkiseutujen keskuskaupungit ja muut oppilaitoskeskittymät – saavat muuttoliikkeen kautta pienituloisia asukkaita, joista kertyy vähän kunnallisveroja. Kuitenkin elinkaaren vaiheissa eteenpäin siirryttäessä koulutustaso nousee, työllistyminen yleistyy ja ansiotaso sekä maksetut kunnallisverot nousevat. Samalla myös perheellistyminen yleistyy ja palvelutarpeet lisääntyvät ja monipuolistuvat, aiheuttaen kustannuksia asuinkunnalle. Nämä prosessit herättävät kysymyksen, mitä voidaan päätellä muuttovuoden tilastotiedoista muuttajien pitkän ajan vaikutuksesta kuntien verotuloihin ja palvelukustannuksiin.

Pääkaupunkiseudun sekä Kuuma-kuntien ja muun Uudenmaan muuttoprofiilit eroavat nettomuuton ikäjakauman suhteen. Helsinki vetää nuoria aikuisia kaikilta alueilta sekä menettää yli 30-vuotiaita, joista suuri osa on lapsiperheitä. Espoo ja Vantaa vetävät sekä nuoria että varttuneempia aikuisia ja lapsiperheitä. Kuuma-kunnat ja muu Uusimaa (Porvoo, Lohja, Raasepori lähikuntineen) menettävät nuoria aikuisia erityisesti pääkaupunkiseudulle ja vetävät erityisesti lapsiperheitä pääkaupunkiseudulta.

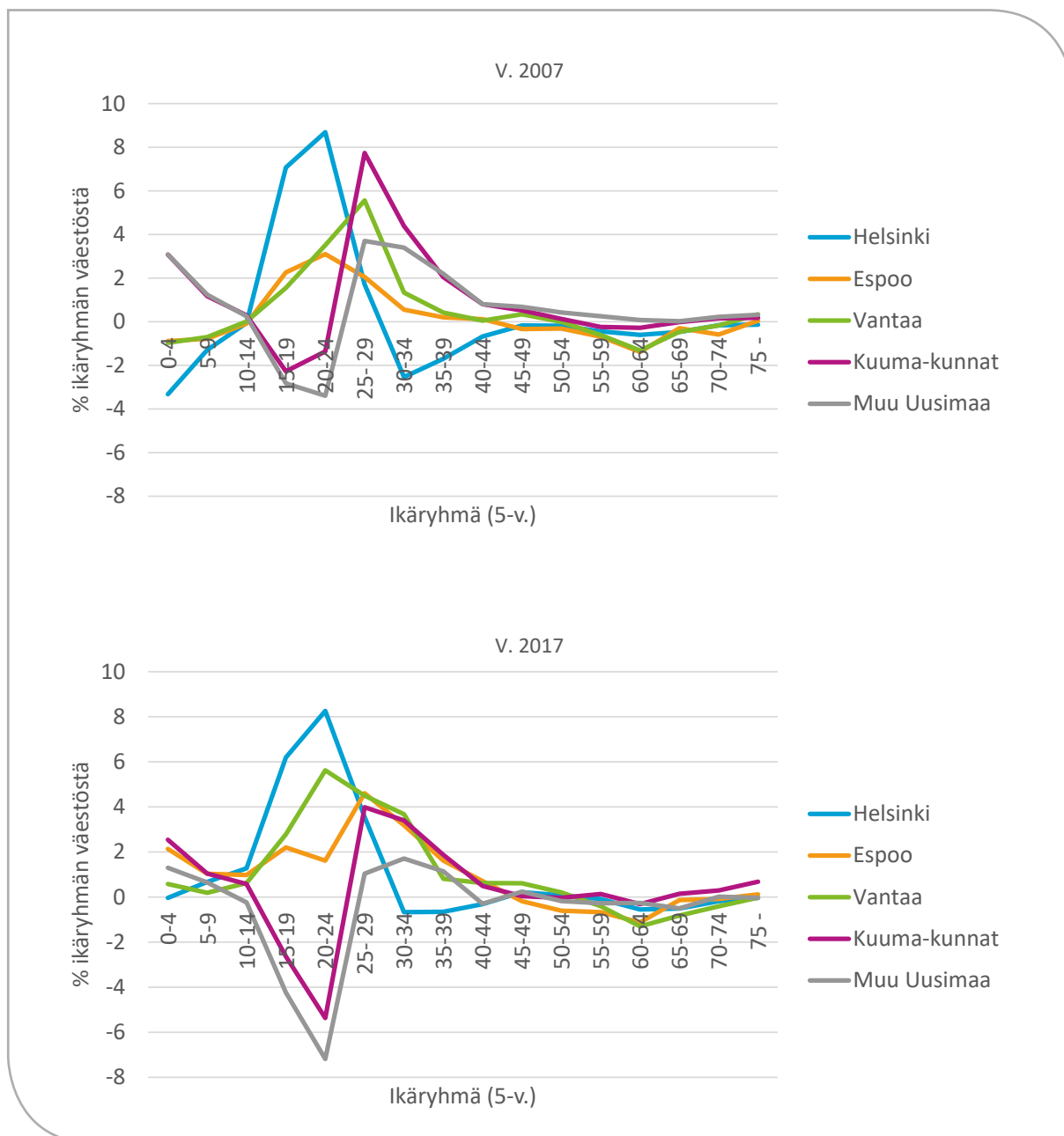
Uudenmaan sisäisessä muuttoliikkeessä on tapahtunut erittäin suuria muutoksia 2000-luvun kuluessa. Viime vuosikymmenellä talouden ja työllisyyden kasvu sekä rahoitusmarkkinoiden muutos ja siihen liittynyt korkotason lasku yhdessä pääkaupunkiseudun kaavoituksen asuntotuotannon pulonkaulojen kanssa työnsi erityisesti lapsiperheitä muuttamaan pääkaupunkiseudulta Kuuma-kuntiin ja muualle Uudellemaalle sekä myös Uudenmaan ulkopuolelle. Tämä näkyi selvästi vuoden 2007 ikäryhmittäisissä nettomuuttoluvuissa, jotka osoittavat, että erityisesti Helsinki koki lapsiperheiden

suuren muuttotappion – myös Espoo ja Vantaa jossain määrin – ja vastaavasti Kuuma-kunnat ja muu Uusimaa saivat muuttovoittoa lapsiperheistä (kuvio 3.6 ylempi).

Muuttoliikkeen trendi muuttui nopeasti vuonna 2008 käynnistyneen finanssikriisin jälkeen. Talouden taantuma, työllisyyden heikkeneminen, rahoitusmarkkinoiden muutokset (mm. asuntolainojen saatavuuden ehtojen kiristyminen) sekä myöhemmin pääkaupunkiseudun kaavoituksen ja

asuntotuotannon nousu käänsivät muuttovirtoja, mikä havainnollistuu vuoden 2017 nettomuuttoluvuissa (kuvio 3.6 alaosa). Lapsiperheiden muuttotappio Helsingissä supistui ja Espoosta ja Vantaasta tuli uudelleen lapsiperheiden muuttovoittoalueita. Vastaavasti Kuuma-kunnissa ja muualla Uudellamaalla lapsiperheiden muuttovoitto väheni merkittävästä aikaisempiin vuosiin verrattuna. Näillä alueilla myös nuorten aikuisten muuttotappio syveni huomattavasti edelliseen vuosikymmeneen verrattuna.

Kuvio 3.6: Nettomuutto iän mukaan suhteessa ikäryhmän väestöön Uudenmaan alueilla vuosina 2007 (ylempi) ja 2017 (alempi). (Tietolähde: Tilastokeskus).

3.3 Elinkaari työllisyys ja tulotaso

Asukkaiden toiminta ja tulotaso muuttuvat elinkaareen vaiheen mukaan. Erityisesti työssäkäynti-tilaston (v. 2015) kuvaama pääasiallinen toiminta (työllisyys, työttömyys, opiskelu, muu työvoiman ulkopuolisuus) on sidoksissa ikään (kuvio 3.7).

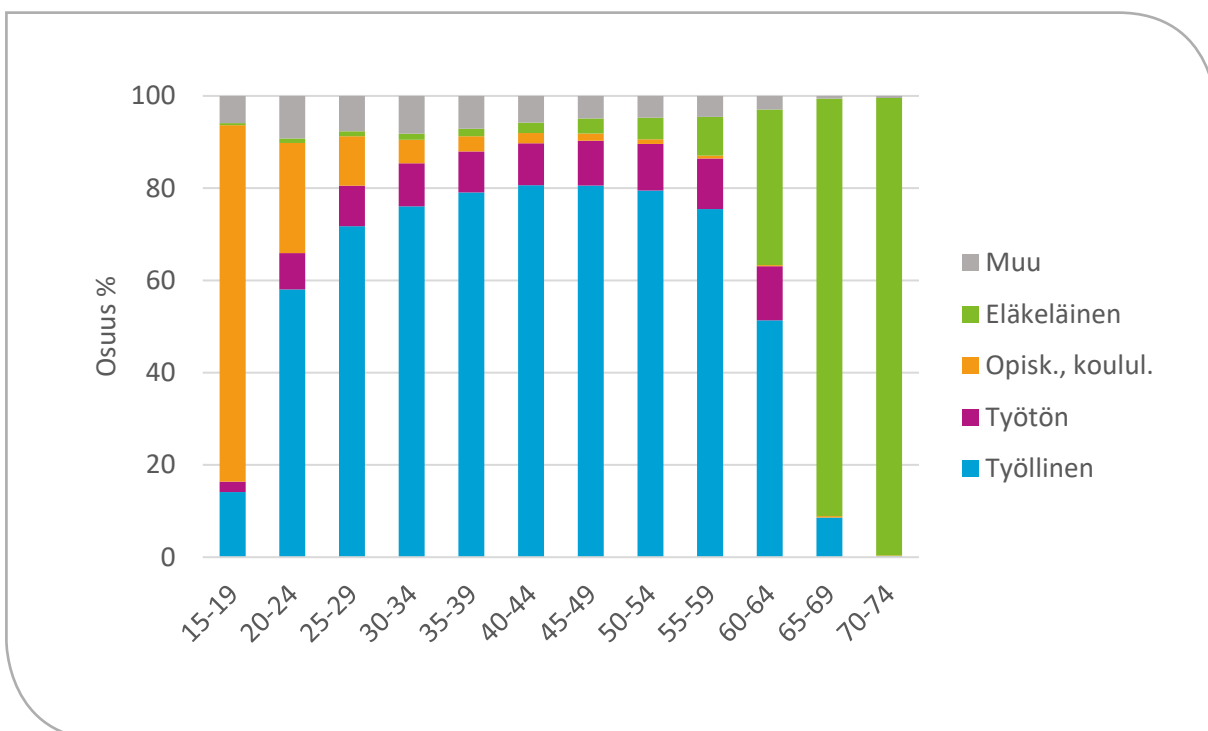
Työllisten osuus kasvaa ja opiskelijoiden osuus supistuu suunnilleen 35 ikävuoteen asti, jonka jälkeen pääasiallisen toiminnan jakaumassa seuraa noin 20 vuoden mittainen suhteellisen vakiintunut vaihe. 55 ikävuoden jälkeen työllisten osuus supistuu ja vastaavasti eläkeläisten osuus kasvaa. Työttömien osuus ikäryhmän väestöstä⁴ kasvaa 15–19-vuotiaiden alle 2 prosentista 60–64-vuotiaiden lähes 12 prosenttiin. Muiden työvoiman ulkopuolella olevien kuin opiskelijoiden osuus on korkeimmillaan ikävuosien 20 ja 39 välillä, johon yleensä ajoittuvat lapsiperheiden äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaat.

4 Eri osuus kuin työttömyysaste, joka on työttömien osuus työvoimasta (työlliset + työttömät).

Pääasiallinen toiminta on kuitenkin ongelmallinen indikaattori, jos se määritellään tietyn ajankohdan tai lyhyen ajanjakson mukaan, kuten työssäkäynti-tilastossa tehdään. Siinä henkilön pääasiallinen toiminta vuoden aikana määritellään vuoden viimeisen viikon tilanteen mukaan. Kuitenkin henkilö voi kuulua vuoden aikana eri luokkiin. Esimerkiksi monet, jotka ovat vuoden viimeisellä viikolla työttömänä, opiskelijana, eläkeläisenä tai muuten työvoiman ulkopuolella, tekevät vuoden aikana myös palkkatäyttäjätöitä osa- tai määräajaisesti. Vuoden aikana tehdyt työkuukaudet antavat paremman kuvan työllisyydestä kuin vuoden viimeisen viikon perusteella määritelty pääasiallinen toiminta. Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto sisältää tiedot henkilön laskennallisista työkuukausista kunkin vuoden aikana. Tieto perustuu työeläke- ja veroviranomaistietoihin.

Työllisyysaste (kuvion 3.7 alin pylvään osa) nousee työssäkäynti-tilaston mukaan iän suhteen huippuunsa 80 %:n tuntumaan 35–39-vuotiaana ja pysyy suunnilleen samalla tasolla 55–59-vuotiaaksi asti. Kuva muuttuu jossain määrin, kun verrataan

Kuvio 3.7: Helsingin seudun 15-74-vuotiaiden asukkaiden pääasiallinen toiminta iän mukaan vuonna 2015. (Tietolähde: Tilastokeskus).

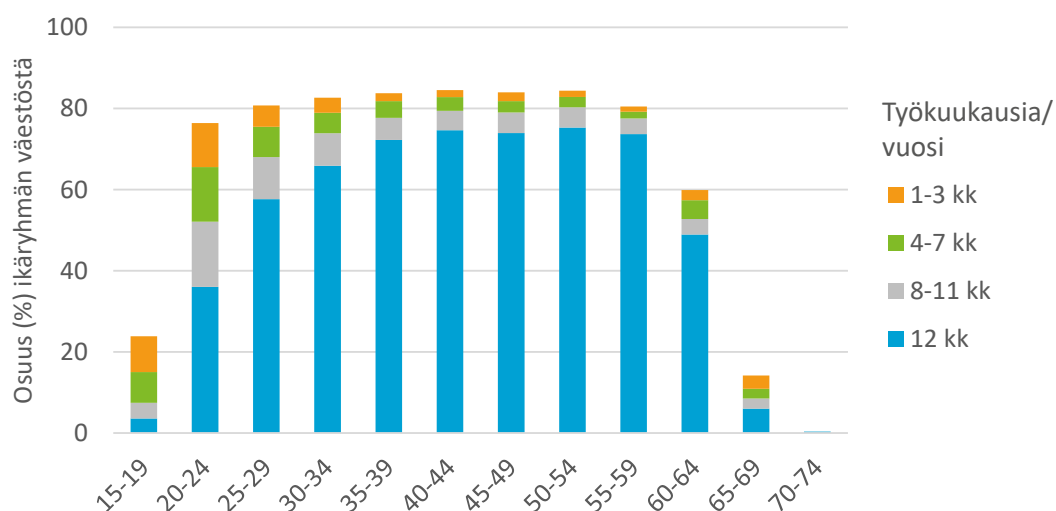

vuoden lopun työllisyyttä (kuvio 3.7) vähintään kuukauden vuoden aikana työsuhteessa olleiden jakaumaan iän suhteen (kuvio 3.8). Työssäolokuukausiin perustuvan tarkastelun mukaan suuri osa erityisesti 20–29-vuotiaista osallistuu työelämään vaihtelevan pituisissa jaksoissa vähemmän kuin 12 kuukautta vuodessa, mutta vähintään yhden kuukauden. Esimerkiksi 20–24 vuotiaista 36 % työskenteli 12 kuukautta vuodessa, mutta selvästi suurempi osuus, 40 %, oli työssä 1–11 kuukautta vuonna 2015. 25–29-vuotiailla vastaavat osuudet olivat 58 % ja 23 %. Kaikissa muissakin ikäryhmissä merkittävä osuus työskenteli vuoden aikana alle 12 kuukautta vuodessa. Vähintään yhden kuukauden työsuhteen perusteella laskettuna työllisyysaste on yli 75 % kaikissa ikäryhmissä 20–24-vuotiaista 55–59-vuotiaisiin. Korkeimmillaan osuus on 40–44-vuotiailla, 85 %.

Työssäkäyntitilaston työllisyysaste peittää näkyvistä sen, että merkittävä osuus vuoden lopun ei-työllisistä työikäisistä osallistuu vuoden aikana ainakin jossain määrin työelämään palkansaajana tai yrittäjänä. Vertailu osoittaa, että tilannekuva työllisyydestä riippuu oleellisesti käytettävästä indikaattorista.

Henkilön tulotasoa mitataan tässä tutkimuksessa bruttomääräisillä valtionveronalaisilla tuloilla sekä palkka- ja yrittäjätuloilla. Valtionveronalaisiin tuloihin sisältyvät palkka- ja yrittäjätulojen lisäksi mm. eläkkeet, työttömyysetuudet ja vanhempainrahat, mutta eivät mm. toimeentulotuki, asumistuki tai lapsilisä. Valtionveronaiset tulot tai palkka- ja yrittäjätulot eivät kuvaa käytettävissä olevia tuloja, joihin vaikuttavat maksetut verot ja saadut tulonsiirrot. Bruttotulojen erot väestöryhmien välillä ovat yleisesti suuremmat kuin käytettävissä olevien tulojen erot. Tässä tutkimuksessa bruttomääräisillä tuloiden indikaattoreilla kuvataan ensi sijassa henkilön taloudellista asemaa työmarkkinoilla.

Kuvio 3.8: Helsingin seudun 15–74-vuotiaat työssäolokuukausien (1–12) mukaan v. 2015 (Tietolähde: tutkimusaineisto).

Henkilön tulotaso sekä veronalaisilla tuloilla että työstä saatavilla ansio- ja yrittäjätulolla mitattuna on sidoksissa pääasialliseen toimintaan ja sen kautta ikään. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että pääasiallinen toiminta ja ennen kaikkea tulotaso määräytyisivät pelkästään iän perusteella, vaan myös lukuisat muut yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat näihin.

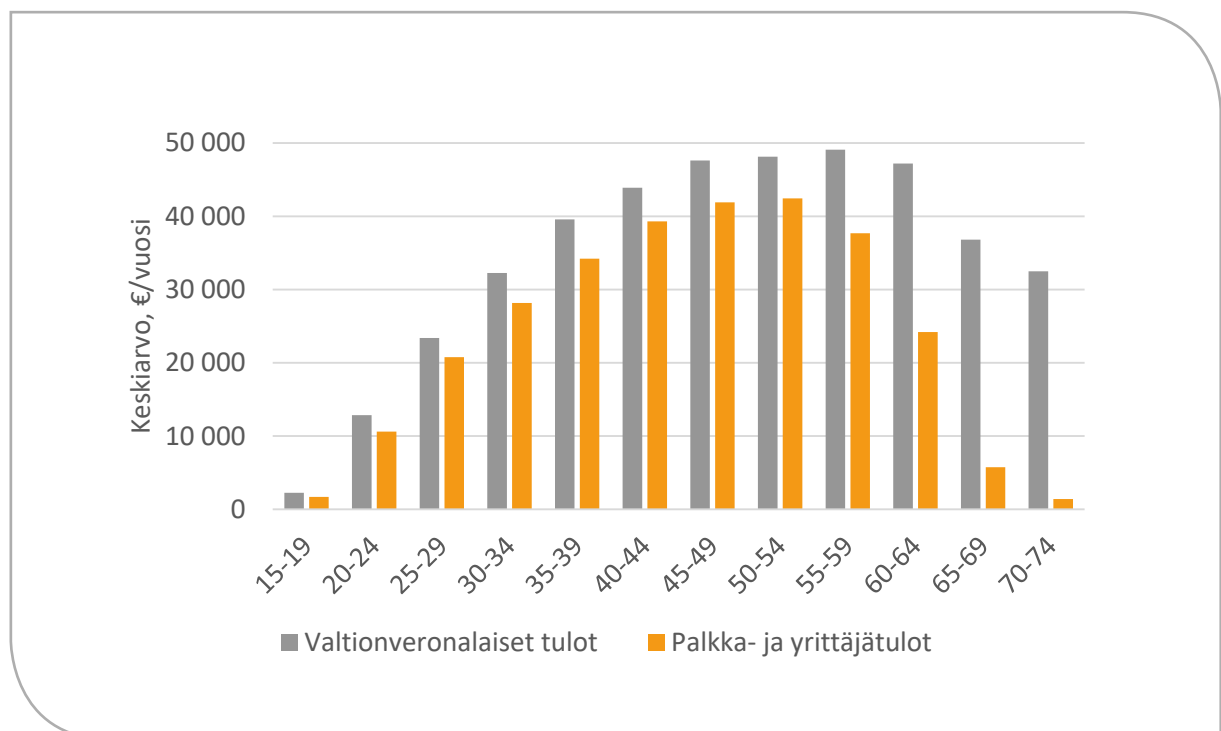
Kuvion 3.9 mukaan palkka- ja yrittäjätulot ovat keskimäärin korkeimmillaan 45–54-vuotiailla. Sen sijaan valtionveronalaiset tulot, joihin sisältyvät edellisten lisäksi eläkkeet, työttömyysturvaetuudet sekä muut veronalaiset sosiaaliturvaetuudet, nousevat huippuunsa vasta 55–59-vuotiailla.

Kommentteja

Elinkaari on tärkeä ilmiö, jota on kuvattu edellä yhden vuoden poikkileikkaustilanteella. Tämä ei kuitenkaan vastaa täysin minkään yksittäisen syntymävuosikohortin tulojen, työllisyyden tai muun ilmiön elinkaaren mukaista kehitystrendiä. Yleinen taloudellinen ja yhteiskunnallinen kehitys, suhdannevaihtelut, rakennemuutokset sekä ihmisten arvostusten ja käyttäytymisen muutos vaikuttavat kunkin ikäluokan elinkaaren muodostumiseen.

Työssäkäyntitilasto on virallinen tilasto ja alueellisen ja kuntatasoisen pääasiallisen toiminnan ja työllisyyden pääasiallinen tietolähde. Se kuitenkin aliarvioi työllisyyttä, koska pääasiallinen toiminta määräytyy vuoden viimeisen viikon perusteella. Siksi on tärkeää käyttää eri indikaattoreita luotettavan kuvan muodostamiseen ihmisten pääasiallisesta toiminnasta ja työllisyydestä.

Kuvio 3.9: Helsingin seudun asukkaiden tulotaso iän mukaan vuonna 2015 (Tietolähde: tutkimusaineisto).

4. TUTKIMUSAINEISTOT JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimusaineistot

Projektia varten teetettiin tutkimusaineisto Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston vuosiaineistoja ja muita rekisteritietoja yhdistelemällä. Tutkimusaineistojen poiminnot ja yhdistelyt tehtiin Tilastokeskuksen tutkimustietopalvelussa. Tutkija sai käyttöönsä yksilötasoisin aineiston, josta tunnistetiedot oli poistettu. Aineiston analyysit tehtiin Tilastokeskuksen Fiona-etäkäyttöpalvelun kautta.

Tutkimuksen ajanjaksona ovat vuodet 2000–2015. Tutkimusta varten poimittiin kattava kokonaisaineisto tulo- ja lähtömuuttajista Uudenmaan kunnista (26 kuntaa). Aineisto sisältää kunakin vuonna Uudenmaan kuntaan tai kunnasta muuttaneiden (maakunnan sisäiset kuntien väliset ja muun Suomen ja seudun väliset muutot sekä muutot ulkomailta tai ulkomaille) kaikilta jakson vuosilta. Näin ollen aineisto mahdollistaa muuttajien työmarkkina-asemaa, tuloja ja asumista koskevien indikaattoreiden seurannan pitkällä ajalla, useimmissa tapauksissa sekä muuttoa edeltäviltä että muuttoa seuraavilta vuosilta.

Vertailuaineistoksi poimittiin otosaineisto koko maan väestöstä, mukaan luettuna Uusimaa. Aineistossa ovat mukana sekä Helsingin seudulle, seudulta tai seudun sisällä muuttaneet, että ne, jotka eivät ole muuttaneet seudulle/seudulta/seudulla. Vertailuaineisto mahdollistaa muuttajien indikaattoreiden kehityksen vertaamisen demografisilta ominaisuuksiltaan samankaltaiseen koko väestöön Uudellamaalla ja muualla Suomessa. Myös verrokkiaineisto on pitkittäisaineisto. Siihen poimittiin satunnaisotannalla 1 % Suomen väestöstä. Jokaisesta otokseen poimitusta henkilöstä on aineistossa tiedot jokaiselta vuodelta 2000–2015, joiden päättyessä henkilö on kuulunut Suomen väestöön. Jakson aikana syntyneillä, kuolleilla ja maahan tai maasta muuttaneilla tiedot puuttuvat vuosilta,

jolloin henkilö ei ole ollut elossa tai kirjoilla Suomessa. Koska verrokkiaineistossa on tieto henkilön jokaisen vuoden asuinkunnasta Suomessa, aineistosta voidaan päätellä henkilön kuntien väliset muutot Suomessa vuosittain. Henkilön maahanmuuttajatausta voidaan päätellä käyttäen hyväksi tietoja henkilön syntymämaasta, kansalaisuudesta ja äidinkielestä.

Muuttajat

Muuttajien aineistoon ja verrokkiaineistoon sisällytettiin seuraavat tiedot kultakin vuodelta:

- Henkilön perustiedot (syntymävuosi, sukupuoli, syntymäkunta, asuinkunta, äidinkieli, kansalaisuus, siviilisääty)
- Työ ja toiminta (pääasiallinen toiminta, ammatiasema, työllisyyskuukaudet, työttömyyskuukaudet, työpaikkaa koskevia tietoja)
- Koulutus (tutkinto, suoritus aika, koulutuksen sijaintikunta)
- Perhe (perhetyyppi, perhe koko)
- Asuntokunta ja asunto (asuntokunnan viitehenkilö, asuntokunnan koko, asuntokuntatyyppi, asunnon hallintaperuste, talotyyppi, asunnon postinumero, asuntoon muutto aika)
- Tulot (valtionveronalaiset tulot, ansiotulot, palkkatulot, elinkeinotoiminnan tulot, pääomatulot)
- Verot (tulovero valtiolle, kunnallisvero).

Lisäksi muuttajien aineistoon sisällytettiin seuraavat tiedot:

- muuttovuosi
- lähtöasuinkunta
- tuloasuinkunta
- lähtömaa
- kohdema.

4.2 Analyysit

Tutkimusaineistojen analyysissä sovelletaan kahta erilaista lähestymistapaa:

1. Koulutuksen, työuran, tulokehityksen sekä asumisuran ajallisten profiilien kuvausta iän ja muiden taustatekijöiden suhteen.
2. Tilastollisia mallianalyyskejä, joilla selitetään eri taustatekijöiden ja niiden muutoksen vaikutusta koulutuksen, työllisyyden ja tulojen muutokseen sekä asumismuotoon ja asuinkunnan valintaan.

Profiilien kuvaus

Muuttajien aineisto kattaa kaikki Uudenmaan maakuntaa, maakunnasta ja maakunnan sisällä kuntien välillä tapahtuneet muutot ja muuttajien tiedot vuosittain jaksolta 2000–2015. Aineisto mahdollistaa muuttajien kehityksen seuraamisen eri indikaattoreiden suhteen siten, että aineistoa jaetaan eri taustatekijöiden suhteen useisiin osiin. Verrokkiaineisto mahdollistaa seurattavien indikaattoreiden kehityksen vertaamisen muuttajien ja Uudenmaan seuduilla pitkään asuneiden samankaltaisten asukkaiden välillä.

Esimerkiksi: Helsingin seudun tulo- ja lähtömuuttajien palkka- ja yrittäjätulot (/ työkuukaudet / koulutustaso) vuosittain ennen ja jälkeen muuton, muuttovuoden mukaan ikäryhmittäin, sekä vertailu verokkiryhmän saman ikäisiin samalla ajanjaksolla. Edelleen vastaavat analyysit sukupuolen mukaan sekä taustan (kantaväestö, maahanmuuttajatausta) mukaan.

Tilastolliset analyysit

Tilastollisten mallianalyysien tarkoituksena on selittää eri taustatekijöiden ja niiden muutoksen vaikutusta tutkimuksen kannalta kiinnostavien indikaattoreiden, kuten koulutus, työllisyys, tulot, asumismuoto ja asuinkunta, kehitykseen eri ajanjaksoilla. Erityisesti tutkitaan, miten mm. koulutus, ikä, sukupuoli, tausta (kantaväestö/maahanmuuttaja), äidinkieli, lähtöalue sekä muuttajilla muutosta kuluneen ajan pituus vaikuttavat mm. työllisyyden ja tulotason muutokseen tutkimusperiodien kuluessa tai asuinkunnan tai asumismuodon valintaan. Tilastolliset analyysit on tehty yksinomaan verrokkiaineistolla. Menetelminä sovelletaan sekä diskreetin valinnan malleja että paneeliaineistojen analyysiin kehitettyjä malleja.

Koulutustason, työllistymisen, asunnon hallintasuhteen ja asuinkunnan valinnan selittämisessä tutkimuksessa sovelletaan diskreetin valinnan malleja, joissa selitettävänä muuttujana on kaksiarvoinen muuttuja:

- koulutus: korkeakoulututkinto (1) / korkeintaan keskiasteen tutkinto (0)
- työllistyminen: palkkatyössä tai yrittäjänä vuoden aikana (1) / ei palkkatyössä tai yrittäjänä (0)
- talotyyppi: omakotitalo (1) / muu rakennus (0)
- hallintasuhte: omistusasunto tai -talo (1) / vuokra tai asumisoikeus (0)
- asuinkunta: Helsinki, Espoo, Vantaa, Kuuma kaupungit, Kuuma maalaiskunnat (kukin erikseen) (1) / muut alueet (0).

Malleja sovellettiin käyttäen aineistona Helsingin seudun työikäisen väestön tilannetta vuoden 2015 poikkileikkaustilanteesta edellä esitettyjen muuttajien suhteen. Henkilön muuttohistoria on mukana selittävänä tekijänä lähtöalueen sekä seudulle muuttaneilla muutosta kuluneen ajan välityksellä.

Diskreetin valinnan mallien estimointiin sovelletaan logistista regressiomallia. Mallit estimoidaan SAS-ohjelmiston PROC LOGISTIC -ohjelmalla.

Pitkittäisaineiston ominaisuuksia erityisesti henkilön tulokehityksen selittämisessä hyödynnetään perusteellisemmin paneeliaineistojen analyysissä. Niiden yhteisenä piirteenä on se, että mallin jäännöstermi voidaan jakaa kahteen osaan, yksilökohtaiseen ja virhetermiin. Yksilökohtainen residuaali kuvaa aineistoon sisällymättömien yksilöllisten latenttien tekijöiden vaikutusta. Tässä tutkimuksessa latentteja tuloihin vaikuttavia tekijöitä ovat mm. henkilöiden ammatilliset, sosiaaliset ja muut taidot (mm. kielitaito maahanmuuttajataustaisilla), joista aineistossa ei ole tietoja. Virhetermi edustaa satunnaisvaihtelua.

Tulokehityksen selittämiseen sovelletaan tässä tutkimuksessa sekä satunnaisten vaikutusten (Random effects) mallia (ESRC 2006) että kiinteiden vaikutusten (Fixed effects) mallia (Allison 2005). Ne poikkeavat toisistaan mm. virhetermejä koskevien oletusten, mallin spesifioinnin ja estimointimenetelmän osalta. Mallit estimoidaan SAS-ohjelmiston PROC GLM -ohjelmalla (satunnaisten vaikutusten malli) ja PROC TSCSREG (kiinteiden vaikutusten malli).

5. MUUTTAMINEN JA KOULUTUS

Koulutuksella on tärkeä merkitys työmarkkinoille sijoittumisen ja tulotason kannalta. Tässä tutkimuksessa analysoidaan erityisesti seudulle vuodesta 2000 alkaen muuttaneiden henkilöiden koulutustason kehitystä verrattuna syntyperäisiin

tai seudulle aikaisemmin muuttaneisiin asukkaisiin. Lisäksi eri taustatekijöiden, kuten sukupuolen sekä muuttajien lähtöalueen Suomessa tai ulkomailla yhteys koulutustason kehitykseen on tämän tutkimuksen keskeisenä näkökulmana.

Koulutusta koskevat analyysit perustuvat tutkintorekisterin tietoihin. Tutkimusaineistossa on käytävissä kunkin henkilön viimeisin korkein tutkinto kunakin vuonna. Kuitenkin tutkintorekisteristä puuttuu suuri osa muissa maissa kuin Suomessa suoritetuista tutkinnoista. Tämän vuoksi erityisesti maahanmuuttajataustaisten henkilöiden koulutustasoa koskevissa tiedoissa on tutkimusaineistossa alipeittoa⁵.

Uudenmaan yli 18-vuotiaista asukkaista 74 %:lla on tutkintorekisteriin merkitty vähintään keskiasteen tutkinto vuonna 2015. Näistä tutkinnoista 2,2 % on muualla kuin Suomessa suoritettuja Suomen tutkintorekisteriin merkittyjä. Maahanmuuttajataustaisiksi luokitelluista yli 18-vuotiaista 41 % on suorittanut Suomen tutkintorekisteriin merkityn tutkinnon ja näistä tutkinnoista 29 % on suoritettu muussa maassa kuin Suomessa.

Koulutustaso jaotellaan seuraaviin luokkiin, joille on määritelty VKTM-indeksin laskennassa käytetty laskennallinen opiskeluvuosien määrä, jolla tarkoitetaan perusasteen jälkeisen koulutuksen vuosia:

- korkeintaan perusaste
- keskiaste⁶ 3 vuotta
- alin korkea-aste 5 vuotta
- alempi korkea-aste 7 vuotta
- ylempi korkea-aste 9 vuotta
- tutkijakoulutus 12 vuotta.

Koulutusvuosia käytetään jatkossa koulutustason määrällisenä indikaattorina.

5 Ks. alaluvun 2.3 kappale ulkomaista syntyperää olevien työ- ja hyvinvointi -tutkimuksen (UTH) (Nieminen & Sutela & Hannula 2015) tiedoista koskien ulkomaalaistaustaisten koulutustasoa. Saukkonen & Peltonen (2018) sisältää samaan aineistoon perustuvaa pääkaupunkiseudun osalta eriytettyä tietoa maahanmuuttajataustaisen väestön koulutustasosta.

6 Keskiasteen tutkinto: Keskiasteen tutkinnon suorittaneilla on koulutusta 11-12 vuotta. Näitä koulutuksia ovat esim. ylioppilastutkinnot, 1-3 -vuotiset ammatilliset tutkinnot ja ammatilliset perustutkinnot. (Tilastokeskus).

5.1 Koulutustaso alueittain

Koulutustason jakauma poikkeaa alueittain (kuvio 5.1). Helsingin seudulla on suurempi osuus korkea-koulututkinnon, erityisesti ylempien, suorittaneita kuin muilla alueilla tai koko maassa. Vastaavasti keskiasteen tutkinnon suorittaneiden osuus on pienempi kuin muualla. Myös enintään perusasteen suorittaneita (ml. ei tietoa) on suhteellisesti enemmän kuin koko maassa, mutta ero johtuu pääasiassa suurehkosta osuudesta maahanmuuttajataustaisia, joilta puuttuu tieto suoritetusta tutkinnoista. Muualla Uudellamaalla työikäisen väestön koulutustaso on alempi kuin muualla, sillä enintään perusasteen suorittaneiden osuus on selvästi korkeampi ja alempien ja ylempien korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus matalampi kuin koko maassa keskimäärin.

5.2 Koulutustaso syntymäalueen ja sukupuolen mukaan

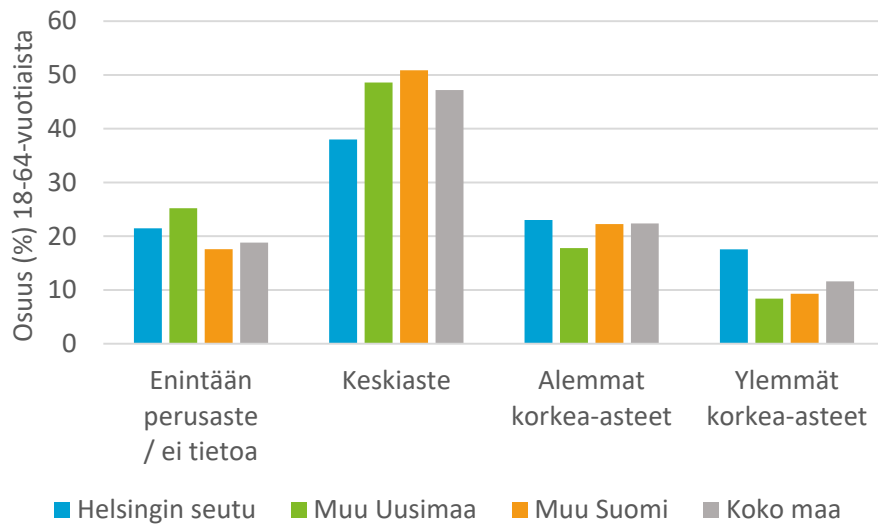
Helsingin seudulle aikojen kuluessa muualta Suomesta tai ulkomailta muuttaneet ei-syntyperäiset Helsingin seudun asukkaat ovat keskimäärin pitemmälle koulutettuja kuin seudun syntyperäiset asukkaat. Ero on 0,8 opiskeluvuotta. Naiset ovat pitemmälle koulutettuja kuin miehet sekä seudun syntyperäisten että muualla syntyneiden keskuudessa. Syntymäalueiden välinen koulutustason ero on jonkin verran suurempi miehillä kuin naisilla.

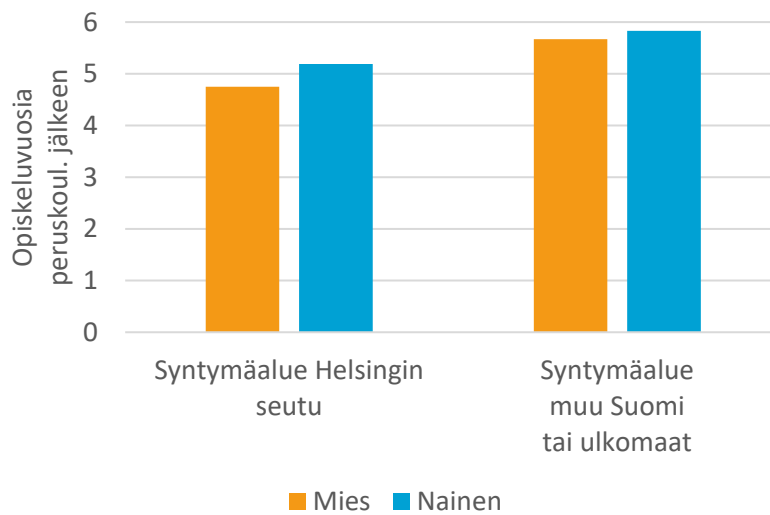
HELSINGIN SEUTU:

Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Järvenpää, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula, Vantaa ja Vihti

Kuvio 5.1: Työikäinen (18–64-v.) väestö koulutustason mukaan alueittain v. 2015.

Kuvio 5.2: Helsingin seudun työikäisten (18–64-v.) koulutusvuodet syntymäalueen ja sukupuolen mukaan v. 2015.

5.3 Koulutustaso ja tausta

Koska maahanmuuttajataustaisesta väestöstä puuttuu suurelta osin tieto muualla kuin Suomessa suoritetuista tutkinnoista, koulutustason vertailut kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten välillä ovat harhaanjohtajia, jos koulutustiedon puuttuminen rinnastetaan korkeintaan perusasteen koulutukseen. Kuviossa 5.3 verrataan maahanmuuttajien ja koko väestön koulutustason jakaumaa pelkästään tutkinnon suorittaneiden osalta. Maahanmuuttajien osalta mukana ovat siis Suomessa tutkinnon suorittaneet sekä Suomen tutkintorekisteriin merkityn ulkomaisen tutkinnon suorittaneet. Tästä syystä kuviossa painottuvat Suomessa syntyneet tai Suomeen lapsena tai nuorena muuttaneet ja maassa pitkään asuneet maahanmuuttajataustaiset.

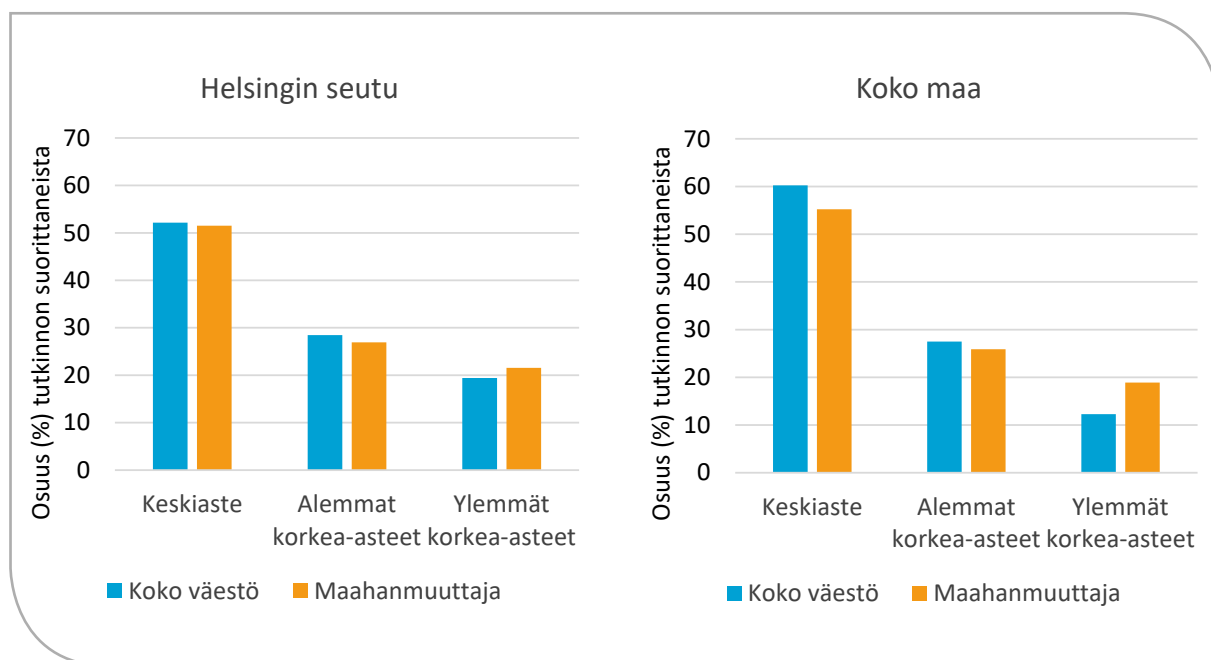
Vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden koulutusjakauma on Helsingin seudulla maahanmuuttajataustaisella väestöllä suunnilleen samanlainen kuin koko väestöllä. Suunnilleen puolet työikäisestä väestöstä on suorittanut keskiasteen tutkinnon, hieman yli neljännes alimman tai

alemman korkea-asteen ja noin viidennes ylemmän korkea-asteen tai tutkijakoulutuksen tutkinnon. Maahanmuuttajataustaisilla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus on jopa vähän korkeampi kuin koko väestöllä. Koko maan jakauma on lähes samanlainen kuin Helsingin seudulla, paitsi että korkeakoulututkintojen suorittaneiden osuudet ovat alempia ja keskiasteen tutkintojen korkeampia kuin Helsingin seudulla.

5.4 Muuttajien ja verrokkiväestön koulutustason kehitys

Muuttajien ja syntyperäisten asukkaiden välinen ero tulee selvästi esiin, kun kuviossa 5.4 verrataan valittujen ikäryhmien Helsingin seudulle muualta maasta ja ulkomailta vuosina 2000–2002 muuttaneiden koulutustasoa muuttovuonna ja sitä seuraavina 13 vuonna samaikäisten Helsingin seudun syntyperäisten asukkaiden koulutustasoon samoina vuosina. Koulutustasoa mitataan peruskoulutuksen jälkeisinä opiskeluvuosina. Vertailun tunnuslukuna käytetään kunkin ryhmän keskiarvoa.

Kuvio 5.3: Tutkinnon suorittaneiden Helsingin seudulla ja koko maassa asuvien 20–64-vuotiaiden koulutusjakauma taustan mukaan v. 2015.

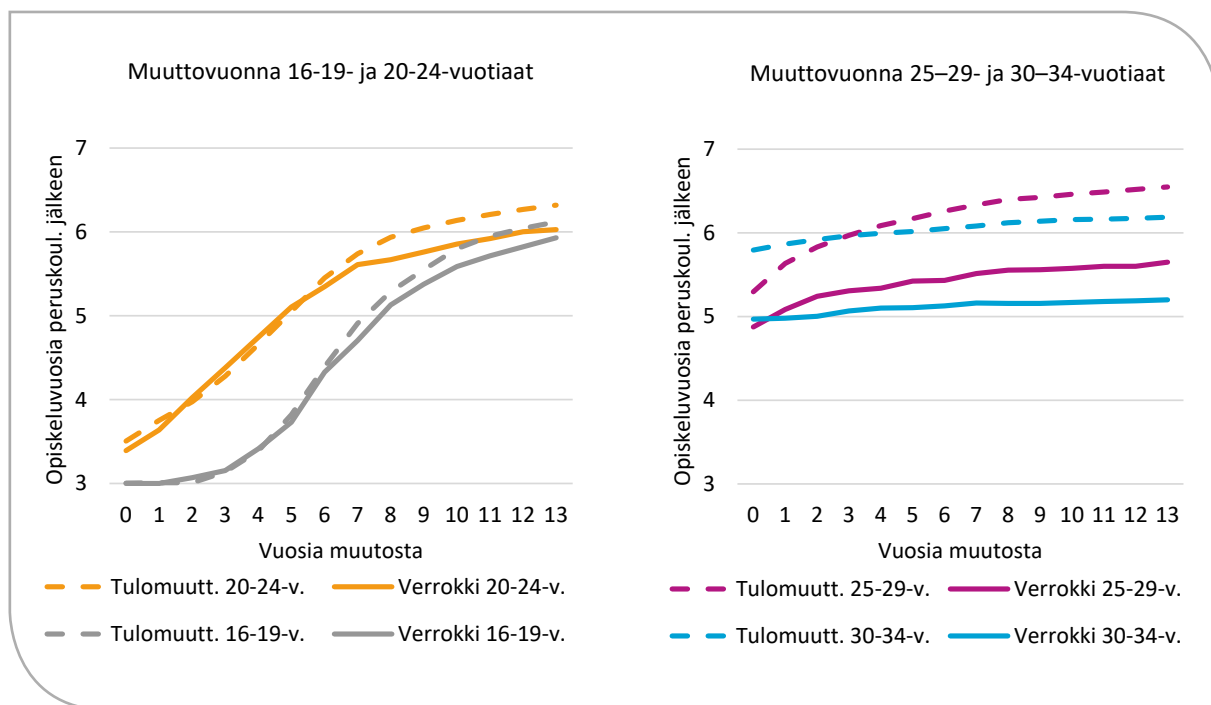
Helsingin seudulle 16–19-vuotiaina tai 20–24-vuotiaina muuttaneiden koulutustaso oli keskimäärin suunnilleen samalla tasolla kuin syntyperäisillä ikätovereilla muuttovuonna ja sen jälkeen seuraavat noin 6 vuotta, mutta sen jälkeen muuttajien koulutustaso jatkaa nousua jyrkemmin ja pitemmälle kuin syntyperäisillä asukkailla. 13 vuodessa ero kasvaa kuitenkin vain muutaman opintokuukauden suuruiseksi.

Seudulle 25–29-vuotiaina muuttaneiden, joista monet ovat siinä vaiheessa suorittaneet tutkinnon muualla, keskimääräinen koulutustaso on muuttovuonna alle puoli opintovuotta korkeampi kuin saman ikäisillä syntyperäisillä asukkailla. Ero kasvaa seuraavina 13 vuotena systemaattisesti lähes vuoteen. 30–34-vuotiaina muuttavilla ero on alun perin 0,8 vuotta ja ero kasvaa vuoteen 13 vuodessa. Yli 35-vuotiaina Helsingin seudulle muuttaneiden ikäryhmissä muuttaneiden koulutustaso on systemaattisesti korkeampi kuin syntyperäisten samaikäisten asukkaiden ja ero säilyy seuraavien vuosien aikana.

Kuviot osoittavat, että Helsingin seudulle alle 25-vuotiaina muuttaneet, joista suuri osa muuttaa nimenomaan opiskelemaan, ovat seuraavien vuosien aikana kouluttautuneet pitemmälle kuin saman ikäiset syntyperäiset asukkaat. Tulokset vahvistavat aikaisempien tutkimusten ja selvitysten havaintoja siitä, että opiskelu on nuorille aikuisille keskeinen syy muuttaa seudulle, ja muuttajiksi valikoituu muualla ylioppilastutkinnon tai muun keskiasteen tutkinnon suorittaneita, joilla on edellytykset jatkaa opintoja Helsingin seudun oppilaitoksissa.

Yli 25-vuotiaina muuttaneista suuri osa on jo tullessaan suhteellisen korkeasti koulutettuja, jotka muuttavat seudun työmarkkinoille tai jatkamaan opiskelua pitemmälle.

Kuvio 5.4: Helsingin seudulle muuttaneiden⁷ ja saman ikäisten Helsingin seudun syntyperäisten verrokkiasukkaiden koulutustaso iän ja muutosta kuluneen ajan mukaan. Vuosina 2000–02 muuttaneet.

⁷ Helsingin seudulle muuttanut viittaa henkilöön, joka on muuttanut määriteltynä vuosina Helsingin seudun ulkopuolelta seudulle ja jäänyt asumaan seudulle siten, että on asunut seudulla jakson viimeisenä vuonna ja kaikkiaan vähintään puolet jakson vuosista.

5.5 Muutto aika ja koulutustaso

Helsingin seudulle muuttaneiden koulutustason muutosta verrataan kuviossa 5.5 eri vuosina muuttaneiden välillä. Kun otetaan vertailuryhmäksi vuosituhannen alussa vuosina 2000–2002 muuttaneet, niin todetaan, että myöhemmin muuttaneiden koulutustaso oli korkeampi muuttovuonna, ja ero kasvoi sitä seuraavina vuosina. Tämä muutos kuitenkin pysähtyi taantumavuosina 2009–2011 muuttaneilla, joiden koulutustaso oli samalla tasolla kuin edellisellä jaksolla 2006–2008 muuttaneilla. Talouden taantuma vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen näyttää pysäyttäneen paitsi talouden kasvun myös koulutustason nousun. Kehitykseen vaikuttaa myös vailla tutkintoa (tai tutkinnosta ei rekisteritietoa) olevien maahanmuuttajien osuuden kasvu tulomuuttajien joukossa.

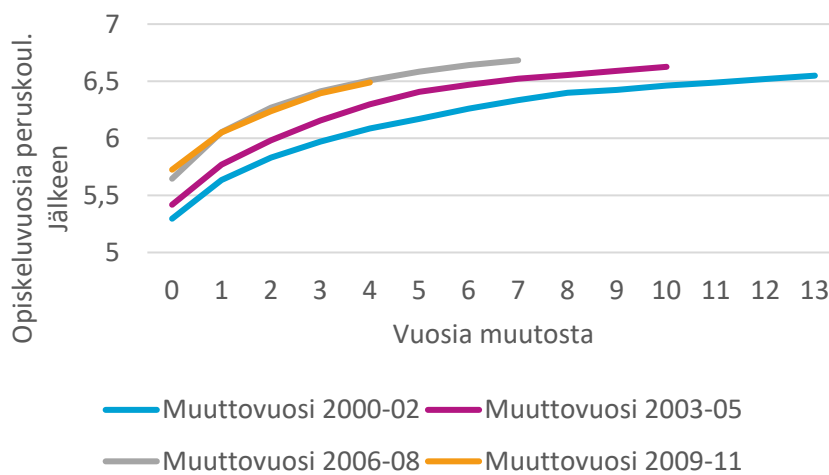
Kuviossa esitetään vain muuttovuonna 25–29-vuotiaiden kehitys, mutta sama ilmiö on nähtävissä muissakin ikäryhmissä.

Vuonna 2008 käynnistyneen talouden taantuman vaikutus näkyy selvästi eri vuosina muuttaneiden koulutustason, työllisyyden ja tulojen kehityksessä erityisesti vuodesta 2009 alkaen.

Vuosi 2009 ajoittuu eri vuosina muuttaneilla seuraavasti:

- vuosina 2000–02 muuttaneet: 7–9 vuotta muutosta
- vuosina 2003–05 muuttaneet: 4–6 vuotta muutosta
- vuosina 2006–08 muuttaneet: 1–3 vuotta muutosta
- vuosina 2009–11 muuttaneet: -2–0 vuotta muutosta

Kuvio 5.5: Helsingin seudulle eri vuosina muuttaneiden koulutustaso muutosta kuluneen ajan mukaan. Muuttovuonna 25–29-vuotiaat.

5.6 Muuttajien koulutustaso Itä- ja Länsi-Uudellamaalla

Itä- ja Länsi-Uusimaan seuduilla on itsenäiset asunto- ja työmarkkina-alueet, mutta seudut ovat muuttoliikkeen, työssäkäynnin ja opiskelun kautta tiiviissä verkostomaisessa yhteydessä Helsingin seutuun. Kuvion 3.6 mukaan Itä- ja Länsi-Uudenmaan muuttotappio on erittäin suuri 15–19 ja erityisesti 20–24-vuotiaiden ikäryhmissä, mutta alueet saavat muuttovoittoa 25–39-vuotiaista ja 0–9-vuotiaista. Itä- ja Länsi-Uudeltamaalta nuoria aikuisia muuttaa opiskelemaan Helsingin seudulle ja muualle Suomeen sekä mm. Ruotsiin. Työuran ja perheellistymisen myötä tapahtuu paluumuuttoa ja muuta alueiden välistä muuttoa.

Muuttoliike vaikuttaa tuntuvasti Itä- ja Länsi-Uudenmaan väestön koulutustasoon. Kuviossa 5.6 alueiden asukkaat, jotka iän puolesta ovat jo pääosin sijoittuneet työmarkkinoille, (25–34- ja 35–44-vuotiaat) on jaettu ryhmiin vuosien 2000–2015 muuttohistorian perusteella:

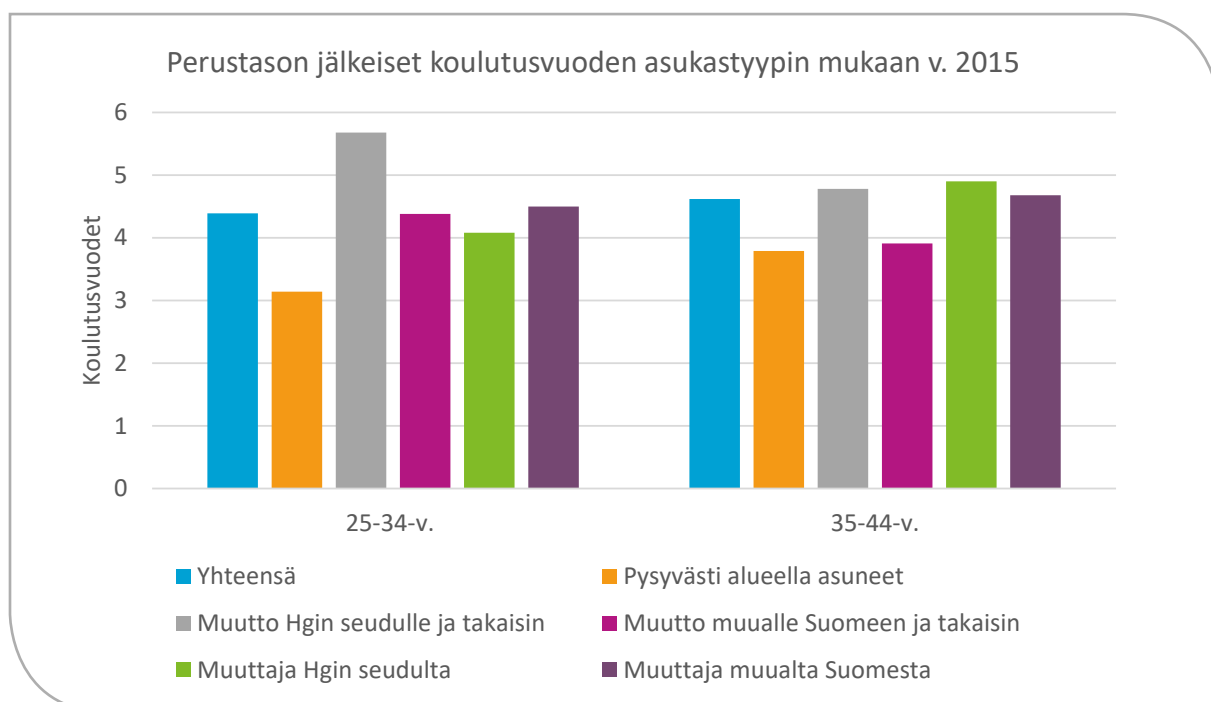
- Pysyvästi alueella asuneet: asuinpaikka Itä- tai Länsi-Uudellamaalla kaikkina vuosina

- Paluumuuttajat: Muuttanut jakson aikana Itä- tai Länsi-Uudeltamaalta Helsingin seudulle vähintään 5 vuodeksi ja muuttanut sitten takaisin
- Paluumuuttajat: Muuttanut jakson aikana Itä- tai Länsi-Uudeltamaalta muualle Suomeen vähintään 5 vuodeksi ja muuttanut sitten takaisin
- Muut tulomuuttajat: Muut Helsingin seudulta Itä- tai Länsi-Uudellemaalle muuttaneet
- Muut tulomuuttajat: Muut muualta Suomesta Itä- tai Länsi-Uudellemaalle muuttaneet.

Ulkomaista muuttoa ei ole sisällytetty tarkasteluun. Koulutustasoa mitataan perustason jälkeisten koulutusvuosien ryhmäkeskiarvolla.

Kuvion mukaan koulutustason erot eri ryhmien välillä ovat varsin suuret 25–34-vuotiailla. Koulutustaso on matalin alueella pysyvästi asuneilla ja korkein Helsingin seudulta tulleilla paluumuuttajilla. Muissa ryhmissä erot ovat melko pienet ja keskiarvot lähellä alueen koko ikäryhmän asukkaiden keskiarvoa.

Kuvio 5.6: Itä- ja Länsi-Uudenmaan asukkaiden koulutustaso (perustason jälkeiset koulutusvuodet) vuosien 2000–2015 muuttohistoriaan perustuvan asukastyypin mukaan kahdessa ikäryhmässä vuonna 2015.

Kymmenen vuotta vanhemmilla 35–44-vuotiailla luokkien väliset erot ovat pienemmät, mutta tässäkin ryhmässä pysyvästi alueilla asuneiden koulutustaso on keskimääräistä selvästi alempi, mutta muualta Suomesta (kuin Helsingin seudulta) tulleilla paluumuuttajilla taso on lähes yhtä matala. Toisaalta tässä ikäryhmässä Helsingin seudulta tulleet paluumuuttajat eivät poikkea kaikkien keskiarvosta yhtä paljon kuin nuoremmissa ikäryhmässä.

Kuvion voi tulkita osoittavan, että alueelta muualle opiskelemaan muuttaminen ja myöhempi paluumuutto on merkittävä prosessi alueen elinvoiman ja osaamisen kannalta. Kuviosta ei näy se, että Itä- ja Länsi-Uudeltamaalta Helsingin seudulle muuttaneiden ja sinne jakson aikana jääneiden koulutustaso on vielä korkeampi kuin paluumuuttajien. Silti tulomuutto yleisemminkin Helsingin seudulta ja muualta Suomesta merkitsee koulutustason nousua suhteessa alueella pysyneeseen samanikäiseen väestöön.

5.7 Mallituloksia koulutustasoon vaikuttavista tekijöistä

Tutkimuksessa estimointiin diskreetin valinnan malleja, joilla selitettiin tutkimusaineistossa käytettävissä olevia muuttajia hyväksi käyttäen eri tekijöiden vaikutusta koulutustasoon. Tavoitteena oli selvittää mallin avulla henkilön iän, sukupuolen, syntymäalueen, maahanmuuttajataustan sekä Helsingin seudulle muuttamisen ja muuttoajankohdan vaikutusta henkilön todennäköisyyteen suorittaa vähintään alin korkeakoulututkinto. On huomattava, että aineistossa ei ole henkilön osaamiseen ja erilaisiin taitoihin ja valmiuksiin liittyvää tietoa, vaan mallin selittävinä tekijöinä on käytettävissä ainoastaan demografisia, maantieteellisiä ja muuttamista koskevia tietoja. Kiinnostuksen kohteena on erityisesti se, miten Helsingin seudulle muualta muuttaminen sekä lähtöalue vaikuttavat koulutustasoon, kun muiden käytettävissä olevien tekijöiden vaikutus kontrolloidaan.

Aineistona on verrokkiaineisto Helsingin seudun 18–64-vuotiaasta väestöstä vuonna 2015. Sovellettu malli on logistinen regressiomalli, jonka selitettävänä muuttujana on ns. Odds Ratio (vähintään alin korkeakoulututkinto: on /ei ole). Mallin tekninen kuvaus ja estimointitulokset ovat liitteessä.

Liitteessä raportoidussa mallissa aineisto on rajattu vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneisiin, jolloin maahanmuuttajataustaisten asukkaiden puutteelliset tiedot tutkinnoista eivät vääristä tuloksia. Käytännössä maahanmuuttajataustaisissa painottuvat Suomessa syntyneet tai pitkään asuneet, jotka ovat saaneet koulutuksensa kokonaan tai ainakin loppuvaiheessa täällä.

Tulosten mukaan ikä selittää korkeakoulututkinnon suorittamisalttiutta siten, että korkeakoulututkinnon suorittamisen todennäköisyys nousee 35–39 vuoteen asti. Naisilla todennäköisyys on systemaattisesti korkeampi kuin miehillä 20 ikävuodesta alkaen.

Helsingin seudulla syntyneillä on alempi korkeakoulututkinnon suorittamisalttius kuin muualla Suomessa syntyneillä ja Helsingin seudulle jossain elämän vaiheessa muuttaneilla. Muun Suomen eri aluetyyppejen välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa, kun referenssiryhmänä on Helsingin seudun, muun Uudenmaan ja muiden kaupunkien ulkopuolinen Suomi. Tulos selittyy sillä, että vuosikymmenestä toiseen Helsingin seudulle on valikoitunut muuttajia, jotka ovat tulleet opiskelemaan tai jatkamaan muualla aloitettuja opintoja ja sen jälkeen yleisesti jääty seudulle asumaan. Ulkomainen syntyperä OECD-maasta tai muusta maasta ei alenna korkea-asteen tutkinnon suorittamisen todennäköisyyttä. Myöskään ulkomaista syntyperää olevien naisten alttius ei poikkea tilastollisesti merkitsevästi referenssiryhmästä. Ulkomaalaistaustaisia koskevien tulosten osalta oleellista on, että aineisto on rajattu vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneisiin. Jos tätä rajausta ei tehdä, vaan aineistossa on mukana myös korkeintaan perusasteen suorittaneet ja ne, joiden tieto puuttuu, alttius on merkittävästi alempi OECD-maista ja erityisesti muista maista lähtöisin olevilla. Silloin myös ulkomaalaistauaset naiset erottuvat miehistä alemmalla tutkintoalttiudella.

Kun tarkastellaan Helsingin seudulle jossain elämän vaiheessa muuttaneiden joukkoa, niin heidän keskuudessaan seudulla alle 5 vuotta seudulla asuneilla on korkeampi korkeakoulututkinnon suorittamisalttius kuin syntyperäisillä tai pitempään asuneilla.

6. MUUTTAMINEN JA TYÖLLISYYS

Työllistymistä analysoidaan seuraavassa samaan tapaan kuin edellä koulutusta. Näkökulmana on erityisesti Helsingin seudulle vuodesta 2000 alkaen muuttaneiden työllisyyden kehitys verrattuna syntyperäisiin tai seudulle aikaisemmin muuttaneisiin. Työllisyyden tasoa ja muutosta verrataan erityisesti iän, sukupuolen, muuttajien lähtöalueen Suomessa tai ulkomailla sekä koulutustason suhteen määriteltävien ryhmien välillä.

Henkilön työllisyyden indikaattorina käytetään työssäolokuukausia vuoden aikana. Vaihteluväli on 0–12. Tieto perustuu Tilastokeskuksen tuottamaan laskennalliseen arvioon työpäivien lukumäärästä vuoden aikana. Laskennan tietolähteinä on käytetty verohallinnon eri aineistoja sekä työ- ja palvelusuhderekistereitä yksityiseltä ja julkiselta sektorilta.

6.1 Työssäolokuukausien jakauma

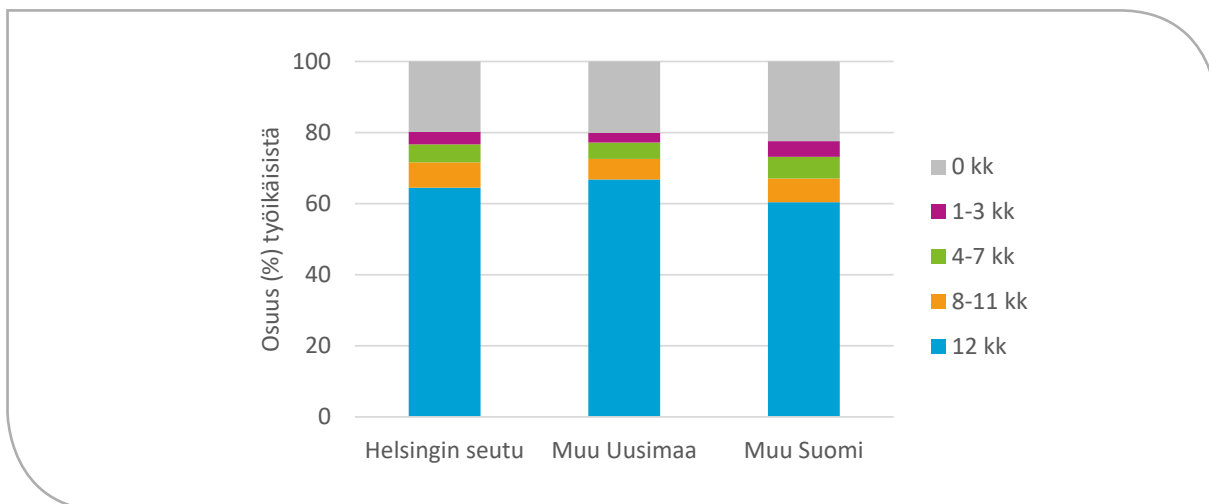
Helsingin seudun 20–64-vuotiaista asukkaista 64 % työskenteli 12 kuukautta vuonna 2015. Heidän lisäksi 16 % osallistui työelämään tekemällä työtä alle 12 kuukauden ajan. Heistä lähes puolet työskenteli 8–11 kuukautta. Kokonaisuudessaan 80 % työikäisistä oli vuoden aikana työllinen vähintään laskennallisen yhden kuukauden verran. Myös muualla Uudellamaalla päästiin samaan 80 %:iin, ja 12 kuukautta työskennelleiden osuus oli 67 %. Muualla Suomessa 12 kuukautta työskennelleiden osuus oli 4 prosenttiyksikköä alempi kuin Helsingin seudulla, mutta lyhyempiä jaksoja työskennelleiden osuus oli vastaavasti korkeampi.

Muualla Suomessa 78 % oli työllinen vähintään yhden kuukauden.

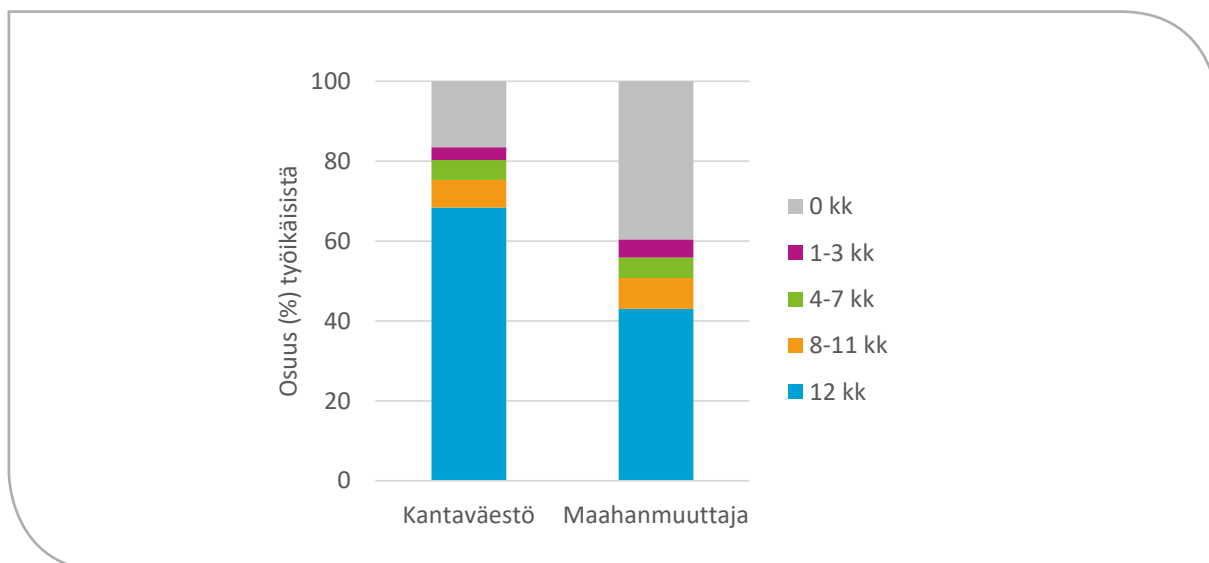
Kun verrataan Helsingin seudulla asuvan työikäisen väestön työssäolokuukausia taustan (kantaväestö / maahanmuuttajatausta) mukaan, ero on erittäin suuri. Maahanmuuttajataustaisista⁸ 43 % työskenteli 12 kuukautta, 18 % työskenteli 1–11 kuukautta ja 40 % nolla kuukautta. Kantaväestöllä vastaavat osuudet olivat 68 %, 15 % ja 17 %.

8 Kuvion 6.2 analyysiin ei ole sisällytetty v. 2015 Suomeen muuttaneita maahanmuuttajataustaisia.

Kuvio 6.1: Työikäisen väestön (20-64-v.) työssäolokuukausien jakauma (%) asuinalueen mukaan vuonna 2015.

Kuvio 6.2: Helsingin seudun työikäisen väestön (20-64-v.) työssäolokuukausien jakauma (%) taustan mukaan vuonna 2015.

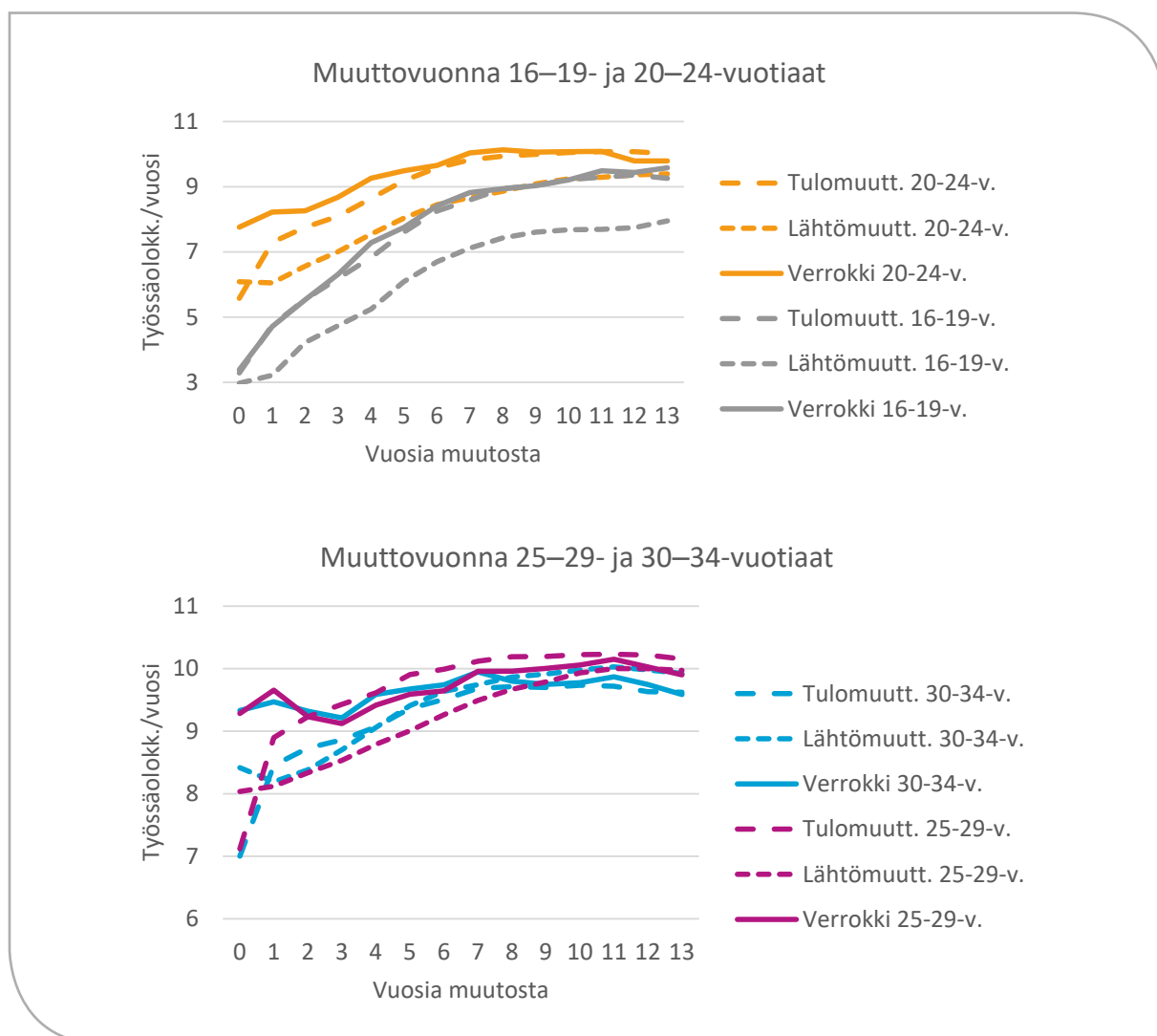
6.2 Muuttajien ja verrokkiväestön työllisyyden kehitys

Muuttajien (tulo ja lähtö) sekä syntyperäisten asukkaiden työllisyyttä ja sen muutosta ajassa havainnollistetaan kuviossa 6.3, jossa työllisyyden indikaattorina on työssäolokuukausien määrän keskiarvo kussakin ryhmässä vuosittain.

16–19-vuotiaina (lukion / muu keskiasteen opiskelijat) Helsingin seudulle muualta maasta tai ulkomailta muuttaneiden työllisyys muuttovuonna ja sitä seuraavina vuosina ei poikennut saman ikäisten syntyperäisten asukkaiden kehityksestä. Sen sijaan Helsingin seudulta muualle muuttaneiden

työllisyys muualla Suomessa kehittyi selvästi heikommin kuin Helsingin seudun syntyperäisillä tai sinne muuttaneilla ikätovereilla. 20–24-vuotiaina Helsingin seudulle muuttavilla työssäolokuukausia oli ensimmäisinä vuosina vähemmän kuin saman ikäisillä syntyperäisillä asukkailla, mutta ero umpeutui suunnilleen kuuden vuoden kuluessa. Alkuvaiheen ero selittyy sillä, että seudulle muuttavista suurempi osa opiskelee korkeakouluis- ja muissa oppilaitoksissa kuin syntyperäisistä. Sama ikäisten seudulta pois muuttavien työllisyys muualla Suomessa kehittyi heikommin kuin Helsingin seudulle jäävien saman ikäisten, joskin vuosien kuluessa ero kaventui.

Kuvio 6.3: Helsingin seudulle ja seudulta muuttaneiden ja saman ikäisten syntyperäisten verrokkiasukkaiden työssäolokuukaudet iän ja muutosta kuluneen ajan mukaan. Vuosina 2000–02 muuttaneet.

25–29- tai 30–34-vuotiaana Helsingin seudulle muuttaneiden työkuukausien määrä oli ensimmäisinä vuosina alempi kuin saman ikäisillä syntyperäisillä asukkailla, mutta ero umpeutui muutaman vuoden kuluessa. Pitemmällä ajalla tulomuuttajien ja verrokiasukkaiden työllisyysdessä ei juuri ollut eroa. 25–29-vuotiaana Helsingin seudulta pois muuttaneiden työllisyys kehittyi heikommin kuin seudulle jääneillä, mutta vuosien kuluessa ero supistui. Muista ikäryhmistä poiketen 30–34-vuotiaana Helsingin seudulta pois muuttaneiden työllisyys kehittyi muualla Suomessa pitkällä ajalla hieman paremmin kuin seudulle muuttaneilla tai verrokiasukkailla.

Kuviot osoittavat, että työllisyyden erot eri ikäisinä Helsingin seudulle muuttavien ja saman ikäisten syntyperäisten seudun asukkaiden välillä kaventuivat ja lähes häviävät muutaman vuoden kuluessa. Keskimääräinen vuosittainen työllisyys asettuu lähes kaikissa ryhmissä 9:n ja 10:n työssäolokuukauden välille. Vaikka Helsingin seudulle muualta muuttavat kouluttautuvat keskimäärin pitemmälle kuin saman ikäiset syntyperäiset asukkaat, tämä koulutustason ero ei näytä pitemmällä ajalla oleellisesti vaikuttavan työssäolokuukausien määrään.

Kuviossa 6.3 ja myöhemmissä kuvioissa muuttovuoden (vuosi 0) työkuukausien keskiarvoon vaikuttaa jonkin verran alentavasti se, että kuvion aineistossa ovat mukana myös kyseisenä vuonna maahan muuttaneet, joista suurin osa on ollut työmarkkinoiden käytettävissä alle 12 kuukautta. Maahanmuuttajien osuus vuosina 2000–2002 Helsingin seudulle muuttaneista oli 14 %, ja heistä suunnilleen puolet oli suomalaistaustaisia ja puolet ulkomaalaistaustaisia. Vaikutus työssäolokuukausien keskiarvoon on muuttovuonna suuruusluokkaa 0,5–1,5 työkuukautta lähtötason mukaan. Tämä selittää osan tulomuuttajien työssäolokuukausien jyrkästä kasvusta vuodesta 0 vuoteen 1.

6.3 Naisten ja miesten työllisyys

Työllisyysasteen erot sukupuolen ja äidinkielen mukaan

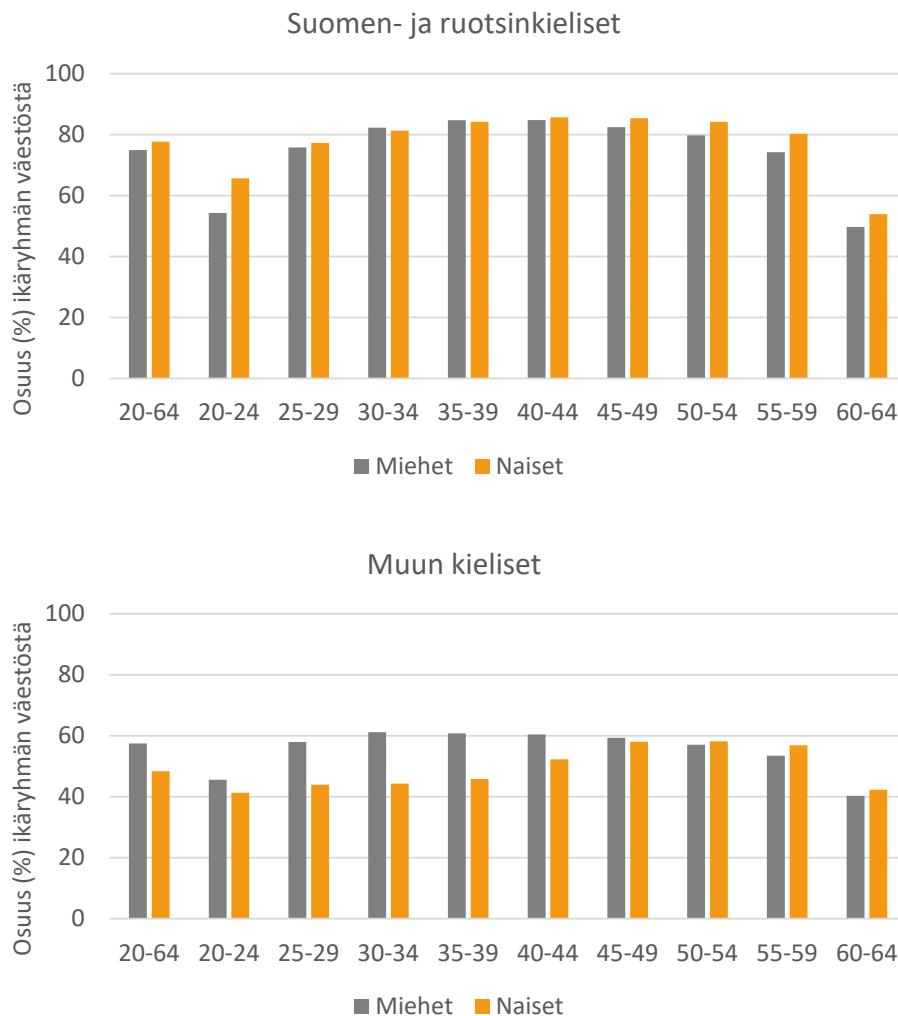
Helsingin seudulla asuvien 20–64-vuotiaiden työllisyysaste (työllisten osuus ikäryhmän koko väestöstä) oli 73,1 % vuonna 2015 Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan. Naisten työllisyysaste (73,8 %) oli 1,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin miesten (72,3 %). Miesten ja naisten työllisyysasteen välinen suhde poikkeaa erittäin paljon taustan mukaan sekä työikäisillä kokonaisuutena että eri ikäryhmissä. Kuviossa 6.4 tausta on määritelty äidinkielen mukaan, kuvion yläosassa suomen- ja ruotsinkieliset ja alaosassa muun kieliset.

Suomen- ja ruotsinkielisten 20–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 76,3 %, ja naisten työllisyysaste oli 2,8 prosenttiyksikköä korkeampi kuin miesten. 20–24-vuotiaiden naisten työllisyysaste ylitti selvästi miesten asteen, mikä ainakin osittain selittyy varusmies- tai siviilipalvelulla. Ikäryhmissä 25 vuodesta 44 vuoteen sukupuolten väliset erot olivat erittäin pieniä, mutta 45 ikävuodesta alkaen ero alkoi kasvaa naisten hyväksi. Suurimmillaan ero oli 55–59-vuotiailla, joilla naisten työllisyysaste oli 6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin miehillä.

Muun kielisillä 20–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 53,1 % eli 23,1 prosenttiyksikköä alempi kuin suomen- ja ruotsinkielisillä. Miesten työllisyysaste oli 9,1 prosenttiyksikköä korkeampi kuin naisten. Ero oli erittäin suuri miesten hyväksi ikäryhmissä 20 vuodesta 44 vuoteen. Sen jälkeen naisten työllisyys nousi samalle tasolle miesten kanssa ja 55–59-vuotiailla vähän ylikin.

Muun kielisillä miehillä työllisyysasteen ikäprofiili on samankaltainen kuin suomen- ja ruotsinkielisillä, mutta työllisyysaste on 15–25 prosenttiyksikköä alemmalla tasolla. Sen sijaan muun kielisten naisten ikäprofiili poikkeaa tuntuvasti suomen- ja ruotsinkielisistä erityisesti alle 45-vuotiailla.

Kuvio 6.4: Naisten ja miesten työllisyysaste iän mukaan äidinkieliyryhmittäin. Helsingin seudulla asuvat 20–64-vuotiaat v. 2015. Tietolähde: Tilastokeskus.

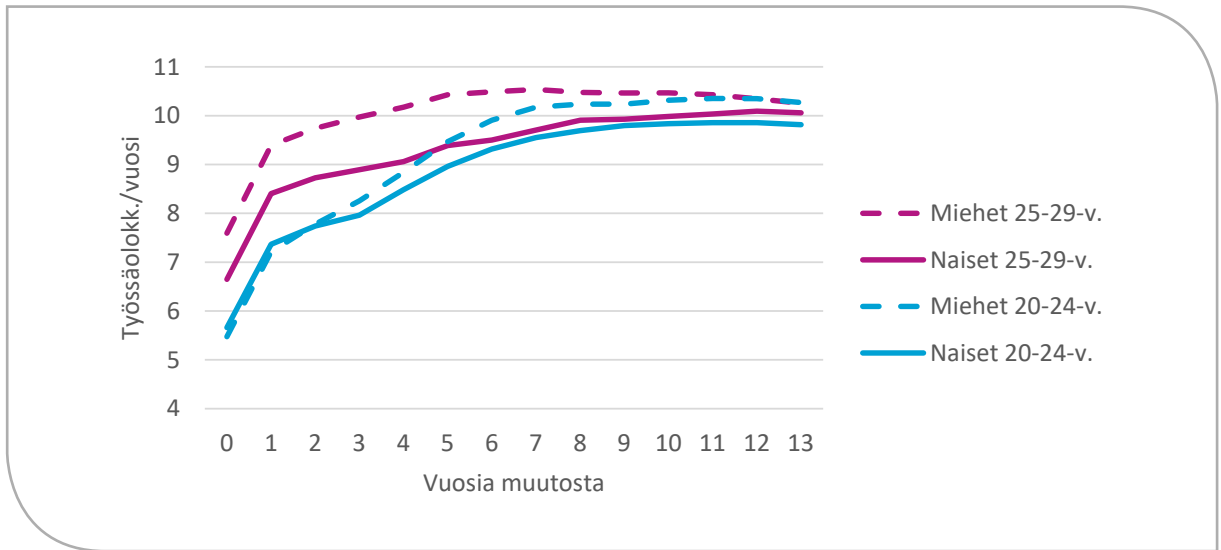
Muuttajien työllisyyden muutos sukupuolen mukaan

Helsingin seudulle muuttaneiden naisten työssä-olokuukausien määrät ovat jonkin verran pienempiä kuin saman ikäisillä miehillä suunnilleen 40 ikävuoteen asti. 20–24-vuotiaina Helsingin seudulle vuosina 2000–02 muuttaneet olivat 33–37-vuotiaita 13 vuoden kuluttua muutosta. Tässä ryhmässä työssäolokuukausissa ei ollut eroa muuttovuonna eikä parina ensimmäisenä vuonna, mutta sen jälkeen ero kasvoi vähitellen noin 0,5 kuukauteen. Sen sijaan 25–29-vuotiaina muuttaneilla, jotka olivat 38–43-vuotiaita 13 vuoden kuluttua, eroa oli

muuttovuonna lähes kuukausi ja ero kasvoi seuraavina vuosina edelleen, kunnes se alkoi supistua viiden vuoden jälkeen.

Naisten alempi työllisyys työssäolokuukausilla mitattuna alle 40-vuotiaana perustuu suurelta osin äitiys- ja vanhampainvapaisiin, joista aiheutuu naisille enemmän katkoja työllisyyteen kuin miehille. Naisten miehiä korkeamman koulutustason vuoksi naisten työllisyysaste on muuten vähintään yhtä korkea kuin miehillä ja yli 40-vuotiailla korkeampi.

Kuvio 6.5: Helsingin seudulle muuttaneiden miesten ja naisten työssäolokuukaudet kahdessa ikäryhmässä muutosta kuluneen ajan mukaan. Vuosina 2000–02 muuttaneet.

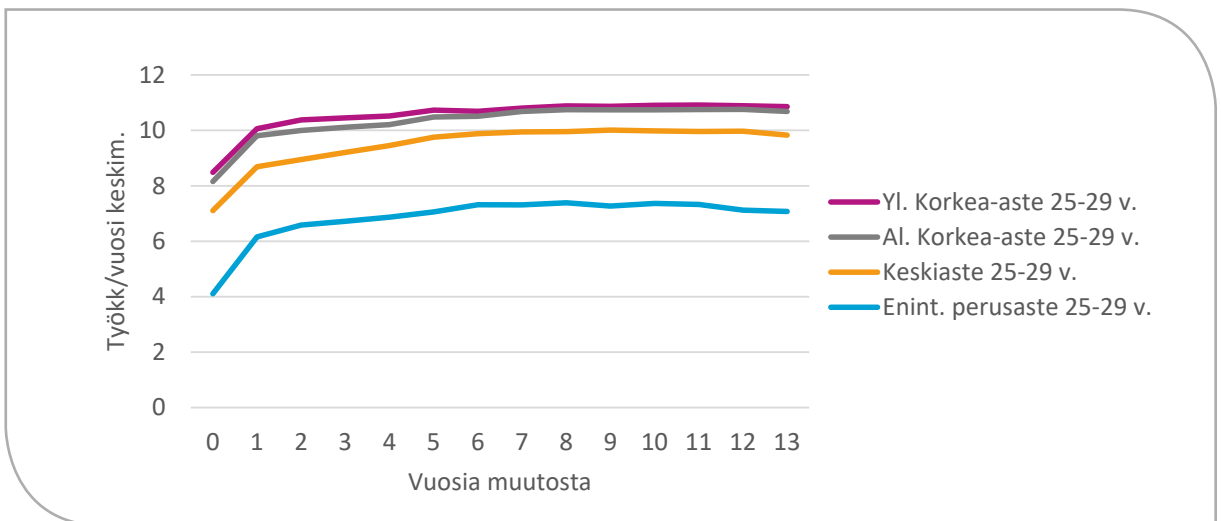

6.4 Koulutustaso ja työllisyys

Työllisyydellä on vahva yhteys koulutustasoon kuvion 6.6 mukaan. Kaikilla koulutustasoilla työllisyys 25–29-vuotaina Helsingin seudulle muuttaneiden työssäolokuukaudet nousivat noin kahdella kuukaudella muuttoa seuraavana vuonna ja sen jälkeen kasvu jatkui 4–7 vuotta. Kuitenkin työssäolokuukausien määrän suuri ero koulutustasojen mukaan oli suuri muuttovuonna ja pysyi suurena kaikkina seuraavina vuosina. Vähintään keskiasteen

suorittaneiden Helsingin seudulle muuttaneiden 25–29-vuotiaiden työssäolokuukaudet olivat muuttovuonna ja sitä seuraavina vuosina täysin eri tasolla kuin enintään perusasteen suorittaneiden (ml. koulutustaso tuntematon). Korkeakoulutuksen suorittaneiden työllisyys oli jonkin verran korkeampi kuin keskiasteen suorittaneilla. Sen sijaan alemmien (alin ja alempi) ja ylemmien (ylempi ja tutkija) korkeakoulutuksen suorittaneiden välillä ei ollut oleellista eroa.

Kuvio 6.6: Työssäolokuukaudet koulutustason⁹ mukaan muutosta kuluneen ajan suhteen. Vuosina 2000–2002 Helsingin seudulle muuttaneet, jotka olivat muuttaessaan 25-29-vuotiaita.

9 Korkeakoulutuksen tasot kuviossa 6.6: ylemmät (ylempi ja tutkijakoulutus), alemmat (alin ja alempi).

Kuviossa 6.6 ovat mukana sekä kantaväestöön kuuluvat että maahanmuuttajataustaiset Helsingin seudulle vuosina 2000–2002 muuttaneet. Enintään perusasteen suorittaneisiin sisältyvät myös maahanmuuttajataustaiset, joiden koulutustaso on tuntematon. Tutkimuksen julkaisemattomien tulosten mukaan ”enintään perusaste tai koulutusaste tuntematon” -ryhmässä kantaväestöön kuuluvien ja maahanmuuttajataustaisten välinen ero työkausien keskiarvossa on erittäin pieni. Näin ollen maahanmuuttajataustaisen sisällyttäminen tai pois jättäminen kuvion 6.6. aineistosta ei vaikuta oleellisesti tuloksiin tämän ryhmän osalta.

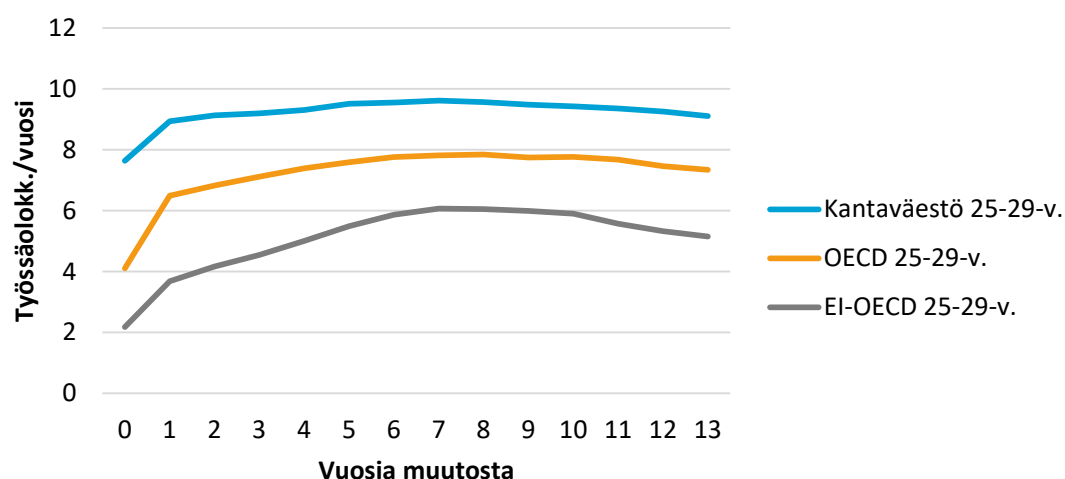
6.5 Työllisyys taustan mukaan

Työssäolokuukausien määrä eroaa erittäin paljon taustan mukaan muuttajilla sekä muuttovuonna että seuraavina vuosina. Kantaväestöön kuuluneiden vuosina 2000–2002 Helsingin seudulle muuttaneiden työssäolokuukaudet olivat täysin eri

tasolla kuin maahanmuuttajataustaisten. Maahanmuuttajataustaisten muuttajien työllisyys erosi myös maaryhmien välillä siten, että karkealla luokituksella jaoteltuna OECD-maista lähtöisin olevat maahanmuuttajataustaiset työllistyivät huomattavasti paremmin kuin muista maista lähtöisin olevat. Kuitenkin kummankin maaryhmän sisällä on erittäin suuria eroja eri taustamaiden välillä.

Kuitenkin vuosina 2000–2002 muuttaneiden maahanmuuttajataustaisten työssäolokuukaudet kasvoivat huomattavasti nopeammin kuin kantaväestöön kuuluvien muuttoja seuraavina vuosina, joten eri ryhmien väliset erot supistuivat muuttovuoden jälkeen 6–7 vuoden ajan. Sen jälkeen – vuosina 2000–2002 muuttaneilla finanssikriisistä 2008 alkaneen taantuman alettua – maahanmuuttajataustaisten työssäolokuukaudet kääntyivät laskuun, erityisen jyrkästi OECD-maiden ulkopuolelta muuttaneilla ja ero kantaväestöön kuuluviin verrattuna alkoi kasvaa.

Kuvio 6.7: Työllisyys taustan mukaan muutosta kuluneen ajan suhteen. Vuosina 2000–2002 Helsingin seudulle muuttaneet, jotka olivat muuttaessaan 25–29-vuotiaita.

6.6 Muutto aika ja työllisyys

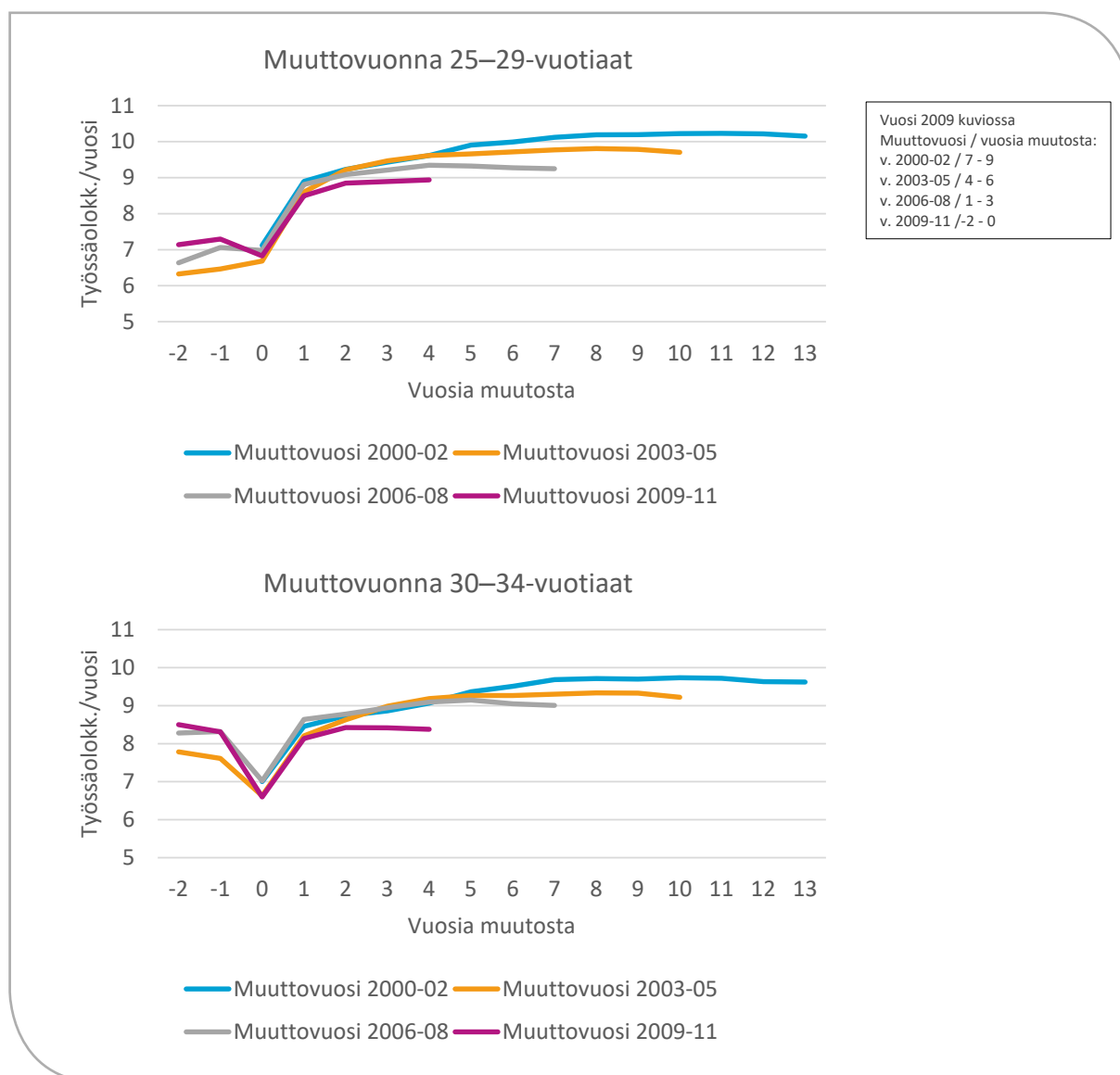
Helsingin seudulle muuttaneiden työllisyyden (työssäolokuukaudet) muutosta verrataan kuviossa 6.8 eri vuosina muuttaneiden välillä. Siinä näkyy myös muuttoa edeltäneiden kahden vuoden tilanne niiltä vuosilta, joilta se oli laskettavissa. Kuvion mukaan seudulle muuttaneiden lähtötilanne muuttovuonna ja työllisyyden kasvutrendi kahtena ensimmäisen vuotena muuton jälkeen on ollut varsin samanlainen sekä 25–29-vuotiaina että 30–34-vuotiaina muuttaneilla. Sen sijaan muutosta kahden vuoden jälkeen trendit alkavat erkaantua siten, että vuosina 2000–02 muuttaneiden työllisyyskehitys on ollut vahvimmin nousevaa ja myöhempinä

vuosina muuttaneilla kehitys on ollut systemaattisesti heikompaa. Neljän vuoden kuluttua muutosta työssäolokuukausia oli vuosina 2009–2011 muuttaneilla keskimäärin 0,7 kuukautta vähemmän kuin vastaava ajankohtana vuosina 2000–02 muuttaneilla, sekä 25–29 että 30–34-vuotiailla.

Vuoden 2008 finanssikriisistä käynnistynyt taantuma vaikuttaa selvästi kehitykseen erityisesti vuodesta 2009 alkaen. Aikaisemmin muuttaneet selvisivät taantuman vaikutuksesta lievemmin negatiivisin vaikutuksin kuin myöhemmin muuttaneet.

Kuvioissa näkyy myös Helsingin seudulle muuttaneiden keskimääräinen työllisyys 1–2 vuotta ennen muuttoa muualla Suomessa niillä, jotka muuttivat

Kuvio 6.8: Helsingin seudulle eri vuosina muuttaneiden työssäolokuukaudet muutosta kuluneen ajan mukaan. Muuttovuonna 25–29- ja 30–34-vuotiaat.

vuonna 2003 tai myöhemmin. 25–29-vuotiaina muuttaneilla työllisyys kasvoi vai vähän tai laski ja 30–34-vuotiaina muuttaneilla työllisyys aleni systemaattisesti muuttoa edeltävinä vuosina. Sen sijaan Helsingin seudulle muuttoa seuraavana vuonna työllisyys nousi jyrkästi kaikissa muutto-vuosiryhmissä. Ilmeisesti muuton taustalla on usein ollut työttömäksi joutuminen muualla Suomessa ja työllistyminen Helsingin seudulla.

Kuvioissa esiintyvät trendit näkyvät samankaltaisina myös muissa muuttaneiden ikäryhmissä.

6.7 Mallituloksia työllisyyteen vaikuttavista tekijöistä

Tutkimuksessa estimointiin diskreetin valinnan malleja, joilla selitettiin tutkimusaineistossa käytettävissä olevia muuttujia hyväksi käyttäen eri tekijöiden vaikutusta työllisyyteen. Indikaattoreina työllisyydelle käytettiin sekä vuoden lopun työlliseen työvoimaan kuulumista (työssäkäyntitilasto) että tutkimusaineiston työssäolokuukausia eri tavoin rajattuna. Tavoitteena oli selvittää mallin avulla henkilön iän, sukupuolen, syntymäalueen (Suomessa tai ulkomailla) koulutustason sekä Helsingin seudulle muuttamisen ja muuttoajan-kohdan vaikutusta henkilön todennäköisyyteen kuulua työlliseen työvoimaan. On huomattava, että aineistossa ei ole henkilön osaamiseen ja erilaisiin taitoihin ja valmiuksiin liittyvää tietoa, vaan mallin selittävinä tekijöinä on käytettävissä ainoastaan demografisia, maantieteellisiä, koulutusta koskevia sekä muuttamista koskevia tietoja. Mallin tekninen kuvaus¹⁰ ja estimointitulokset ovat liitteessä.

Tulosten mukaan koulutustaso selittää työllisyyttä erittäin voimakkaasti, käytettiin työllisyyden indikaattorina pääasiallisen toiminnan työlliseen työvoimaan kuulumista tai työssäolokuukausia, josta jälkimmäisessä käytettiin kriteerinä 12 kuukautta vuodessa tai 1–12 kuukautta vuodessa. Mitä korkeampi on koulutustaso, sitä todennäköisempää on kuuluminen työlliseen työvoimaan. Keskiasteen tutkinto nostaa työllisyyden todennäköisyyttä merkittävästi perusasteen koulutukseen (tai tutkintotiedon puuttumiseen) verrattuna. Korkeakoulututkinnot nostavat työllisyyden todennäköisyyttä edelleen siten, että korkein työllisyyden todennäköisyys on ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen suorittaneilla.

Koulutuksen ohella ikä selittää työllistymistä 25–54-vuotiailla siten, että suurin työllisyyden todennäköisyys on 35–39-vuotiailla, kun muiden tekijöiden vaikutus on kontrolloitu. Alle 25-vuotiailla sekä 50–55-vuotiailla naisilla on hieman korkeampi työllisyyden todennäköisyys kuin saman ikäisillä miehillä, 30–39-vuotiailla taas alempi, mutta tilastollinen merkitsevyys on hyväksyttävyyden rajoilla.

Kotimaisella tai ulkomaisella syntymäalueella ei ole merkittävää vaikutusta työllistymiseen, kun koulutustaso on kontrolloitu. Sen sijaan ulkomailla, erityisesti muissa kuin OECD-maissa, syntyneillä naisilla on merkittävästi alempi työllistymisen todennäköisyys.

Helsingin seudulle muualta muuttaneiden kanta-väestöön kuuluvien keskuudessa seudulla asutun ajan pituudella ei ole merkittävää vaikutusta, kun koulutus, ikä ja muut tekijät on kontrolloitu. Sen sijaan maahanmuuttajataustaisilla 6–15 vuotta asuneilla on alempi todennäköisyys olla työllinen kuin pitkään (yli 16 vuotta) ja toisaalta lyhyen aikaa (alle 5 vuotta) seudulla asuneilla maahanmuuttajataustaisilla.

10 Sovellettu malli on logistinen regressiomalli, jonka selitettävänä muuttujana on ns. Odds Ratio (tutkinto: työllinen /ei-työllinen).

7. MUUTTAMINEN JA TULOTASO

Tulotaso on tärkeä indikaattori asukasryhmien välisissä vertailuissa, kuten muuttajien syntyperäisten asukkaiden, kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten, miesten ja naisten sekä eri koulutustasojen välisten erojen suhteen.

Henkilön tulotaso mitataan tässä tutkimuksessa bruttomääräisillä valtionveronalaisilla tuloilla sekä palkka- ja yrittäjätuloilla. Valtionveronalaisiin tuloihin sisältyvät palkka- ja yrittäjätulojen lisäksi eläkkeet, työttömyysetuudet, joiden taso on

yleensä sidottu edeltävän työhistorian tulotasoon. Myös mm. vanhempainrahat ja opintoraha (jos on myös muita tuloja) ovat veronalaista tuloa. Sen sijaan mm. toimeentulotuki, asumistuki ja lapsilisä ovat verottomia tuloja.

Valtionveronalaiset tulot tai palkka- ja yrittäjätulot eivät kuvaa käytettävissä olevia tuloja, joihin vaikuttavat bruttotulosta maksetut verot sekä saadut veronalaiset ja verottomat tulonsiirrot. Bruttotulojen erot väestöryhmien välillä ovat yleisesti suuremmat kuin käytettävissä olevien tulojen erot. Tässä tutkimuksessa bruttomääräisillä tuloindikaattoreilla kuvataan ensi sijassa henkilön taloudellista asemaa työmarkkinoilla. Taloustieteellisessä tutkimuksessa bruttotuloja käytetään usein myös henkilön tuottavuuden indikaattorina. Bruttotulo on myös tärkeä indikaattori asukkaiden ja muuttajien veronmaksun sekä sen kautta kunnallistaloudellisten vaikutusten kannalta.

7.1 Tulotason alue-eroja

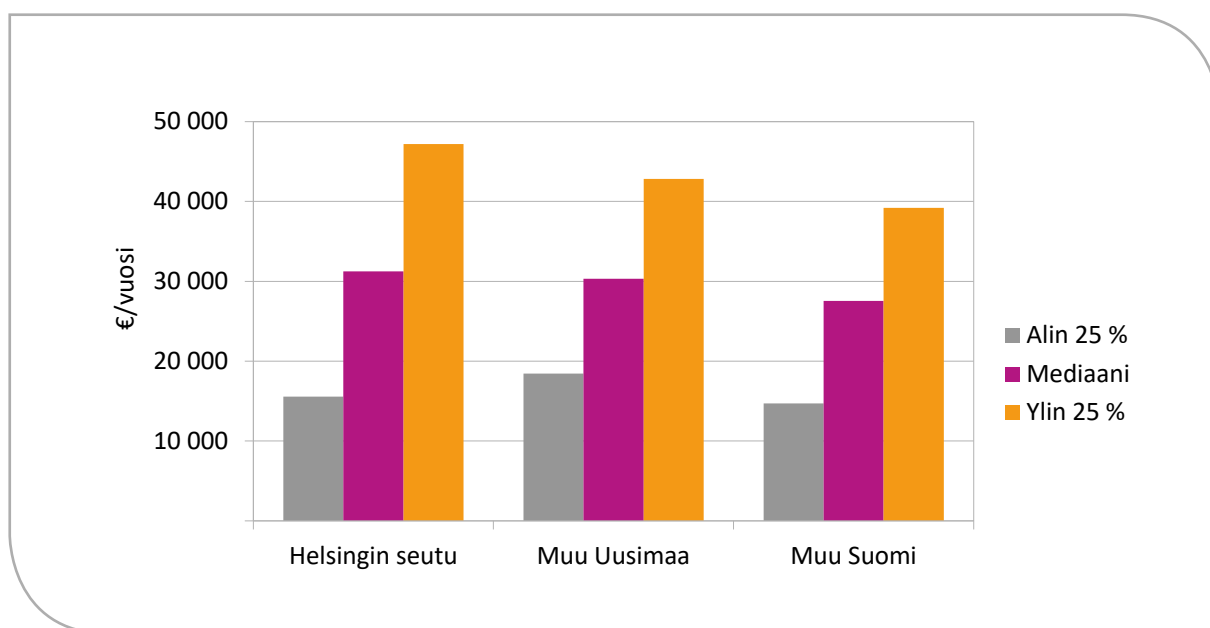
Helsingin seudun työikäisten asukkaiden keskimääräinen tulotaso oli neljänneksen korkeampi kuin Uudenmaan ulkopuolisessa Suomessa valtionveronalaisilla tuloilla mitattuna ja kolmanneksen korkeampi palkka- ja yrittäjätuloilla mitattuna vuonna 2015 (kuvio 7.1). Muun Uudenmaan asukkaiden tulotaso oli noin kymmenyksen alempi kuin Helsingin seudulla. Helsingin seudun korkea tulotaso muuhun maahan verrattuna on keskeinen vetovoimatekijä, joka houkuttelee muuttajia Helsingin seudulle tai saa ihmisiä pendelöimään seudun työpaikkoihin muilta seuduilta. Muun Uudenmaan työllisistä yli neljännes pendelöi Helsingin seudulle vuonna 2016 (Tilastokeskus).

Palkka- ja yrittäjätulot muodostivat Helsingin seudulla keskimäärin 79 % valtionveronalaisista tuloista, ja vastaavasti loppuosa koostuu eläkkeistä, työttömyysetuuksista ja muista tulonsiirroista. Muualla Suomessa Uudenmaan ulkopuolella palkka- ja yrittäjätulojen osuus oli 76 %. Suurempi osuus Helsingin seudulla perustuu korkeampaan työikäisten osuuteen aikuisväestöstä sekä suurempaan työllisyysasteeseen muihin alueisiin verrattuna.

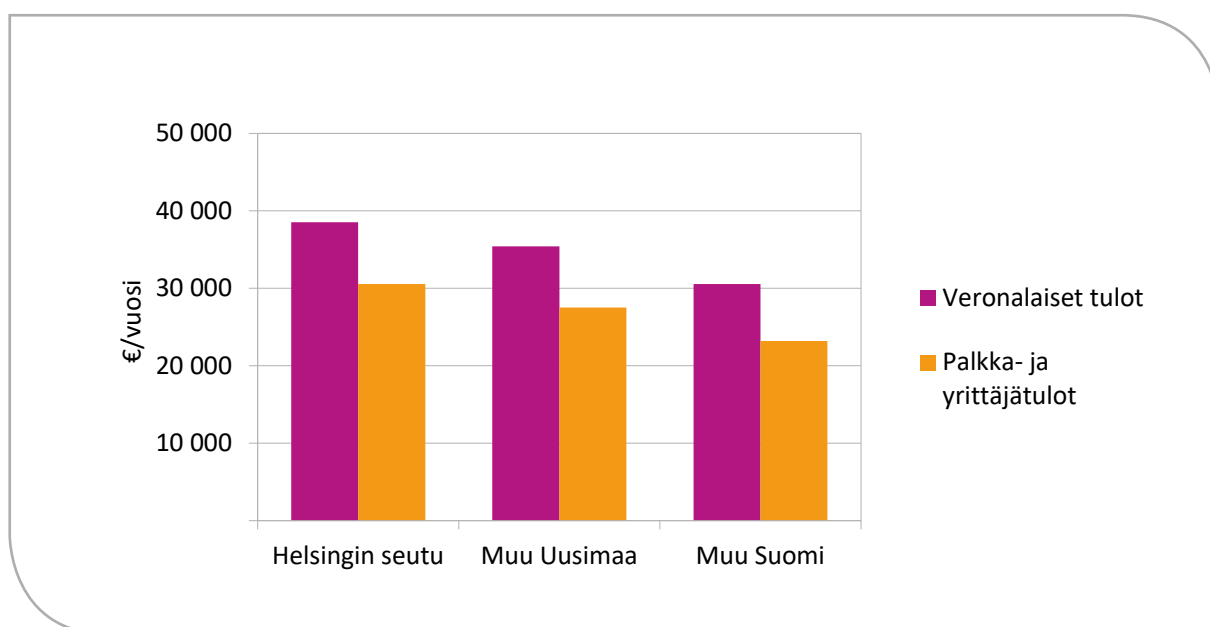
Tulojen mediaani yhdessä ylä- ja alakvartiiliin¹¹ kanssa alueittain antavat yleispiirteisen kuvan alueiden sisäisistä tuloeroista (kuvio 7.2). Helsingin seudulla valtionveronalaisten tulojen mediaani on 13 % korkeampi kuin muualla Suomessa eli ero mediaanissa on huomattavasti pienempi kuin keskitulossa. Yläkvartiilia vastaava tulotaso on Helsingin seudulla kolminkertainen alakvartiiliin verrattuna, kun muualla Suomessa suhde on 2,7 ja muualla Uudellamaalla vain 2,3. Tämä kuvastaa sitä, että Helsingin seudulla alueen sisäiset tuloerot ovat suuremmat kuin seudun ulkopuolella.

¹¹ Mediaani on tulotaso, joka jakaa tarkasteltavan joukon puoliksi, alakvartiiliin tulotaso jakaa joukon siten, että neljännes joukosta on sen alapuolella ja yläkvartiiliin tulotaso jakaa joukon siten, että kolme neljännestä joukosta on sen alapuolella.

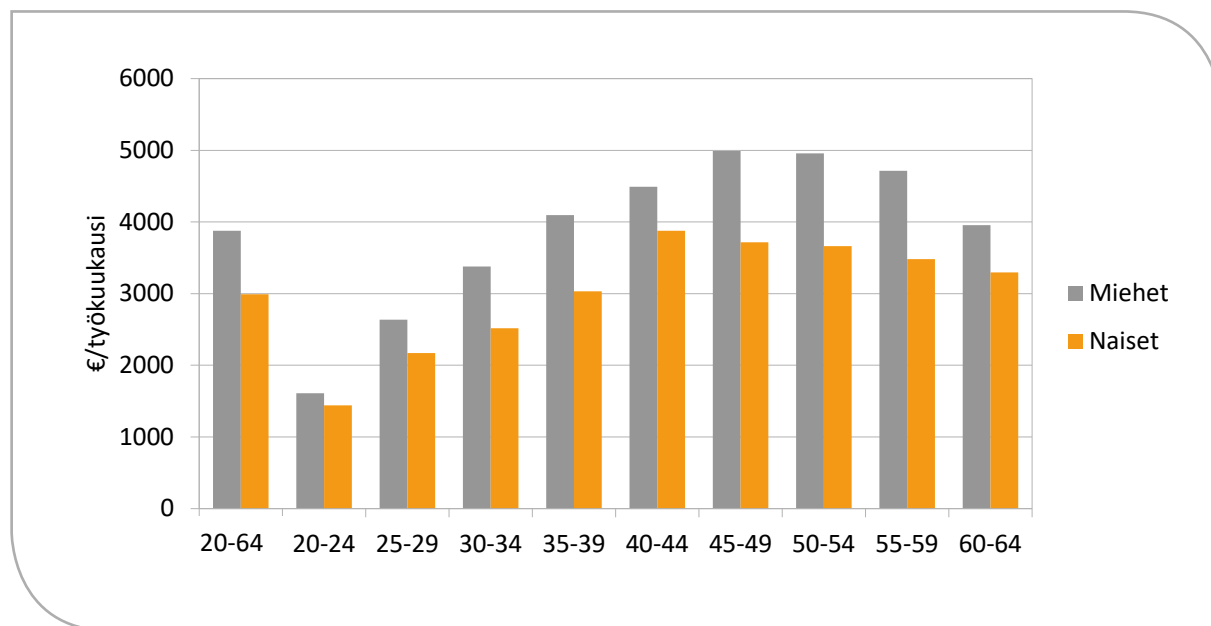
Kuvio 7.2: Työikäisten (20–64-v.) valtionveronalaisten tulojen tunnuslukuja alueittain vuonna 2015.

Kuvio 7.1: Työikäisten (20–64-v.) keskimääräiset tulot alueittain tulolajin mukaan vuonna 2015.

Kuvio 7.3: Helsingin seudun työikäisten (20–64-v.) palkka- ja yrittäjätulot työssäolokuukautta kohti¹² iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2015.

7.2 Tulotaso iän ja sukupuolen mukaan 2015

Edellä luvussa 3 todettiin, että palkka- ja yrittäjätulot ovat keskimäärin korkeimmillaan 45–54-vuotiailla. Sen sijaan valtionveronalaiset tulot, joihin sisältyvät edellisten lisäksi eläkkeet, työttömyys-turvaetuudet sekä muut veronalaiset sosiaaliturvaetuudet, nousevat huippuunsa vasta 55–59-vuotiailla. (Kuvio 3.9). Palkka- ja yrittäjätulot muodostavat neljä viidennestä valtioveronalaisista tuloista Helsingin seudulla. Iän suhteen osuus on suurin (88 %) 40–44-vuotiailla, jolloin työllisyysaste on korkeimmillaan. Eläkkeiden merkitys alkaa vaikuttaa 55 vuoden jälkeen, ja 60–64-vuotiailla palkka- ja yrittäjätulojen osuus on suunnilleen puolet.

Naisten ja miesten välinen ero erityisesti palkka- ja yrittäjätulossa on varsin suuri. Kuviossa 7.3 vuositulot on suhteutettu työssäolokuukausien määrään, jotta miesten työkuukausien enemmisyys naisiin verrattuna erityisesti alle 40-vuotiailla ei

vääristäisi vertailua. Tämä suhteutus ei kuitenkaan varmista sitä, että työssäolokuukausien työtuntimäärä olisi keskimäärin samalla tasolla. Työvoimatutkimuksen mukaan Helsingin seudulla naisilla osa-aikatyötä tekevien osuus työllisistä oli noin 7 prosenttiyksikköä korkeampi kuin miehillä vuonna 2015 (Tilastokeskus). Tämä selittää erosta muutamaa prosenttia, mutta ei kaikkea.

Miesten tulot työkuukautta kohti ovat kaikissa ikäluokissa korkeammat kuin naisilla. Ero on keskimääräistä pienempi alle 30-vuotiailla ja yli 60-vuotiailla. Jo 30–34-vuotiailla miesten keskimääräiset tulot ovat yli kolmanneksen korkeammat kuin naisten. Ero pysyy suhteellisesti lähes samansuuruisena 55–59 ikävuoteen asti, mutta supistuu sen jälkeen runsaaseen kymmenykseen 60–64-vuotiailla. Miehillä palkka- ja yrittäjätulot ovat iän suhteen huipputasolla 45–54-vuotiaina ja naisilla 40–44-vuotiaina.

¹² Aineisto rajattu työikäisiin, joilla oli vähintään yksi työssäolokuukausi vuonna 2015.

7.3 Tulotaso taustan mukaan 2015

Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisen asukkaiden välinen tuloero on todella suuri. Helsingin seudulla 20–64-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisen valtionveronalaiset vuositulot olivat 61 % ja palkka- ja yrittäjätulot 53 % kantaväestön tuloista vuonna 2015. Maahanmuuttajataustaisilla palkka- ja yrittäjätulot muodostivat 72 % ja kantaväestöllä 81 % veronalaisista tuloista.

Ikäryhmittäin ero oli suhteellisesti pienin alle 30-vuotiailla, mutta kasvoi sen jälkeen lähes systemaattisesti. Suurin ero oli 55–59-vuotiailla, joilla valtionveronalaiset tulot olivat 43 % ja palkka- ja yrittäjätulot 40 % kantaväestön tuloista. Poikkeuksen muodosti ikäryhmä 50–54-vuotaat, jossa maahanmuuttajataustaisen tulot olivat lähes samalla tasolla kuin kantaväestöllä, syynä oli muutama poikkeuksellisen suurituloinen maahanmuuttajataustainen henkilö. Muuten tulojen profiili iän suhteen on samankaltainen kantaväestöllä ja maahanmuuttajataustaisilla. Palkka- ja yrittäjätulojen osuus verotettavista tuloista nousee kummasakin väestöryhmässä iän myötä. Kantaväestöllä huippu oli 40–44-vuotiailla (90 %) ja maahanmuuttajataustaisilla 55–54-vuotiailla (84 %). Yli

60-vuotiailla osuus oli maahanmuuttajataustaisilla korkeampi kuin kantaväestöllä, joilla eläketulojen osuus on suuri.

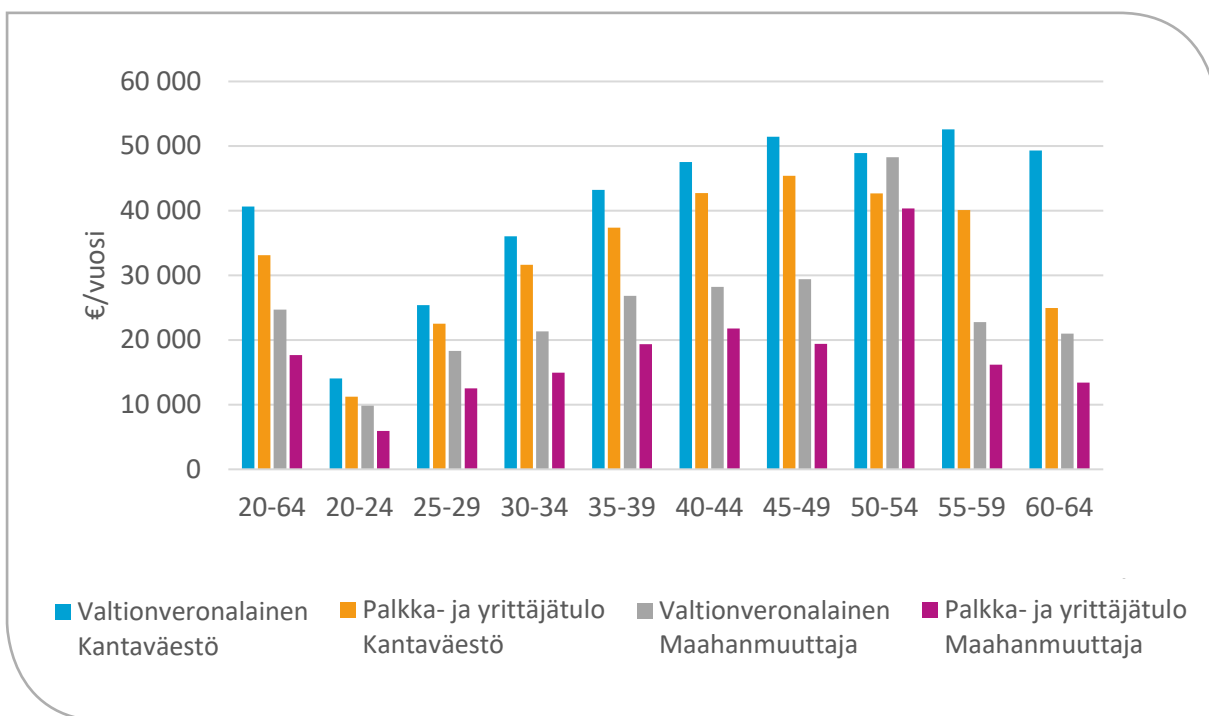
7.4 Muuttajien ja verrokkiväestön tulojen kehitys¹³

Helsingin seudulle muuttaneiden tulokehitystä on seurattu muuttoa seuraavina vuosina ja verrattu sitä seudun saman ikäisten syntyperäisten asukkaiden (verrokkiväestö) sekä seudulta pois muuttaneiden tulokehitykseen. Tulojen indikaattorina on käytetty valtionveronalaisen vuositulojen keskiarvoa, joka on deflatoitu kultakin vuodelta vuoden 2015 ansiotasoa vastaavaksi.

Helsingin seudulle muuttavista yli 60 prosenttia on 18–34-vuotiaita ja aikuisista (yli 18-v.) muuttajista heitä on lähes 75 %. Näin ollen 18–34-vuotiaat dominoivat Helsingin seudulle suuntautuvaa muuttoa.

¹³ Kaikissa tämän kappaleen kuvioissa tulot (valtionveronalaiset tai palkka- ja yrittäjätulot) on deflatoitu vuoden 2015 tasolle käyttäen valtakunnallista ansiotasoindeksiä.

Kuvio 7.4: Helsingin seudun työikäisten (20–64-v.) palkka- ja yrittäjätulot taustan mukaan vuonna 2015.

Seuraavista kuvioista näkyy, että 16–19-vuotiaina, tyypillisesti toisen asteen koulutusvaiheessa muuttaneiden tulokehitys ei poikkea oleellisesti verrokkiväestöstä koko jakson aikana. Sen sijaan yli 20-vuotiaina Helsingin seudulle vuosina 2000–2002 muualta Suomesta tai ulkomailta muuttaneiden keskimääräinen tulotaso oli muuttovuonna alempi kuin saman ikäisillä verrokkiasukkailla.

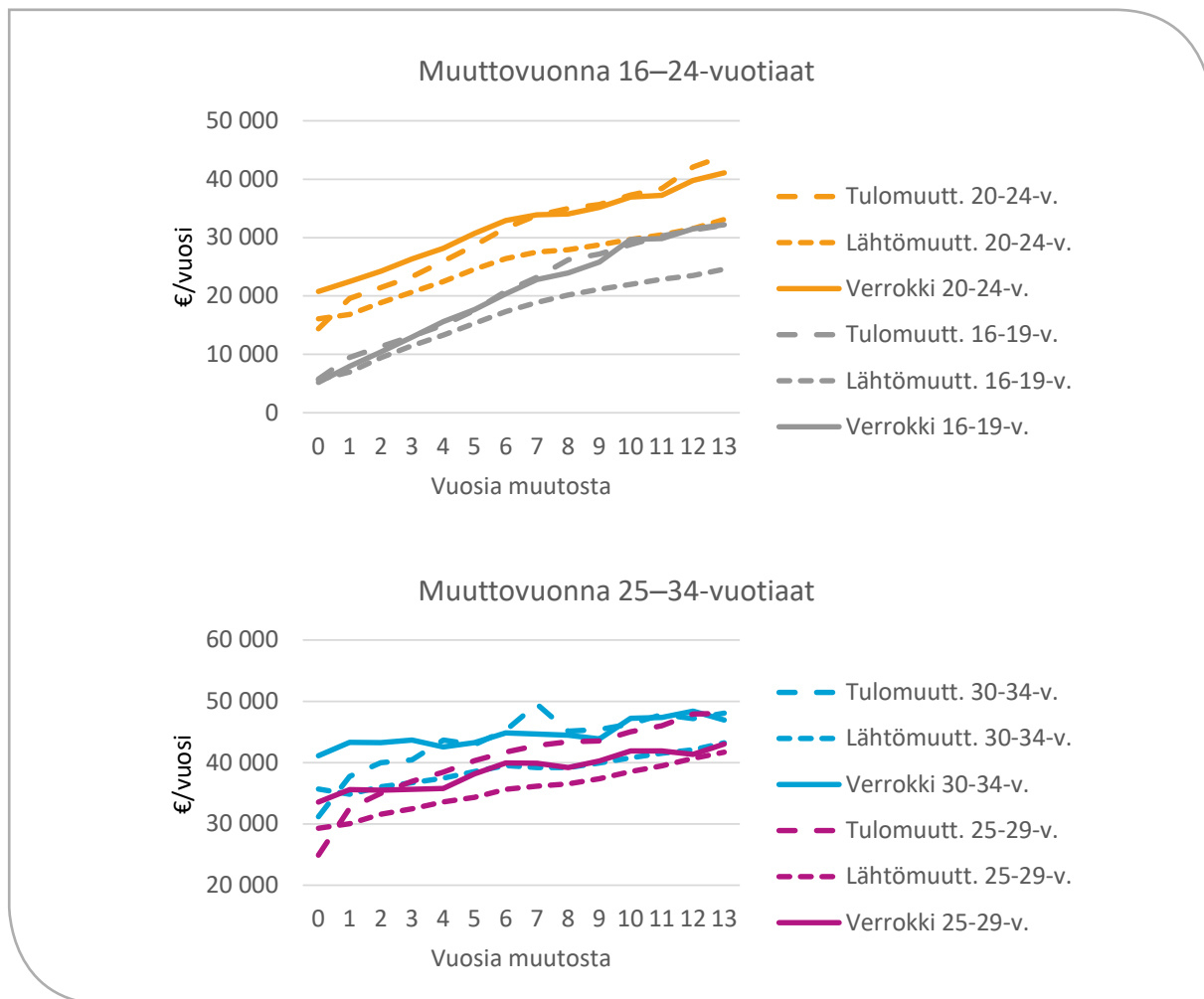
Seuraavien vuosien aikana muuttajien tulotaso kuitenkin saavutti ja useimmissa ikäryhmissä myös ylitti syntyperäisen väestön tulotason. Muuttaessaan 20–24-vuotiaiden, tyypillisesti opiskelemaan tulleiden, tulot nousivat saman ikäisen verrokkiväestön tasolle noin kuuden vuoden kuluttua muuttosta ja nousivat seuraavina vuosina korkeammiksi. 25–29-vuotiaina muuttaneiden, joista suuri osa oli muuttaessaan jo suorittanut jonkin tutkinnon, tulot ohittivat verrokkiväestön tason kahden vuoden kuluttua muutosta ja sen jälkeen ero kasvoi systemaattisesti. Myös 30–34-vuotiaina HS:lle

muuttaneiden tulotaso oli muuttaessa alempi kuin saman ikäisellä verrokkiväestöllä. Muuttajat saavuttivat verrokkien tulotason noin viidessä vuodessa, mutta sen jälkeen tulokehitys eteni likimäärin samaa tahtia. Yli 35-vuotiaina Helsingin seudulle muuttaneiden tulotaso oli pysyvästi alemmalla tasolla kuin verrokkiväestön, vaikka heilläkin ero kapeni muuttoa seuraavina vuosina.

Sen sijaan samoina vuosina seudulta pois muuttaneiden tulotaso (muualla Suomessa) kehittyi kaikissa ikäryhmissä heikommin kuin verrokkiryhmällä ja tulomuuttajilla.

Vastaavasti kuin työllisyyskuvioissa muuttovuoden (vuosi 0) keskimääräisiin tuloihin vaikuttaa jonkin verran alentavasti se, että kuvion aineistossa tulomuuttajien joukossa ovat mukana myös kyseisenä vuonna maahan muuttaneet, joista suurin osa on ollut työmarkkinoiden käytettävissä alle 12 kuukautta.

Kuvio 7.5: Helsingin seudulle ja seudulta vuosina 2000–2002 muuttaneiden sekä verrokkiryhmän tulotaso muuttovuonna ja seuraavina vuosina ikäryhmittäin. Tulot reaalisia v. 2015 ansiotasossa.

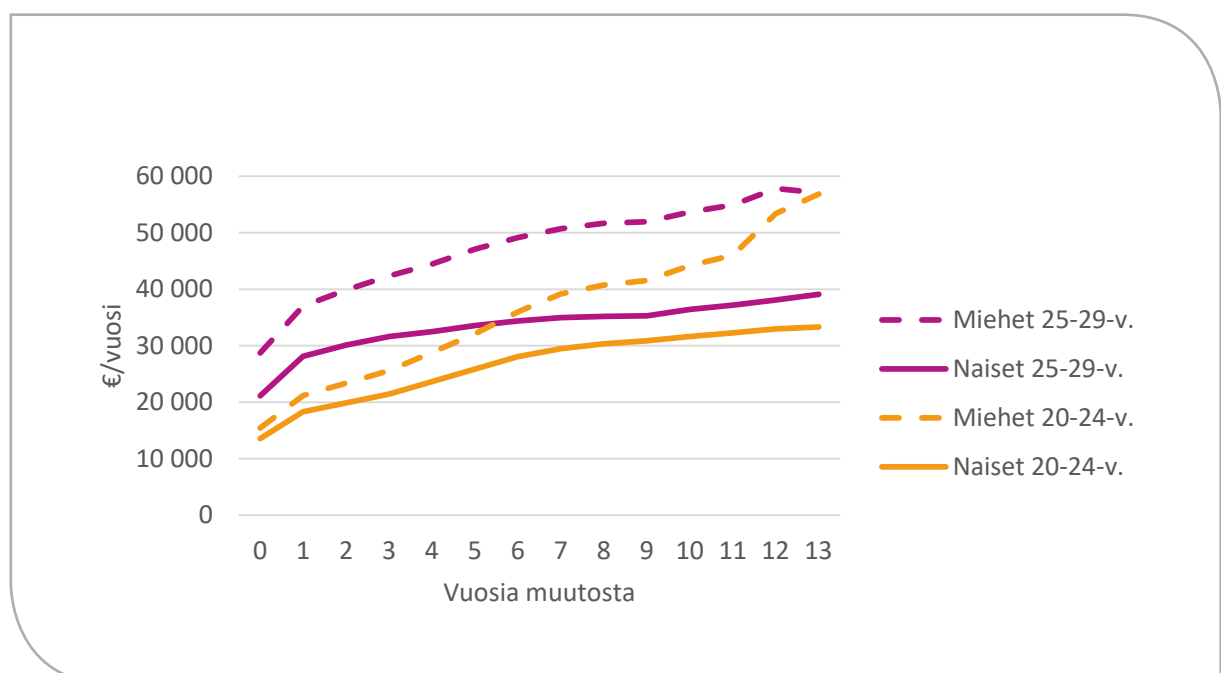
7.5 Naisten ja miesten tulojen kehitys

Helsingin seudulle 20–29-vuotiaina vuosina 2000–2002 muuttaneiden (muualta maasta ja ulkomailta) naisten ja miesten tulotasot erkaantuvat nopeasti iän ja muutosta kuluneen ajan kasvaessa. Seudulle 25–29-vuotiaina muuttaneiden naisten keskimääräiset tulot ovat muuttovuonna ja muutamana seuraavana vuonna suunnilleen neljänneksen alemmat kuin saman ikäisillä miehillä, mutta seuraavina vuosina ero kasvaa suunnilleen kolmannekseen, koska naisten tulot nousevat huomattavasti hitaammin kuin miesten. Opiskeluvuorokausina 20–24-vuotiaina muuttaneilla ero on alun perin varsin pieni, mutta kasvaa nopeasti seuraavina vuosina. Edellisten kohtien perusteella naisten työssäolokuukausien pienempi keskiarvo selittää osittain eroa, mutta toisaalta naisten korkeamman koulutustason pitäisi vaikuttaa toiseen suuntaan.

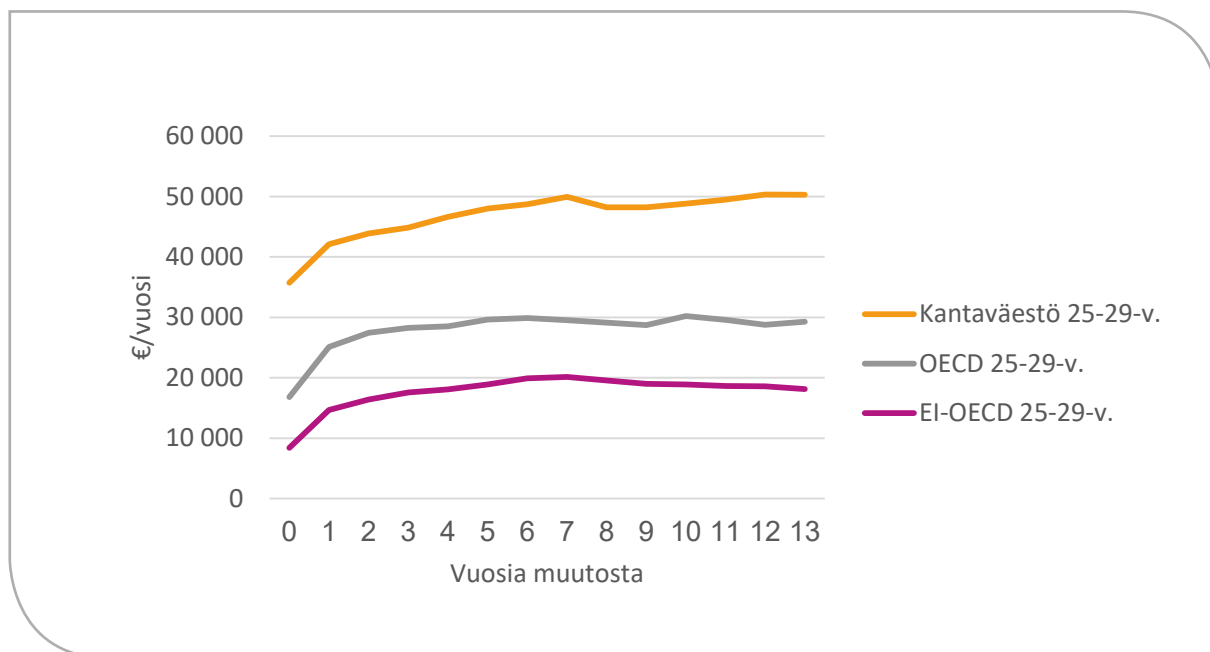
7.6 Kantaväestön ja maahanmuuttajien tulotason kehitys

Vastaavasti kuin työllisyys, myös muuttajien tulotaso eroaa huomattavasti taustan mukaan sekä muuttovuonna että seuraavina vuosina. Kantaväestöön kuuluneiden vuosina 2000–2002 Helsingin seudulle 25–29-vuotiaina vuosina 2000–2002 muuttaneiden valtionveronalaisten bruttotulot olivat yli kaksinkertaiset OECD-maista muuttaneisiin ja yli nelinkertaiset EOCOD-maiden ulkopuolelta lähtöisin oleviin muuttajiin verrattuna. Seuraavina vuosina suhteellinen ero kuitenkin supistui, mutta pitemmän ajan kuluessa alkoi uudelleen kasvaa. Kuvista 7.7 näkyy myös, että vuoden 2008 jälkeinen taantuma sai aikaan lyhyen notkahduksen kantaväestön tulotasoon, joka kuitenkin pian jatkoi loivaa kasvua. Sen sijaan OECD-maiden ulkopuolelta lähtöisin olevien tulotaso kääntyi jatkuvaan laskuun ja myös OECD-maista lähtöisin olevien trendi jäi jälkeen kantaväestöstä.

Kuvio 7.6: Helsingin seudulle vuosina 2000–2002 muuttaneiden naisten ja miesten tulotaso (valtionveronalaisten tulot) muuttovuonna ja seuraavina vuosina ikäryhmittäin. Tulot reaalisia v. 2015 ansiotasossa.

Kuvio 7.7: Helsingin seudulle vuosina 2000–2002 muuttaneiden tulotaso (valtionveronalaiset tulot) muuttovuonna ja seuraavina vuosina taustan mukaan (25–29-vuotiaina muuttaneet). Tulot reaalisia v. 2015 ansiotasossa.

Maahanmuuttajataustaisen kantaväestöön kuuluvia alempi koulutustaso ja työllisyys selittävät alemmasta tulotasosta suuren osan, mutta ei läheskään kaikkea. Kun verrataan kantaväestöön ja eri maahanmuuttajaryhmiin kuuluneita 12 kuukautta vuodessa työskennelleitä kymmenen vuoden kuluttua muutosta, kantaväestöön kuuluvien palkka- ja yrittäjätulot olivat viidenneksen korkeammat kuin OECD-maista muuttaneilla ja yli kolmanneksen korkeammat kuin muista maista muuttaneilla saman ikäisillä.

7.7 Muuttoaika ja tulotaso

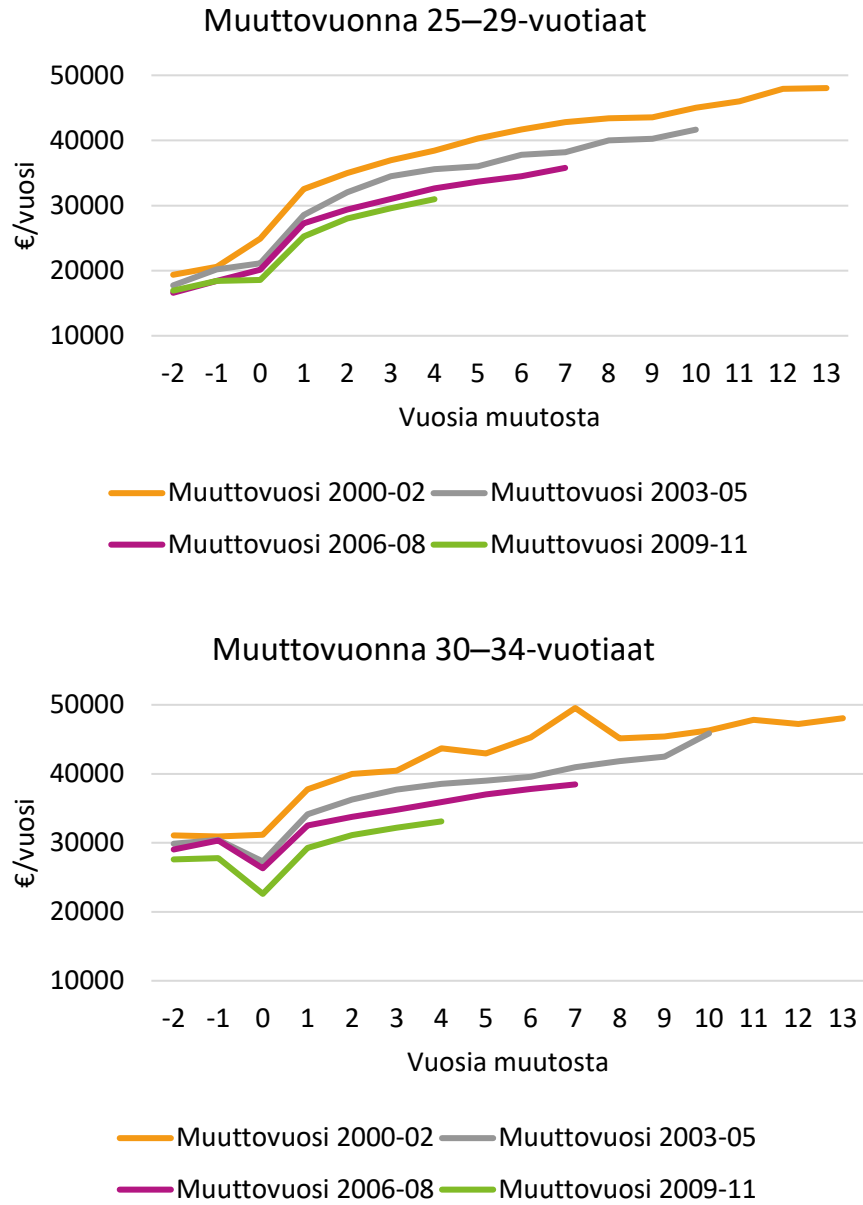
Helsingin seudulle muuttaneiden tulotason kehityksessä muuton jälkeisinä vuosina on systemaattisia eroja eri vuosina muuttaneiden välillä, mikä ilmenee kuvioista 7.8, jossa näkyy myös kahden muuttoä edeltävän vuoden tulotaso muualla Suomessa. Erot ovat samansuuntaisia kuin edellä työssäolokuukausilla mitatussa työllisyydessä.

Kummassakin kuvioparin ikäryhmässä näkyy, että vuosina 2000–2002 muuttaneiden tulotaso on

ollut sekä muuttovuonna että sen jälkeen systemaattisesti korkeampi kuin myöhemmin vuosina muuttaneilla. Sama toistuu myöhempien muuttovuosien kohdalla siten, että aikaisemmin muuttaneilla tulotaso on kehittynyt paremmin muuton jälkeen kuin myöhemmin muuttaneilla. Osa erosta selittyy talouden taantumalla, joka alkoi Helsingin seudulla finanssikriisin jälkeen vuonna 2009. Se näkyy lähes kaikissa käyrissä tulotason nousun hidastumisena siinä vaiheessa, kun kunakin muuttoaikana muuttaneet ovat edenneet vuosiin 2009–2011. Vuosina 2009–2011 muuttaneilla vaikutus näkyy jo muuttovuoden tulotasossa. Kaikissa käyrissä näkyy myös muuton jälkeinen tulotason kääntymisen nousuun ja nousun jyrkkäminen verrattuna muuttoä edeltävien vuosien laskuun tai heikkoon kasvuun. Erityisesti vuoden 2002 jälkeen muuttaneilla 30–34-vuotiailla muuttovuoden tulotaso laski varsin jyrkästi edellisiin vuosiin verrattuna, mutta kääntyi muuton jälkeisenä vuotena nousuun.

Kuvioissa esiintyvät trendit näkyvät samankaltaisina myös muissa muuttaneiden ikäryhmissä.

Kuvio 7.8: Helsingin seudulle eri vuosina muuttaneiden valtionveronalaisten tulot muutosta kuluneen ajan mukaan. Muuttovuonna 25–29- ja 30–34-vuotiaat. Tulot reaalisia v. 2015 ansiotasossa.

7.8 Muuttajien tulotaso Itä- ja Länsi-Uudellamaalla

Muuttotauastaltaan erilaisen asukkaiden välillä on Itä- ja Länsi-Uudenmaalla merkittäviä eroja koulutustason suhteen alaluvun 5.6 mukaan. Koska koulutustasolla on suuri merkitys työllisyydelle ja tulotasolle, on odotettavaa, että muuttotauasta vaikuttaa myös tulotasoon. Keskimääräiset valtionveronalaiset tulot muuttotauastiaan perustuvan asukastyypin mukaan vuonna 2015 laskettiin 25–34- ja 35–44-vuotiaille. Kuvion 7.9 mukaan Helsingin seudulle muuttaneilla ja sieltä takaisin Itä- tai Länsi-Uudellemaalle muuttaneilla on merkittävästi korkeampi tulotaso kuin muilla asukastyypeille. Alueella pysyvästi koko jakson ajan asuneilla tulotaso on toiseksi korkein, siitä huolimatta, että heidän koulutustasonsa on keskimääräistä alempi kuvion 5.6. mukaan. Alin tulotaso tässä ikäryhmässä on muualta Suomesta alueelle muuttaneilla. Tämä on myös suurin asukastyypin mukainen ryhmä, minkä vuoksi yhteenlaskettu keskimääräinen tulotaso on lähellä tämän ryhmän keskiarvoa.

35–44-vuotiailla Helsingin seudulta muuttaneilla – sekä paluumuuttajilla että muilla muuttajilla

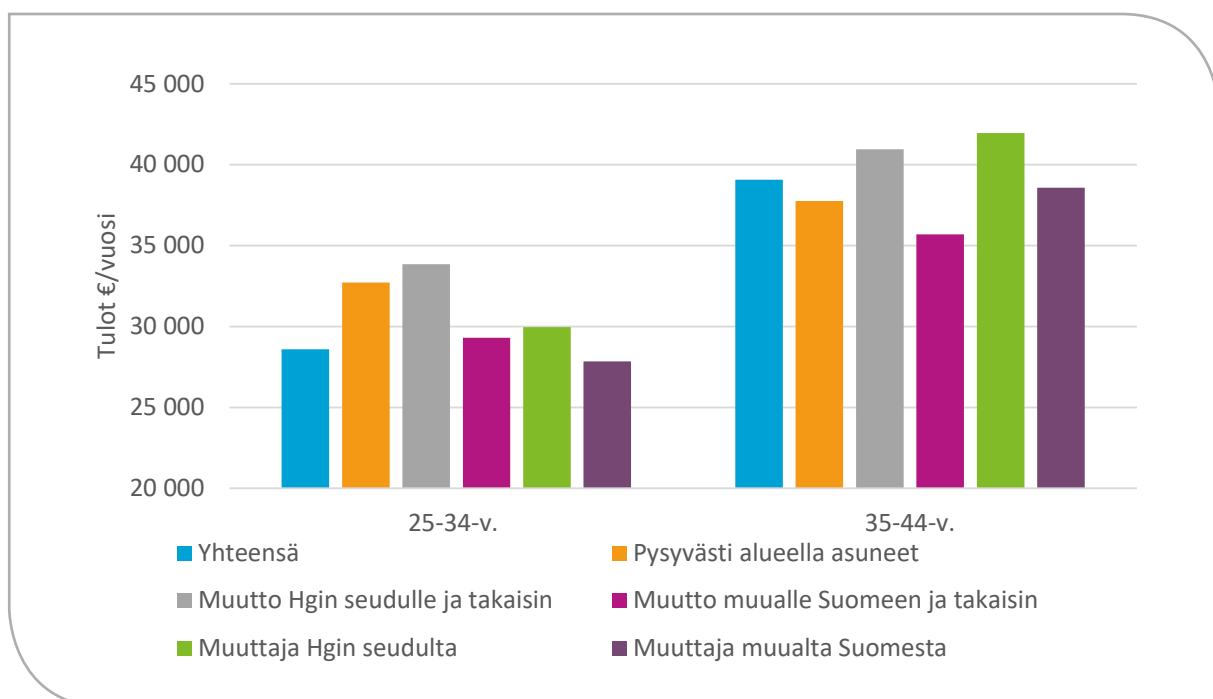
– tulotaso on selvästi korkeampi kuin asukkailla keskimäärin. Pysyvästi jakson ajan alueella asuvien tulotaso on tässä ikäryhmässä ikäryhmän koko väestön keskiarvoa alempi. Kuitenkin alin tulotaso on muualle Suomeen muuttaneilla ja sieltä lähtö-alueille palanneilla.

Työllisyyden¹⁴ erot ryhmien välillä ovat varsin pienet koulutustason ja tulotason eroihin verrattuna.

Tulosten perusteella Itä- ja Länsi-Uusimaa saa hyvin koulutettuja, hyvin työllistyyviä ja hyvätuloisia muuttajia sekä Helsingin seudulta sekä paluumuuton että muun muuttoliikkeen kautta. Huomattava osa näistä muuttajista on lapsiperheitä. Kuitenkin kuvion 3.6 mukaan lapsiperheiden muuttovoitto Itä- ja Länsi-Uudellemaalle on supistunut huomattavasti viime vuosikymmenestä (kuviossa vuosi 2007) kuluvaan vuosikymmeneen (kuviossa vuosi 2017).

¹⁴ Mitattuna keskimääräisillä työkuukausilla/vuosi (ei kuviota).

Kuvio 7.9: Itä- ja Länsi-Uudenmaan asukkaiden tulotaso (valtionveronalaiset vuositulot) vuosien 2000–2015 muuttotauastiaan perustuvan asukastyypin mukaan kahdessa ikäryhmässä vuonna 2015.

7.9 Mallianalyysijä tulotasoa selittävistä tekijöistä

Tutkimuksessa estimointiin henkilöiden tulotason määräytymistä selittäviä malleja kahdella eri lähestymistavalla, (1) paneelimalleja soveltaen vuosien 2000–2015 aineistolle ja (2) vuoden 2015 tulotaso selittäviä malleja soveltaen.

Paneelimallit

Paneelimalleilla selitettiin veronalaisten tulojen ja palkka- ja yrittäjätulojen vaihtelua soveltaen sekä kiinteiden vaikutusten malleja että satunnais-ten vaikutusten malleja. Koska mallit edellyttävät aineistoa, jossa kunkin henkilön tiedot ovat aineistossa kattavasti kaikilta paneelin vuosilta, aineisto rajattiin henkilöihin, jotka asuivat Suomessa kaikkina vuosina jaksolla 2000-2015 sekä asuivat Helsingin seudulla vuonna 2015. Tämä rajasi analyysin ulkopuolelle kaikki vuoden 2000 jälkeen Suomeen muuttaneet sekä ne, jotka ovat välillä asuneet ulkomailla, koska heidän tietonsa puuttuivat aineistosta niiltä vuosilta, joiden lopussa he asuivat Suomen ulkopuolella. Myös jakson aikana kuolleet on poistettu paneelistä. Mallit on määritelty siten, että kaikki selittävät muuttujat ovat

jatkuvia ja niillä on vaihtelua yksilötasolla vuosien välillä. Sukupuolen ja maahanmuuttajataustan vaikutus sisällytetään malliin koulutustason ja sukupuolen, koulutustason ja maahanmuuttajataustan sekä näiden yhdistelmien yhteisvaikutusmuuttujilla. Mallitulokset on raportoitu liitteessä.

Paneelimallassa tulotasoa selitetään

- suhdanneindikaattorilla (Helsingin seudun Bkt:n muutos kunakin vuonna)
- henkilön iällä ja iän neliöllä kunakin vuonna
- koulutustasolla (indikaattorina laskennalliset koulutusvuodet) kunakin vuonna
- naisten koulutustasolla
- OECD-maista (pl. Suomi) lähtöisin olevien koulutustasolla sekä erikseen ryhmän naisten koulutustasolla
- muissa maissa syntyneiden koulutustasolla sekä erikseen ryhmän naisten koulutustasolla.

Tulosten mukaan seudun Bkt-muutos (vuoden viiveellä) vaikuttaa positiivisesti tulotasoon. Iän kasvu nostaa tulotasoa, mutta nousu hidastuu eläkeikää lähestyessä. Koulutusvuodet lisäävät tulotasoa. Kuitenkin naisten koulutusvuodet nostavat tulotasoa vähemmän kuin miesten. OECD-maista lähtöisin olevien koulutusvuodet kohottavat tuloja

vähemmän kuin kantaväestön. Muista maista tulleiden koulutusvuodet lisäävät tuloja vähemmän kuin OECD-maista tulleiden. Lisäksi muista maista tulleiden naisten koulutusvuodet vaikuttavat tulotasoon vähemmän kuin näiden maiden miesten tulotasoon. OECD-maista tulleilla ei tulosten mukaan ole vastaavaa sukupuoleen perustuvaa lisävaikutusta.

On huomattava, että tähän analyysiin sisältyvät maahanmuuttajataustaiset henkilöt ovat muuttaneet Suomeen ennen vuotta 2000, ja heidän tutkintonsa, jotka sisältyvät aineistoon, ovat pääasiassa Suomen oppilaitoksista. Mahdolliset ulkomailla suoritettut tutkinnot puuttuvat aineistosta lukuun ottamatta pientä osuutta EU-maissa suoritetuista tutkinnoista. Ulkomailla tutkinnon suorittaneiden tietojen puuttuminen vääristää tuloksia jossain määrin. Toisaalta tulokset eivät muutu oleellisesti, jos maahanmuuttajataustaiset rajataan vähintään perusasteen tutkinnon suorittaneisiin.

Mallit selittävät paremmin valtionveronalaisten tulojen kuin palkka- ja yrittäjätulojen vaihtelua. Lähes kaikilla aikuisilla on jonkin verran valtionveronalaisia tuloja, kun taas palkka- ja yrittäjätulot ovat yleisemmin nolla.

Mallin selitysaste on melko alhainen (0,28) ja malleissa henkilöiden välinen tulotason vaihtelu on huomattavasti suurempaa kuin vuosien välinen vaihtelu. Tuloksista voidaan päätellä, että malliin sisältyvien selittävien muuttujien lisäksi erittäin suuri osa tulojen vaihtelusta selittyy henkilöiden yksilöllisillä ominaisuuksilla (ns. latenteilla tekijöillä), kuten ammatillisilla, sosiaalisilla, teknisillä ja taloudellisilla taidoilla ja muulla osaamisella, joista aineistossa ei ole tietoa.

Vuoden 2015 tulotason selitysmallit

Helsingin seudun 18–64-vuotiaalle estimoidut mallit vuoden 2015 tilanteesta mahdollistavat Helsingin seudulla asumisajan vaikutuksen muualta Suomesta ja ulkomailta muuttaneille sekä tulokehityksen ikäprofiilin analyysin paremmin kuin paneelimallit. Mallitulokset ovat liitteenä.

Tulokset vahvistavat kuvioissa 7.3 ja 7.4 näkyvät tulokehityksen ikäprofiilit. Valtionveronalaiset tulot

nousevat iän mukaan 35 vuoteen asti ja pysyvät sen jälkeen lähes samalla tasolla 60 ikävuoteen asti. Sen sijaan palkka- ja yrittäjätulot kääntyvät laskuun aikaisemmin, jo 50 vuoden jälkeen. Naisten palkka- ja yrittäjätulot ovat alempia kuin miehillä 25–39-vuotaina, sen jälkeen ero ei ole ainakaan tilastollisesti merkittävä. Valtionveronalaisissa tuloissa ero on lievempi ja tilastollisesti vähemmän merkitsevä. Koulutustaso kasvattaa sekä palkka- ja yrittäjätuloja että veronalaisia tuloja systemaattisesti koulutustason noustessa. Helsingin seudun ulkopuolelta kotimaasta seudulle muuttaneiden tulotaso ei poikkea tilastollisesti merkitsevästi syntyperäisistä seudun asukkaista. Seudulle muuton ajankohdalla ei ole mallitulosten mukaan merkittävää vaikutusta kantaväestöön kuuluvien tulotasoon.

OECD-maista lähtöisin olevien maahanmuuttajataustaisen tulotaso on alempi kuin kantaväestöllä ja OECD-maiden ulkopuolelta tulleiden vielä selvästi alempi kuin OECD-maista tulleiden. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden maahanmuuttajataustaisen tulotaso on merkitsevästi alempi kuin vastaavan tasoisesti koulutettujen kantaväestöön kuuluvien. Sen sijaan keskiasteen tutkinnon suorittaneilla eroa ei ole.

Maahanmuuttajanaisten tulotaso on alempi kuin maahanmuuttajamiesten erityisesti OECD-maiden ulkopuolta muuttaneilla palkka- ja yrittäjätuloissa. Maahanmuuttajataustaisilla Helsingin seudulle muutosta kuluneella ajalla on merkitystä tulotason kannalta: jos muutosta on kulunut 5–9 vuotta, tulotaso on merkittävästi alempi kuin 0–5 vuoden sisällä tai vähintään 10 vuotta aikaisemmin muuttaneilla.

Kaiken kaikkiaan mallitulokset vahvistavat pääasiassa ne vaikutukset, jotka ovat nähtävissä tulokehityksen profiilikuviissa sekä vuoden 2015 tulojen jakaumakuviissa. Erityisesti tämä koskee tulokehityksen ikäprofileita, sukupuolen vaikutusta sekä maahanmuuttajataustan vaikutusta. Kuitenkaan kaikki kuvioissa näkyvät erot eivät ole mallien mukaan tilastollisesti merkitseviä, erityisesti tämä koskeen eroja kantaväestön lähtöalueen mukaan sekä muutosta kuluneen ajan vaikutuksia.

8. ASUNTOKUNNAN MUODOSTUS JA ASUMINEN

Asukkaiden asuntokunnan ja perheen muodostus ja asunnon valinta ovat yhteydessä ihmisten elinkaareen. Asunnon valinta on moniulotteinen prosessi, jossa valinnan ja valikoitumisen kohteena ovat mm. asunnon hallintasuhde, talotyyppi, asunnon koko, varustus sekä sijainti monine ominaisuuksineen.

Sijainti sisältää paitsi asuinkunnan, jotka eroavat mm. verotuksen, maksujen ja palveluiden osalta, myös asuinalueen ja sen sosiaalisen ja kaupunkirakenteellisen ympäristön sekä alueen palvelut ja saavutettavuuden.

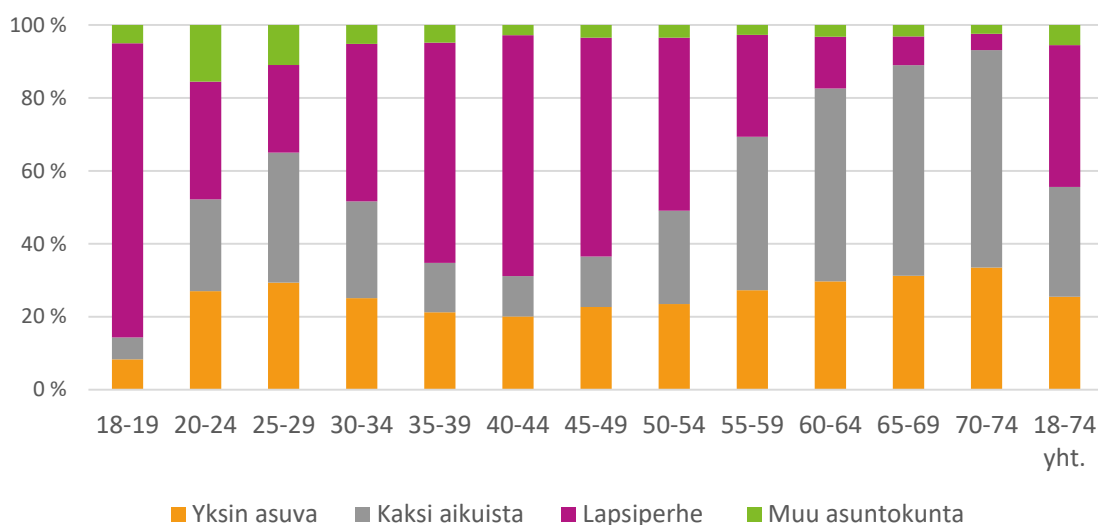
8.1 Asuntokunnan muodostus ja asunnon valinta

Asuntokunnat on kuviossa 8.1 jaettu tyyppeihin osin asuntokunnan ja osin perheasemaa koskevien tietojen perusteella. Lukioikäiset (18–19-v.) nuoret aikuiset asuvat Helsingin seudulla vielä pääasiassa vanhempien luona, sillä yli 80 % on lapsiperheiden jäseniä. Jakauma muuttuu nopeasti 20 ikävuoden jälkeen: yksin asuvien ja lapsettomiin parien osuus kasvaa, ja 25–29-vuotiaista vajaa kolmannes asuu yksin ja yli kolmannes lapsettomana parina. 30 ikävuodesta alkaen yksin ja kaksin asuvien osuus supistuu ja lapsiperheiden osuus kasvaa. 40–44-vuotiaina jo kaksi kolmesta asukkaasta kuuluu lapsiperheisiin, yksin asuviin viidenes ja lapsettomiin pareihin vain kymmenes. 50 ikävuodesta alkaen lapsiperheisiin kuuluvien osuus supistuu nopeasti ja vastaavasti lapsettomiin pariskuntiin kuuluvien osuus kasvaa. 70–74-vuotiaista kolmannes asuu yksin ja yli 60 % lapsettomissa pariskunnissa. "Muiden" asuntokuntien, johon sisältyvät muut pelkästään aikuisista koostuvat asuntokunnat kuin lapsettomat parit, osuus on suurin 20–24-vuotiailla (yli 15 %) ja supistuu sen jälkeen iän kasvaessa.

Myös asunnon hallintasuhde muuttuu huomattavasti iän myötä, erityisesti alle 40-vuotiailla. 18–19-vuotiaista suurin osa asuu omistusasunnossa, koska enemmistö asuu vielä vanhempien kotona. Sen sijaan yli 20 ja alle 30 vuoden ikäisistä kaksi kolmesta asuu vuokra-asunnossa, joista suurin osa on vapaarahoitteisia. 30 ikävuoden jälkeen omistusasumisen osuus alkaa kasvaa jyrkästi ja vastaavasti etenkin vaparahoitteisen, mutta myös ARA-vuokra-asumisen osuus supistuu. Omistusasumisen osuus kasvaa iän myötä siten, että se on korkeimmillaan 70–74-vuotiailla noin kolme neljänestä. Asumisoikeusasunnoissa asuu seudun 18–74-vuotiaista aikuisista vajaa 3 %; suurin osuus on 50–54-vuotiailla, vähän yli 4 %.

Asukkaiden sijoittumisessa eri talotyyppisiin iän suhteen on paljon yhtäläisyyttä asuntokuntatyyppien jakauman kanssa. Vanhempien kotoa itsenäiseen asumiseen siirryttäessä kerrostaloasumisen osuus nousee kolmeen neljännekseen 20–24-vuotiailla ja lähes 80 %:iin 25–29-vuotiailla eli siinä vaiheessa, kun yksin tai kahden aikuisen asuntokunnassa asuminen on yleisintä. Siinä vaiheessa, kun lapsiperheiden osuus alkaa kasvaa 30 ikävuodesta

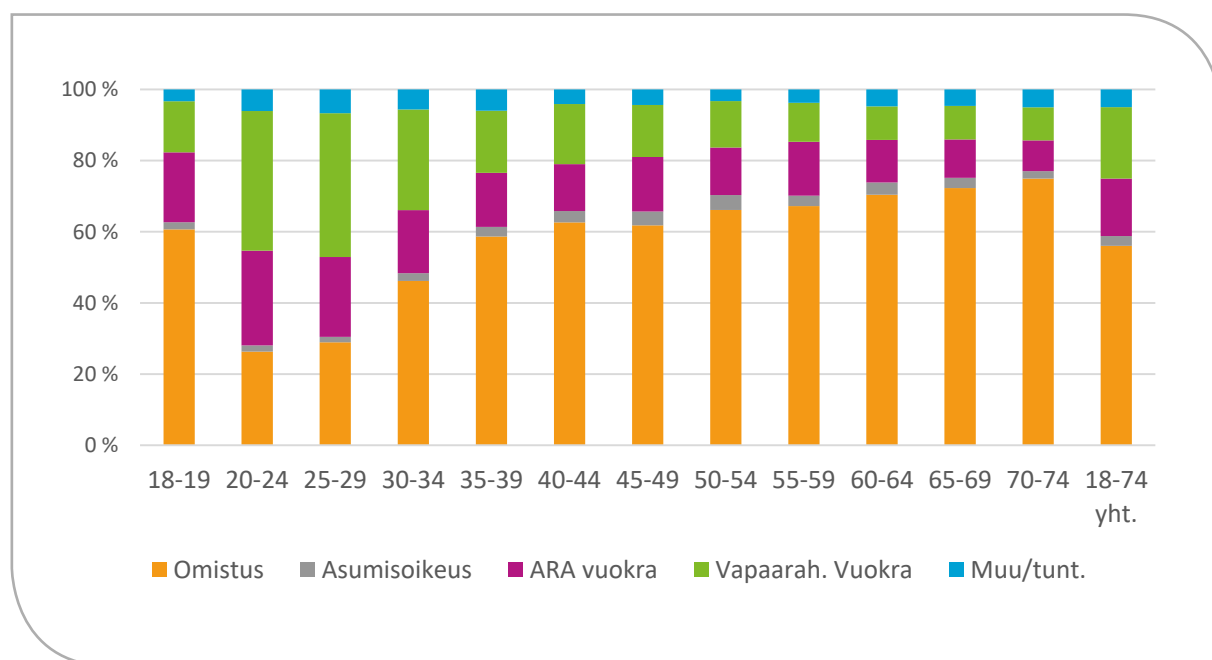
Kuvio 8.1: Asukkaiden asuntokuntatyyppien jakauma iän mukaan. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

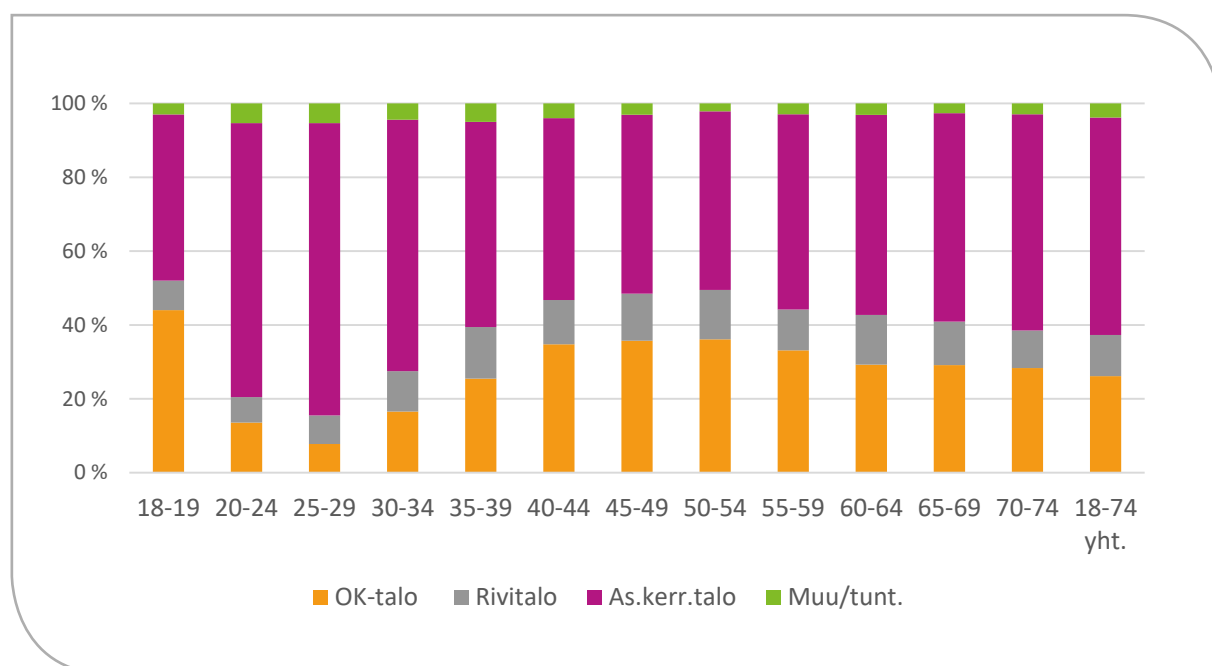
alkaen, kerrostaloasumisen osuus alkaa supistua ja omakotiasumisen osuus nousta. 50–54-vuotiailla kerrostalo- ja pientaloasunnot jakautuvat suunnilleen puoliksi. 55 ikävuodesta alkaen kerrostaloasuminen alkaa uudelleen yleistyä ja 70–74-vuotiailla niiden osuus on kasvanut vajaaseen 60 %:iin ja

pientalojen osuus supistunut alle 40 %:iin. Rivitaloasumisen osuus vaihtelee vähemmän kuin omakotiasumisen, joka on yleisintä (36 %) 50–54-vuotiailla. Rivitaloasuntojen osuus on korkeimmillaan 35–39-vuotiailla 14 %.

Kuvio 8.2: Asukkaiden asunnon hallintasuhteen jakauma iän mukaan. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

Kuvio 8.3: Asukkaiden asunnon talotyyppin jakauma iän mukaan. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

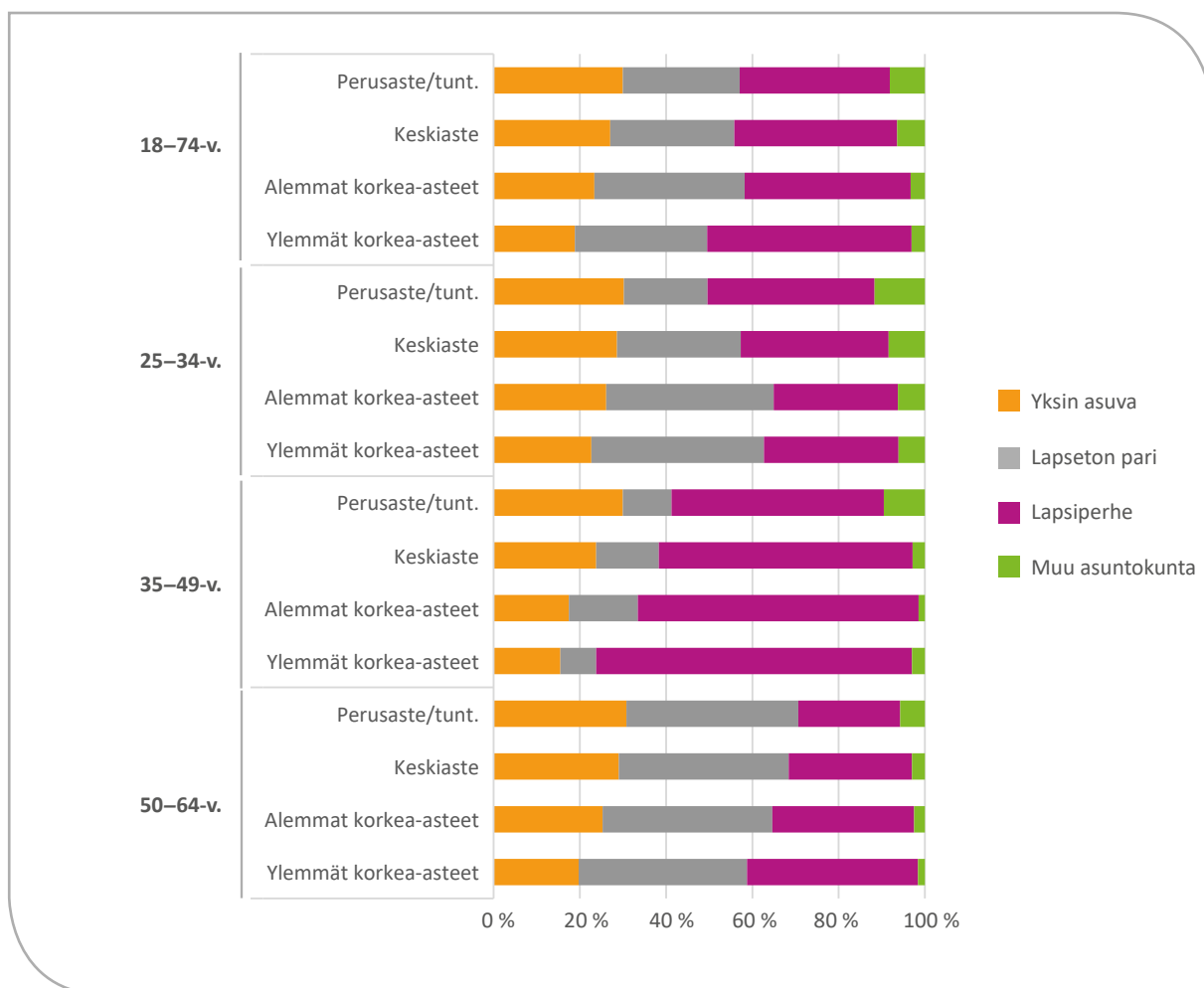
8.2 Koulutustaso ja asuminen

län rinnalla koulutustaso vaikuttaa asukkaiden asutokuntatyyppiin ja erityisesti hallintamuodon ja talotyyppin valintaan. Kaikissa ikäryhmissä yksin asuminen on sitä yleisempää mitä alempi on henkilön koulutustaso. 25–34-vuotiailla kahden aikuisen asutokunnat ovat sitä yleisempiä mitä korkeampi on koulutustaso. Sen sijaan lapsiperheissä elävien osuus on tässä ikäryhmässä korkein heikoimmin koulutetuilla. 35–49-vuotiailla sen koulutustason

ja lapsiperheeseen kuulumisen välinen yhteys on erittäin selvä: ylempien korkea-asteen tutkinnon suorittaneista kolme neljästä elää lapsiperheessä, kun osuus enintään perusasteen suorittaneilla on vain puolet. Samankaltainen yhteys on myös 50–64-vuotiailla, joilla tosin lapsiperheisiin kuuluen osuudet ovat alempia kaikilla koulutustasoilla.

Koulutustaso määrittää erittäin vahvasti asunnon hallintasuhdetta. Kaikissa ikäryhmissä omistusasumisen osuus kasvaa systemaattisesti koulutustason

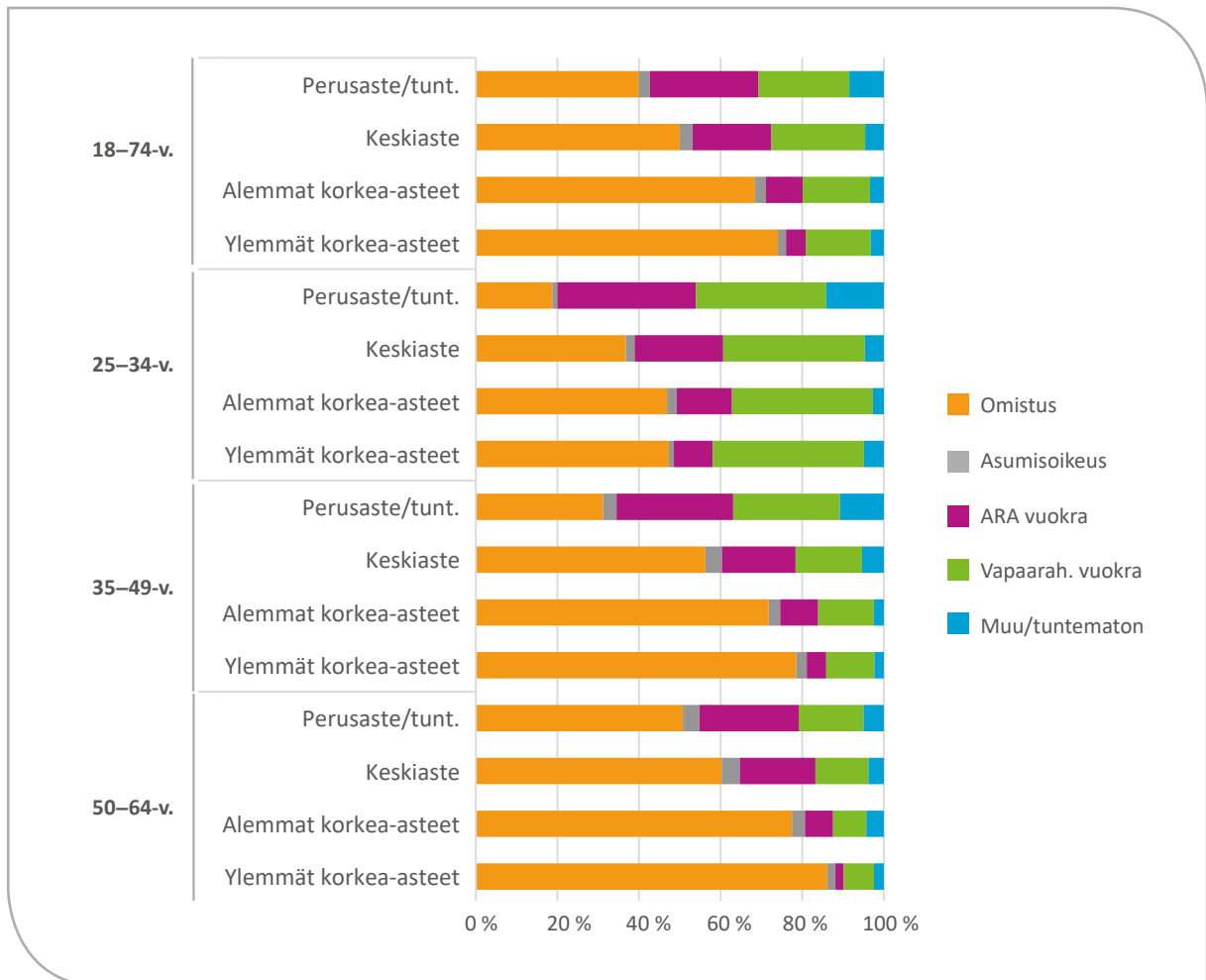
Kuvio 8.4: Asukkaiden asutokuntatyypin jakauma koulutustason mukaan valituissa ikäryhmissä. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

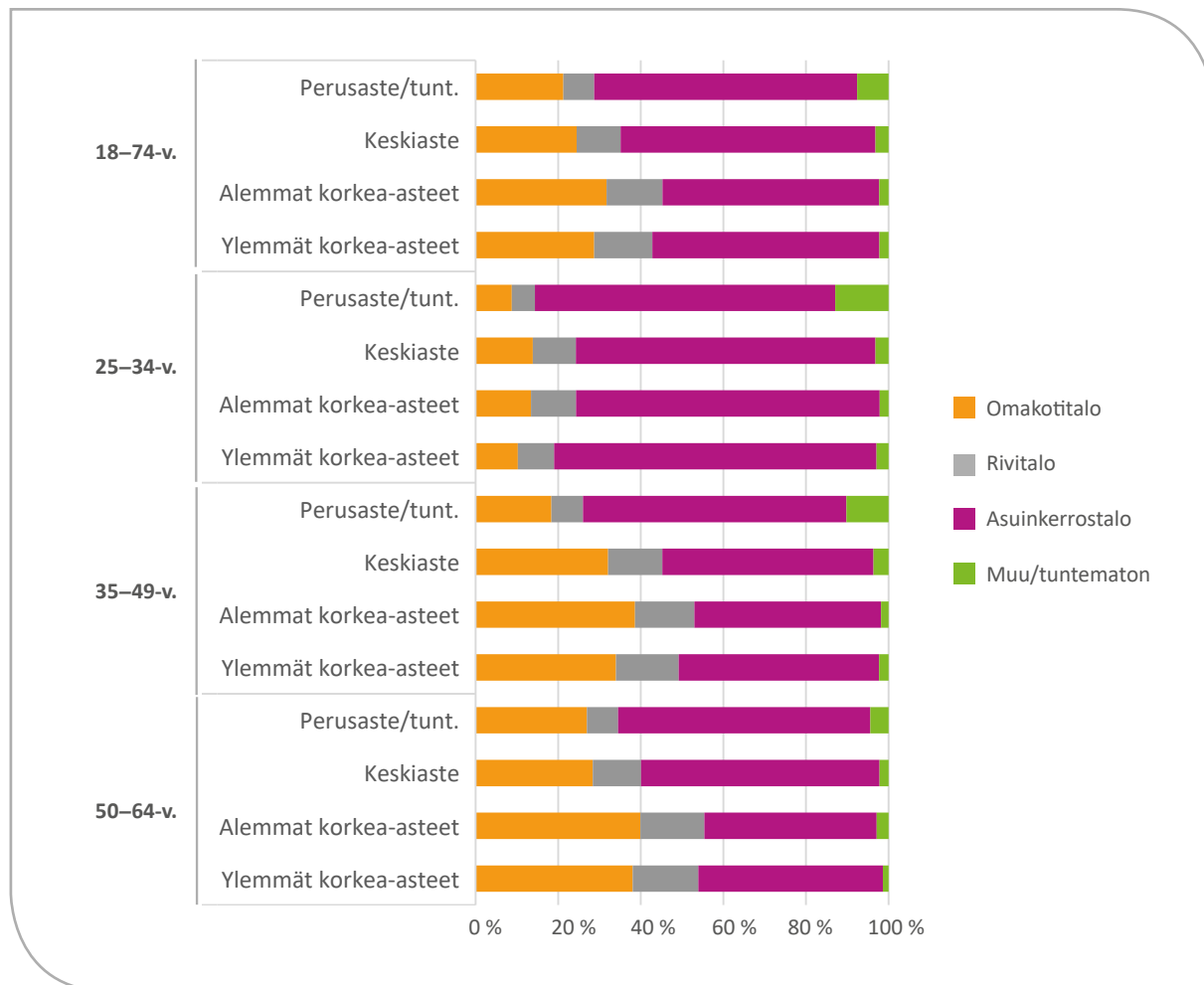
noustessa. Toisaalta omistusasuminen yleistyy iän kasvaessa kaikilla koulutustasoilla. Korkein omistusasumisen osuus, yli 85 %, on 50–64-vuotiailla ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla. Toisessa ääripäässä ovat 25–34-vuotiaat enintään perusasteen suorittaneet, joilla omistusasumisen osuus on alle 20 %. Vuokra-asujilla ARA-vuokra-asumisen osuus suhteessa vapaarahoitteiseen on sitä suurempi mitä alempi on koulutustaso.

Koulutustasolla on yhteys myös pientaloasumisen yleisyyteen siten, että pientaloissa asuvien osuus nousee korkeimmaksi alempien korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden joukossa. Tämä näkyy selvimmin 35–49-vuotiaiden ryhmässä, jossa pientalo-osuus ylempien korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla on jonkin verran pienempi kuin ko. ryhmällä.

Kuvio 8.5: Asukkaiden hallintasuhteen jakauma koulutustason mukaan valituissa ikäryhmissä. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

Kuvio 8.6: Aukkaiden talotyyppien jakauma koulutustason mukaan valituissa ikäryhmissä. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

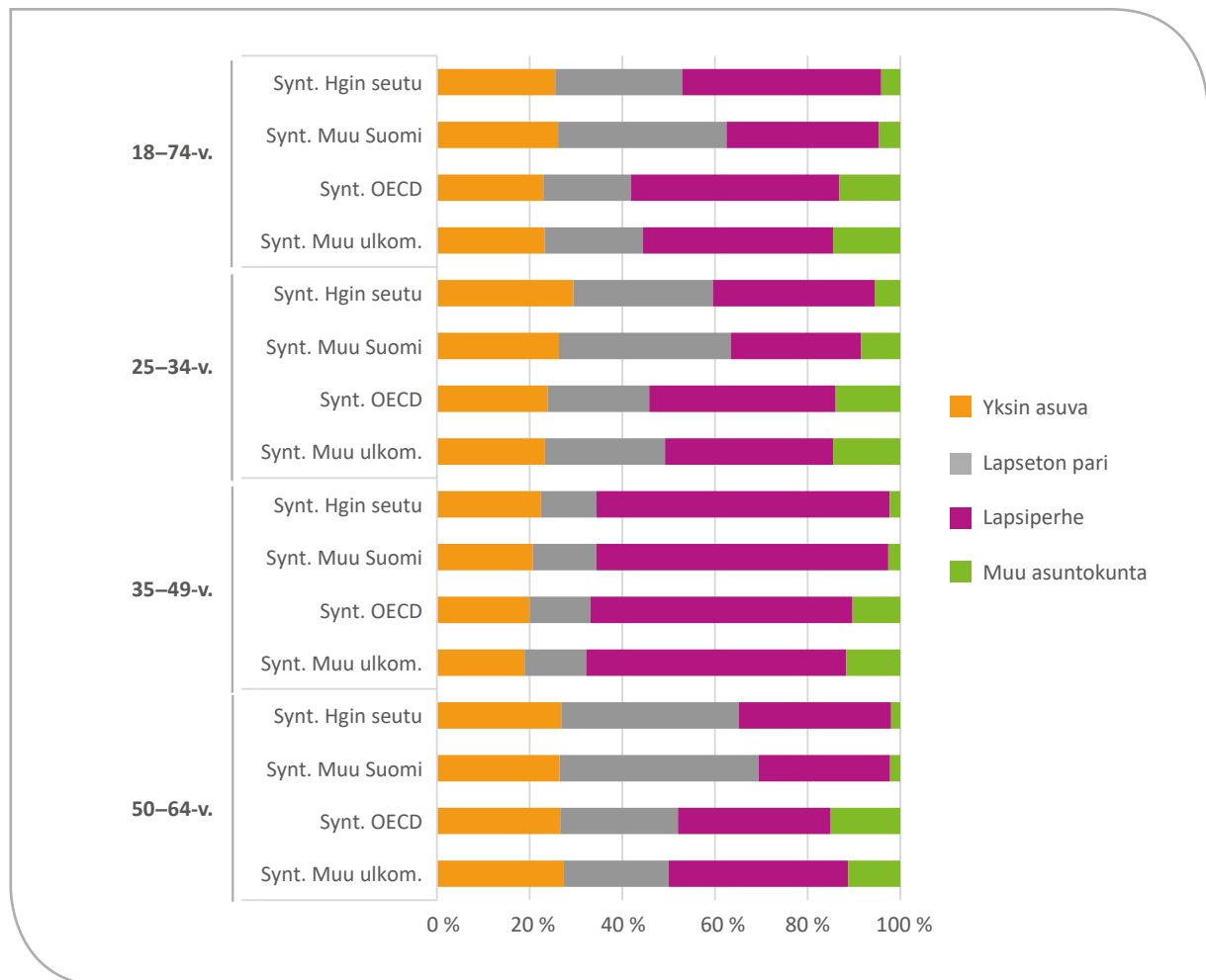
8.3 Tausta ja asuminen

Seuraavissa kuvioissa henkilöt on jaettu taustan perusteella neljään ryhmään: (1) syntyperäiset Helsingin seudun kantaväestön asukkaat, (2) muualla Suomessa syntyneet kantaväestön asukkaat, (3) OECD-maissa syntyneet maahanmuuttajataustaiset, (4) muissa maissa syntyneet maahanmuuttajataustaiset. Kuvioissa 18–74-vuotaita asukkaita verrataan tarkemmin kolmessa ikäryhmässä: 25–34-vuotiaat, jotka ovat pääasiassa itsenäisen asumisuransa alkupuolella; 35–49-vuotiaat, joiden asumisura on edennyt vakiintuneelle keskivaiheelle; ja 50–64-vuotiaat, joista monet ovat vaiheessa,

jolloin perheellisistä suurella osalla lapset ovat jo aikuistuneet ja muuttaneet kotoa.

Asuntokuntatyyppien jakauma poikkeaa selvästi kantaväestöön kuuluvien ja maahanmuuttajataustaisen välillä. 25–34-vuotiailla maahanmuuttajataustaisilla lapsiperheeseen kuulumisen on yleisempää kuin saman ikäisillä kantaväestöön kuuluvilla ja heistä erityisesti muualla Suomessa syntyneillä. Vastaavasti kantaväestöön kuuluvat asuvat tämän ikäisinä yleisemmin yksin tai lapsettomana pariskuntana. Sen sijaan 35–49-vuotiailla kantaväestöön kuuluvilla lapsiperhe on yleisempi asuntokuntatyyppi kuin maahanmuuttajataustaisilla.

Kuvio 8.7: Asukkaiden asuntokuntatyyppien jakauma taustan mukaan valituissa ikäryhmissä. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

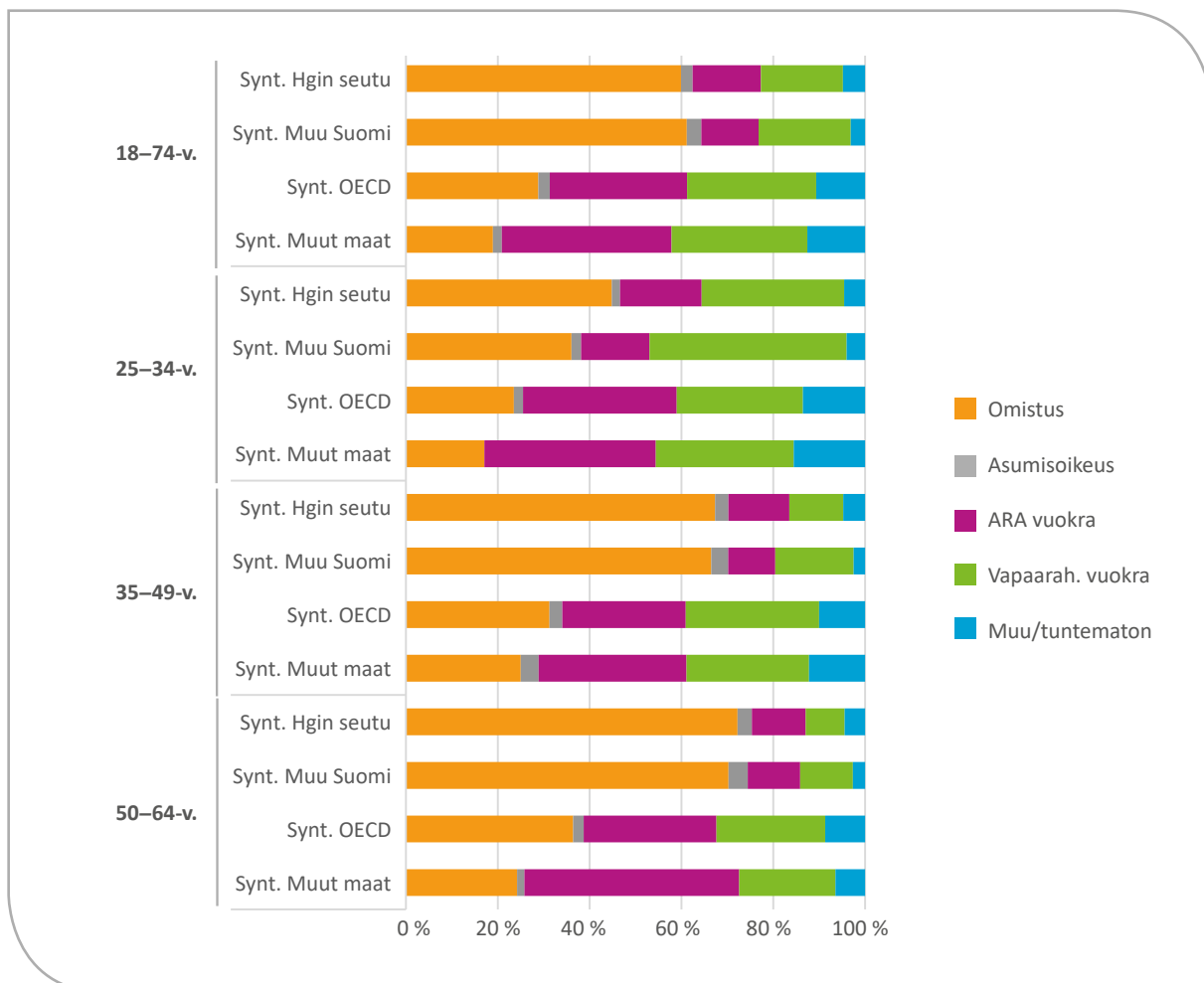
Yli 50-vuotiailla kantaväestöön kuuluvilla lapsiperheisiin kuulumisen on taas harvinaisempaa ja lapsettomaan pariskuntaan kuulumisen yleisempää kuin maahanmuuttajataustaisilla. Kaiken ikäisillä maahanmuuttajataustaisilla on yleisempää kuulua "muuhun" eli useamman kuin kahden aikuisen asuntokuntaan kuin kantaväestöön kuuluvilla. Helsingin seudun syntyperäisillä asukkailla lapsiperheeseen kuulumisen on jonkin verran yleisempää kuin muualla Suomessa syntyneillä. Maahanmuuttajataustaisilla ei ole suuria eroja OECD-maissa syntyneiden ja muissa maissa syntyneiden välillä.

Asunnon hallintasuhteen jakaumassa syntyperäisten Helsingin seudun asukkaiden ja muualla Suomessa syntyneiden välillä on jonkin verran eroa ainoastaan 25–34-vuotiailla, joilla jälkimmäisellä ryhmällä on omistusasumisen osuus pienempi ja vastaavasti vapaarahoitteen vuokra-asumisen osuus suurempi kuin syntyperäisillä Helsingin seudun asukkailla. Erot tasoittuvat vanhemmilla ryhmillä.

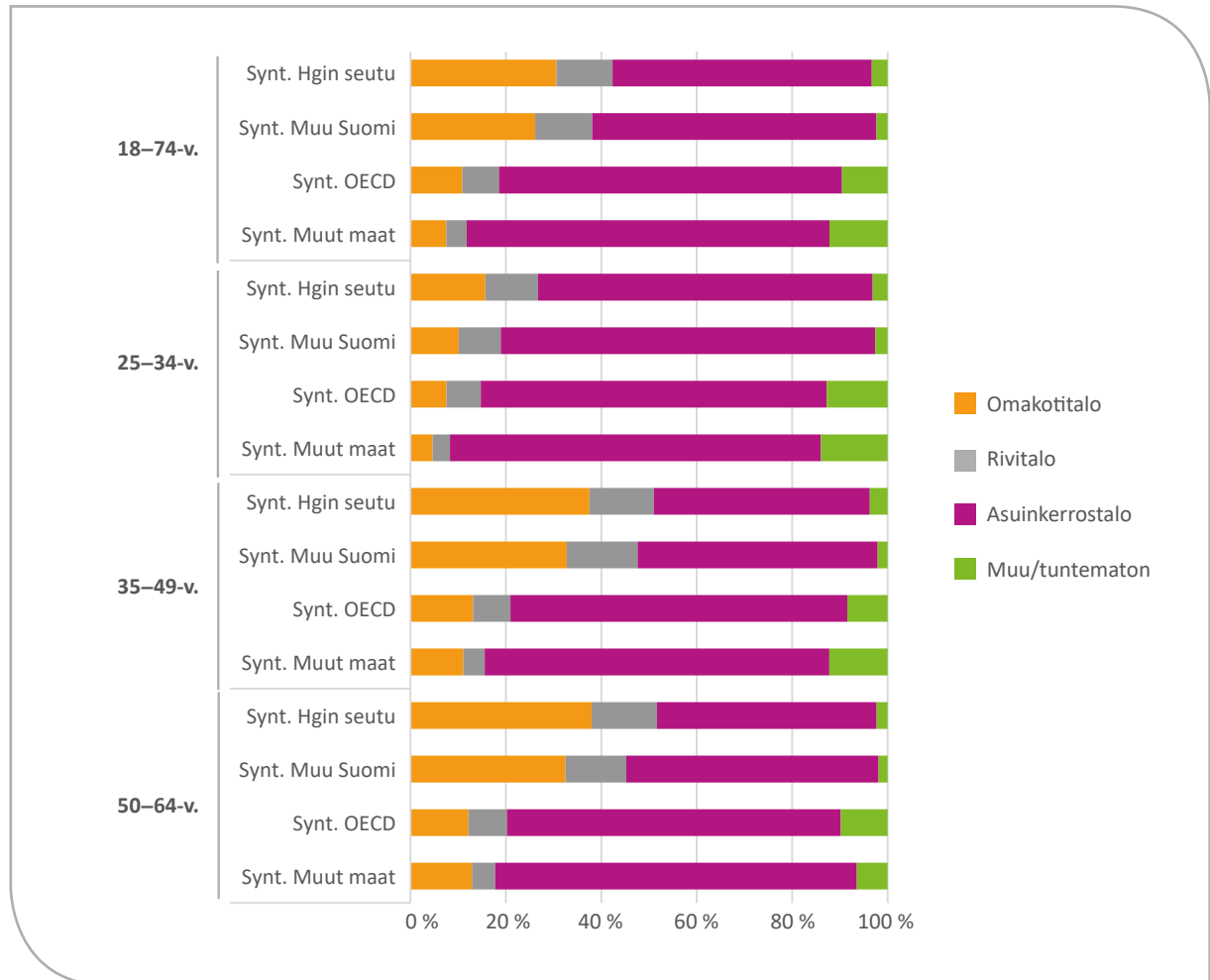
Sen sijaan kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden välillä on suuri ero erityisesti omistus/vuokra-jakaumassa. Omistusasumisen osuus on merkittävästi alempi ja vuokra-asumisen (sekä vapaarahoitteinen että ARA) osuus korkeampi maahanmuuttajataustaisilla kuin kantaväestöllä. Lisäksi OECD-maissa syntyneiden ja muissa maissa syntyneiden välillä on eroja: edellisillä omistaminen on yleisempää ja ARA-vuokra-asuminen harvinaisempaa kuin muissa maissa syntyneillä. Kuitenkin myös maahanmuuttajataustaisen ryhmässä omistamisen osuus nousee iän myötä. Maahanmuuttajataustaisilla on myös suurempi osuus luokassa muu/tuntematon kuin kantaväestöön kuuluvilla.

Vastaavanlaiset erot näkyvät myös talotyyppijakauksessa. Pientaloasuminen on yleisempää kantaväestöllä kuin maahanmuuttajataustaisilla ja ero kasvaa iän noustessa. Syntyperäiset Helsingin seudun asukkaat asuvat hieman yleisemmin pientalossa kuin muualla Suomessa syntyneet ja seudulle muuttaneet kaikissa ikäryhmissä. OECD-maissa syntyneillä pientaloasuminen on vähän yleisempää kuin muissa maissa syntyneillä.

Kuvio 8.8: Asukkaiden asunnon hallintasuhteen jakauma taustan mukaan valituissa ikäryhmissä. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

Kuvio 8.9: Asukkaiden asunnon talotyyppin jakauma taustan mukaan valituissa ikäryhmissä. Helsingin seudun 18–74-vuotiaat v. 2015.

8.4 Mallianalyysijä asumiseen vaikuttavista tekijöistä

Tutkimuksessa estimointiin diskreetin valinnan malleja, joilla selitettiin eri tekijöiden vaikutusta asumisen keskeisiin valintoihin. Hallintasuhteen osalta selitettävänä on asuminen omistusasunnossa suhteessa muihin hallintamuotoihin (asumisoikeus, vuokra tai muu). Talotyypin valinnassa selitettäväksi valittiin asuminen omakotitalossa suhteessa muihin talotyyppeihin (rivi- tai ketjutalo, asuinkerrostalo tai muu rakennus).

Malleilla valintoja selitettiin yksilötasoisina, ei asutokuntatasoisina. Analyysien kohdejoukko olivat 18-74-vuotiaan Helsingin seudun asukkaat vuonna 2015. Selitettävinä muuttujina käytettiin ikää, asutokuntatyyppiä, maantieteellistä taustaa, Helsingin seudulla asutun ajan kestoa muualta muuttaneilla, koulutusta ja tulotasoa sekä näiden muuttujine yhdistelmiä. Mallin tekninen kuvaus¹⁵ ja estimointitulokset ovat liitteessä.

Hallintasuhteen valinta

Tulosten mukaan asutokuntatyyppi on merkittävintä yksittäinen tekijä, joka selittää valikoitumista omistusasuntoon. Erityisesti lapsiperheisiin kuuluvilla, mutta myös lapsettomilla pariskunnilla, on huomattavasti suurempi todennäköisyys asua omistusasunnossa kuin yksin asuvilla tai useamman kuin kahden aikuisen asutokunnissa asuvilla. Ikä vaikuttaa omistusasumiseen siten, että 25 vuodesta alkaen omistusasumisen todennäköisyys kasvaa systemaattisesti 55 ikävuoteen asti, jonka jälkeen taso vakiintuu. Alle 20-vuotiaista ja osin myös 20-24-vuotiaista osa asuu vanhempien kotona, joka vaikuttaa nostavasti heidän omistusasunnossa

asumisen yleisyyteen. Maahanmuuttajatausta alentaa omistusasumisen todennäköisyyttä merkittävästi, ja erityisen voimakkaasti OECD-maiden ulkopuolella syntyneillä. Sen sijaan Helsingin seudulla ja muualla Suomessa syntyneiden välillä ei ole eroa, kun muutto-aika ja muut tekijät on otettu huomioon. Muualta Suomesta tai ulkomailta Helsingin seudulle muuttaneilla seudulla asutun ajan pituus vaikuttaa omistusasumisen yleisyyteen: mitä pitempään muutosta on kulunut vuosia, sitä todennäköisempää on omistusasuminen. Koulutustaso vaikuttaa myös omistusasumisen systemaattisesti siten, että mitä korkeampi on koulutustaso, sitä todennäköisempää on omistusasuminen. Koulutuksen lisäksi myös tulotaso vaikuttaa positiivisesti omistusasumisen yleisyyteen.

Omakotitalossa asumiseen vaikuttavat pääasiassa samat tekijät ja samansuuntaisesti kuin omistusasumiseen, mikä on luonnollista, koska talon omistaminen on asunnon omistuksen yleinen muoto. Joitakin poikkeuksia kuitenkin on. Omakotiasuminen on merkittävästi yleisempää Helsingin seudun syntyneillä kuin muualla Suomessa syntyneillä, kun ikä ja muut tekijät otetaan huomioon. Koulutuksen suhteen vaikutukset ovat erilaisia kuin omistusasumisessa. Kun muut tekijät otetaan huomioon, omakotiasuminen on yleisempää alimman korkeasteen tutkinnon suorittaneilla kuin muilla ryhmillä, mutta sen sijaan sitä korkeampi koulutus tai keskiasteen koulutus eivät nosta omakotiasumisen yleisyyttä suhteessa enintään perusasteeseen verrattuna. Sen sijaan tulotason nousu lisää omakotiasumisen yleisyyttä, mutta senkin suhteen vaikutus on lievempi kuin omistusasumisessa.

¹⁵ Sovellettu malli on logistinen regressiomalli, jonka selitettävänä muuttujana on ns. Odds Ratio (tutkinto: on/ei ole).

9. MUUTTOLIIKE JA ASUINALUEIDEN SEGREGAATIO

Alueiden välisellä segregaatiolla tarkoitetaan väljästi määriteltynä sitä, että sosioekonomisten kriteerien mukaan suhteellisesti muita heikommassa asemassa olevat asukkaat päätyvät tietyille asuinalueille erilleen muista asukkaista – tai päinvastoin parempiosaiset keskittyvät omille alueilleen erilleen muista.

Tämän tutkimuksen näkökulmana on muuttoliikkeen yhteys alueiden välisen eriytymisen muutokseen. Erityisesti halutaan selvittää, miten muuttoliike on muuttanut sosioekonomisten kriteerien suhteen Helsingin seudun heikoimpia alueita.

Lähtökohtana on tilastoista todennettavissa oleva havainto, että laajemman alueen, Helsingin seudun, asuinalueet voidaan sijoittaa järjestykseen useiden eri sosioekonomisten kriteerien suhteen. Yleisesti sovellettuja kriteereitä ovat tulotaso, työllisyysaste, työttömyysaste, työllisten ja opiskelijoiden osuus työikäisistä, koulutustaso sekä maahanmuuttajataustaisen tai vieraskielisen väestön osuus alueen asukkaista. Aluetasolle aggregoituina näiden indikaattoreiden voidaan todeta korreloivan vahvasti keskenään.

Kaikilla alueilla näiden tekijöiden suhteen tapahtuu muutoksia vuosien kuluessa. Alueen asukkaiden tulotaso, työllisyysaste tai koulutustaso voivat nousta tai laskea suhteessa muihin alueisiin, ja vastaavasti alueen suhteellinen asema verrattuna muihin alueisiin voi parantua tai heikentyä. Muutokset voivat perustua alueella pysyvien asukkaiden työllisyydessä tai muissa olosuhteissa tapahtuviin muutoksiin sekä muuttoliikkeeseen, joka tuo alueelle uusia asukkaita sekä vie alueelta pois entisiä asukkaita. Jos muuttamista ei tapahtuisi, aluetta kuvaava tunnusluku voisi muuttua vain siitä syystä, että alueella asuvien olosuhteissa tapahtuu muutoksia, esimerkiksi tulotason nousua tai laskua, työllistymistä tai työttömyyttä tai opiskelijoiden valmistumista sen myötä koulutustason nousua.

Alueelle muuttavat ja alueelta pois muuttavat asukkaat saavat aikaan kontribuution alueen indikaattoreiden arvoihin. Jos alueelle muuttava asukas on pienituloisempi kuin asukkaat keskimäärin, hän kontribuutionsa tulotasoon on ainakin lyhyellä ajalla sitä alentava. Pitemmällä ajalla asetelma voi kuitenkin muuttua, jos muuttajan tulotaso nousee muuttoa seuraavina vuosina ja hän pysyy alueella. Tämä on tyypillistä nuorille muuttajille, joiden koulutustaso, työllisyys ja tulotaso voivat nousta muuttoa seuraavina vuosina. Silloin henkilön kontribuutio asuinalueen sosioekonomisilla indikaattoreilla mitattavaan asemaan voi olla aluksi negatiivinen ja myöhemmin positiivinen.

Tässä luvussa jaetaan Helsingin seudun asuinalueet sosioekonomisten kriteerien suhteen järjestysasteikollisen luokituksen mukaan viiteen luokkaan sekä analysoidaan alimpaan luokkaan kuuluvien alueiden muutosta jaksolla 2000–2015 eri indikaattoreiden mukaan. Alueryhmässä tapahtuneista muutoksista

erotetaan muuttoliikkeen vaikutus ja alueella koko tarkastelujakson ajan asuneille asukkailla tapahtuneiden muutosten vaikutus.

9.1 Alueiden luokittelu

Tutkimusaineistossa ainoat asuinpaikkaa kuvaavat sijaintimuuttajat ovat asuinkunta ja postinumeroalue kunkin vuoden lopussa. Analyysit tehtiin käyttäen verrokkiaineistoa, joka perustuu yhden prosentin osuuteen koko väestöstä. Kuitenkin alueiden luokittelu ja alimman kvintiilin määrittely tehtiin tutkimusaineiston ulkopuolella käyttäen Tilastokeskuksen postinumeroalueittaista avointa tietokantaa, joka mahdollistaa kunkin postinumeroalueen sijoittamisen sosioekonomiseen luokitukseen kattavan tilastotiedon¹⁶ perusteella.

Alueet sosioekonomisessa luokittelussa sovellettiin yhtä indikaattoria: työllisten ja opiskelijoiden yhteenlaskettu osuus (%) 15-64-vuotiaasta väestöstä, jota kutsutaan jatkossa aktiivisuusasteeksi. Kriteerin valinta perustui pääkaupunkiseudun tilastoaineistoilla¹⁷ tehtyyn alustavaan analyysiin, jonka mukaan kyseinen indikaattori korreloi aluetasolla erityäin vahvasti korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuuden ja vieraskielisen väestön osuuden kanssa, kuten myös tulotason (alueen mediaani) kanssa. Lisäksi tällä indikaattorilla mitattuna alueiden keskinäinen järjestys on suhteellisen stabiili ajan suhteen. Kolmen eri vuoden (2001, 2008, 2016) tarkastelun perusteella suurin osa vuoden 2016 alimman kvintiilin tilastoalueista – 73 % alueista ja 78 % asukkaista – sijoittui alimpaan kvintiiliin myös vuosina 2008 ja 2001. Osassa alueista vuosien väliset erot selittyvät jakson aikana toteutuneen uudisrakentamisen ja sen aikaansaaman asukkaiden vaihtuvuuden vuoksi. Vuosien 2016 ja 2008 osalta päällekkäisyys on vielä kattavampaa: 81 % alueista

16 Postinumerotietokantaan perustuvassa analyysissä työikäinen väestö on määritelty ikäryhmäksi 15-64; sen sijaan verrokkiaineistoon perustuvassa analyysissä työikäisenä väestönä on käytetty 18-64-vuotiaita.

17 Tilastoalueet: Helsinki osa-alue, Espoo pienalue, Vantaa kaupunginosa; indikaattorit: työllisten ja opiskelijoiden osuus 15-64-vuotiaista, korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 25-64-vuotiaista, yli 15-vuotiaiden keskitulot, muun kielisten (kuin suomi, ruotsi, saame) osuus väestöstä; kaikki tiedot vuodelta 2015; tietolähde: Helsingin seudun aluesarjat / Tilastokeskus työssäkäyntitilasto.

ja 90 % asukkaista. Toisin sanoen työllisyysasteeseen perustuvan tarkastelun perusteella alin kvintiili muodostaa melko vakaan ryhmän ajan suhteen ainakin 2000-lukuun rajatussa tarkastelussa, paitsi jos alue on muuttunut huomattavasti ajan kuluessa rakentamisen vuoksi.

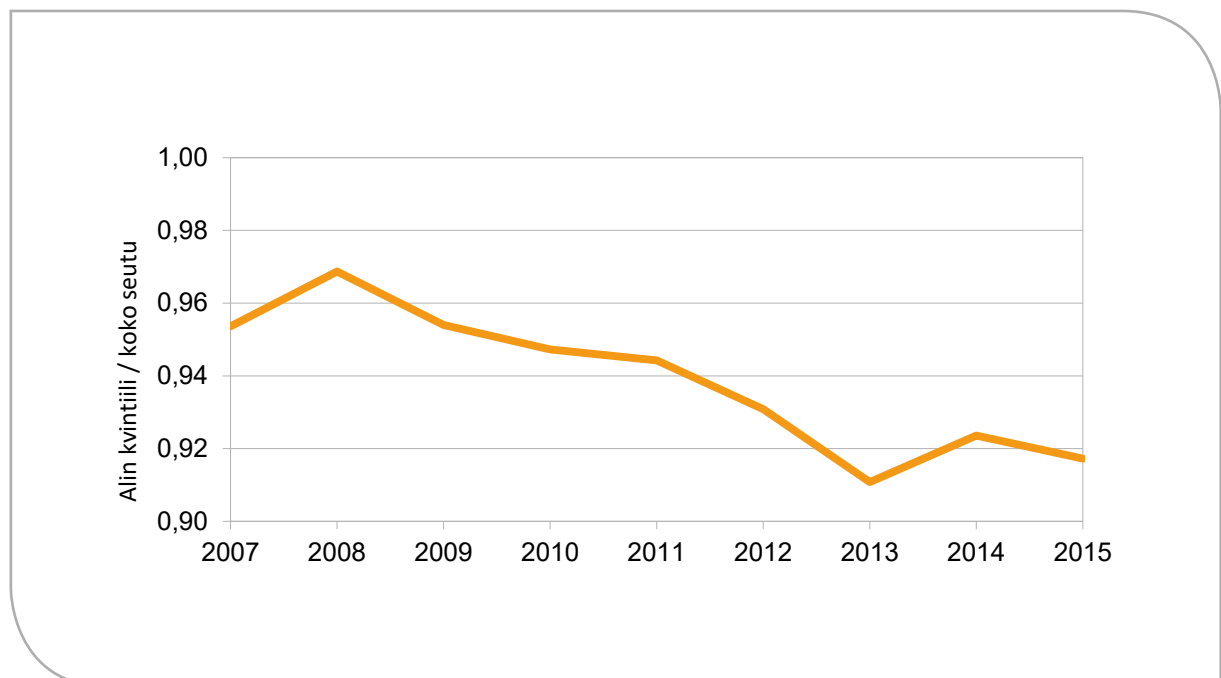
Tutkimusaineistossa Helsingin seudun postinumeralueet järjestettiin aktiivisuusasteen perusteella nousevaan suuruusjärjestykseen vuoden 2015 tietojen [perusteella](#). Segregaatioanalyysiin valittiin aktiivisuusasteen suhteen alimpana sijaitsevat postinumeralueet, joiden yhteenlaskettu työikäisen väestön määrä oli noin viidennes (19,6 %) koko seudun työikäisistä. Ryhmään kuuluu 31 postinumeroaluetta koko seudun 265 alueesta. Ryhmään kuuluvista postinumeroalueista sijaitsi Helsingissä 20, Vantaalla 6, Espoossa 2 sekä Hyvinkäällä, Järvenpäässä ja Kirkkonummella kussakin 1. Ryhmä edustaa Helsingin seudun asuinalueiden alinta

kvintiiliä aktiivisuusasteella mitattuna. Alueet muodostavat kvintiilin siinä mielessä, että niillä asuu yhteensä viidennes seudun asukkaista.

9.2 Alueryhmän suhteellinen muutos eri indikaattoreiden mukaan

Alimman kvintiilin alueryhmän muutosta suhteessa koko Helsingin seutuun tutkittiin eri indikaattoreilla jaksolla 2007–2015. Jakso sisältää sekä finanssikriisiä edeltäneen korkeasuhdanteen viimeisen vuoden 2007 että seuraavien vuosien taantuma-ajan. Vuoden 2015 tietojen perusteella muodostetun alimman kvintiilin suhde koko Helsingin seutuun on muuttunut vuosina 2007–2015 usealla indikaattorilla tarkasteltuna. Vuonna 2008 työikäisen väestön aktiivisuusaste oli vain 3 prosenttia alempi kuin koko seudulla, mutta ero kasvoi 7–8 prosenttiin vuosina 2013–2015 mennessä. (Kuvio 9.1.)

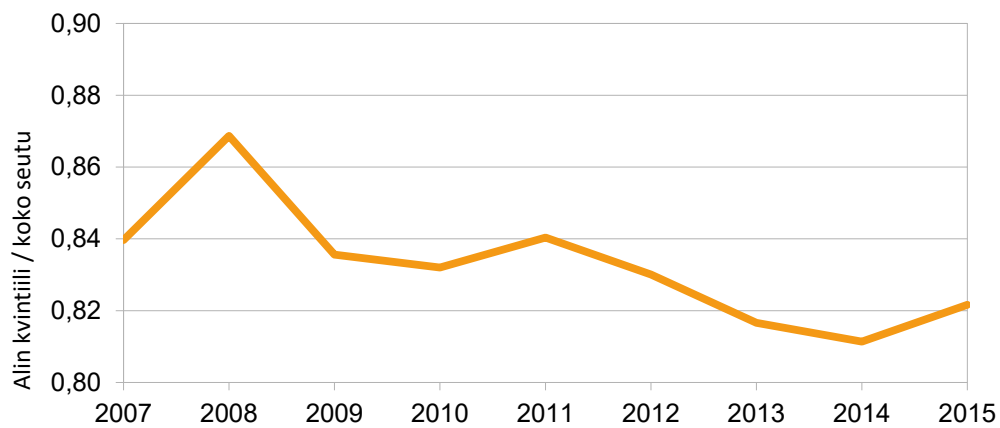
Kuvio 9.1: Aktiivisuusasteen (työllisten ja opiskelijoiden osuus 18-64-vuotiaista) suhde alimman kvintiilin alueiden ja koko seudun välillä v. 2007–2015.

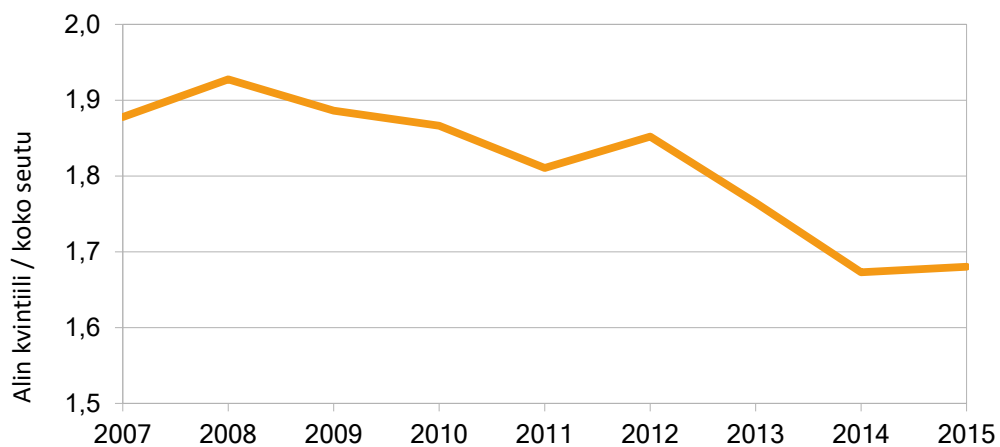
Työikäisen väestön valtionveronalaisten tulojen mediaani alimmassa kvintiilissä suhteessa koko seudun mediaaniin laski 87 %:sta vuonna 2008, jolloin se oli korkeimmillaan, noin 81 %:iin vuonna 2014, jolloin se oli alimmillaan. Muutokset tuloissa ovat selvässä yhteydessä työllisyyden voimakkaampaan heikkenemiseen alimmassa kvintiilissä verrattuna koko seudun työllisyyteen. (Kuvio 9.2.)

Sen sijaan vieraskielisten asukkaiden osuuden suhde alimman kvintiilin ja koko seudun välillä kehittyi eri tavalla kuin aktiivisuuden ja palkka- sekä yrittäjätulojen suhde (kuvio 9.3). Vieraskielisen väestön osuus oli alimmassa kvintiilissä lähes kaksinkertainen vuonna 2008, jolloin se oli vuosituhannen korkeimmalla tasolla. Sen jälkeen suhde kääntyi laskuun ja oli 1,7-kertainen vuonna 2015.

Kuvio 9.2: Työikäisten valtionveronalaisten tulojen mediaanin suhde alimman kvintiilin alueiden ja koko seudun välillä v. 2007–2015.

Kuvio 9.3: Maahanmuuttajataustaisen väestön osuuden suhde alimman kvintiilin alueiden ja koko seudun välillä v. 2007–2015.

9.3 Muutoksen analyysi

Alimman kvintiilin alueryhmän edellä kuvattua muutosta aktiivisuusasteen ja tulotason suhteen analysoitiin hajottamalla muutoksia komponentteihin asukkaiden taustan perusteella. Muutosten aikajänteenä oli jakso vuodesta 2007 vuoteen 2015. Henkilöt jaettiin kolmeen pääryhmään: alueilla pysyneisiin, alueille muuttaneisiin ja alueilta pois muuttaneisiin. Alueilla pysyneiksi määriteltiin ne, jotka asuivat alueella vuonna 2007 ja vuonna 2015. Joukossa voi olla henkilöitä, jotka ovat välillä asuneet muualla. Alueille muuttaneiksi määriteltiin ne, jotka eivät asuneet alueilla vuonna 2007, mutta asuivat vuonna 2005. Alueilta pois muuttaneisiin määriteltiin ne, jotka asuivat alueilla vuonna 2007, mutta eivät asuneet vuonna 2015. Kumpaankin muuttaneiden ryhmään sisältyy eri vuosina alueilta tai alueille muuttaneita. Kaikkiin em. ryhmiin kuuluvien henkilöiden tiedot ovat kaikilta vuosilta 2007–2015, lukuun ottamatta jakson aikana maahan tai maasta muuttaneita, joiden tiedot puuttuvat vuosilta, jolloin he eivät asuneet Suomessa. Alueille ja alueilta muuttajien suhteellista aktiivisuusastetta ja tulotasoa kuvaavat indikaattorit kuvaavat näihin ryhmiin kuuluvien henkilöiden keskimääräistä suhteellista tilannetta eri vuosina, mutta eivät kaikkina vuosina alimman kvintiilin alueilla. Kaikki tulomuuttajat asuivat ko. alueilla vuonna 2015, mutta kukaan ei asunut vuonna 2007. Vastaavasti kaikki lähtömuuttajat asuivat alueilla vuonna 2007, mutta kukaan ei asunut vuonna 2015.

Alueiden työikäiset (18–64-v.) asukkaat vuoden 2015 iän perusteella jaettiin kuuteen ryhmään henkilöiden muuttohistorian ja taustan perusteella:

- Alimpaan kvintiiliin kuuluvalla samalla posti-numeroalueella koko ajan vuosina 2007–2015 asuneet
 1. Alueella pysyneet, kantaväestöön kuuluvat
 2. Alueella pysyneet, maahanmuuttajataustaiset
- Alueelle jakson 2008–2015 muuttaneet ja alueella v. 2015 asuneet
 3. Tulomuuttajat, kantaväestöön kuuluvat
 4. Tulomuuttajat, maahanmuuttajataustaiset
- Alueella v. 2007 asuneet, jotka muuttivat pois jakson 2008–2015 aikana
 5. Lähtömuuttajat, kantaväestöön kuuluvat
 6. Lähtömuuttajat, maahanmuuttajataustaiset.

Taulukon mukaan alimman kvintiilin alueilla jakson 2007–2015 aikana asuneista¹⁸ 18–64-vuotiaista (vuonna 2015) 42 % asui samalla alueella koko jakson ajan. Alueilla vuonna 2007 asuneista 62 % asui samalla alueella vielä v. 2015 ja 38 % muutti pois. Tämä vastaa noin 9 %:n vuosittaista alueelta poismuuttoalttiutta. Vastaavasti vuonna 2015 alueilla asuneista 56 % oli pysynyt alueella ainakin vuodesta 2007 ja 44 % oli muuttanut alueille vuoden 2007 jälkeen. Tämä osoittaa, että muutoliikkeellä voi olla erittäin suuri merkitys alueen sosioekonomisen koostumuksen muutoksessa.

Taulukko 9.1: Aktiivisuusasteen mukaan alimpaan kvintiiliin kuuluvien 18-64-vuotiaiden asukkaiden jakautuminen ryhmiin muuttohistorian ja taustan mukaan.

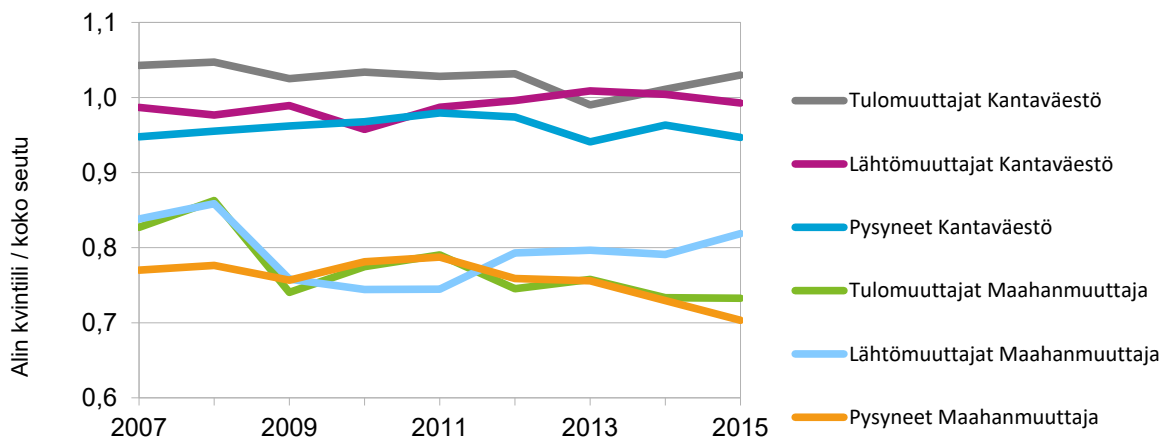
Ryhmä	Osuus %
1. Alueella pysyneet	41,6
1.1 Kantaväestö	35,3
1.2 Maahanmuuttajataustaiset	6,3
2. Tulomuuttajat	32,6
2.1 Kantaväestö	21,8
2.2 Maahanmuuttajataustaiset	10,7
3. Lähtömuuttajat	25,9
3.1 Kantaväestö	22,6
3.2 Maahanmuuttajataustaiset	3,3
Jakson aikana alueella asuneet	100,0

Kullekin ryhmälle laskettiin aktiivisuusaste sekä tulotason mediaani (valtionveroalaiset tulot) suhteessa koko Helsingin seudun kaikkien 18–64-vuotiaiden asukkaiden vastaaviin tunnuslukuihin vuosina 2007–2015.

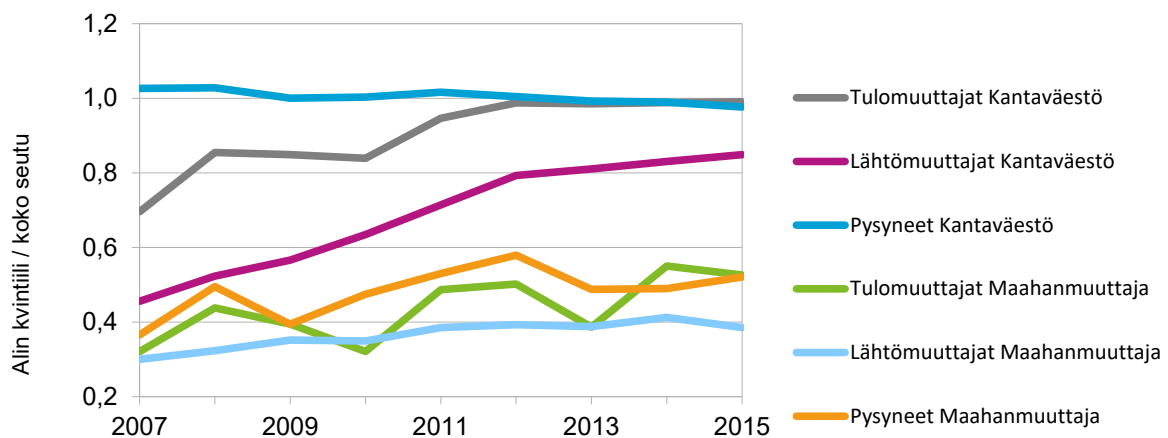
Ryhmien välillä on suuret erot aktiivisuusasteiden tason ja trendin suhteen (kuvio 9.4). Kantaväestöön kuuluvien aktiivisuusasteet ovat suhteellisen lähellä seudun koko työikäisen väestön lukuja. Kantaväestöön kuuluneiden alueella pysyneiden suhteellinen aktiivisuusaste on vähän alempi kuin koko seudun väestöllä ja heillä trendi on loivasti laskeva. Sekä tulomuuttajilla että lähtömuuttajilla taso on korkeampi kuin alueella pysyneillä. Tulo- että lähtömuuttajat ovat keskimäärin nuorempia

¹⁸ Jakson aikana asuneet on rajattu henkilöihin, jotka asuivat alueilla v. 2007 ja/tai 2015.

Kuvio 9.4: Alimman kvintiilin alueiden aktiivisuusaste taustan mukaan vuosina 2007-2015 suhteessa Helsingin seudun koko työikäiseen väestöön. Ikäryhmä 18-64-vuotiaat v. 2015.

Kuvio 9.5: Alimman kvintiilin alueiden tulotaso (mediaani) taustan mukaan vuosina 2007-2015 suhteessa Helsingin seudun koko työikäiseen väestöön. Ikäryhmä 18-64-vuotiaat (v. 2015).

kuin alueella pysyneet. Maahanmuuttajataustaisilla sekä alueilla pysyneillä että tulomuuttajilla aktiivisuusasteen suhteellinen taso on laskeva. Sen sijaan lähtömuuttajilla aktiivisuustaso nousee suhteellisesti jakson jälkipuolella. Alimman kvintiilin suhteellinen aktiivisuustason lasku selittyy ennen kaikkea kasvavan maahanmuuttajataustaisen väestön alhaisella ja jakson aikana edelleen alenevalla aktiivisuustasolla.

Asukkaiden suhteellisen tulotason suhteen ryhmien väliset erot ovat vielä suurempia. Maahanmuuttajataustaisilla kaikkien ryhmien tulotaso on alle puolet koko seudun väestön tulotasosta. Kantaväestöön kuuluvien alueilla pysyneiden suhteellinen tulotaso laskee loivasti koko jakson ajan, kun taas alueelle muuttaneilla trendi on nouseva vuodesta 2007 vuoteen 2012. Nopeimmin nousee kuitenkin lähtömuuttajien tulotaso. Lähtömuuttajat ovat pääasiassa nuoria aikuisia, ja heillä tulotason nousu näyttää yhdistyvän alimman kvintiilin alueilta poismuuttamiseen. Maahanmuuttajataustaisilla, jotka ovat pysyneet alueilla, tulotason trendi on nouseva, kuten myös alueille ja alueilta muuttajilla. Silti maahanmuuttajataustaisten kasvava väestöosuus painaa suhteellista tulotasoa alas alimman desiilin alueilla.

Johtopäätös

Tulokset osoittavat, että muuttajat vaikuttavat erittäin paljon alueiden sosioekonomisen profiilin muodostumiseen ja sen muutokseen. Tulosten mukaan Helsingin seudun alimmassa sosioekonomisessa aluekvintiilissä alueella tarkastelujakson ajan pysyneiden kantaväestöön kuuluvien alentunut suhteellinen tulotaso selittää osittain alueryhmän suhteellisista negatiivisista muutoksista jaksolla 2007–2015. Alueella pysyneillä maahanmuuttajataustaisilla suhteellinen tulotaso oli selvästi alempi kuin kantaväestöllä, mutta sen trendi oli kuitenkin nouseva. Alueilta pois muuttaneilla suhteellinen tulotaso oli nousevaa sekä kantaväestöön kuuluvilla että maahanmuuttajataustaisilla. Alueille muuttaneet kantaväestöön kuuluvat toivat positiivisen vaikutuksen alueiden aktiivisuusasteeseen sen keskimääräistä korkeamman tason ansiosta. Tulomuuttajien tulotaso oli keskimääräistä alempi, mutta nouseva. Alueelle muuttavat ovat keskimäärin nuoria, joilla opiskelijoiden osuus oli korkea, mutta tulotaso nouseva elinkaarivaiheen ansiosta. Kuitenkin merkittävä tekijä alimman kvintiilin aseman suhteellisessa heikkenemisessä jaksolla 2007–2015 oli suhteellisesti alhaisen aktiivisuusasteen ja alhaisen tulotason asukkaiden tulomuutto näille alueille siinä määrin, että alueiden keskimääräinen aktiivisuus- ja tulotaso suhteessa koko seutuun aleni.

10. MUUTTOLIIKE, KUNNALLISTALOUS JA VALIKOITUMINEN KUNTIIN

Asukkaiden muuttaminen kuntien välillä vaikuttaa erittäin paljon kunnallistalouteen, koska kuntaan ja kunnasta muuttavien asukkaiden ikärakenne, asutokuntajakauma, perherakenne, koulutustaso

ja tulotaso poikkeavat yleensä tulo- ja lähtömuuttajien välillä, samoin kuin muuttajien ja kunnan senhetkisen väestön rakenteen välillä. Muuttajat vaikuttavat sekä kunnan tuloihin että kustannuksiin.

Kunnan tulojen kannalta merkittävä tekijä on muuttajan – henkilö tai kotitalous – veronalainen tulotaso, joka määrittää kunnalle tulevan kunnallisveron. Lisäksi muuttava kotitalous vaikuttaa kunnan saamiin valtionosuuksiin, jotka määräytyvät ensi sijassa asukkaiden ikärakenteen ja toissijaisesti muiden ominaisuuksien, kuten äidinkielen perusteella. Tulotaso vaikuttaa myös kunnan verotulotasaukseen. Kuntaan muuttaja voi jossain määrin vaikuttaa myös kunnan kiinteistöverokertymään ja kunnan omistamasta tonttimaasta saatavaan myynti- tai vuokratuloon, esimerkiksi kun kuntaan muuttava kotitalous ostaa tai vuokraa kiinteistön kunnasta. Yritystoiminnan ja kulutuksen kautta muuttava kotitalous voi vaikuttaa myös kunnan saamaan yhteisöveroon. Kuitenkin välittömimmät ja merkittävimmät vaikutukset tulevat kunnallisveron ja valtionosuuden kautta, joten jatkossa analyysissä rajaudutaan niihin.

Muuttajien aiheuttamat lisäkustannukset (tulomuuttajat) tai kustannussäästöt (lähtömuuttajat) perustuvat ennen kaikkea kunnan peruspalveluiden kustannuksiin, jotka ovat voimakkaasti riippuvaisia muuttajien ikärakenteesta. Seuraavassa kustannuksia tarkastellaan nykyisen (v. 2018) kuntien tehtäväjaon ja valtionosuusjärjestelmän pohjalta, huomioimatta Sote- ja maakuntauudistusta sekä niihin kytkeytyvää valtionosuusjärjestelmän uudistusta, jotka mahdollisesti toteutuessaan muuttavat erittäin paljon kuntien tehtäviä ja tulojen määräytymistä.

Kunnallistalouden näkökulmasta muuttajien vaikutukset näyttäytyvät täysin erilaisina, kun vaikutuksia tarkastellaan lyhyellä tai pitkällä aikavälillä, äärimmillään yhden vuoden ajalta tai koko kunnassa asumisen ajalta. Enimmillään kunnassa asuminen voi kattaa koko tulomuuton jälkeisen elinkaaren. Kuntaan muuttava nuori lapsiperhe, jonka vanhemmat opiskelevat, on muuttovuonna huono veronmaksaja, mutta suuri palveluiden käyttäjä. Tilanne muuttuu kuitenkin tulevina vuosina, jos vanhempien opinnot johtavat tutkintoihin, työelämään ja nousujohteiseen tulotasoon. Jos perhe jää kuntaan asumaan esim. 30 vuodeksi, se voi olla pitkällä ajalla erinomainen veronmaksaja, sillä lapsiperheen palveluiden intensiivinen käyttö kestää noin 16 vuotta lasta kohti.

10.1 Tulot, verot ja kustannukset asukkaan elinkaaren mukaan

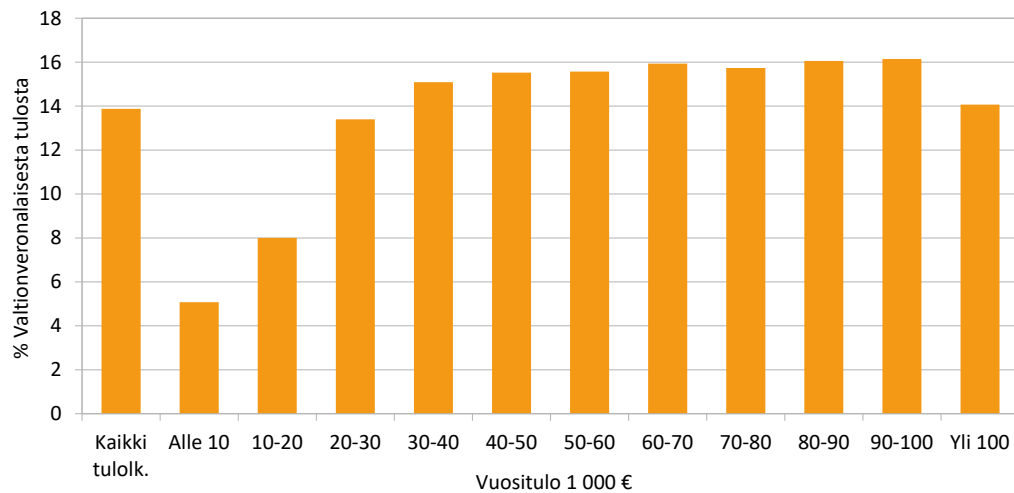
Raportin edellisissä luvuissa on todettu yhtäältä tulojen (luku 3) ja toisaalta asuntokuntarakenteen (luku 8) vahva riippuvuus henkilön iästä. Tällä perusteella yhden vuoden poikkileikkaustilanteesta voidaan esittää yleistetty keskimääräinen elinkaariprofiili tulokehitykselle ja asuntokunnanmuodotukselle. Vastaava elinkaariprofiili voidaan esittää myös kunnallisveroilte sekä kunnan peruspalveluiden kustannuksille. Kuitenkin on huomattava, että yhden vuoden poikkileikkaus ei sellaisenaan kuvaa minkään todellisen ikäkohortin tulokehityksen tai asuntokuntarakenteen elinkaarta, koska siihen vaikuttavat myös talouden pitkän ajan kehitys ja suhdannevaihtelut, talouden rakenteiden, työmarkkinoiden ja asuntomarkkinoiden muutokset sekä ihmisten käyttäytymisen muutos.

Kunnallisvero ja efektiivinen veroaste

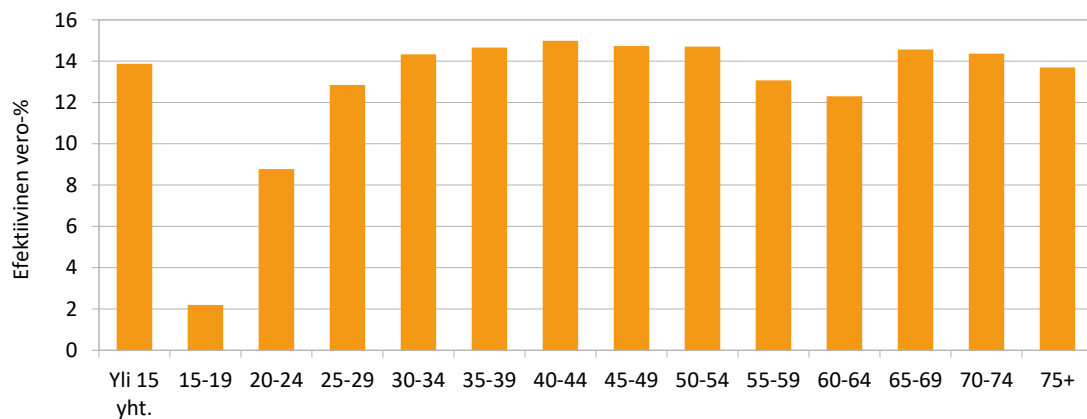
Helsingin seudun kunnissa kunnallisveroprosentti vaihtelee välillä 17–20,5 % (v. 2018) ja koko seudun keskiarvo on 18,52 (asukasluvulla painotettuna). Koko Uudellamaalla keskiarvo on 18,65 ja koko maassa 19,86 %.

Kunnallisvero lasketaan kunnallisveronalaisesta tulosta, joka saadaan, kun bruttotulosta vähennetään ansiotulovähennys, perusvähennys, tulonhankkimiskulut ja matkakustannukset. Lisäksi verosta tehdään vähennyksiä, muun muassa työtulovähennys, kotitalousvähennys sekä asuntolainan koron alijäämähyvitys. Kun lopullinen kunnallisvero suhteutetaan bruttotuloon, jota tässä tutkimusaineistossa kuvaa valtionveronalainen tulo, saadaan efektiivinen veroaste. Se on Helsingin seudulla keskimäärin 13,9 % (2018). Kuviosta 5.1, jossa efektiivinen veroaste on esitetty tuloluokittain, ilmenee, että kunnallisvero on tulosidonnaisten vähennysten vuoksi todellisuudessa progressiivinen vero vähintään 30 000 euron vuosituloon asti. Tulotasoilla 30 000 – 100 000 €/vuosi efektiivinen veroaste vaihtelee 15 ja 16 %:n välillä ja yli 100 000 €:n vuosituloilla se laskee 14 %:iin. Pienet erot yli 30 000 €:n tuloluokkien välillä johtuvat eri tulotasojen asukkaiden epätasaisesta jakaumasta kuntien välillä, joiden veroprosentit vaihtelevat. Myös tulonhankkimis- ja matkakulujen vähennyksissä sekä verosta tehtävissä vähennyksissä on eroja tuloluokkien välillä.

Kuvio 10.1: Efektiivinen veroaste Helsingin seudun kunnissa tulotason mukaan v. 2018.

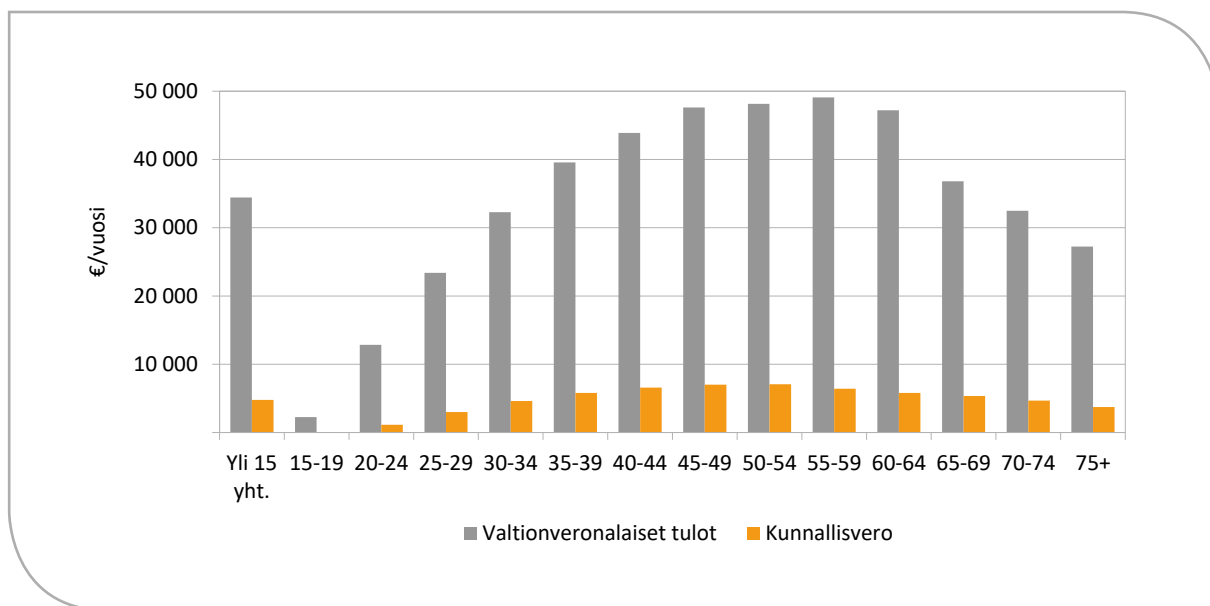
Kuvio 10.2: Efektiivinen veroaste Helsingin seudun kunnissa iän (yli 15-v.) mukaan v. 2018.

län suhteen efektiivistä veroastetta alentavat vähennykset painottuvat alle 30-vuotiaisiin, mutta heidän lisäksi ne alentavat myös 55–64-vuotiaiden verotusta. Iästä 30 ylöspäin efektiivinen veroaste on yli 14 % lukuun ottamatta 55–64-vuotiaita. Eläkkeelle siirtyminen poistaa mahdollisuuden tehdä työtulovähennys ja käytännössä myös tulonhankkimis- ja matkakulujen vähennykset, mikä nostaa yli 65-vuotiaiden veroastetta. (Kuvio 10.2).

Helsingin seudun asukkaat maksoivat kunnallisveroa keskimäärin 3 927 €/asukas vuonna 2018. Valtionosuuksia seudun kunnat saivat keskimäärin 397 €/asukas verotulotasauksen jälkeen. Eniten kunnallisveroa, 7 081 €/asukas, maksoivat 50–54-vuotiaat. Valtionveronalaisten tulojen ja maksettujen kunnallisverojen ikäprofiili havainnollistaa tulojen ja verojen elinkaarta (kuvio 10.3).

Kuva 10.3 Valtionveronalaiset tulot ja kunnallisvero ikäryhmittäin (yli 15-v.) Helsingin seudulla v. 2018.

Peruspalveluiden kustannukset

Muuttoliikkeen kunnallistaloudellisten vaikutusten arvioimiseksi eri asukasryhmien maksamia kunnallisverotuloja pitää voida verrata eri asukasryhmien kunnalle aiheuttamiin kustannuksiin. Seuraava laskelma kustannuksista on tehty käyttämällä valtionosuusjärjestelmän peruspalveluiden valtionosuuden laskennallisia ikäryhmäkohtaisia kustannuksia sekä sairastuvuuden ja muiden lisäkustannustekijöiden laskennallisia asukaskohtaisia kustannuksia¹⁹ Helsingin seudun kunnille vuonna 2018. Jälkimmäiset kustannustekijät on jyvitetty tasaisesti kaikille ikäryhmille. Laskennallisista kustannuksista on vähennetty kunnille maksettu valtionosuus verotulotasauksen jälkeen, ja lisäksi on huomioitu kotikuntakorvaukset. Nämä vähennykset on jyvitetty tasaisesti kaikille asukkaille iästä riippumatta. Tällä tavalla laskettuja nettokustannuksia voidaan pitää suuntaa antavana arviona uuden asukkaan kunnalle aiheuttamasta lisäkustannuksesta kunnan toimintakuluihin (kuvio 10.4). Laskelman mukaan Helsingin seudun asukkaiden keskimääräinen (ikäryhmien koolla painotettu keskiarvo) nettokustannus on

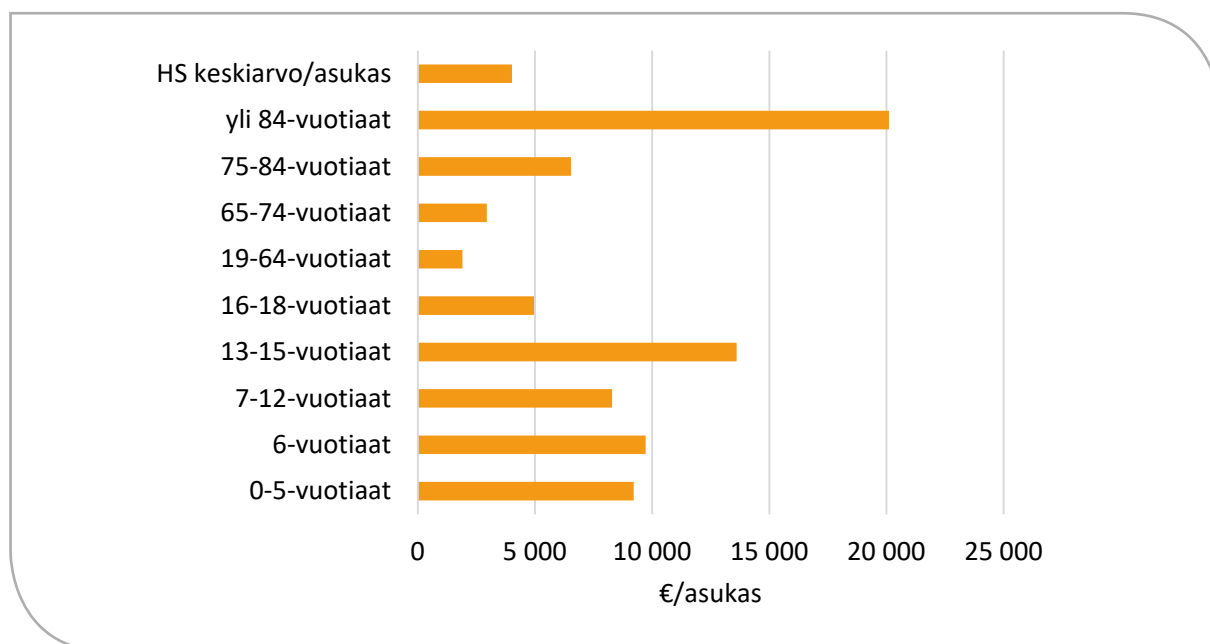
4 015 €/asukas/vuosi (2018). Ikäryhmien väliset erot ovat kuitenkin erittäin suuret. Korkeimmat asukaskohtaiset kustannukset ovat yli 85-vuotiailla, 20 100 €/asukas. Lasten ja nuorten (alle 16-v.) kustannukset ovat välillä 8 300 – 13 600 €/asukas. Korkeimmat lasten ja nuorten kustannukset ovat yläkouluikäisillä

Alimmat kustannukset, 1 906 €/asukas, ovat 19-64-vuotiailla, joiden osuus seudun väestöstä on 63 %.

Laskelmassa ei oteta huomioon kunnan perusrakenteen kehittämisen kustannuksia tai muita investointikustannuksia eikä kiinteistöveroja, yhteisöveroja, maksutuloja tai myynti- ja vuokratuloja. Laskelmassa ei myöskään huomioida kuntien välisiä kustannuseroja eikä palvelujen järjestämistä ja laatua koskevia eroja. Myöskään kuntaan muuttavien vaikutuksia kiinteistöveroihin, yhteisöveroihin tai kunnan maksutuloihin ei oteta huomioon.

¹⁹ Valtionosuuslaskuri 2018 (Kuntaliitto 2017); Kunnan peruspalveluiden valtionosuus 2018 laskentatiedot (VM 2017).

Kuvio 10.4: Kunnan peruspalveluiden laskennallinen nettokustannus iän mukaan v. 2018. Perustuu valtionosuusjärjestelmän peruspalveluiden laskennallisiin kustannuksiin; huomioitu keskimääräinen peruspalveluiden valtionosuus, verotulotasaus ja kotikuntakorvaukset.

Verotulojen ja palvelukustannusten suhde

Laskelman perusteella voidaan verrata kuntaan muuttavien erilaisten tyyppiasuntokuntien perheiden keskimäärin maksamia kunnallisveroja ja heidän laskennallisia kustannuksiaan. Seuraavassa esimerkkilaskelmassa lasketaan kolmelle tyyppiasuntokunnalle, mikä olisi heidän kunnallisverotuottoensa erilaisilla tulotaso-oletuksilla sekä nettokustannuksensa edellä esitettyjen ikäsidonnaisten kustannustekijöiden perusteella. Laskelma

tehdään elinkaarimallin mukaisesti 1+30 vuoden jaksolle lähtien kuntaan muuttovuodesta. Kaikille asuntokunnille tehdään kolme vaihtoehtoista tulotaso-oletusta: (1) Helsingin seudun asukkaiden ikäkohtainen keskitulo, (2) 50 % korkeampi tulo, (3) 50 % matalampi tulo. Kaikilla esimerkkiasuntokunnilla ja kaikilla tulotasoilla oletetaan, että veronalaiset tulot kehittyvät elinkaaren mukaan Helsingin seudun vuoden 2015 poikkileikkauskuvion mukaisesti (kuva 10.3)

Esimerkit

Esimerkkilaskelmien tarkoituksena on havainnollistaa kunnallisverotulojen ja peruspalveluiden kustannusten kertymisen elinkaariuonetta. Laskelmat perustuvat keskiarvoihin sekä tulojen että kustannusten suhteen eivätkä kuvaa sellaisenaan yksittäisiä asuntokuntia tai yksittäisiä kuntia.

Asuntokunta 1

- muuttaa kuntaan 22-vuotiaana
- yksin asuva perheetön koko jakson ajan
- asuu muuton jälkeen kunnassa vähintään seuraavat 30 vuotta

Asuntokunta 2

- muuttaa kuntaan 52-vuotiaana
- yksin asuva perheetön koko jakson ajan
- asuu muuton jälkeen kunnassa vähintään seuraavat 30 vuotta.

Asuntokunta 3

- lapsiperhe, joka muuttaa kuntaan, kun molemmat vanhemmat ovat 32-vuotiaita ja työssä käyviä
- kaksi lasta, 1. lapsi kuntaan muuttaessa 2-vuotias, 2. lapsi syntyy 2 vuotta muuton jälkeen
- kumpikin lapsi asuu perheessä ja kunnassa siihen asti, kunnes täyttää 20 vuotta
- vanhemmat asuvat muuton jälkeen kunnassa vähintään seuraavat 30 vuotta.

Kuvioissa 10.5–7 esitetään kustakin esimerkkiasuntokunnasta kuvattuna laskennallinen kunnallisvero kolmella vaihtoehtoisella tulotasolla sekä laskennalliset peruspalveluiden kustannukset muuttovuonna ja muuttoa seuraavina vuosina.

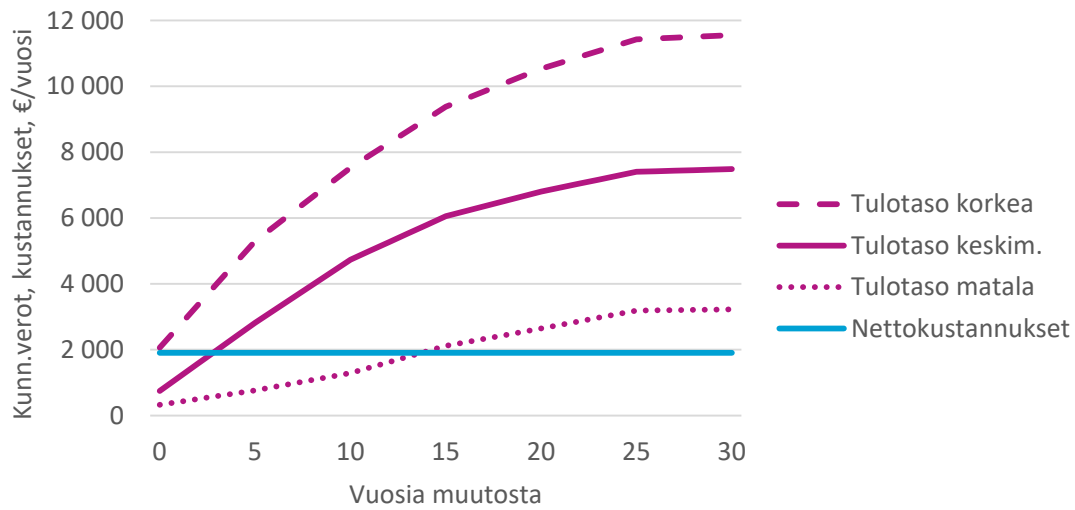
Esimerkki 1 on muuttaessaan nuori ja pienituloisen, ja vastaavasti kunnallisverokertymä on vaatimatonta ensimmäisinä vuosina. Tulotaso nousee koko jakson ajan kaikissa tulotasovaihtoehdoissa. Esimerkki kuuluu koko 30 vuoden jakson ajan vähiten kustannuksia aiheuttavaan 19-64-vuotiaiden ikäryhmään. Jos tulokehitys 30 vuoden aikana vastaa seudun keskimääräistä ikäprofiilia, kumulatiivinen verokertymä on 2,8-kertainen kumulatiivisiin palvelukustannuksiin verrattuna. Korkean tulotason ikäprofiilissa verokertymä on 4,4-kertainen kustannuksiin verrattuna. Matalan tulotason ikäprofiilissa verokertymä on yhtä suuri kuin kustannuskertymä.

Esimerkki 2 on muuttaessaan keski-ikäinen ja lähestymässä tulokehityksen ikäprofiilin huippua, jonka jälkeen yli 60-vuotiaana tulotaso ja kunnallisverokertymä alkavat laskea. Sen sijaan peruspalveluiden kustannukset alkavat nousta, kun henkilö täyttää 65 vuotta ennen jakson puoliväliä ja nousevat enemmän, kun henkilö täyttää 75 vuotta. Kuitenkin 30 vuoden ajalla kunnallisverokertymä on keskimääräisellä tulotasolla 1,7-kertainen ja korkealla tulotasolla 2,6-kertainen kustannuskertymään verrattuna. Sen sijaan matalalla tulotasolla kunnallisverokertymä kattaa vain 60 % kustannuskertymästä.

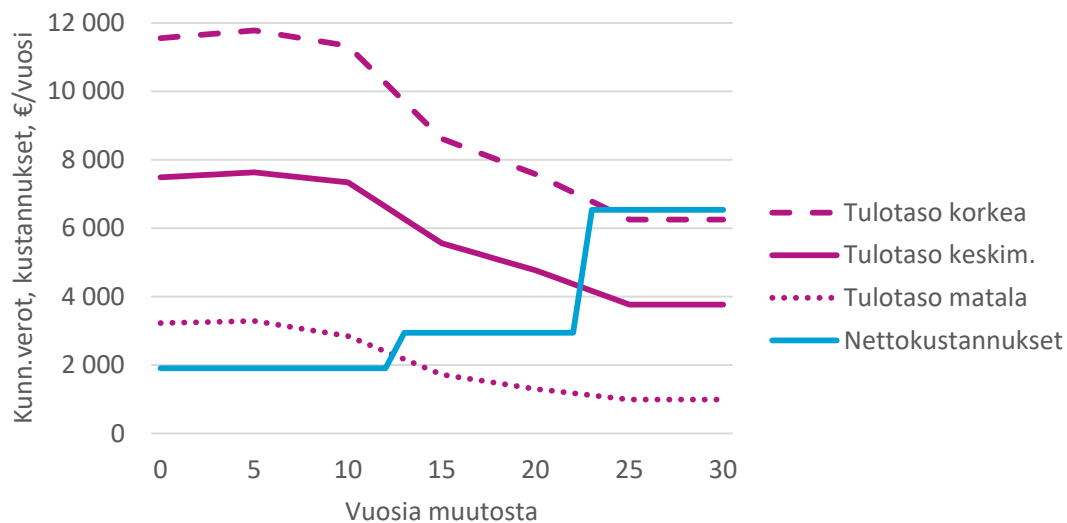
Esimerkin 3 perheen aikuiset ovat muuttaessaan jo vakiinnuttaneet asemansa työelämässä, mutta tulotaso nousee vielä yli 20 vuotta muuton jälkeen. Palvelukustannukset ovat korkeimmillaan sen ajan, kun kumpikin perheen lapsista on 0-15-vuotias. Sen jälkeen kustannukset alkavat asteittain laskea ja painuvat alimmalle tasolle siinä vaiheessa, kun viimeinen lapsi muuttaa oletuksen mukaan pois kotoa ja kunnasta. Korkeimpien kustannusten vaiheessa kustannukset ylittävät vuosittain myös korkealla tulotasolla maksetut kunnallisverot. Sen sijaan alimpien kustannusten vaiheessa kustannukset alittavat jopa alhaisen tulotason kunnallisverot. 30 vuoden ajalla kunnallisverokertymä kattaa keskimääräisellä tulotasolla 95 % ja matalalla tulotasolla 38 % kustannuskertymästä. Sen sijaan korkean tulotason kunnallisverokertymä on 1,5-kertainen kustannuksiin verrattuna.

Tulokset havainnollistavat sitä, että jokaisena yksittäisenä vuotena verotulot ja palvelukustannukset jakautuvat erittäin epätasaisesti kunnan asukkaiden ja asuntokuntien välillä. Suurin osa kustannuksista kertyy lapsista, nuorista ja ikääntyneistä. Sen sijaan verotulot kertyvät suurimmaksi osaksi työikäisiltä, joiden aiheuttamat palvelukustannukset ovat suhteellisen pienet muihin ikäryhmiin verrattuna. Muuttajien osalta kuntaan muuttovuoden verotulot ja kustannukset antavat vääristyneen kuvan siitä, ketkä ovat "hyviä" tai "huonoja" veronmaksajia. Realistinen kuva syntyy pitemmän aikavälin, mielellään koko elinkaaren tai kunnassa asumisajan kattavalla tarkastelulla. Tässäkin tapauksessa johtopäätös on se, että erityisesti Helsingin seudulla, jossa kunnallisverojen merkitys on suuri ja valtionosuudet kattavat alle 10 % peruspalveluiden kustannuksista, asukkaiden tulotasolla ja sen elinkaaren mukaisella kehityskaarella on erittäin suuri merkitys kunnallistaloudelle.

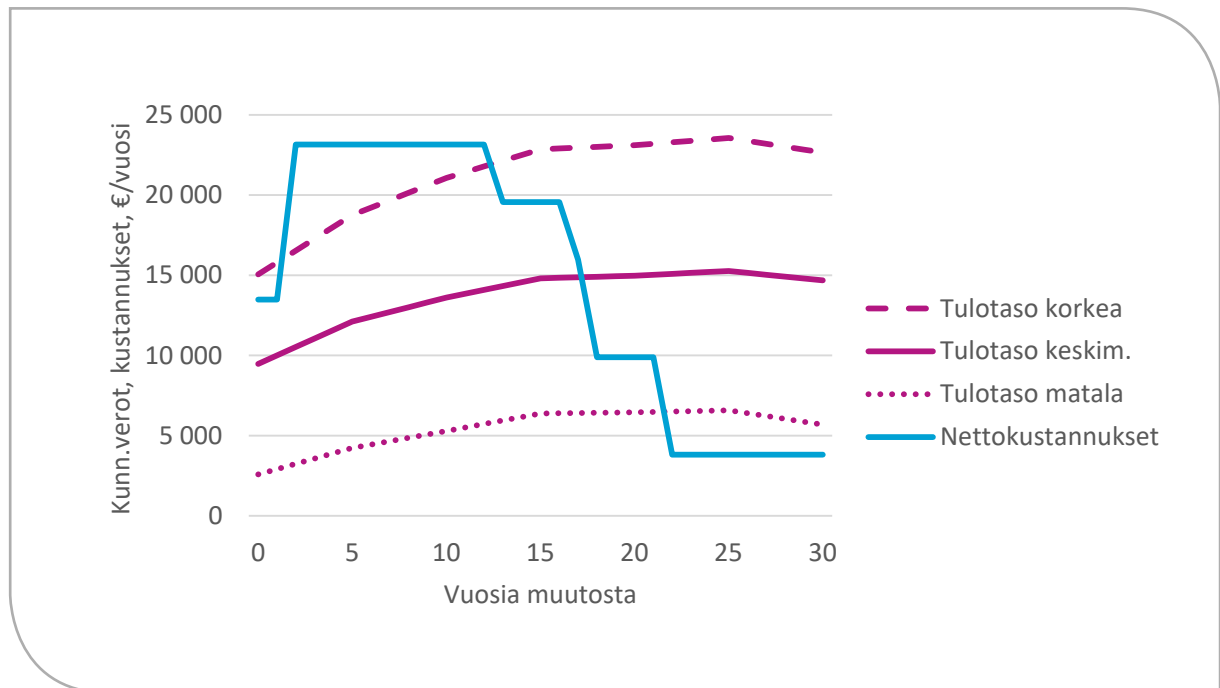
Kuvio 10.5: Esimerkki 1: Yksin asuva, muuttovuonna 22-vuotias. Maksetut kunnallisverot kolmella tulotasolla sekä peruspalveluiden kustannukset.

Kuvio 10.6: Esimerkki 2: Yksin asuva, muuttovuonna 52-vuotias. Maksetut kunnallisverot kolmella tulotasolla sekä peruspalveluiden kustannukset.

Kuvio 10.7: Esimerkki 3: Lapsiperhe, aikuiset muuttovuonna 32 ja 32 vuotta; 1. lapsi 2 vuotta; 2. lapsi syntyy 2 vuotta muuton jälkeen. Maksetut kunnallisverot kolmella tulotasolla sekä peruspalveluiden kustannukset.

10.2 Asukkaiden valikoituminen kuntiin

Toiminnallisella kaupunkiseudulla, jossa on useita kuntia, on jatkuvasti meneillään prosessi, jossa asukkaat ja kotitaloudet vaihtavat asuntoa, asuin- aluetta ja kuntaa. Asukkaiden valikoitumiseen eri kuntiin vaikuttaa yhtäältä erilaisten kotitalouksien arvostukset, tarpeet ja resurssit koskien asumista, liikkumista, palveluita sekä asumisen ja elämisen kustannuksia. Kuntien tarjoavat erilaisia asumis- ja elämismahdollisuuksia, joihin vaikuttavat maantieteelliset, liikenteelliset ja yhdyskuntarakenteelliset tekijät sekä kuntien tarjoamat palvelut ja niiden kustannukset kotitalouksille. Helsingin seudulla

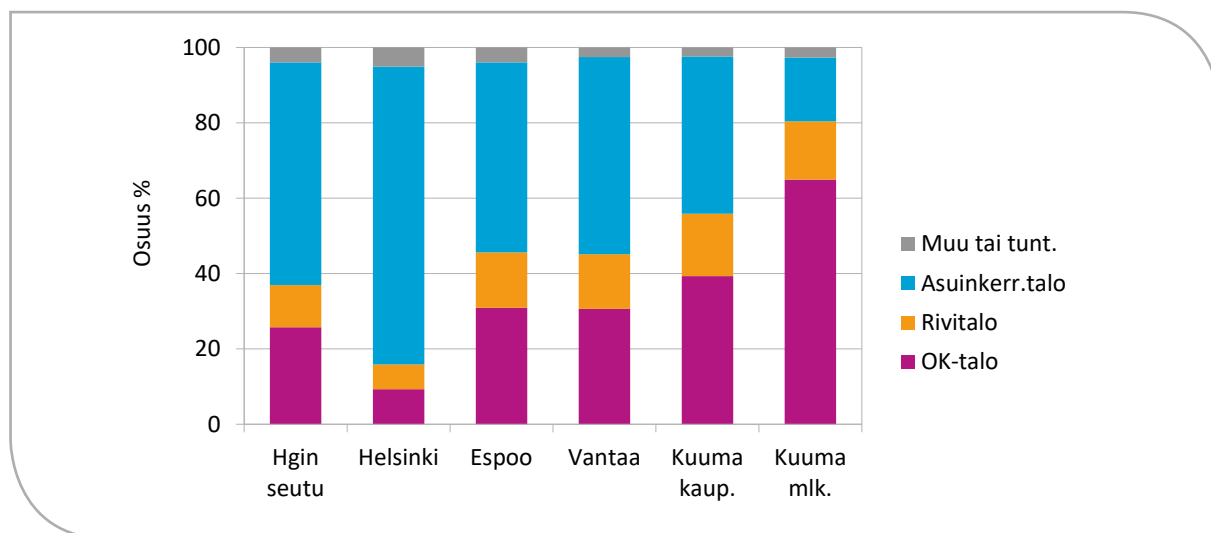
vaikuttaa suurkaupunkialueelle ominainen asukkaiden valikoitumis- ja muuttoprosessi, jossa sijainnitaan ja yhdyskuntarakenteeltaan erilaisilla kunnilla on vaihtelevia rooleja.

Seuraavassa havainnollistetaan Helsingin seudun asuntokannan ja asukasrakenteen eroja kuntaryhmittäin soveltaen seuraavaa jakoa: Helsinki, Espoo, Vantaa, Kuuma kaupungit (Hyvinkää, Järvenpää ja Kerava) sekä Kuuma maalaiskunnat (muut Kuuma-kunnat). Analyysi perustuu tutkimuksen referenssiaineistoon (1 %:n otos koko väestöstä). Kaikki tulokset koskevat 18–64-vuotiaita työkäisiä asukkaita vuonna 2015.

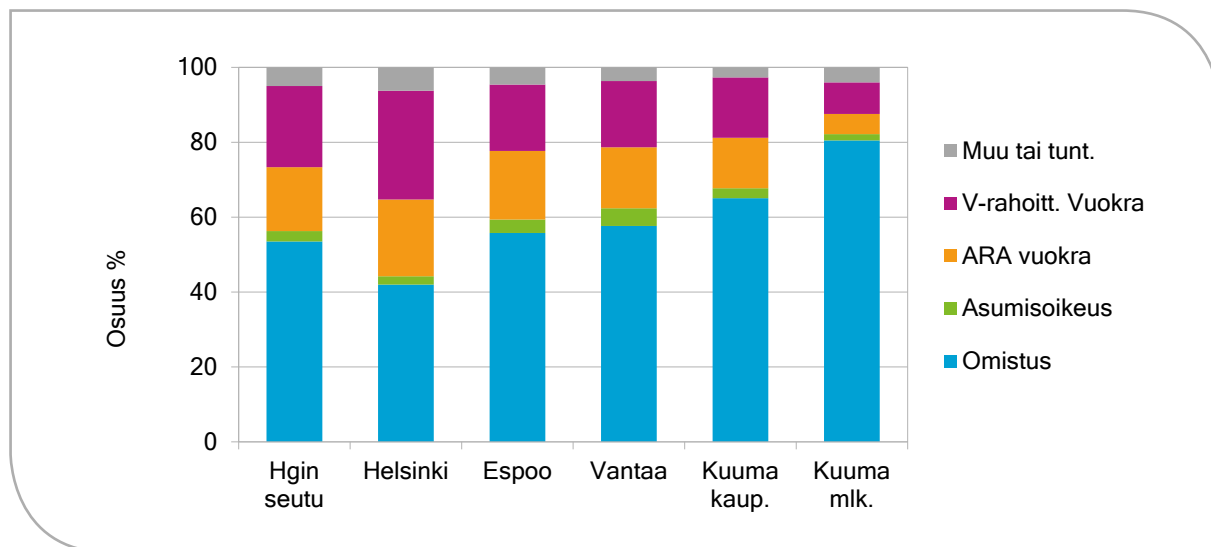
Helsingin seudun asukkaiden jakauma²⁰ talotyyppin suhteen muuttuu keskuskaupungista ulospäin mentäessä vyöhykkeittäin urbaanista esikaupunkimaiseksi ja pikkukaupunkimaiseksi sekä edelleen kylämäiseksi ja maaseutumaiseksi. Helsingissä työikäisistä asukkaista neljä viidestä asuu kerrostaloasunnoissa, Espoossa ja Vantaalla suunnilleen puolet, Kuuma kaupungeissa runsaat 40 % ja Kuuma maalaiskunnissa alle viidennes. Vastaavasti pientaloasuminen ja siitä erikoisesti omakotiasuminen yleistyy vyöhykkeittäin seudulla ulospäin mentäessä. (Kuvio 10.8).

Asukkaiden jakauma hallintasuhteen mukaan on vahvasti sidoksissa talotyyppiin, koska Suomessa pientaloasuminen on lähes täysin omistusasumista, kun taas kerrostaloasumisessa vuokra-asumisen osuus on suuri erityisesti kaupungeissa. Helsingin seudulla työikäisten asukkaiden hallintasuhtejakaumassa omistusasumisen osuus nousee Helsingin 42 %:sta vyöhykkeittäin Kuuma-maalaiskuntien 80 %:iin. Vastaavasti vuokra-asumisen osuus laskee Helsingin 50 %:sta (ARA 21 %, vapaarahoitteinen 29 %) Kuuma-maalaiskuntien 14 %:iin (ARA 5 %, vapaarahoitteinen 9 %). (Kuvio 10.9).

Kuvio 10.8: Helsingin seudun asukkaiden (18–64-vuotiaat) jakauma talotyyppin suhteen kuntaryhmittäin 2015.

Kuvio 10.9: Helsingin seudun asukkaiden (18–64-vuotiaat) jakauma hallintasuhteen mukaan kuntaryhmittäin 2015.

20 Huom. Asukkaiden jakauma poikkeaa asuntokannan jakaumasta.

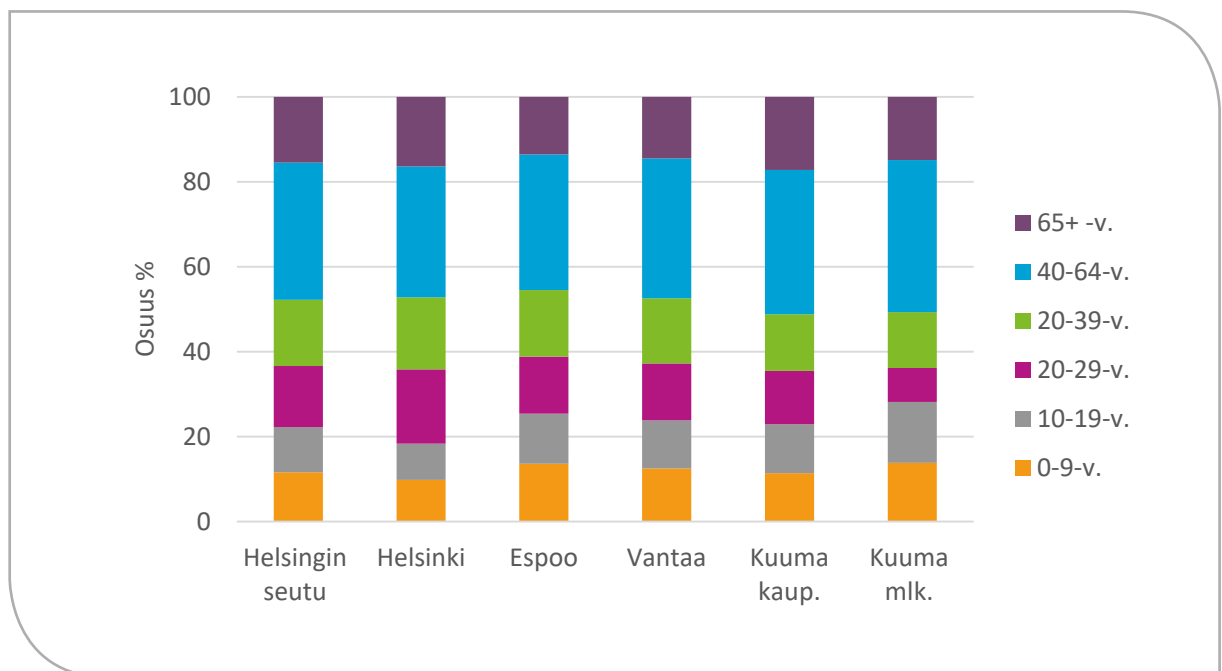
Asuntokannan jakauma erot vyöhykkeiden välillä perustuvat useisiin eri tekijöihin, kuten maankäytön yhdyskuntarakenteen historialliseen polkuriippuvuuteen, seudullisen liikennejärjestelmän kehitykseen, kotitalouksien asumista koskeviin arvostuksiin ja mieltymyksiin sekä kuntien eroihin niiden maankäyttöpolitiikassa ja palveluiden tuotannossa.

Yleistäen voi sanoa, että nykyisen seudullisen rakenteen oloissa keskustaupunkiin Helsinkiin sekä Espoon ja Vantaan suuriin keskuksiin muuttaa nuoria aikuisia seudun muilta vyöhykkeiltä, muualta maasta ja ulkomailta. Vetävinä tekijöinä ovat pääkaupunkiseudun opiskelupaikat, työpaikat, palvelut ja muut suurkaupungin vetovoimatekijät. Koska vuokra-asunnot ja pienet asunnot ovat keskittyneet seudulla Helsingin kantakaupunkiin sekä pääkaupunkiseudun kerrostalovaltaisii esikaupunkialueisiin, nuorten aikuisten muutto suuntautuu ensi sijassa sinne. Pääkaupunkiseudulle muuttavat nuoret aikuiset ovat muuttaessaan usein elinkaaren välivaiheessa opiskeluun tai työnhakuun liittyen, jonka seurauksena keskimääräinen työllisyysaste ja tulotaso ovat alhaiset. Iän kasvaessa ja elinkaaren vaiheissa eteenpäin siirryttäessä koulutustaso

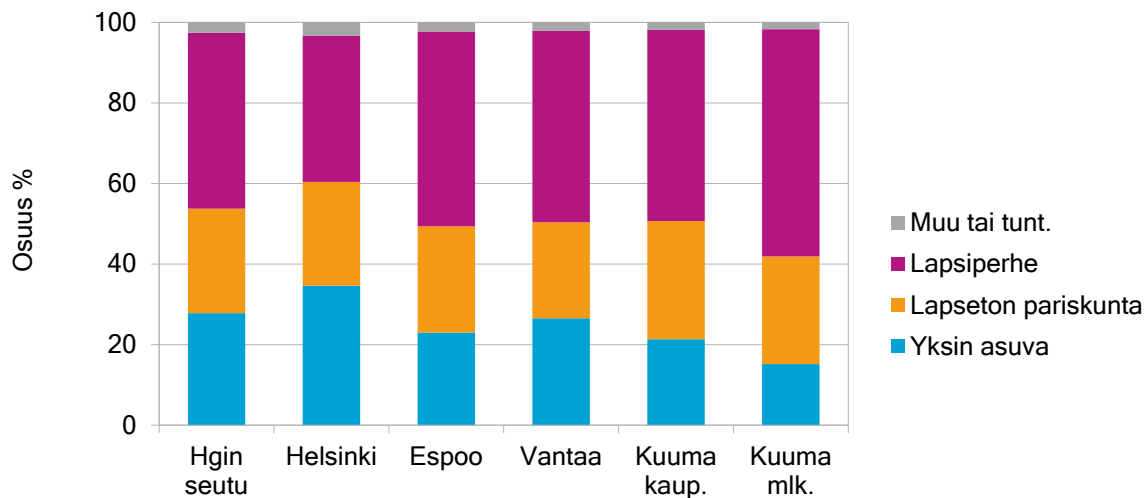
nousee, työllistyminen yleistyy ja ansiotaso nousee. Tähän vaiheeseen liittyy monilla myös perheellistyminen. Tässä vaiheessa tapahtuu vilkasta muuttoa kaupunkialueen ulommille vyöhykkeille, pääkaupunkiseudun esikaupunkieihin sekä Kuuma-kuntiin, joissa on tarjolla suurempia ja edullisempia asuntoja.

Prosessin tulos näkyy eroissa kuntaryhmittäin ikäjakautuksen suhteen (kuvio 10.10) ja asutokuntatyyppin jakauman suhteen (kuvio 10.11). Helsingissä lasten ja nuorten (0-19) osuus väestöstä on huomattavasti alempi ja Kuuma maalaiskunnissa korkeampi kuin seudulla keskimäärin. Ero ääripäiden välillä on 10 %-yksikköä. Vastaavasti nuorten aikuisten (20-29) osuus on Helsingissä selvästi suurempi ja Kuuma-maalaiskunnissa pienempi kuin muilla vyöhykkeillä; ero sisimmän ja uloimman vyöhykkeen välillä on lähes 10 %-yksikköä. Erot tasoittuvat jonkin verran vanhemmissa ikäryhmissä. Ikäjakautuksen erot ovat yhteydessä asutokuntatyyppin jakaumaan. Helsingissä yli kolmannes työikäisistä asuu yksi ja suunnilleen sama osuus lapsiperheissä. Sen sijaan Kuuma-maalaiskunnissa yksin asuvien osuus on 15 % ja lapsiperheissä asuvien osuus lähes 60 %.

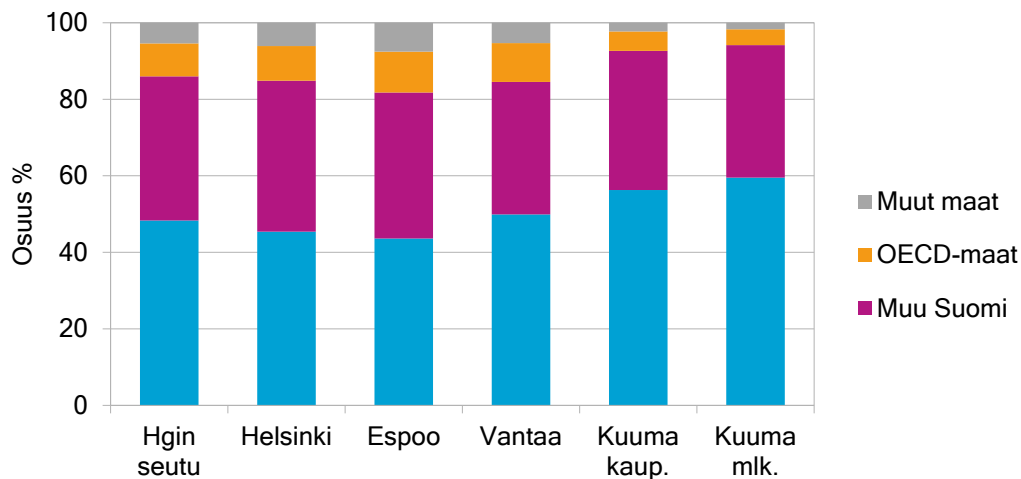
Kuvio 10.10: Helsingin seudun asukkaiden (kaikki ikäryhmät) ikäjakautuma 2015.

Kuvio 10.11: Helsingin seudun asukkaiden (18–64-vuotiaat) jakauma asuntokuntatyypin suhteen kuntaryhmittäin 2015

Kuvio 10.12: Helsingin seudun asukkaiden (18–64-vuotiaat) jakauma syntymäalueen suhteen kuntaryhmittäin 2015.

Kuntaryhmät poikkeavat toisistaan jossain määrin myös maantieteellisen taustan – syntymäalueen – suhteen. Kuuma-kunnissa suurin osa asukkaista on syntynyt Helsingin seudulla, kun taas Helsingissä ja Espoossa seudun syntyperäisten asukkaiden osuus on alle puolet, ja suurempi osuus on muuttanut

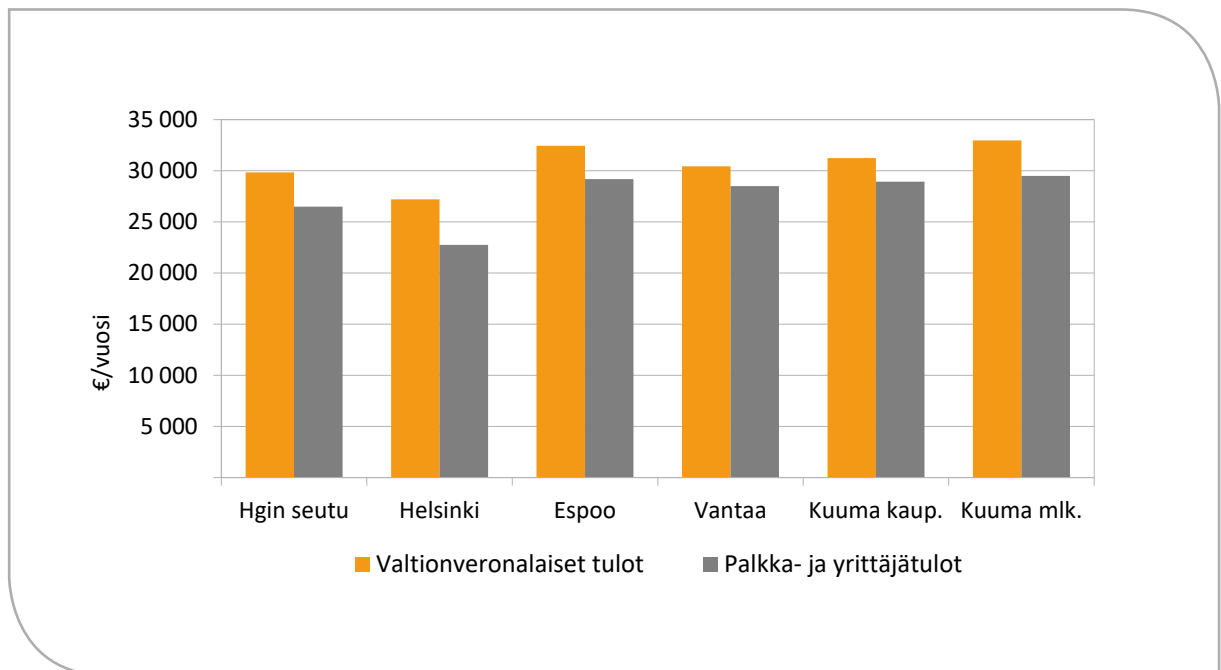
muualta Suomesta tai ulkomailta. Ulkomailla syntyneiden osuudessa on merkittävä ero pääkaupunkiseudun ja Kuuma-seudun välillä. Espoon työikäisistä selvästi suurempi osuus kuin muissa ryhmissä on syntynyt OECD-maissa tai muissa maissa.

Työikäisten asukkaiden tulotaso ja maksetut kunnallisverot (mediaani) poikkeavat kuntaryhmien välillä melko vähän, poikkeuksena Helsinki, jossa sekä valtioveronalaisten tulot ja palkka- ja yrittäjätulot että kunnallisverot ovat selvästi alemmalla tasolla kuin muissa kuntaryhmissä. Helsingin ero muihin kuntiin nähden selittyy ensi sijassa nuorten

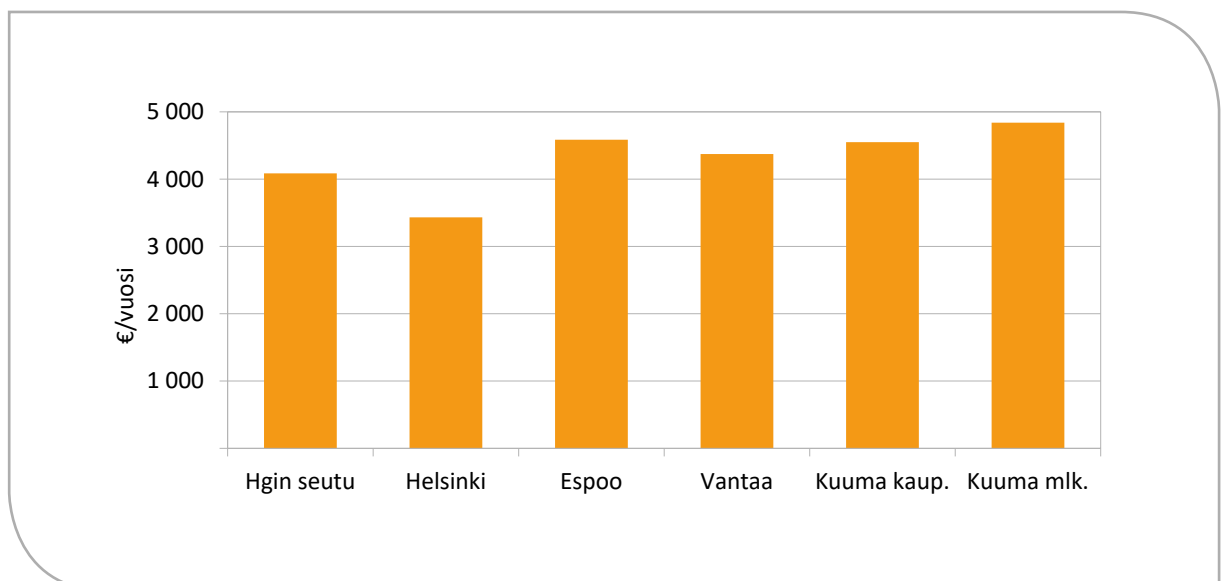
aikuisten ja heistä opiskelijoiden suuremmalla osuudella työikäisistä kuin muissa kuntaryhmissä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna kuntien väliset erot olisivat pienempiä.

Kunnallisverojen eroihin vaikuttavat myös kuntien välinen vaihtelu kunnallisveroprosentin suhteen.

Kuvio 10.13: Valtionveronalaisten tulojen ja palkka- ja yrittäjätulojen mediaani kuntaryhmittäin 2015.

Kuvio 10.14: Maksettujen kunnallisverojen mediaani kuntaryhmittäin 2015.

10.3 Mallianalyysijä asuinkunnan valintaa selittävistä tekijöistä

Tutkimuksessa estimointiin diskreetin valinnan malleja, joilla selvitettiin asukkaiden eri ominaisuuksien ja taustatekijöiden vaikutusta asuinkunnan valintaan Helsingin seudulla. Kunnat ryhmiteltiin samoin kuin edellä: Helsinki, Espoo, Vantaa, Kuuma kaupungit ja Kuuma maalaiskunnat. Logistisella mallilla tutkittiin kaupunki/kuntaryhmä kerrallaan, mitkä henkilötasoiset tekijät selittävät valikoitumista kyseiselle alueelle. Asukkaiden todellista valinta-asetelmaa kuvaisi paremmin multinomial logit -malli, jossa samassa mallissa ovat mukana kaikki valittavissa olevat kuntaryhmät. Tässä työssä päädyttiin kuitenkin soveltamaan valinta-asetelmaa kunkin kaupungin/kuntaryhmän osalta erikseen suhteessa koko muuhun seutuun, koska tulokset ovat selkeämmin tulkittavissa jokaisen kaupungin tai kuntaryhmän osalta.

Analyysin kohdejoukkona olivat 18–64-vuotiaat Helsingin seudun asukkaat vuonna 2015.

Selittävinä muuttujina olivat

- Henkilön asuntokuntatyyppi: yksin asuva (1/0), lapsiperhe (1/0), referenssiryhmänä kahden tai useamman aikuisen asuntokunnat.
- Henkilön ikäryhmä: 18–19 (1/0), 20–24 (1/0), 25–29 (1/0), ..., 45–49 (1/0), referenssiryhmänä yli 50-vuotiaat.
- Syntymäalue: Suomi Helsingin seudun ulkopuolella (1/0), ulkomailla OECD-maissa (1/0), ulkomailla muissa maissa (1/0), referenssiryhmänä Helsingin seudulla.
- Helsingin seudulla asumisaika muualta muuttaneilla: 0–5 vuotta (1/0), 6–10 vuotta (1/0), 11–15 vuotta (1/0), referenssiryhmänä yli 15 vuotta aikaisemmin muuttaneet tai pysyvästi asuvat.
- Koulutustaso: Keskiaste (1/0), alin korkea-aste (1/0), alempi korkea-aste (1/0), ylempi korkea-aste (1/0), tutkijakoulutus (1/0), referenssiryhmänä korkeintaan perusaste tai tuntematon
- Log(valtionveronalaiset tulot), jatkuva muuttuja.

Mallien keskeinen tulos oli, että yhtäältä Helsinkiin ja toisaalta Kuuma-maalaiskuntiin valikoituminen eroavat selvästi muihin kuntiin valikoitumisesta. Samalla näihin kuntaryhmiin valikoitumista selittävät tekijät ovat suurelta osin vastakkaisia.

Yksin asuminen lisää todennäköisyyttä sijoittua Helsinkiin ja alentaa todennäköisyyttä sijoittua Kuuma maalaiskuntiin. Kuuluminen lapsiperheeseen alentaa todennäköisyyttä sijoittua Helsinkiin ja lisää todennäköisyyttä sijoittua Kuuma maalaiskuntiin sekä Vantaalle.

Kuuluminen ikäryhmiin 20–34 vuotta lisää todennäköisyyttä päätyä Helsinkiin ja kuuluminen 20–29 vuotiaisiin alentaa todennäköisyyttä sijoittua Kuuma maalaiskuntiin. Kuuluminen 30–34-vuotiaisiin alentaa todennäköisyyttä asua Kuuma kaupungeissa. Alle 20-vuotiailla suuri alttius päätyä Espooseen.

Ulkomainen syntyperä lisää todennäköisyyttä sijoittua Espooseen, mutta alentaa alttiutta sijoittua Kuuma kaupunkeihin tai maalaiskuntiin.

Korkeakoulututkinto lisää todennäköisyyttä sijoittua Helsinkiin tai Espooseen, mutta alentaa todennäköisyyttä päätyä Vantaalle tai Kuuma kaupunkeihin tai maalaiskuntiin. Kun muut tekijät, erityisesti koulutustaso, on kontrolloitu, korkea tulotaso alentaa alttiutta päätyä Helsinkiin, mutta lisää alttiutta päätyä Vantaalle ja Kuuma kaupunkeihin.

10.4 Johtopäätöksiä asuinkunnan valinnasta ja kunnallistaloudellisista vaikutuksista

Toiminnallisella kaupunkiseudulla, kuten Helsingin seudulla, joka koostuu 14 kunnasta, asukkaat ja kotitaloudet vaihtavat elämänsä aikana useita kertoja asuntoa ja asuinalueita, mutta sen lisäksi myös asuinkuntaa. Asukkaiden valikoitumiseen eri kuntiin vaikuttavat asukkaiden elämänvaihe, asuntokunnan koko ja tyyppi sekä arvostukset, tarpeet ja resurssit koskien asumista, liikkumista, palveluita sekä asumisen ja elämisen kustannuksia. Kuntien tarjoavat erilaisia asumis- ja elämissämahdollisuuksia, joihin vaikuttavat maantieteelliset, liikenteelliset ja yhdyskuntarakenteelliset tekijät sekä kuntien tarjoamat palvelut ja niiden kustannukset kotitalouksille. Helsingin seudulla vaikuttaa suurkaupunkialueelle ominainen asukkaiden valikoitumis- ja muuttoprosessi, jossa sijainniltaan ja yhdyskuntarakenteeltaan erilaiset kunnat tarjoavat vaihtoehtoisia asuinalueita ja elinympäristöjä, joita

asuinpaikan valintaa harkitsevat asukkaat voivat verrata keskenään.

Helsingin seudun kuntien asuntokannan rakenne vaihtelee voimakkaasti. Helsingissä asuntokanta on kerrostalovaltaista ja vuokra-asuminen on yleistä. Toisessa ääripäässä ovat Kuuma-maalaiskunnat, joiden asuntokanta on omakotitalovaltaista ja pääasiallinen hallintamuoto on omistusasuminen. Helsinkiin sekä Espoon ja Vantaan suuriin keskuksiin muuttaa nuoria aikuisia seudun muilta vyöhykkeiltä, muualta maasta ja ulkomailta. Vetävinä tekijöinä ovat pääkaupunkiseudun opiskelupaikat, työpaikat, palvelut ja muut suurkaupungin vetovoimatekijät. Iän kasvaessa ja elinkaaren vaiheissa eteenpäin siirryttäessä koulutustaso nousee, työllistyminen yleistyy ja ansiotaso nousee. Tässä vaiheessa tapahtuu vilkasta muuttoa kaupunkialueen ulommille vyöhykkeille, pääkaupunkiseudun esikaupunkeihin sekä Kuuma-kuntiin, joissa on tarjolla suurempia ja edullisempia asuntoja.

Asukkaiden muuttaminen kuntien välillä vaikuttaa erittäin paljon kunnallistalouteen, koska kuntaan ja kunnasta muuttavien asukkaiden ikärakenne, asuntokuntajakama, perherakenne, koulutustaso ja tulotaso poikkeavat yleensä tulo- ja lähtömuuttajien välillä, samoin kuin muuttajien ja kunnan senhetkisen väestön rakenteen välillä. Muuttajat vaikuttavat sekä kunnan tuloihin että kustannuksiin. Tärkeimmät tuloihin vaikuttavat tekijät perustuvat kunnallisveroon sekä valtionosuuksiin. Kustannukset muodostuvat pääasiassa kunnan peruspalveluiden kustannuksista, jotka vaihtelevat voimakkaasti iän mukaan.

Kun tarkastellaan yksittäistä vuotta, monien asukkaiden verotulot ja palvelukustannukset ovat epätasapainossa. Peruspalveluiden kustannukset painottuvat lapsiin ja nuoriin, joilla ei ole tuloja tai niitä on vähän, sekä ikääntyneisiin, joiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannukset ovat korkeat, mutta tulot alemmat kuin työikäisillä. Verotulot painottuvat työikäisiin, joiden peruspalvelukustannukset ovat keskimäärin alhaiset. Kuitenkin

asukkaan elinkaaren yli tarkasteltuna keskituloisen henkilön verotulot ja palvelukustannukset ovat kohtuullisen hyvässä tasapainossa kunnallistalouden kannalta. Kunnan väestö kullakin hetkellä koostuu eri elinkaaren vaiheissa olevista asukkaista, joiden muodostama kokonaisuus voi olla kunnallistalouden kannalta tasapainoinen, vaikka yksittäisten asukkaiden kohdalla niin ei olisi.

Kuitenkin tulotasolla on suuri merkitys kunnallistalouden kannalta. Kunnallisvero on tosiasiallisesti progressiivinen vero noin 30 000 €:n vuosituloon asti. Tämä voimistaa kunnallisverotulojen suurta riippuvuutta asukkaiden tulotasosta. Myös peruspalveluiden kustannukset ovat yhteydessä tulotasoon etenkin sosiaalipalveluiden osalta, mutta kustannusten riippuvuus tuloista on kokonaisuudessaan lievempi ja epäselvempi kuin kunnallisverojen osalta. Kuntien valtionosuusjärjestelmän tietyt kriteerit, mm. sairastavuus ja työttömyys, kompensoivat alhaiseen tulotasoon liittyviä korkeampia palvelukustannuksia.

Kunnallistalouden kannalta suurituloisen veronmaksaja on kiistatta parempi asukas kuin pienituloisen, erityisesti lapsiperheiden osalta. Valtionosuusjärjestelmän verotulotasaus leikkaa keskimääristä korkeampaa verotulokertymää jossain määrin, mutta ei muuta perustulosta. Tämä luo periaatteessa kunnille kannustimen houkutella kuntaan keskimääristä hyvätuloisempia asukkaita ja välttää keskimääristä pienituloisempia asukkaita. Kuitenkin seudun aluetalouden ja työmarkkinoiden kannalta monipuolinen työvoiman tarjonta on välttämätöntä. Tämä edellyttää myös pienituloisille asukkaille asumismahdollisuuksia työmarkkina-alueen kaikissa kunnissa. Sen edellytyksenä on toimiva ja laaja-alainen kuntien ja valtion välinen sopimusjärjestelmä, johon sisältyy myös sopiminen yhteiskunnan kontrollissa olevasta asuntojen tarjonnasta ja asukkaiden valintaperiaatteista niihin. Tällaisena sopimusjärjestelmänä on toiminut Helsingin seudulla MAL-sopimusjärjestelmä.

11. YHTEENVETOA, JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSIA

Uusimaa ja sen ydinalue Helsingin seutu on eurooppalaisessa mittakaavassa Suomen ainoa suurkaupunkiseutu. Helsingin seudun 1,5 miljoonaa asukasta edustavat 26 % koko maan väestöstä, seudulla on 31 % maan työpaikoista ja alueella tuotetaan 35 % maan bruttokansantuotteesta.

Helsingin seudun väestö on kasvanut 2010-luvulla 1,3 % vuodessa. Kasvu on kiihtynyt maahanmuuton vetämänä. 2010-luvulla Helsingin seudun kasvun osatekijät ovat jakautuneet kolmeen osaan, luonnollinen kasvu, maassamuuton muuttovoitto ja nettomaahanmuutto, joiden kunkin osuus Helsingin seudun kasvusta on ollut noin kolmannes.

Helsingin seutu tarvitsee ja saa muuttajia

Muuttaminen on valikoivaa iän suhteen sekä alueiden välisessä että alueiden sisäisessä muutossa, samoin kuin maahanmuutossa. Aktiivisin muuttokä sijoittuu 18 ja 34 ikävuoden välille. Helsingin seudulle on ominaista suurkaupungin muuttoprosessi. Seutu vetää nuoria aikuisia opiskelemaan ja työmarkkinoille, mutta niiden ohella myös palvelut ja kaupunkielämä houkuttelevat. 20–29-vuotiaiden osuus Helsingin seudun tulomuutosta oli 45 % ja nettomuutosta 64 % (v. 2011–2017).

Suomen Yliopistojen opiskelijoista 35 % opiskelee pääkaupunkiseudulla toimivissa yliopistoissa, ja yhtä suuri osuus tutkinnoista suoritetaan tällä alueella. Yliopistoilla ja korkeakouluilla on suuri merkitys tutkimus- ja kehittämistoiminnan sekä osaamisintensiivisten palveluiden ja tuotannon yritystoiminnan sijoittumiselle ja kasautumiselle. Lähes puolet Suomen tutkimus- ja kehittämistyöstä (työvuosina mitattuna) tehdään Helsingin seudulla sijaitsevilla yrityksillä, korkeakouluissa ja muissa tutkimusorganisaatioissa. Melkein 40 % Suomen asiantuntija-ammateissa toimivista (johtaja, erityisasiantuntija, asiantuntija) työskentelee seudulla.

Korkeakoulut vetävät seudulla nuoria aikuisia opiskelemaan ja korkeaa koulutusta ja osaamista edellyttävän työvoiman kysyntä houkuttelee jäämään alueelle. Toisaalta väestönkasvu ja korkeasti koulutettujen alojen korkea palkkataso osaltaan työntäneet asuntojen hinta- ja vuokratasoa ylöspäin. Korkeat asumiskustannukset nostavat jäämisen tai seudulle muuttamisen kynnyistä erityisesti matalapalkka-alojen potentiaaliselle työvoimalle.

Asukkaiden työ- ja asumisura ovat sidoksissa ikään

Asukkaiden toiminta ja tulotaso muuttuvat elinkaareen vaiheen mukaan. Työllisten osuus kasvaa ja opiskelijoiden osuus supistuu suunnilleen 35 ikävuoteen asti, jonka jälkeen pääasiallisen toiminnan jakaumassa seuraa noin 20 vuoden mittainen suhteellisen vakiintunut vaihe.

Myös henkilön tulotaso on sidoksissa pääasialliseen toimintaan ja sen kautta ikään, mutta sen lisäksi siihen vaikuttavat lukuisat muut yksilölliset

ja yhteiskunnalliset tekijät. Palkka- ja yrittäjätulot ovat keskimäärin korkeimmillaan 45–54-vuotiailla. Valtionveronalaiset tulot, joihin sisältyvät edellisten lisäksi eläkkeet, työttömyysturvaetuudet sekä muut veronalaiset sosiaaliturvaetuudet, nousevat huippuunsa vasta yli 55-vuotiailla.

Muualta Suomesta Helsingin seudulle muuttavat menestyvät hyvin seudun työmarkkinoilla

Helsingin seudulle alle 25-vuotiaina muuttaneet, joista suuri osa muuttaa nimenomaan opiskelemaan, ovat seuraavien vuosien aikana kouluttautuneet pitemmälle kuin saman ikäiset syntyperäiset asukkaat. Yli 25-vuotiaina muuttaneista suuri osa on jo tullessaan suhteellisen korkeasti koulutettu, jotka muuttavat seudun työmarkkinoille tai jatkamaan opiskelua pitemmälle. Kaiken kaikkiaan muualla Suomessa kuin Helsingin seudulla syntyneillä ja Helsingin seudulle jossain elämän vaiheessa muuttaneilla koulutustaso on keskimäärin korkeampi kuin Helsingin seudulla syntyneillä.

Koulutus nostaa työllistymisen todennäköisyyttä Helsingin seudun työmarkkinoilla. Erityisen suuri ero on enintään perusasteen suorittaneiden ja vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden välillä, mutta sen lisäksi korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyys on jonkin verran korkeampi kuin keskiasteen suorittaneilla.

Tulotason kehitys ei poikkea merkittävästi Helsingin seudulle muualta muuttaneiden ja seudun saman ikäisten syntyperäisten asukkaiden välillä koulutustason erosta huolimatta. Sen sijaan Helsingin seudulta pois muuttavien tulotaso muuton jälkeen muualla Suomessa jää jälkeen saman ikäisistä seudun asukkaista. Naisten tulotaso sen sijaan jää jälkeen miesten tulotasosta, huolimatta siitä, että naisten koulutustaso nousee korkeammaksi kuin miesten.

Helsingin seudun aluetalouden ja työllisyyden kasvu ei olisi ollut mahdollista 2000-luvulla eikä sitä edeltävinä vuosikymmeninä ilman jatkuvaa suurta tulomuuttoa Helsingin seudun ulkopuolelta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyys kasvoi 64 % Helsingin seudulla vuodesta 2000 vuoteen 2016, kun työllisyys kokonaisuutena kasvoi 10 %. Korkeasti koulutetun työvoiman tarve

on edellyttänyt sekä tulomuuttoa opiskelemaan korkeakouluihin että sen lisäksi muualla Suomessa ja ulkomailla tutkinnon suorittaneiden muutttoa seudun työmarkkinoille.

Maahanmuuttajataustaiset työllistyvät heikommin ja jäävät jälkeen tulokehityksessä

Suurimmalla osalla maahanmuuttajataustaisesta väestöstä puuttuu Suomen tutkintorekisteristä tieto suoritetuista tutkinnoista. Osa Suomessa syntyneistä tai pitempään Suomessa asuneista on kouluttautunut täällä, ja vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneiden koulutusjakauma on maahanmuuttajataustaisella väestöllä jokseenkin samanlainen kuin koko väestöllä. Lähes puolet heistä on suorittanut korkeakoulututkinnon.

Maahanmuuttajataustaisten työllisyys on merkittävästi alemmalla tasolla kuin saman ikäisillä kantaväestöön kuuluvilla. Maahanmuuttajataustaisten muuttajien työllisyys erosi myös maaryhmien välillä siten, että OECD-maista lähtöisin olevat maahanmuuttajataustaiset työllistyivät huomattavasti paremmin kuin muista maista lähtöisin olevat.

Taantuman aikana vuoden 2008 jälkeen kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten välinen ero työllisyydessä kasvoi entisestään.

Maahanmuuttajataustaisten Helsingin seudulle muuttaneiden tulotaso (valtionveronalaiset bruttotulot) on OECD-maista lähtöisin olevilla kolmanneksen alemmalla ja muista maista tulleeilla yli puolet alemmat samaikäisiin kantaväestöön kuuluihin verrattuna viiden vuoden kuluttua Helsingin seudulle muutosta. Ero selittyy osin maahanmuuttajataustaisen alemmalla työllisyydellä, mutta ero on suuri myös silloin, kun verrataan 12 kuukautta vuodessa työskenteleviä maahanmuuttajataustaisia ja kantaväestöä.

Suomessa tai muissa EU-maissa korkeakoulutetuista maahanmuuttajista suuri osa on alityöllistettyä tai työskentelee koulutusta vastaamattomassa työssä. Tämän myötä maahanmuuttajien osaamis-potentiaali ja kapasiteetti jäävät vajaakäyttöön. Tosin on otettavat huomioon, että tämän tutkimuksen aineisto päättyy vuoteen 2015. On mahdollista, että maahanmuuttajataustaisten työllisyys ja tulotaso suhteessa vertailukelpoiseen kantaväestöön on talouden ja yleisen työllisyyden kasvaessa parantunut.

Asukkaiden valikoituminen asuntokantaan ja asuinkuntiin on yhteydessä asukkaiden elinkaareen

Asukkaiden asuntokunnan ja perheen muodostus ja asunnon valinta ovat yhteydessä ihmisten elinkaareen. Asunnon valinta on moniulotteinen prosessi, jossa valinnan ja valikoitumisen kohteena ovat mm. asunnon hallintasuhde, talotyyppi, asunnon koko, varustus sekä sijainti monine ominaisuuksineen. Sijainti sisältää paitsi asuinkunnan, jotka eroavat mm. verotuksen, maksujen ja palveluiden osalta, myös asuinalueen ja sen sosiaalisen ja kaupunkirakenteellisen ympäristön sekä alueen palvelut ja saavutettavuuden.

Toiminnallisella kaupunkiseudulla, kuten Helsingin seudulla, joka koostuu 14 kunnasta, asukkaat ja kotitaloudet vaihtavat elämänsä aikana useita kertoja asuntoa ja asuinalueita, mutta sen lisäksi myös asuinkuntaa. Asukkaiden valikoitumiseen eri kuntiin vaikuttavat asukkaiden elämänvaihe, asuntokunnan koko ja tyyppi sekä arvostukset, tarpeet ja resurssit koskien asumista, liikkumista, palveluita sekä asumisen ja elämisen kustannuksia. Kuntien tarjoavat erilaisia asumis- ja elämismahdollisuuksia, joihin vaikuttavat maantieteelliset, liikenteelliset ja yhdyskuntarakenteelliset tekijät sekä kuntien tarjoamat palvelut ja niiden kustannukset kotitalouksille. Helsingin seudulla vaikuttaa suurkaupunkialueelle ominainen asukkaiden valikoitumis- ja muuttoprosessi, jossa sijainniltaan ja yhdyskuntarakenteeltaan erilaiset kunnat tarjoavat vaihtoehtoisia asuinalueita ja elinympäristöjä, joita asuinpaikan valintaa harkitsevat asukkaat voivat verrata keskenään.

Helsingin seudun kuntien asuntokannan rakenne vaihtelee voimakkaasti. Helsingissä asuntokanta on kerrostalovaltaista ja vuokra-asuminen on yleistä. Toisessa ääripäässä ovat Kuuma-maalaiskunnat, joiden asuntokanta on omakotitaloalaltaista ja pääasiallinen hallintamuoto on omistusasuminen. Helsinkiin sekä Espoon ja Vantaan suuriin keskuksiin muuttaa nuoria aikuisia seudun muilta vyöhykkeiltä, muualta maasta ja ulkomailta. Vetävinä tekijöinä ovat pääkaupunkiseudun opiskelupaikat, työpaikat, palvelut ja muut suurkaupungin vetovoimatekijät. Iän kasvaessa ja elinkaaren vaiheissa eteenpäin siirryttäessä koulutustaso nousee, työllistyminen

yleistyy ja ansiotaso nousee. Tässä vaiheessa tahtuu vilkasta muuttua kaupunkialueen ulommille vyöhykkeille, pääkaupunkiseudun esikaupunkeihin sekä Kuuma-kuntiin, joissa on tarjolla suurempia ja edullisempia asuntoja.

Muuttoliike ja asuinkunnan valinta vaikuttavat kunnallistalouteen

Asukkaiden muuttaminen kuntien välillä vaikuttaa erittäin paljon kunnallistalouteen, koska kuntaan ja kunnasta muuttavien asukkaiden ikärakenne, asuntokuntajakauma, perherakenne, koulutustaso ja tulotaso poikkeavat yleensä tulo- ja lähtömuuttajien välillä, samoin kuin muuttajien ja kunnan senhetkisen väestön rakenteen välillä. Muuttajat vaikuttavat sekä kunnan tuloihin että kustannuksiin. Tärkeimmät tuloihin vaikuttavat tekijät perustuvat kunnallisveroon sekä valtionosuuksiin. Kustannukset muodostuvat pääasiassa kunnan peruspalveluiden kustannuksista, jotka vaihtelevat voimakkaasti iän mukaan.

Kun tarkastellaan yksittäistä vuotta, monien asukkaiden verotulot ja palvelukustannukset ovat epätasapainossa. Peruspalveluiden kustannukset painottuvat lapsiin ja nuoriin, joilla ei ole tuloja tai niitä on vähän, sekä ikääntyneisiin, joiden sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannukset ovat korkeat, mutta tulot alemmat kuin työikäisillä. Verotulot painottuvat työikäisiin, joiden peruspalvelukustannukset ovat keskimäärin alhaiset. Kuitenkin asukkaan elinkaaren yli tarkasteltuna keskituloisen henkilön verotulot ja palvelukustannukset ovat kohtuullisen hyvässä tasapainossa kunnallistalouden kannalta. Kunnan väestö kullakin hetkellä koostuu eri elinkaaren vaiheessa olevista asukkaista, joiden muodostama kokonaisuus voi olla kunnallistalouden kannalta tasapainoinen, vaikka yksittäisten asukkaiden kohdalla niin ei olisi.

Kuitenkin tulotasolla on suuri merkitys kunnallistalouden kannalta. Kunnallisvero on tosiasiallisesti progressiivinen vero noin 30 000 €:n vuosituloon asti. Tämä voimistaa kunnallisverotulojen suurta riippuvuutta asukkaiden tulotasosta. Myös peruspalveluiden kustannukset ovat yhteydessä tulotasoon etenkin sosiaalipalveluiden osalta, mutta

kustannusten riippuvuus tuloista on kokonaisuudessaan lievempi ja epäselvempi kuin kunnallisverojen osalta. Kuntien valtionosuusjärjestelmän tietyt kriteerit, mm. sairastavuus ja työttömyys, kompensoivat alhaiseen tulotasoon liittyviä korkeampia palvelukustannuksia.

Kunnallistalouden kannalta suurituloinen veronmaksaja on kiistatta parempi asukas kuin pienituloinen, erityisesti lapsiperheiden osalta. Valtionosuusjärjestelmän verotulotasaus leikkaa keskimääräistä korkeampaa verotulokertymää jossain määrin, mutta ei muuta perustulosta. Tämä luo periaatteessa kunnille kannustimen houkutella kuntaan keskimääräistä hyvätuloisempia asukkaita ja välttää keskimääräistä pienituloisempia asukkaita. Kuitenkin seudun aluetalouden ja työmarkkinoiden kannalta monipuolinen työvoiman tarjonta on välttämätöntä. Tämä edellyttää myös pienituloisille asukkailla asumismahdollisuuksia työmarkkina-alueen kaikissa kunnissa. Sen edellytyksenä on toimiva ja laaja-alainen kuntien ja valtion välinen sopimusjärjestelmä, johon sisältyy myös sopiminen yhteiskunnan kontrollissa olevasta asuntojen tarjonnasta ja asukkaiden valintaperiaatteista niihin. Tällaisena sopimusjärjestelmänä on toiminut Helsingin seudulla MAL-sopimusjärjestelmä.

Asuinalueiden väliset sosioekonomiset erot ovat kasvaneet 2000-luvulla

Alueiden välisellä segregaatiolla tarkoitetaan väljästi määriteltynä sitä, että sosioekonomisten kriteerien mukaan suhteellisesti muita heikommassa asemassa olevat asukkaat päätyvät tietyille asuinalueille erilleen muista asukkaista.

Asuinalueiden välinen muuttoliike vaikuttaa alueiden sosioekonomisen profiilin muodostumiseen ja sen muutokseen. Tulosten mukaan Helsingin seudun alimmassa sosioekonomisessa aluekvintilissä, jossa asuu viidennes seudun asukkaista, alueella pitkään asuneiden kantaväestöön kuuluvien suhteellisesti alentunut tulotaso selittävät osan alueryhmän suhteellisista negatiivisista muutoksista jaksolla 2007–2015. Alueille muuttaneet kantaväestöön kuuluvat toivat sen sijaan aikaan positiivisen vaikutuksen erityisesti alueiden aktiivisuusasteeseen eli työllisten ja opiskelijoiden

osuuteen työikäisistä. Kuitenkin merkittävä tekijä alimman kvintiilin aseman suhteellisessa heikkenemisessä jaksolla 2007–2015 oli suhteellisesti alhaisen aktiivisuusasteen ja alhaisen tulotason asukkaiden tulomuutto näille alueille siinä määrin, että alueiden keskimääräinen aktiivisuus- ja tulotaso suhteessa koko seutuun aleni.

Muuttoliike on Helsingin seudun erikoistuneen aluetalouden moottori

Helsingin seudun elinkeinorakenne poikkeaa suurkaupunkien tapaan muusta maasta. Helsingin seutu on erikoistunut erityisesti osaamisintensiivisiin palveluihin (informaatiopalvelut, rahoituspalvelut, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta), joissa seudun osuus koko maan kyseisten toimialojen arvonlisäyksestä on yli 60 %. Toinen vahva erikoistumisalue koostuu kaupasta (erityisesti tukkukauppa), kuljetuksesta ja varastoinnista sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnasta, joiden valtakunnallisesta arvonlisäyksestä tuotetaan seudulla lähes puolet. Myös erikoistuneet kuluttajapalvelut (mm. taiteet, viihde ja virkistys), ovat seudulla vahvasti edustettuina. Palveluiden rinnalla Helsingin seutu on erikoistunut osaamisintensiiviseen teollisuuteen (elektroniikan, sähkölaitteiden, koneiden ja laitteiden valmistus), jotka ovat erityisen korkean tuottavuuden aloja. Myös osaamisintensiivisten palveluiden tuottavuus on toimialojen keskiarvoa selvästi korkeampi, kun puolestaan kauppa, kuljetus ja majoitus- ja ravitsemisala ovat keskimääräistä alhaisemman tuottavuuden aloja. Korkean tuottavuuden aloilla työvoima on pääasiassa korkeasti koulutettua ja niissä asiantuntija-ammattien osuus työpaikoista on suuri. Toisaalta alhaisen tuottavuuden aloilla, kuten kaupassa, kuljetuksessa, kiinteistöpalveluissa ja sosiaali- ja terveyspalveluissa on paljon alemman koulutustason ja tulotason työpaikkoja.

Helsingin seudun tuotanto on alkutuotantoa lukuun ottamatta kaikilla päätoimialoilla tuottavampaa (arvonlisäys tehtyä työtuntia kohti) kuin koko maassa (Tilastokeskus, aluetalouden tilinpiito). Tuottavuusero on 10–30 % toimialan mukaan. Useimmilla erikoistumisaloilla seudun osuus koko maan arvonlisäyksestä ja työllisyydestä on kasvanut 2000-luvulla. Tuottavuusetu perustuu useaan

tekijään: Helsingin seudun saavutettavuuteen kansainvälisesti ja valtakunnallisesti, yritystoiminnan kasautumisetuihin, työvoiman koulutustasoon ja osaamiseen sekä vahvaan tutkimus- ja kehittämisympäristöön.

Suomen yliopistojen opiskelijoista 35 % opiskelee ja yhtä suuri osuus tutkinnoista suoritetaan pääkaupunkiseudulla toimivissa yliopistoissa. Lähes puolet Suomen tutkimus- ja kehittämisestä (työvuosina mitattuna) tehdään Helsingin seudulla sijaitsevilla yrityksillä, korkeakouluissa ja muilla tutkimusorganisaatioissa. Melkein 40 % Suomen asiantuntija-ammateissa toimivista (johtaja, erityisasiantuntija, asiantuntija) työskentelee seudulla. Korkeakoulut vetävät seudulla nuoria aikuisia opiskelemaan ja korkeaa koulutusta ja osaamista edellyttävän työvoiman kysyntä houkuttelee jäämään alueelle. Toisaalta väestönkasvu ja korkeasti koulutettujen alojen korkea palkkataso osaltaan

työntäneet asuntojen hinta- ja vuokratasoa ylöspäin. Korkeat asumiskustannukset nostavat seudulle jäämisen tai seudulle muuttamisen kynnystä erityisesti matalapalkka-alojen potentiaaliselle työvoimalle.

Tutkimusten mukaan alueen yritysten korkea tuottavuus vetää sinne uutta yritystoimintaa, joka johtaa työvoiman kysynnän kasvuun. Vaikutukset ju kulkee myös toiseen suuntaan: vilkas tulomuutto alueelle johtaa pitkällä aikavälillä yritysten tuottavuuden nousuun (Lewis & Peri, 2015). Keskeinen tähän vaikuttava tekijä on muuttajien – erityisesti maahanmuuttajien – aikaansaama osaamisen monipuolistuminen, kun muuttajat tuovat muuttoalueelle mukanaan uudenlaista tiedollista, sosiaalista ja kulttuurista osaamista, joka sekoittuu alueella pitkään asuneiden asukkaiden osaamis-pääomaan. Tämä edistää sekä teknistaloudellisten että yhteiskunnallisten innovaatioiden leviämistä

ja soveltamista. Kuitenkin tämän Helsingin seutua ja muuta Uuttamaata koskevan tutkimuksen perusteella on kyseenalaista, onko täällä osattu hyödyntää eri maista tulleiden tuhansien maahanmuuttajien tiedollista, sosiaalista ja kulttuurista osaamista. Maahanmuuttajataustaisista asukkaista – myös Suomessa korkeakoulututkinnon suorittaneista – suuri osa on työttömiä, alityöllistettyjä tai työskentelee koulutusta vastaamattomassa työssä. Tämän myötä maahanmuuttajien osaamispotentiaali ja kapasiteetti ovat ainakin tähän mennessä jääneet vajaakäyttöön.

Helsingin seudun aluetalouden ja työllisyyden kasvu on 2000-luvulla perustunut erityisesti seudun korkean tuottavuuden erikoistumisalojen kasvuun, joka on ollut myös valtakunnallisesti merkittävää. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työllisyys kasvoi 64 % Helsingin seudulla vuodesta 2000 vuoteen 2016, kun työllisyys kokonaisuutena kasvoi 10 %. Asiantuntijatyövoiman lisäys ja erikoistumisalojen kasvu ei olisi ollut mahdollista 2000-luvulla eikä sitä edeltävinä vuosikymmeninä ilman jatkuvaa suurta tulomuuttoa Helsingin seudun ulkopuolelta. Korkeasti koulutetun työvoiman tarve on edellyttänyt sekä tulomuuttoa opiskelemaan korkeakouluihin että sen lisäksi muualla Suomessa ja ulkomailla tutkinnon suorittaneiden muuttoa seudun työmarkkinoille.

Rekisteripohjaisen pitkittäisaineiston edut ja ongelmat

Tässä tutkimuksessa on käytetty Tilastokeskuksen tuottamaa rekisteripohjaista pitkittäisaineistoa, jossa saman henkilön toimintaa ja olosuhteita voidaan seurata enimmillään 16 vuoden ajan (v. 2000–2015). Aineisto perustuu Tilastokeskuksen käytössä olevien hallinnollisten rekistereiden tietojen yhdistelyyn jaa jalostamiseen. Tutkijan käytössä olevasta aineistosta ei pystytä tunnistamaan yksittäisiä henkilöitä. Tutkimusaineistoa on käytetty tiukkoja tietosuojavaatimuksia noudattaen Tilastokeskuksen tutkijapalvelun etäyhteyspalvelulla.

Aineisto mahdollistaa eri tavoin luokiteltujen väestöryhmien kehityksen seuraamisen useiden vuosien ajan ryhmäkohtaisia tunnuslukuja käyttäen,

esimerkiksi tulotason (eri tulokäsitteillä), koulutusvuosien tai työkuukausien ryhmäkeskiarvon tai mediaanin seurannan, tai tietyn ryhmän asutuskunnan muodostuksen, hallintasuhteen, talotyyppin tai asutuskunnan jakauman seurannan vuosien yli. Sen lisäksi aineistosta on voitu tehdä tilastollisia analyysejä paneelianalyysin menetelmiä soveltaen sekä diskreetin valinnan malleja poikkileikkausaineistolla, johon liitetään aikaisempien vuosien muutosta kuvaavia tietoja. Aineiston pitkittäisyys, suuri koko ja sen mahdollistamat analyysimenetelmät antavat yksittäisten vuosien poikkileikkausaineistoihin tai pelkkiin tilastotietoihin verrattuna huomattavasti laajemmat mahdollisuudet kuvata ja analysoida merkittäviä yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Haasteena on, että aineiston rakenteeseen ja sisältöön perehtyminen ja aineiston tietojenkäsittely vaativat paljon erityisosaamista ja aikaa.

Pitkittäisaineistot mahdollistavat monia tutkimusasetelmia, joiden avulla voidaan syventää monipuolistaa tilastotietojen ja poikkileikkausaineistoihin perustuvien tutkimusten ja selvitysten tuloksia, jotka ovat välttämättömiä tutkimukseen ja tietoon perustuvalle päätöksenteolle.

Tätä tutkimusta varten tehtyä tutkimusaineistoa on mahdollista päivittää ja laajentaa. Tutkimuksen kuluessa on tullut esiin joitakin täydennysmahdollisuuksia:

- muuttujien lisääminen, mm. työllisen henkilön ammatti
- tiedot keskeisistä tulonsiirroista käytettävissä olevien tulojen laskemiseksi
- verrokkiaineiston kasvattaminen 1 %:sta esim. 5 %:iin koko maan asukkaista
- kotitaloutta koskevien tietojen täydentäminen.

Tämä tutkimus on käsitellyt muuttajien sijoittumista ja sopeutumista Uudenmaan ja Helsingin seudun työ- ja asuntomarkkinoille monista eri näkökulmista, mutta kutakin melko suppeasti. Kaikki tutkimuksessa käsitellyt teemoja on mahdollista syventää jatkotutkimuksissa.

Julkaisut

- Audretsch, D.B. & Feldman, M. (2004). Knowledge Spillovers and the Geography of Innovation. Kirjassa Hendersson, J.V. & Thisse, J-F. (toim.), Handbook of Regional and Urban Economics, Vol. IV, Elsevier Science Publishers B.V., North-Holland.
- Andersson, Å. & Andersson, D.E. 2015. Creative Cities and the New Global Hierarchy. Applied Spatial Analysis and Policy.
- Broberg, A. (2008). Valikoiva muuttoliike Uudellamaalla. Uudenmaan liiton julkaisuja E 97-2008.
- Cattaneo, C. & Fiorio, C.V. & Peri, G. (2013). What happens to the careers of European workers when immigrants 'take their jobs'? IZA Discussion Papers 7282.
- Clark, W. & van Lierop, W. (1986). Residential mobility and household location modelling. Kirjassa Nijkamp, P. (toim.), Handbook of Regional and Urban Economics, Vol. I, Elsevier Science Publishers B.V., North-Holland.
- D'Amuri, F. & Peri, G. (2014). Immigration, jobs and employment protection: evidence from Europe before and during the great recession. Journal of European Economic Association, 12 (2), 432-464.
- Eronen, A. & Härmälä, V. & Jauhiainen, S. & Karikallio, H. & Karinen, R. & Kosunen, A. & Laamanen, J-P. & Lahtinen, M. (2014). Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, työ ja yrittäjyys, 6/2014.
- ESRC National Centro for Research Methods. (2006). An Overview of Methods for the Analysis of Panel Data. NCRM Methods Review Papers, NCRM/007.
- Glaeser, E.L. & Saiz, A. (2004). The Rise of the Skilled City. Brookings-Wharton Papers on Urban Affairs, 5 (2004): 47-94.
- Jones, H. (1990). Population Geography. Paul Chapman Publishing Ltd, London.
- Kauppinen, T. & Andersen, H.S. & Hedman, T. (2016). Determinants of Immigrants' Entry to Homeownership in three Nordic Capital City Regions. Geografiska Annaler: Series B, 2016: 343-362.
- Kauppinen, T. & Vilkkama, K. (2016). Entry to homeownership among immigrants: a decomposition of factors contributing to the gap with native-born residents. Housing Studies, Vol. 31, No. 4, 463-488.
- Kilpeläinen, P. & Kostiainen, E. & Laakso, S. (2015). Toiveet ja todellisuus – Nuorten asuminen 2014. Suomen ympäristö 2/2015.
- Korpi, M. & Clark, W. & Malmberg, B. (2010). The Urban Hierarchy and Domestic Migration: The Interaction of Internal Migration, Disposable Income and the Cost of Living, Sweden 1993-2002. CCPR Population Working Papers.
- Kurekova, L. (2011). Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East-West flows. Paper prepared for Interdisciplinary conference on Migration. Economic Change, Social Challenge. April 6-9, 2011, University College London
- Laakso, S. (1998). Alueiden välinen muutto Suomessa. Muuttajien sopeutuminen työ- ja asuntomarkkinoille vuosina 1993-96. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 1998:4.
- Laakso, S. & Loikkanen, H.A. (2004). Kaupunkitalous. Johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen. Gaudeamus.
- Lewis, E. & Peri, G. (2015). Immigration and the Economy of Cities and Regions. Handbook of Regional and Urban Economics, Volume 5A, Elsevier B.V.

Loikkanen, H.A. & Laakso, S. (2016). Tiivistävä kaupunkikehitys – Tuottavuuden ja hyvinvoinnin kasvun perusta. Tehokkaan Tuotannon Tutkimussäätiö, julkaisusarja 5.

Nieminen T. & Sutela, H. & Hannula, U. (toim.) (2015). Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi 2014 -tutkimusraportti. Tilastokeskus.

Nivalainen, S. (2010). Essays on family migration and geographical mobility in Finland. PTT publications 21.

OECD/European Union. (2015). Indicators of Immigration Integration 2015: Settling In. OECD Publishing, Paris.

Piekkola, H. & Susiluoto, I. (2012). Kaupunkialueiden kasvu ja aineettoman pääoman merkitys alueilla. Kirjassa Loikkanen, H.A. & Laakso, S. & Susiluoto I. (toim.) Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Helsingin kaupunki, Tietokeskus & Kaupunkitutkimus ja Metropolipolitiikka -ohjelma.

Saukkonen, P. & Peltonen, J. (2018). Eroja ja yhtäläisyyksiä. Ulkomaalaistaustaiset pääkaupunkiseudulla Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksen tietojen valossa. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Tutkimuskatsauksia 2018/2.

Strandell, A. (2017). Asukasbarometri 2016. Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 19/2017.

Stratzeim, M. (1987). The theory of urban residential location. Kirjassa Mills, E.S. (toim.), Handbook of Regional and Urban Economics, Vol. II, Elsevier Science Publishers B.V., North-Holland.

Suomen Pankki. (2015). Maahanmuuton vaikutus julkiseen talouteen riippuu työllistymisestä. Euro & Talous 5/2015.

Sutela, H. & Larja, L. (2015). Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perhesyistä. Kirjassa Nieminen T. & Sutela, H. & Hannula, U. (toim.) (2015). Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi 2014 -tutkimusraportti. Tilastokeskus.

VATT-työryhmä. (2014). Maahanmuuttajien integroituminen Suomeen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, VATT Analyysi 1-2014.

Vuori, P. & Nivalainen, S. 2012. Metropolialueen väestö ja muuttoliike. Kirjassa Loikkanen, H.A. & Laakso, S. & Susiluoto I. (toim.) Metropolialueen talous. Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Helsingin kaupunki, Tietokeskus & Kaupunkitutkimus ja Metropolipolitiikka -ohjelma.

Wessel, T. & Andersson, R. & Kauppinen, T. & Andersen, H.S. (2016). Spatial Integration of Immigrants in Nordic Cities: The Relevance of Spatial Assimilation Theory in a Welfare State Context. Urban Affairs Review, 2016: 1-31.

Yijälä, A. (2014). Maahanmuuttajien taloudellinen sopeutuminen Pohjoismaissa. Maassaolon keston ja muiden aikasidonnaisten tekijöiden vaikutus tukitarpeeseen. Helsingin kaupunki, tietokeskus, työpapereita 2014:2.

Muita lähteitä

Allison, P. (2013). Fixed Effects Regression Methods In SAS. SAS Institute, SUGI 31, Paper 184-31.

Aro, T. (2013). Metropolialueen muuttoliikeanalyysi. Dia-aineisto.

Helsingin seudun kauppakamari. 2016. Yritysten kokemukset ulkomaisen vieraskielisen työvoiman käytöstä. Selvitys. Chamber of Multicultural Enterprises – COME.

Helsingin seudun kauppakamari. 2017. Yritysten näkemyksiä vieraskielisestä työvoimasta, kohdemarkkinoinnista ja suhdanteista. Selvitys. Chamber of Multicultural Enterprises – COME.

Helsingin seudun kauppakamari. 2018. Yritysten kokemukset ulkomaalaistaustaisesta työvoimasta työmarkkinoilla. Selvityksen alustavat tulokset.

OECD. Regional competitiveness. <http://www.oecd.org/cfe/regional-policy/regionalcompetitiveness.htm> (5.2.2018).

LIITE: TILASTOLLISTEN MALLIEN TULOKSET

Korkeakoulututkinnon suorittamisen selitysmalli keskiasteen tutkinnon suorittaneista

Mallityyppi:	Logistinen diskreetin valinnan malli
Aineiston rajaus:	Verrokkiaineisto; Helsingin seudulla asuvat, vähintään keskiasteen tutkinnon suorittaneet 18-64-vuotiaat 31.12.2015
Selitettävä muuttuja:	vähintään alin korkeakoulututkinto (1) / keskiasteen tutkinto (2)
Selittävät muuttujat (1/0):	
Ikä & sukupuoli	Ikä 18-19, 20-24, ..., 55-59-v. (ika1519, ...), Naiset 18-19, 20-24, ..., 55-59-v. (ika1519n, ...), referenssiryhmä kaikki yli 60-v.
Syntymäalue	PK-seutu (synt_pks), Kuuma-kunnat (synt_kuuma), Muu Uusimaa (synt_MUM), Suuri kaupunki (synt_sfkesk1), Keskisuuri kaupunki (synt_sfkesk2), OECD-maa (synt_OECD), muu ulkoma (synt_mulkom), referenssiryhmä muu Suomi
Maahanmuutt. & sukup.	OECD-maa nainen (OECD_n), referenssiryhmä muut Muut maat nainen (mulkom_n), referenssiryhmä muut
Helsingin seudulle muutosta kulunut aika:	11-15 vuotta (HS_aika_11_15), 6-10 vuotta (HS_aika_6_10), 0-5 vuotta (HS_aika_0_5), yli 15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_16), 11-15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_11_15), 6-10 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_6_10), 0-5 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_0_5), referenssiryhmä syntyperäinen HS:n asukas tai kantaväestöön kuuluvalla muutosta yli 15 vuotta.

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	korkeak
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 7385

Number of Observations Used 7385

Response Profile

Ordered Value	korkeak	Total Frequency
1	1	3813
2	2	3572

Probability modeled is korkeak=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	10231.918	9173.500
SC	10238.825	9415.253
-2 Log L	10229.918	9103.500

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	1126.4174	34	<.0001
Score	983.4598	34	<.0001
Wald	622.9119	34	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	0.3603	0.0666	29.2491	<.0001
ika1519	1	-15.2608	264.8	0.0033	0.9540
ika2024	1	-2.9537	0.2406	150.6630	<.0001
ika2529	1	-0.8035	0.1177	46.5971	<.0001
ika3034	1	-0.2405	0.1125	4.5721	0.0325
ika3539	1	0.1361	0.1205	1.2762	0.2586
ika4044	1	-0.0583	0.1254	0.2161	0.6420

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika4549	1	-0.0106	0.1263	0.0070	0.9333
ika5054	1	-0.0775	0.1258	0.3794	0.5379
ika5559	1	-0.1094	0.1395	0.6144	0.4331
ika1519n	1	-0.1019	384.4	0.0000	0.9998
ika2024n	1	0.6888	0.2787	6.1071	0.0135
ika2529n	1	0.7376	0.1361	29.3735	<.0001
ika3034n	1	0.7546	0.1408	28.7132	<.0001
ika3539n	1	0.4332	0.1535	7.9664	0.0048
ika4044n	1	0.7561	0.1633	21.4366	<.0001
ika4549n	1	0.2629	0.1620	2.6317	0.1048
ika5054n	1	0.5378	0.1611	11.1404	0.0008
ika5559n	1	0.3410	0.1749	3.8016	0.0512
synt_pks	1	-0.2773	0.0688	16.2630	<.0001
synt_kuuma	1	-0.5648	0.1043	29.3223	<.0001
synt_mum	1	0.1101	0.2160	0.2600	0.6101
synt_sfkesk1	1	0.2124	0.1406	2.2825	0.1308
synt_sfkesk2	1	0.1618	0.1143	2.0035	0.1569
synt_oecd	1	0.0967	0.2722	0.1262	0.7224
synt_mulkom	1	0.3295	0.3555	0.8595	0.3539
OECD_n	1	-0.3729	0.2063	3.2666	0.0707
mulkom_n	1	-0.1801	0.3368	0.2861	0.5927
HSaika_11_15	1	-0.1517	0.1220	1.5462	0.2137
HSaika_6_10	1	0.2068	0.1249	2.7405	0.0978
HSaika_0_5	1	0.2914	0.1215	5.7543	0.0164
HSaika_mm_16_	1	-0.3699	0.2895	1.6325	0.2014
HSaika_mm_11_15	1	-0.4181	0.3458	1.4617	0.2267
HSaika_mm_6_10	1	-0.3126	0.3238	0.9316	0.3345
HSaika_mm_0_5	1	-0.1666	0.3474	0.2299	0.6316

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	67.7	Somers' D	0.374
Percent Discordant	30.3	Gamma	0.382
Percent Tied	2.0	Tau-a	0.187
Pairs	13620036	c	0.687

Työlliseen työvoimaan kuulumisen selitysmalli

Mallityyppi:	Logistinen diskreetin valinnan malli
Aineiston rajaus:	Verrokkiaineisto; Helsingin seudulla asuvat, 18-64-vuotiaat 31.12.2015
Selitettävä muuttuja:	pääasiallinen toiminta työllinen (1) / ei-työllinen (2)
Selittävät muuttujat (1/0):	
Ikä & sukupuoli	Ikä 18-19, 20-24, ..., 55-59-v. (ika1519, ...), Naiset 18-19, 20-24, ..., 55-59-v. (ika1519n, ...), referenssiryhmä yli 60-v.
Syntymäalue	PK-seutu (synt_pks), Kuuma-kunnat (synt_kuuma), Muu Uusimaa (synt_MUM), Suuri kaupunki (synt_sfkesk1), Keskisuuri kaupunki (synt_sfkesk2), OECD-maa (synt_OECD), muu ulkomaa (synt_mulkom), referenssiryhmä muu Suomi
Maahanmuutt. & sukup.	OECD-maa nainen (OECD_n), Muut maat nainen (mulkom_n), referenssiryhmä muut
Aika Hgin seudulle muutosta	11-15 vuotta (HS_aika_11_15), 6-10 vuotta (HS_aika_6_10), 0-5 vuotta (HS_aika_0_5), yli 15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_16), 11-15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_11_15), 6-10 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_6_10), 0-5 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_0_5), referenssiryhmä syntyperäinen HS:n asukas tai kantaväestöön kuuluvalla muutosta yli 15 vuotta.
Koulutustaso	Keskiaste, Alin korkea-aste, Alempi korkea-aste, Ylempi korkea-aste, Tutkijakoulutus, referenssiryhmä korkeintaan perusaste tai ei tietoa

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	tyollinen1
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 9402

Number of Observations Used 9402

Response Profile

Ordered Value	tyollinen1	Total Frequency
1	1	6703
2	2	2699

Probability modeled is tyollinen1=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	11275.077	10056.764
SC	11282.226	10342.711
-2 Log L	11273.077	9976.764

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	1296.3133	39	<.0001
Score	1320.0735	39	<.0001
Wald	1098.3203	39	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-0.0918	0.0852	1.1605	0.2814
ika1519	1	-0.9829	0.1870	27.6340	<.0001
ika2024	1	-0.3300	0.1170	7.9511	0.0048
ika2529	1	0.3568	0.1140	9.7904	0.0018
ika3034	1	0.6532	0.1198	29.7346	<.0001
ika3539	1	0.9054	0.1395	42.1097	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika4044	1	0.6638	0.1345	24.3387	<.0001
ika4549	1	0.7597	0.1385	30.0938	<.0001
ika5054	1	0.5308	0.1342	15.6340	<.0001
ika5559	1	0.2589	0.1388	3.4763	0.0623
ika1519n	1	0.5148	0.2491	4.2701	0.0388
ika2024n	1	0.4324	0.1385	9.7524	0.0018
ika2529n	1	-0.0295	0.1391	0.0449	0.8323
ika3034n	1	-0.2982	0.1519	3.8549	0.0496
ika3539n	1	-0.3311	0.1799	3.3862	0.0657
ika4044n	1	0.0751	0.1840	0.1667	0.6830
ika4549n	1	0.0376	0.1898	0.0393	0.8429
ika5054n	1	0.3140	0.1866	2.8337	0.0923
ika5559n	1	0.5064	0.1900	7.1052	0.0077
synt_pks	1	-0.0808	0.0745	1.1766	0.2780
synt_kuuma	1	0.1968	0.1084	3.2967	0.0694
synt_mum	1	0.1940	0.2485	0.6098	0.4349
synt_sfkesk1	1	0.2330	0.1654	1.9841	0.1590
synt_sfkesk2	1	-0.1438	0.1252	1.3188	0.2508
synt_oecd	1	0.1445	0.2394	0.3643	0.5461
synt_mulkom	1	-0.3742	0.2716	1.8980	0.1683
OECD_n	1	-0.2654	0.1532	3.0033	0.0831
mulkom_n	1	-0.8465	0.2091	16.3838	<.0001
HSaika_11_15	1	-0.0309	0.1408	0.0481	0.8264
HSaika_6_10	1	0.1516	0.1473	1.0586	0.3035
HSaika_0_5	1	-0.1757	0.1195	2.1623	0.1414
HSaika_mm_16_	1	-0.3684	0.2555	2.0796	0.1493
HSaika_mm_11_15	1	-0.5750	0.3016	3.6339	0.0566
HSaika_mm_6_10	1	-0.8102	0.2762	8.6059	0.0034
HSaika_mm_0_5	1	-0.2720	0.2573	1.1172	0.2905
keskiaste	1	0.8445	0.0655	166.2932	<.0001
alinkk	1	1.1489	0.1115	106.2509	<.0001
alempikk	1	1.3568	0.0912	221.1897	<.0001
ylempikk	1	1.4948	0.0925	261.2766	<.0001
tutkkoul	1	1.5767	0.2503	39.6951	<.0001

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant 72.4 Somers' D 0.455

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Discordant	26.8	Gamma	0.459
Percent Tied	0.8	Tau-a	0.186
Pairs	18091397	c	0.728

Tulotason selitysmalli paneeliaineistolla

Mallityyppi:	Jatkuviin muuttujiin perustuvan paneeliaineiston TSCREG-regressiomalli
Aineiston rajaus:	Verrokkiaineisto; V. 1936-1999 syntyneet, vuosina 2000-2015 Suomessa asuneet, Helsingin seudulla v. 2015 asuneet asukkaat.
Selitettävä muuttuja:	Valtionveronalaiset vuositulot (logaritmi) deflatoituna v. 2015 ansiotasoon
Selittävät muuttujat (jatk.):	Bkt:n muutos Helsingin seudulla (logaritmi) viivästettynä vuodella (lbktmuut_1) Ikä vuosina (logaritmi) (lika) Iikä**2 (lika_2) koulutusvuodet (logaritmi) (lkoulvv) koulutusvuodet naiset (logaritmi) (lkoulvv_n) koulutusvuodet OECD-maista (logaritmi) (lkoulvv_oecd) koulutusvuodet muut ulkomaat (logaritmi) (lkoulvv_mulkom) koulutusvuodet muut ulkomaat naiset (logaritmi) (lkoulvv_mulkom_n)

The TSCSREG Procedure Fuller and Battese Variance Components (RanTwo)

Dependent Variable: lsvatv_2015ati

Model Description

Estimation Method	RanTwo
Number of Cross Sections	10136
Time Series Length	16

Fit Statistics

SSE	461938.5381	DFE	162167
MSE	2.8485	Root MSE	1.6878
R-Square	0.2849		

Variance Component Estimates

Variance Component for Cross Sections	2.404649
Variance Component for Time Series	0.369852
Variance Component for Error	2.546814

Parameter Estimates

Variable	DF	Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	-18.1655	0.2349	-77.32	<.0001

Parameter Estimates

Variable	DF	Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
lbktmuut_1	1	3.85147	4.2600	0.90	0.3659
lika	1	2.53347	0.0646	39.24	<.0001
lika_2	1	0.25513	0.0123	20.73	<.0001
lkoulvv	1	6.007938	0.0443	135.59	<.0001
lkoulvv_n	1	-0.10606	0.0134	-7.93	<.0001
lkoulvv_oecd	1	-0.10899	0.0330	-3.30	0.0010
lkoulvv_mulkom	1	-0.0625	0.0528	-1.18	0.2367
lkoulvv_mulkom_n	1	-0.28491	0.0652	-4.37	<.0001

Tulotason selitysmalli poikkileikkausaineistolla

Mallityyppi:	Tulotason regressiomalli, selitettävä jatkuva, selittävät kaksiarvoisia muuttujia
Aineiston rajaus:	Verrokkiaineisto; Helsingin seudulla asuvat, 18-64-vuotiaat 31.12.2015
Selitettävä muuttuja:	Valtionveronalaiset tulot v. 2015 (logaritmi)
Selittävät muuttujat (1/0):	
Ikä & sukupuoli	Ikä 18-19, 20-24, ..., 55-59-v. (ika1519, ...), Naiset 18-19, 20-24, ..., 55-59-v. (ika1519n, ...), referenssiryhmä yli 60-v.
Syntymäalue	PK-seutu (synt_pks), Kuuma-kunnat (synt_kuuma), Muu Uusimaa (synt_MUM), Suuri kaupunki (synt_sfkesk1), Keskisuuri kaupunki (synt_sfkesk2), OECD-maa (synt_OECD), muu ulkomaa (synt_mulkom), referenssiryhmä muu Suomi
Maahanmuutt. & sukup.	OECD-maa nainen (OECD_n), Muut maat nainen (mulkom_n), referenssiryhmä muut
Aika Hgin seudulle muutosta	11-15 vuotta (HS_aika_11_15), 6-10 vuotta (HS_aika_6_10), 0-5 vuotta (HS_aika_0_5), yli 15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_16), 11-15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_11_15), 6-10 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_6_10), 0-5 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_0_5), referenssiryhmä syntyperäinen HS:n asukas tai kantaväestöön kuuluvalla muutosta yli 15 vuotta.
Koulutustaso	Keskiaste, Alin korkea-aste, Alempi korkea-aste,

	Ylempi korkea-aste, Tutkijakoulutus, referenssiryhmä korkeintaan perusaste tai ei tietoa
Koulutustaso sukupuoli	Keskiaste nainen Alemmat korkea-asteet nainen Ylemmät korkea-asteen nainen referenssiryhmä muut
Koulutustaso maahanmuutt.	Keskiaste maahanmuuttaja Alemmat korkea-asteet maahanmuuttaja Ylemmät korkea-asteen maahanmuuttaja referenssiryhmä muut
Koulutustaso maahanmuutt. & sukupuoli	Keskiaste maahanmuuttaja nainen Alemmat korkea-asteet maahanmuuttaja nainen Ylemmät korkea-asteen maahanmuuttaja nainen referenssiryhmä muut

The REG Procedure
Model: MODEL1
Dependent Variable: Isvatv_2015ati
Number of Observations Read 9402
Number of Observations Used 9402

Analysis of Variance

Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	47	10513	223.68675	54.33	<.0001
Error	9354	38514	4.11733		
Corrected Total	9401	49027			

Root MSE	2.02912	R-Square	0.2144
Dependent Mean	9.68872	Adj R-Sq	0.2105
Coeff Var	20.94314		

Parameter Estimates

Variable	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	1	9.36013	0.08159	114.73	<.0001
ika1519	1	-3.07874	0.17334	-17.76	<.0001
ika2024	1	-1.85622	0.11861	-15.65	<.0001
ika2529	1	-0.69320	0.10775	-6.43	<.0001
ika3034	1	-0.36746	0.10700	-3.43	0.0006
ika3539	1	-0.00811	0.11455	-0.07	0.9436
ika4044	1	-0.01770	0.11711	-0.15	0.8798
ika4549	1	-0.06469	0.11775	-0.55	0.5827
ika5054	1	-0.13364	0.11926	-1.12	0.2625
ika5559	1	-0.00325	0.12834	-0.03	0.9798
ika1519n	1	0.58020	0.23850	2.43	0.0150

Variable	Parameter Estimates				
	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
ika2024n	1	0.85364	0.15452	5.52	<.0001
ika2529n	1	-0.01466	0.14157	-0.10	0.9175
ika3034n	1	-0.08920	0.14596	-0.61	0.5411
ika3539n	1	-0.31155	0.15758	-1.98	0.0481
ika4044n	1	-0.01511	0.16223	-0.09	0.9258
ika4549n	1	-0.03169	0.16400	-0.19	0.8468
ika5054n	1	0.13465	0.16374	0.82	0.4109
ika5559n	1	0.02648	0.17261	0.15	0.8781
keskiaste	1	0.95446	0.08218	11.61	<.0001
alinkk	1	1.36304	0.11830	11.52	<.0001
alempikk	1	1.49184	0.10383	14.37	<.0001
ylempikk	1	1.68076	0.10405	16.15	<.0001
tutkkoul	1	1.72352	0.18863	9.14	<.0001
keskiaste_n	1	-0.11167	0.10230	-1.09	0.2750
alkk_n	1	-0.33388	0.11786	-2.83	0.0046
ylkk_n	1	-0.24082	0.12847	-1.87	0.0609
keskiaste_mm	1	0.22828	0.21720	1.05	0.2933
alkk_mm	1	-1.59004	0.28539	-5.57	<.0001
ylkk_mm	1	-1.01225	0.29174	-3.47	0.0005
keskiaste_mmn	1	0.01767	0.30422	0.06	0.9537
alkk_mmn	1	1.60580	0.38098	4.21	<.0001
ylkk_mmn	1	-0.05420	0.40055	-0.14	0.8924
synt_pks	1	-0.08977	0.06157	-1.46	0.1449
synt_kuuma	1	0.11690	0.08922	1.31	0.1902
synt_mum	1	-0.04455	0.19335	-0.23	0.8178
synt_sfkesk1	1	0.02375	0.12419	0.19	0.8483
synt_sfkesk2	1	-0.03271	0.10305	-0.32	0.7509
synt_oecd	1	-0.34543	0.15096	-2.29	0.0221
synt_mulkom	1	-1.18583	0.19417	-6.11	<.0001
OECD_n	1	-0.16350	0.17496	-0.93	0.3501
mulkom_n	1	0.03568	0.21136	0.17	0.8660
HSaika_11_15	1	-0.04370	0.11222	-0.39	0.6970
HSaika_6_10	1	0.08224	0.11194	0.73	0.4626
HSaika_0_5	1	0.08135	0.10164	0.80	0.4235
HSaika_mm_11_15	1	-0.18207	0.21479	-0.85	0.3967
HSaika_mm_6_10	1	-0.85815	0.18411	-4.66	<.0001
HSaika_mm_0_5	1	-0.03201	0.17066	-0.19	0.8512

Omistusasumisen selitysmalli

Mallityyppi:	Logistinen diskreetin valinnan malli
Aineiston rajausta:	Verrokkiaineisto; Helsingin seudulla asuvat, 18-74-vuotiaat 31.12.2015
Selitettävä muuttuja:	asunnon hallintasuhde omistusasunto (omistaa osakkeet tai ok-talon) (1) / vuokra, asumisoikeus tai muu (2)
Selittävät muuttujat (1/0):	
Ikä & tausta	Ikä 18-19, 20-24, ..., 60-64-v. (ika1519, ...), maahanmuuttaja 18-19, 20-24, ..., 60-64-v. (ika1519, ...), referenssiryhmä yli 65-v.
Syntymäalue	Muu Suomi (synt_MSF), OECD-maa (synt_OECD), muu ulkoma (synt_mulk), referenssiryhmä Helsingin seutu
Aika Hgin seudulle muutosta	11-15 vuotta (HS_aika_11_15), 6-10 vuotta (HS_aika_6_10), 0-5 vuotta (HS_aika_0_5), yli 15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_16), 11-15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_11_15), 6-10 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_6_10), 0-5 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_0_5), referenssiryhmä syntyperäinen HS:n asukas tai kantaväestöön kuuluvalla muutosta yli 15 vuotta.
Koulutustaso	Keskiaste, Alin korkea-aste, Alempi korkea-aste, Ylempi korkea-aste, Tutkijakoulutus, referenssiryhmä korkeintaan perusaste tai ei tietoa

Tulotaso Valtionveronalaiset vuositulot (jatkuva, logaritmoitu)
The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	omistus
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 10778

Number of Observations Used 10778

Response Profile

Ordered Value	omistus	Total Frequency
1	1	6040

Response Profile

Ordered Value	omistus	Total Frequency
2	2	4738

Probability modeled is omistus=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	14785.812	11569.927
SC	14793.097	11839.481
-2 Log L	14783.812	11495.927

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	3287.8853	36	<.0001
Score	2924.2140	36	<.0001
Wald	2213.7422	36	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-1.2681	0.1484	73.0129	<.0001
kaksin	1	1.1702	0.0587	397.9571	<.0001
lapsip	1	1.5951	0.0586	740.6536	<.0001
ika1519	1	-0.2033	0.1564	1.6891	0.1937
ika2024	1	-1.5633	0.1042	225.1418	<.0001
ika2529	1	-1.6482	0.0972	287.7779	<.0001
ika3034	1	-1.1003	0.0973	127.7483	<.0001
ika3539	1	-0.7426	0.1048	50.2477	<.0001
ika4044	1	-0.5674	0.1086	27.2952	<.0001
ika4549	1	-0.6919	0.1059	42.6647	<.0001
ika5054	1	-0.5347	0.1029	27.0198	<.0001
ika5559	1	-0.2633	0.1086	5.8735	0.0154
ika6064	1	0.0298	0.1053	0.0801	0.7771
ika1519mm	1	-0.5523	0.6767	0.6660	0.4144
ika2024mm	1	0.6441	0.4147	2.4128	0.1203
ika2529mm	1	1.1912	0.2839	17.6008	<.0001
ika3034mm	1	1.1160	0.2625	18.0747	<.0001
ika3539mm	1	0.6352	0.2836	5.0164	0.0251

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika4044mm	1	0.2913	0.2923	0.9933	0.3189
ika4549mm	1	0.8260	0.2989	7.6363	0.0057
ika5054mm	1	0.6439	0.3299	3.8100	0.0509
ika5559mm	1	0.4866	0.3332	2.1327	0.1442
synt_MSF	1	-0.0445	0.0600	0.5499	0.4583
synt_oecd	1	-1.4595	0.1966	55.1243	<.0001
synt_MULK	1	-1.5931	0.2370	45.1720	<.0001
HSaika_11_15	1	-0.4472	0.1213	13.5928	0.0002
HSaika_6_10	1	-0.4350	0.1221	12.6935	0.0004
HSaika_0_5	1	-1.1078	0.1201	85.0277	<.0001
HSaika_mm_11_15	1	0.3691	0.2499	2.1814	0.1397
HSaika_mm_6_10	1	-0.1696	0.2340	0.5250	0.4687
HSaika_mm_0_5	1	0.1273	0.2354	0.2922	0.5888
keskiaste	1	0.2837	0.0636	19.9259	<.0001
alinkk	1	0.9691	0.0990	95.8929	<.0001
alempikk	1	0.8866	0.0828	114.6007	<.0001
ylempikk	1	1.1623	0.0842	190.6798	<.0001
tutkkoul	1	1.2698	0.2175	34.0893	<.0001
I_tulot	1	0.1006	0.0134	55.9280	<.0001

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	80.3	Somers' D	0.608
Percent Discordant	19.5	Gamma	0.610
Percent Tied	0.2	Tau-a	0.300
Pairs	28617520	c	0.804

Omakotitalossa asumisen selitysmalli

Mallityyppi:	Logistinen diskreetin valinnan malli
Aineiston rajaus:	Verrokkiaineisto; Helsingin seudulla asuvat, 18-74-vuotiaat 31.12.2015
Selitettävä muuttuja:	asunnon hallintasuhde omistusasunto (omistaa osakkeet tai ok-talon) (1) / vuokra, asumisoikeus tai muu (2)
Selittävät muuttujat (1/0):	
Ikä & tausta	Ikä 18-19, 20-24, ..., 60-64-v. (ika1519, ...), maahanmuuttaja 18-19, 20-24, ..., 60-64-v. (ika1519, ...), referenssiryhmä yli 65-v.
Syntymäalue	Muu Suomi (synt_MSF), OECD-maa (synt_OECD), muu ulkoma (synt_mulk), referenssiryhmä Helsingin seutu
Aika Hgin seudulle muutosta	11-15 vuotta (HS_aika_11_15), 6-10 vuotta (HS_aika_6_10), 0-5 vuotta (HS_aika_0_5), yli 15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_16), 11-15 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_11_15), 6-10 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_6_10), 0-5 vuotta maahanmuuttaja (HSaika_mm_0_5), referenssiryhmä syntyperäinen HS:n asukas tai kantaväestöön kuuluvalla muutosta yli 15 vuotta.
Koulutustaso	Keskiaste, Alin korkea-aste, Alempi korkea-aste, Ylempi korkea-aste, Tutkijakoulutus, referenssiryhmä korkeintaan perusaste tai ei tietoa
Tulotaso	Valtionveronalaiset vuositulot (jatkuva, logaritmoitu)

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	OKtalo
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 10778

Number of Observations Used 10778

Response Profile

Ordered Value	OKtalo	Total Frequency
1	1	2817
2	2	7961

Probability modeled is OKtalo=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	12385.504	10481.464
SC	12392.789	10751.018
-2 Log L	12383.504	10407.464

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	1976.0403	36	<.0001
Score	1671.0385	36	<.0001
Wald	1352.8417	36	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-2.3790	0.1776	179.4029	<.0001
kaksin	1	1.4069	0.0787	319.1810	<.0001
lapsip	1	2.0778	0.0770	727.3409	<.0001
ika1519	1	0.1543	0.1526	1.0224	0.3120
ika2024	1	-0.9751	0.1215	64.3621	<.0001
ika2529	1	-1.5878	0.1344	139.4818	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika3034	1	-0.8595	0.1083	63.0200	<.0001
ika3539	1	-0.5806	0.1051	30.5375	<.0001
ika4044	1	-0.1449	0.1009	2.0621	0.1510
ika4549	1	-0.1108	0.1005	1.2156	0.2702
ika5054	1	-0.00819	0.0971	0.0071	0.9328
ika5559	1	0.1234	0.1018	1.4693	0.2255
ika6064	1	0.00194	0.1014	0.0004	0.9847
ika1519mm	1	-1.3232	1.0658	1.5413	0.2144
ika2024mm	1	0.2463	0.5370	0.2103	0.6466
ika2529mm	1	1.0274	0.3985	6.6460	0.0099
ika3034mm	1	0.2862	0.3775	0.5748	0.4484
ika3539mm	1	0.4429	0.3642	1.4792	0.2239
ika4044mm	1	-0.1163	0.3703	0.0987	0.7534
ika4549mm	1	0.0424	0.3674	0.0133	0.9081
ika5054mm	1	0.5373	0.3904	1.8944	0.1687
ika5559mm	1	-0.8710	0.5330	2.6701	0.1023
synt_MSF	1	-0.2144	0.0579	13.7275	0.0002
synt_oecd	1	-1.0665	0.2496	18.2547	<.0001
synt_MULK	1	-1.1436	0.3120	13.4365	0.0002
HSaika_11_15	1	-0.0828	0.1278	0.4198	0.5170
HSaika_6_10	1	-0.4798	0.1574	9.2938	0.0023
HSaika_0_5	1	-0.7509	0.1658	20.5051	<.0001
HSaika_mm_11_15	1	-0.4971	0.3400	2.1376	0.1437
HSaika_mm_6_10	1	0.0326	0.3095	0.0111	0.9162
HSaika_mm_0_5	1	-0.0626	0.3215	0.0379	0.8456
keskiaste	1	0.00830	0.0714	0.0135	0.9075
alinkk	1	0.2578	0.0939	7.5404	0.0060
alempikk	1	0.1691	0.0896	3.5575	0.0593
ylempikk	1	-0.0575	0.0871	0.4354	0.5093
tutkkoul	1	-0.0619	0.1806	0.1173	0.7319
l_tulot	1	0.0465	0.0160	8.3938	0.0038

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	76.5	Somers' D	0.533
Percent Discordant	23.2	Gamma	0.535
Percent Tied	0.4	Tau-a	0.206
Pairs	22426137	c	0.767

Helsingin seudun kaupungeissa / kuntaryhmissä asumisen selitysmalli

Mallityyppi:	Logistinen diskreetin valinnan malli kullekin alueelle erikseen
Aineiston rajausta:	Verrokkiaineisto; Helsingin seudulla asuvat, 18-64-vuotiaat 31.12.2015
Selitettävä muuttaja:	Asuinkunta Espoo / Helsinki / Vantaa / Kuuma maalaiskunnat / Kuuma kaupungit (1) / muu kunta (2)
Selittävät muuttajat (1/0):	
Asuntokuntatyyppi	Yksin, Lapsiperhe, referenssiryhmä kahden tai useamman aikuisen asuntokunta
Ikä	Ikä 18-19, 20-24, ..., 45-49-v. (ikä1519, ...), referenssiryhmä yli 50-v.
Syntymäalue	Muu Suomi (synt_MSF), OECD-maa (synt_OECD), muu ulkomaa (synt_mulk), referenssiryhmä Helsingin seutu
Aika Hgin seudulle muutosta	11-15 vuotta (HS_aika_11_15), 6-10 vuotta (HS_aika_6_10), 0-5 vuotta (HS_aika_0_5), referenssiryhmä syntyperäinen HS:n asukas tai kantaväestöön kuuluvalla muutosta yli 15 vuotta.
Koulutustaso	Keskiaste, Alin korkea-aste, Alempi korkea-aste, Ylempi korkea-aste, Tutkijakoulutus, referenssiryhmä korkeintaan perusaste tai ei tietoa
Tulotaso	Valtionveronalaiset vuositulot (jatkuva, logaritmoitu)

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	espoo
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 9402

Number of Observations Used 9402

Response Profile

Ordered Value	espoo	Total Frequency
1	1	1760
2	2	7642

Probability modeled is espoo=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	9067.951	8981.199
SC	9075.100	9138.470
-2 Log L	9065.951	8937.199

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	128.7526	21	<.0001
Score	130.9670	21	<.0001
Wald	128.3095	21	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-1.9112	0.1575	147.2917	<.0001
yksin	1	-0.1904	0.0757	6.3287	0.0119
lapsip	1	0.1146	0.0648	3.1341	0.0767
ika1519	1	0.3819	0.1623	5.5345	0.0186
ika2024	1	0.1682	0.1061	2.5158	0.1127

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika2529	1	-0.0553	0.0982	0.3166	0.5737
ika3034	1	-0.00119	0.0957	0.0002	0.9901
ika3539	1	0.0372	0.0994	0.1405	0.7078
ika4044	1	-0.1262	0.1043	1.4633	0.2264
ika4549	1	-0.00158	0.1023	0.0002	0.9877
synt_MSf	1	0.1186	0.0702	2.8520	0.0913
synt_oecd	1	0.5569	0.1124	24.5453	<.0001
synt_MULK	1	0.7615	0.1380	30.4334	<.0001
HSaika_11_15	1	-0.0215	0.1182	0.0331	0.8556
HSaika_6_10	1	-0.1499	0.1143	1.7174	0.1900
HSaika_0_5	1	-0.0555	0.1066	0.2711	0.6026
keskiaste	1	0.0709	0.0825	0.7391	0.3899
alinkk	1	0.3272	0.1197	7.4668	0.0063
alempikk	1	0.3125	0.0989	9.9802	0.0016
ylempikk	1	0.5740	0.0952	36.3425	<.0001
tutkkoul	1	0.5166	0.2088	6.1186	0.0134
l_tulot	1	0.00869	0.0133	0.4281	0.5129

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	57.7	Somers' D	0.171
Percent Discordant	40.6	Gamma	0.174
Percent Tied	1.7	Tau-a	0.052
Pairs	13449920	c	0.585

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	vantaa
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 9402

Number of Observations Used 9402

Response Profile

Ordered Value	vantaa	Total Frequency
1	1	1372
2	2	8030

Probability modeled is vantaa=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	7816.518	7724.706
SC	7823.667	7881.977
-2 Log L	7814.518	7680.706

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	133.8123	21	<.0001
Score	125.4544	21	<.0001
Wald	121.2333	21	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-2.1639	0.1869	134.0205	<.0001
yksin	1	0.0188	0.0821	0.0525	0.8188
lapsip	1	0.1954	0.0728	7.2132	0.0072
ika1519	1	-0.1693	0.1860	0.8283	0.3628

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika2024	1	-0.1393	0.1159	1.4457	0.2292
ika2529	1	-0.1088	0.1073	1.0286	0.3105
ika3034	1	0.0256	0.1056	0.0589	0.8082
ika3539	1	-0.0763	0.1152	0.4387	0.5078
ika4044	1	0.1229	0.1102	1.2435	0.2648
ika4549	1	0.1979	0.1081	3.3543	0.0670
synt_MSF	1	-0.0389	0.0775	0.2523	0.6154
synt_oecd	1	0.1238	0.1258	0.9676	0.3253
synt_MULK	1	-0.00585	0.1648	0.0013	0.9717
HSaika_11_15	1	0.00760	0.1358	0.0031	0.9554
HSaika_6_10	1	-0.00720	0.1298	0.0031	0.9558
HSaika_0_5	1	-0.1222	0.1242	0.9678	0.3252
keskiaste	1	-0.1040	0.0823	1.5974	0.2063
alinkk	1	-0.4102	0.1295	10.0304	0.0015
alempikk	1	-0.4050	0.1073	14.2620	0.0002
ylempikk	1	-0.9068	0.1172	59.8859	<.0001
tutkkoul	1	-1.6489	0.3953	17.3961	<.0001
l_tulot	1	0.0613	0.0165	13.7697	0.0002

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	58.8	Somers' D	0.190
Percent Discordant	39.8	Gamma	0.193
Percent Tied	1.4	Tau-a	0.047
Pairs	11017160	c	0.595

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	kuuma1
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 9402

Number of Observations Used 9402

Response Profile

Ordered Value	kuuma1	Total Frequency
1	1	750
2	2	8652

Probability modeled is kuuma1=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	5233.422	5145.499
SC	5240.570	5302.770
-2 Log L	5231.422	5101.499

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	129.9226	21	<.0001
Score	112.4526	21	<.0001
Wald	106.4978	21	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-2.7905	0.2792	99.9198	<.0001
yksin	1	-0.1690	0.1086	2.4240	0.1195
lapsip	1	0.1475	0.0929	2.5206	0.1124
ika1519	1	-0.2774	0.2464	1.2678	0.2602

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika2024	1	0.0234	0.1423	0.0269	0.8696
ika2529	1	-0.2005	0.1405	2.0369	0.1535
ika3034	1	-0.3974	0.1515	6.8850	0.0087
ika3539	1	-0.2844	0.1537	3.4254	0.0642
ika4044	1	-0.2832	0.1537	3.3973	0.0653
ika4549	1	-0.0697	0.1425	0.2391	0.6248
synt_MSF	1	-0.0532	0.0967	0.3021	0.5826
synt_oecd	1	-0.5344	0.1976	7.3181	0.0068
synt_MULK	1	-0.7185	0.2845	6.3776	0.0116
HSaika_11_15	1	-0.1769	0.1950	0.8236	0.3641
HSaika_6_10	1	-0.2942	0.1972	2.2255	0.1357
HSaika_0_5	1	-0.3813	0.1810	4.4393	0.0351
keskiaste	1	-0.1127	0.1093	1.0646	0.3022
alinkk	1	-0.3346	0.1627	4.2303	0.0397
alempikk	1	-0.2013	0.1391	2.0938	0.1479
ylempikk	1	-0.7393	0.1533	23.2436	<.0001
tutkkoul	1	-2.2425	0.7196	9.7105	0.0018
l_tulot	1	0.0824	0.0255	10.4376	0.0012

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	60.7	Somers' D	0.233
Percent Discordant	37.4	Gamma	0.238
Percent Tied	1.9	Tau-a	0.034
Pairs	6489000	c	0.617

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	kuuma2
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 9402

Number of Observations Used 9402

Response Profile

Ordered Value	kuuma2	Total Frequency
1	1	1127
2	2	8275

Probability modeled is kuuma2=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	6896.715	6517.428
SC	6903.863	6674.699
-2 Log L	6894.715	6473.428

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	421.2864	21	<.0001
Score	377.3231	21	<.0001
Wald	348.3279	21	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	-1.7966	0.2175	68.2156	<.0001
yksin	1	-0.5415	0.1022	28.0925	<.0001
lapsip	1	0.3045	0.0784	15.0704	0.0001
ika1519	1	0.0307	0.1754	0.0306	0.8612

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika2024	1	-1.0710	0.1576	46.1903	<.0001
ika2529	1	-0.6128	0.1333	21.1461	<.0001
ika3034	1	-0.1871	0.1202	2.4225	0.1196
ika3539	1	-0.0637	0.1210	0.2766	0.5989
ika4044	1	0.0692	0.1149	0.3631	0.5468
ika4549	1	-0.0752	0.1184	0.4027	0.5257
synt_MSF	1	-0.2338	0.0812	8.2986	0.0040
synt_oecd	1	-0.9690	0.1775	29.7869	<.0001
synt_MULK	1	-1.2550	0.2657	22.3058	<.0001
HSaika_11_15	1	-0.0391	0.1574	0.0617	0.8038
HSaika_6_10	1	-0.1553	0.1685	0.8495	0.3567
HSaika_0_5	1	-0.4693	0.1768	7.0421	0.0080
keskiaste	1	-0.0617	0.0931	0.4388	0.5077
alinkk	1	-0.0408	0.1278	0.1017	0.7498
alempikk	1	-0.4373	0.1223	12.7733	0.0004
ylempikk	1	-1.0299	0.1338	59.2129	<.0001
tutkkoul	1	-0.6587	0.2810	5.4944	0.0191
I_tulot	1	0.0410	0.0196	4.3631	0.0367

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	67.9	Somers' D	0.366
Percent Discordant	31.3	Gamma	0.369
Percent Tied	0.8	Tau-a	0.077
Pairs	9325925	c	0.683

The LOGISTIC Procedure

Model Information

Data Set	WORK.TUTK
Response Variable	helsinki
Number of Response Levels	2
Model	binary logit
Optimization Technique	Fisher's scoring

Number of Observations Read 9402

Number of Observations Used 9402

Response Profile

Ordered Value	helsinki	Total Frequency
1	1	4348
2	2	5054

Probability modeled is helsinki=1.

Model Convergence Status

Convergence criterion (GCONV=1E-8) satisfied.

Model Fit Statistics

Criterion	Intercept Only	Intercept and Covariates
AIC	12982.876	12573.424
SC	12990.025	12730.695
-2 Log L	12980.876	12529.424

Testing Global Null Hypothesis: BETA=0

Test	Chi-Square	DF	Pr > ChiSq
Likelihood Ratio	451.4518	21	<.0001
Score	443.6851	21	<.0001
Wald	425.0088	21	<.0001

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
Intercept	1	0.1022	0.1236	0.6831	0.4085
yksin	1	0.3408	0.0572	35.4948	<.0001
lapsip	1	-0.3728	0.0521	51.1584	<.0001
ika1519	1	-0.0509	0.1369	0.1380	0.7102

Analysis of Maximum Likelihood Estimates

Parameter	DF	Estimate	Standard Error	Wald Chi-Square	Pr > ChiSq
ika2024	1	0.3973	0.0827	23.0759	<.0001
ika2529	1	0.4016	0.0756	28.2405	<.0001
ika3034	1	0.2148	0.0762	7.9471	0.0048
ika3539	1	0.1613	0.0809	3.9710	0.0463
ika4044	1	0.0853	0.0824	1.0722	0.3005
ika4549	1	-0.0470	0.0833	0.3179	0.5728
synt_MSF	1	0.0930	0.0560	2.7631	0.0965
synt_oecd	1	0.0872	0.0944	0.8533	0.3556
synt_MULK	1	0.0568	0.1184	0.2306	0.6311
HSaika_11_15	1	0.0769	0.0975	0.6233	0.4298
HSaika_6_10	1	0.2095	0.0923	5.1523	0.0232
HSaika_0_5	1	0.2408	0.0867	7.7173	0.0055
keskiaste	1	0.0558	0.0633	0.7768	0.3781
alinkk	1	0.0554	0.0959	0.3334	0.5637
alempikk	1	0.2521	0.0781	10.4091	0.0013
ylempikk	1	0.5974	0.0779	58.7807	<.0001
tutkkoul	1	0.8867	0.1791	24.5170	<.0001
l_tulot	1	-0.0600	0.0106	31.8312	<.0001

Association of Predicted Probabilities and Observed Responses

Percent Concordant	62.0	Somers' D	0.246
Percent Discordant	37.4	Gamma	0.247
Percent Tied	0.5	Tau-a	0.122
Pairs	21974792	c	0.623

*Muuttajat ja Uudenmaan aluetalous
-tutkimus tarjoaa tärkeää tietoa
muuttajien sopeutumisesta Uudenmaan
seudullisille työ- ja asuntomarkkinoille
sekä muuttoliikkeen vaikutuksista alue-
ja kunnallistalouteen.*

*Tutkimus paneutuu ennen kaikkea
muuttajien sopeutumisurien
demografisiin ja sosioekonomisiin eroihin
ja tarjoaa arvokasta taustatietoa moniin
tämänhetkisiin kehittämisongelmiin.*